

**Київський національний торговельно-економічний
університет**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Київ, 15–16 квітня 2015 року)

Київ 2015

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 336.1 (477)
ББК У 9 (4 Укр) 261.1
Р64

Розвиток фінансової системи України в умовах економічних перетворень : Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 квіт. 2015 р.) : тези доп. / І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєва та ін. ; відп. за вип. І.Я. Чугунов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 258 с.

ISBN 978-966-629-718-4

Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції містять результати наукових досліджень, присвячених розкриттю актуальних питань фінансової системи України в умовах економічних перетворень. Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальні за зміст матеріалів автори.

**УДК 336.1 (477)
ББК У 9 (4 Укр) 261.1**

Редакційна колегія: І.Я. Чугунов (відп. ред.), д-р екон. наук, проф.;
М.В. Тарасюк, д-р екон. наук, проф.;
Т.В. Канєва, канд. екон. наук, доц.;
Н.П. Шульга, д-р екон. наук, проф.;
Г.В. Кучер, канд. екон. наук, доц.

Відповідальний за випуск І.Я. Чугунов, д-р екон. наук, проф.

ISBN 978-966-629-718-4

© Київський національний торговельно-
економічний університет, 2015

Шановні колеги!

Вагомим інструментом державного регулювання економіки є фінансова система. Дієві заходи державного регулювання, які реалізуються шляхом застосування фінансових та інституційних важелів, мають стати основою для стійкого довгострокового економічного зростання. Ефективність запровадження інноваційних механізмів розвитку галузей економіки, інтеграція національного господарства у світовий простір, фінансово-інвестиційний потенціал країни залежать від якості та своєчасності управлінських рішень у фінансовій сфері.

Важливим є створення належних інституційних умов для формування збалансованої фінансової системи, оптимізації механізму державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни. Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль у визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової та грошово-кредитної систем і враховувати циклічність динаміки економічного розвитку. Для підвищення ефективності та дієвості податкової системи країни та результативності бюджетної політики у сфері формування дохідної частини бюджету необхідне удосконалення інституційного середовища оподаткування.

Матеріали збірника тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції розкривають актуальні питання формування та реалізації бюджетно-податкової політики, фінансового регулювання, обліку та фінансового контролю в державному секторі економіки. Науковий і практичний інтерес становлять підходи до вдосконалення системи оподаткування, казначейського обслуговування, кошторисного фінансування бюджетних установ, розвитку інституційних засад державного фінансового контролю. Значну увагу приділено тенденціям розвитку ринку фінансових послуг та особливостям діяльності фінансових інституцій. У тезах доповідей висвітлено актуальні питання інституційної складової бюджетного регулювання та фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку України.

У процесі обговорення науковцями сформульовані нові підходи до вдосконалення фінансової політики як складової економічного розвитку, що сприятиме підвищенню її ефективності у сфері державних та місцевих фінансів, бюджетно-податкових відносин та ринку фінансових послуг.

З повагою, Анатолій Мазаракі,
ректор КНТЕУ, доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мельниченко Сергій Іванович
Міністерство фінансів України

Державна фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання.

Фінансова політика має здійснюватися з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави та відповідного досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. На даному етапі розвитку фінансових відносин доцільним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів фінансової політики виходячи з основоположних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу. Перерозподіл валового внутрішнього продукту через дохідну частину бюджетної системи відіграє вагомий роль у суспільному розвитку. На ефективність державного фінансового регулювання певним чином впливає рівень показника частки бюджетних доходів у валовому внутрішньому продукті.

Серед пріоритетних заходів вдосконалення фінансової політики слід виділити подальше реформування системи державних фінансів, спрямоване на досягнення довгострокової макроекономічної стабільності. Доцільним є удосконалення пенсійного забезпечення з метою підвищення стимулів для продовження роботи пенсіонерами, забезпечення щорічного зростання пенсій в залежності від розміру середньої заробітної плати, посилення контролю за наданням соціальної допомоги. Вагомим завданням державних фінансових інституцій є розробка та реалізація виваженої бюджетно-податкової політики, яка б забезпечувала достатній обсяг фінансових ресурсів та

сприяла економічному зростанню. Показник частки податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті залежить від умов розвитку економіки, обраної соціально-економічної моделі та інституційного середовища суспільства. Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. В умовах трансформаційних перетворень постає необхідність посилення впливу інструментів державної фінансової політики на економіку, вдосконалення механізму економічного зростання.

Важливим є встановлення оптимальної структури фінансової системи, яка б враховувала взаємодію державного регулювання економічних процесів і відповідних механізмів саморегулювання, що потребує наявності належної інституційної системи, достатнього рівня розвитку фінансових інститутів. Вагомим завданням фінансово-економічної політики є її адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу зовнішніх економічних факторів, якісних перетворень фінансової системи.

Сучасний стан економічних перетворень зумовлює необхідність посилення впливу державного фінансового регулювання на економічні процеси, вдосконалення фінансового механізму економічного зростання. Доцільним є врахування відповідного зарубіжного досвіду в частині посилення ефективності бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток країни, якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування, державного фінансового контролю, проведення дієвої грошово-кредитної політики. Важливим є поєднання бюджетно-податкових та монетарних інструментів, що підвищить рівень результативності фінансової політики та макроекономічну збалансованість.

З метою покращання рівня результативності розробки та реалізації грошово-кредитної політики, на етапі трансформації економіки доцільним є аналіз збалансованості показників грошової маси із заходами щодо фінансової стабілізації та стимулювання економічного зростання країни. Рівень та структура грошової маси значним чином впливають на відтворювальні процеси в економіці, показник економічної кон'юнктури та обсяг внутрішнього сукупного попиту. Важливим є забезпечення фінансовим регулятором належних умов для залучення строкових депозитів у національній валюті, розвитку інститутів фінансового посередництва, посилення дієвості інструментів довгострокових заощаджень. Доцільним є проведення виваженого валютного регулювання, спрямованого на підтримку стабільності валютного курсу національної грошової одиниці.

Основними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу є оптимізація розміру бюджетного дефіциту, підвищення ефективності формування видатків бюджету, використання бюджетних коштів, посилення регулюючої функції податкової системи, проведення ліберальної монетарної політики, удосконалення системи управління державними фінансами з одночасним стимулюванням економічного зростання шляхом використання відповідних інституційних фінансових механізмів.

Список використаних джерел

1. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України / Л. В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
2. Луніна І.О. Проблеми й перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні / І. О. Луніна // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 3–12.
3. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – №4. – С.79-91.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Макогон Іван Іванович

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

Будь-яке суспільство має у своєму розпорядженні певну сукупність матеріальних благ, які в рамках окремої держави формують її національне багатство. Споживання національного багатства, здійснюване з метою задоволення потреб та інтересів суб'єктів суспільства, реалізується шляхом його присвоєння. Присвоєння у своєму історичному розвитку проходить різні форми, набуваючи найбільш розвиненої форми власності. Процес зазначеного розвитку закріплюється в системі юридичних норм, які на даний час розглядають право власності у триєдності володіння, розпорядження та користування.

З цієї точки зору поняття власності насамперед є юридичним і характеризує певний перелік прав по відношенню до окремих елементів національного багатства. Таким чином, власність - це

відношення між людиною і групою або спільнотою суб'єктів, з одного боку, та з іншого боку, полягає в постійному або тимчасовому, частковому або повному відчуженні, від'єднанні, присвоєнні об'єкта власності. Реалізація права власності передбачає виділення суб'єкта й об'єкта цього процесу.

Суб'єкт власності - активна сторона відносин власності, можливість і право володіння об'єктом власності. Об'єкт власності - пасивна сторона відносин власності у вигляді предметів природи, майна, інформації, інтелектуальних цінностей.

Суспільний поділ праці, який являє собою зовнішній фактор формування і розвитку відносин власності, зумовлює об'єктивну необхідність і можливість поділу суб'єктів власності, користування і розпорядження. Матеріальні передумови цього поділу створюються спектром об'єктів власності. Одночасно з цим поглиблення поділу праці викликає необхідність поділу суб'єкта власності та суб'єктів управління, що створює основу делегування розпорядчих функцій і диференціацію функцій управління.

Основними напрямками економічної політики, що визначаються державою на даний час є здійснення політики інституційних перетворень, спрямованої на формування раціональної багатоукладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур.

Підвищення ефективності управління державною власністю вимагає обґрунтування підходів до системи участі органів державної влади в цьому процесі. Особливу роль у цій системі має відігравати Фонд державного майна України, який спеціалізується на вирішенні завдань управління державною власністю і тому має бути наділений повноваженнями, достатніми для виконання своїх функцій.

Важливо відмітити, що механізм управління державною власністю в країнах з ринковою економікою, включаючи управління державним і комунальним майном, залежить більшою мірою не від частки державного сектора в економіці, а від взаємодії державного та недержавного секторів, адекватності створюваних державою умов їх діяльності. Реалізація принципів взаємозв'язку і взаємодії, властивих системному управлінню об'єктами державної власності, вимагає наявності чітких уявлень про сукупність об'єктів управління, які

належать до державної власності. Встановлення складу об'єктів, що входять до неї, їх структуризація за видами і групам є вагомою передумовою системного підходу до управління власністю.

При цьому, тільки на основі такої первинної укрупненої систематизації в подальшому можна провести повноцінний облік об'єктів власності, визначити необхідні види облікової документації з окремими їхніми групами у вигляді реєстрів, кадастрів, описів. В якості найважливішого принципу системного управління об'єктами державної власності є принцип цільової орієнтації управління. Відповідно до цього принципу основоположною ознакою системного підходу в управлінні державною власністю є встановлення системи взаємопов'язаних і взаємообумовлених, ієрархічно супідрядних цілей і завдань управління.

Важливо зазначити, що вагомою причиною багатьох проблем, які виникли на даний час у сфері управління державною власністю, є відсутність державної Концепції довгострокового розвитку державного сектору економіки.

Реформування системи державних фінансів ще більш загострює проблему підвищення ефективності управління державним сектором економіки з урахуванням ринкових механізмів саморегулювання. У процесі державного регулювання ринкової економіки та безпосереднього управління об'єктами державної власності органам державної влади та місцевого саморегулювання доводиться вирішувати внутрішньо суперечливу проблему. З одного боку, ринкова економіка тяжіє до роздержавлення, приватизації державної і комунальної власності. З іншого боку, як свідчить зарубіжний досвід, поспішне звуження масиву об'єктів державної власності призводить до втрати можливостей централізованого управління, його витіснення олігархічно-монополістичним управлінням.

Держава повинна залишатися власником ключових економічних об'єктів, особливо природних монополій аж до того часу, коли визріють розвинені, цивілізовані ринкові відносини. У той же час державним і навіть недержавним підприємствам, організаціям, установам необхідно надати можливість контрольованого державою використання об'єктів державної власності на частково відплатних засадах за умови їх ефективного, орієнтованого на суспільні потреби застосування. Це положення в рівній мірі поширюється не тільки на виробничі, господарські об'єкти, але й на майнові цінності соціально-культурного призначення.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Головач Наталія Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, викликають необхідність реформування фінансової системи з метою забезпечення її відповідності сучасному етапу розвитку країни, фінансовій безпеці держави. Цим обумовлюються нові вимоги до інформаційно-аналітичного забезпечення управління фінансовою системою, зокрема на основі методології статистичного аналізу як дієвого інструменту ефективного управління. Використання статистичних методів дозволяє перевести проблеми управління в площину кількісного вимірювання з якісним змістом на основі реального інформаційного забезпечення відповідно до потреб користувачів.

Мета статистичного забезпечення управління фінансовою системою: збирання статистичної інформації, систематизування та класифікація; розробка та застосування методів оброблення, узагальнення та аналізу інформації; творче використання результатів аналізу для обґрунтування управлінських рішень з урахуванням об'єктивно існуючих потенційних можливостей поліпшення діяльності.

Статистичне забезпечення управління диференціюється відповідно до функцій управління: планування, організації і контролю.

Під час забезпечення функцій планування враховується необхідність координації короткострокових і довгострокових планів. В процесі планування здійснюється аналіз використання планів, статистичне прогнозування з урахуванням елементів невизначеності та визначення довірчої зони прогнозних значень, що зменшує небезпеку можливих втрат. Здійснення статистичного прогнозування дозволяє коригувати плани відповідно до змін обставин, ймовірної міри можливої похибки.

Статистичні багатофакторні моделі взаємозв'язку між результатами діяльності і ресурсами слугують базою ситуаційного планування, при розробці альтернативних планів для оперативного реагування напередбачуваних обставин і зменшення ризику.

Базою забезпечення функції контролю є статистичний аналіз рядів динаміки, виконання нормативів, оцінка коливань сталості динаміки, визначення основної тенденції розвитку, факторний аналіз динаміки, оцінка ефективності структурної політики.

При цьому велике значення має випереджальний контроль на основі превентивного прогнозування. Воно сприяє сприйняттю оперативних заходів для досягнення поставлених цілей, нормативів, критеріїв на основі коригування планів, чутливого реагування на кон'юнктуру ринку, умов конкуренції.

Вирішенню завдань контролю і планування слугують також статистичні моделі причинно-наслідкових зв'язків у взаємозв'язку з адекватними цілями управління та критеріями соціально-економічного розвитку.

Процес побудови статистичного забезпечення управління охоплює наступні складові: визначення сутності категорії управління в складі фінансової системи, сучасних проблем і завдань розвитку; з'ясування сутності статистичного забезпечення управління, його мети та завдань; визначення розподілів, притаманних категорії управління; побудова системи показників статистичного забезпечення управління; визначення чинників розвитку управління; побудова інформаційного, методичного забезпечення статистичного забезпечення управління; здійснення статистичного дослідження управління; розробка пропозицій, щодо обґрунтування і підтримки управлінських рішень за результатами статистичного дослідження; оцінювання в реальному часі наслідків управлінських рішень та коригування їх в разі потребі.

На підставі результатів статистичного аналізу визначаються основні напрями вдосконалення управління з метою підвищення ефективності функціонування фінансової системи.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Кучер Галина Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Система державного кредиту, що є складовою кредитної системи країни, опосередковує кредитні відносини, пов'язані із формуванням й перерозподілом фінансових і кредитних ресурсів при фінансуванні бюджетних витрат, пріоритетних програм держави,

наданні державних гарантій, проектів державно-приватного партнерства. Для виконання зазначеного вона має забезпечувати реалізацію фіскальної, регулюючої, розподільчої та контрольної функцій.

Зазначені функції визначають причино-наслідкові зв'язки, умови, результативний характер та ефективність фінансово-кредитного механізму. Акумуляовані та перерозподілені через систему державного кредиту кошти забезпечують результативну діяльність не лише органів державної влади та управління різних рівнів, але й формують додаткові ресурси у розпорядженні державного сектору, спільних підприємств, інвестиційно-інноваційних фондів, установ із державною часткою. Держава може виступати позичальником коштів для фінансування бюджету та державних програм соціально-економічного розвитку країни, структурної та інституційної перебудови, збалансування платіжного балансу тощо.

Виступаючи кредитором держава за рахунок централізованого бюджетного фонду може надавати на кредитних засадах ресурси для фінансування місцевих бюджетів, реалізації інвестиційно-інноваційних, соціальних проектів, юридичним особам при реалізації державних цільових програм. Таким чином уряд, виступаючи фінансовим суб'єктом, перерозподіляє ресурси національного та світового ринку через систему державного кредиту. За необхідності підтримки приватних проектів, що відповідають пріоритетним напрямкам державного розвитку, уряд може брати на себе зобов'язання щодо обслуговування та погашення зобов'язань юридичних осіб у випадку неплатоспроможності останніх, шляхом надання державних гарантій.

Виступаючи як кредитор і гарант держава здійснює вплив на виробництво і зайнятість, розвиток малого та середнього бізнесу, експортоорієнтованих галузей економіки, забезпечує формування платоспроможного попиту, підтримку національної банківської системи. Це визначає специфіку даних перерозподільних відносин та механізму їх реалізації.

Надані державні гарантії, з одного боку, забезпечують додаткове кредитне фінансування інновацій, інвестиційних проектів, стимулюють зростання фінансового потенціалу держави, та, з іншого, - формують фінансові, боргові та безпекові ризики, призводять до необхідності акумулювання додаткових ресурсів у резервних фондах для виконання обов'язків гаранта, нівелювання та покриття збитків від настання ризиків.

Важлива роль системи державного кредиту виявляється в можливості застосування боргового механізму для досягнення цілей поточного та стратегічного розвитку держави. В умовах ускладнення дії ринкових механізмів, застосування заходів із державного регулювання через механізм державного кредиту дозволяє активно впливати на попит, пропозицію, зайнятість, рух капіталу та темпи економічного розвитку.

Визначальними засадами при цьому виступають: дотримання загальних та специфічних принципів й умов кредитування; формування узгоджених кредитних програм, обов'язків та механізмів реалізації кредитних відносин. Види, форми та механізм руху кредитних ресурсів безпосередньо залежать від відносин між кредитором та позичальником, і визначають наслідки та результативність державного кредиту. Окремі з них регламентуються національним законодавством, наприклад, наказом Міністерства фінансів України № 461 від 16.06.2010 було затверджено «Положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом», який забезпечив правове регламентування не лише ризиків, але й «регулює методологічні і організаційні питання процесу управління ризиками, пов'язаними з державним боргом», визначає принципи не лише управління ризиками, але й державним боргом в цілому. Це стосується принципів економності й ефективності діяльності, незалежності прийняття рішень, безперервності моніторингу та контролю, публічності та прозорості, системності, достатності і достовірності інформаційного забезпечення, оперативності, диверсифікації інструментів.

Загальновизнаними є наступні принципи кредитування: строковість, зворотність, платність, забезпеченість та цільовий характер виділення коштів. Розвиток кредитних відносин та практичні особливості їх застосування засвідчили певні характерні особливості їх застосування, що у сукупності впливають на результативність та ефективність управління державним боргом. Узагальнено їх можна сформулювати наступним чином: при державному кредиті, коли центральний уряд виступає позичальником (боржником) певні принципи дотримуються умовно, що залежить від умов надання та інструментів, кредитно-правових відносин між учасниками, застосовуваних методів управління державним боргом тощо. Відома практика, коли кредитні ресурси надаються на пільгових умовах, або без чітко визначеної дати погашення зобов'язань, або ресурси надаються із наявністю «грант-елементу», що певним чином знімає питання платності та/або зворотності, а

також застосування методів управління державним боргом впливає на повноту дотримання зазначених принципів.

На міждержавному рівні при наданні таких кредитів іноді враховуються політичні та геополітичні інтереси, тому можуть розглядатися як політичне рішення кредитора, що певним чином впливає на борговий механізм їх реалізації.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВИДАТКАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Микитюк Ігор Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Видатки місцевих бюджетів являють собою відособлену частину видатків зведеного бюджету, тому раціональна організація управління ними вимагає врахування їх особливостей як об'єкту управління. До таких особливостей слід віднести: створення належних фінансових умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень; спрямованість на вирішення завдань і забезпечення реалізації функцій держави на певній території; відсутність, як правило, безпосередньої окупності видатків; істотну різноманітність напрямів видатків і їх значні обсяги; безпосередній вплив як на рівень і якість життя населення, що проживає на відповідній території, так і на розвиток економічного потенціалу регіону; розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою.

З точки зору системного підходу можна виділити наступні особливості управління видатками місцевих бюджетів: стимулювання економічного розвитку територій і визначення пріоритетів місцевого економічного розвитку; самостійність місцевих органів влади в управлінні видатками місцевих бюджетів, в тому числі у встановленні структури органів управління, порядку їх взаємодії, але в межах, визначених діючим законодавством; модифікація функціональних елементів і інструментів управління видатками місцевих бюджетів, виходячи із структури і завдань місцевих органів влади; вищий рівень вимог до обґрунтованості, відкритості і гласності процедур управління видатками місцевих бюджетів.

З урахуванням викладеного, під управлінням видатками місцевого бюджету слід розуміти процес цілеспрямованої дії суб'єктів управління на економічні відносини з приводу розподілу і використання коштів місцевого бюджету, що здійснюється органами місцевої влади самостійно у рамках повноважень та діючого законодавства, в цілях забезпечення прийняттого рівня соціального забезпечення і задоволення потреб населення й суб'єктів господарювання в отриманні окремих видів товарів і послуг, надання яких віднесено до компетенції місцевих органів влади, а також підтримки і зміцнення економічного потенціалу регіону.

Виходячи з цього визначення можемо сформулювати принципи управління видатками місцевих бюджетів: ефективності, управління повинне відповідати критеріям ефективності і має проводитися оцінка ефективності бюджетних видатків; прозорості, процес управління видатками бюджету має бути в максимальній мірі публічним, відкритим; зацікавленості учасників управління, припускає наявність системи, інтересів, мотивів і стимулів учасників управління до ефективного здійснення своєї діяльності, ефективного використання бюджетних коштів, впровадження нових, більш ефективних технологій; координованості, дії суб'єктів управління видатками місцевого бюджету мають бути узгоджені не тільки між собою, але й з державними органами влади; відповідності цілей, при управлінні видатками місцевого бюджету при усій свободі вибору повинні враховуватися цілі, що визначаються центральними органами державної влади при фінансуванні видатків місцевих бюджетів; адаптивності, має бути постійний облік змін факторів зовнішнього та внутрішнього середовища і своєчасне внесення корективів при плануванні і витрачанні коштів бюджету; варіативності, реалізація цього принципу передбачає, що в процесі підготовки кожного рішення щодо використання бюджетних коштів слід враховувати альтернативні варіанти прийняття рішень; соціальної спрямованості, максимальна орієнтація на соціальні потреби громадян у процесі прийняття рішень місцевими органами влади; направленості на досягнення запланованих результатів, орієнтація в процесі реалізації прийнятих управлінських рішень не лише на відповідність встановленим загальним цілям, але й на досягнення конкретних результатів.

Успішність дотримання перерахованих вище принципів управління видатками місцевих бюджетів потребує вдосконалення інформаційної та методологічної бази для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності витрачання

бюджетних коштів, зокрема: вдосконалення програмно-цільових методів управління на місцевому рівні; оцінки ефективності бюджетних видатків; вдосконалення бюджетного планування на середньострокову перспективу; створення системи стимулів для учасників бюджетного процесу на місцевому рівні.

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ КОМПАНІЇ

Притуляк Наталія Миколаївна

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

В умовах переходу до економіки знань інтелектуальний капітал стає повноцінним елементом фінансової архітектури компанії та джерелом формування її довгострокових конкурентних переваг. Матеріальні та фінансові активи перестають відігравати головну роль в забезпеченні стійкого розвитку бізнесу. Тому для забезпечення ефективною фінансовою політикою тепер вже не достатньо орієнтуватися лише на максимізацію добробуту власників фінансових активів (акціонерів) та кредиторів. Не менш важливим є враховування інтересів набагато ширшого кола осіб – стекхолдерів, при взаємодії з якими компанія має змогу формувати і нарощувати основні компоненти свого інтелектуального капіталу.

Основне трактування цього нового поняття у 1984 р. дав Р.Е. Фриман [1]. Частіше всього стейкхолдерів визначають як фізичні чи юридичні особи, які своїми ресурсами, капіталом, купівельною спроможністю чи розповсюдженням інформації про компанію можуть впливати на досягнення нею своїх цілей. Однак найбільш лаконічне, але разом з тим точне тлумачення даного поняття дав Бредлі Гугінс (Bradley Googins), директор Центру по корпоративному громадянству Бостонського коледжу (Boston College Corporate Citizenship Center). За його думкою, стейкхолдери – це групи, організації або індивідууми, на які впливає компанія і від яких вона залежить. Основними стекхолдрами прийнято вважати акціонерів, кредиторів, споживачів, постачальників, співробітників компанії, дистриб'юторів, а іноді й органи державної та місцевої влади, громадські організації.

Згідно класифікації Ньюбоулда і Луффмана, всіх стекхолдерів можна розподілити на чотири групи: групи, які здійснюють

фінансування компанії (наприклад, акціонери); менеджери, які керують компанією; співробітники компанії; партнери компанії (покупці, постачальники та ін.).

Інвестори та засновники компанії є стекхолдерами, оскільки безпосередньо приймають рішення, пов'язані з вибором стратегії ведення бізнесу, узгоджують бюджети, а отже впливають на прибуток компанії. Персонал є стейкхолдером, адже впливає на швидкість і якість виконуваних робіт щодо створення продукції та розвитку компанії в галузі. Кінцеві покупці є стейкхолдерами, так як формують попит на продукцію, висувають певні вимоги до властивостей і якості товарів компанії, тобто впливають на рівень собівартості товару та витрати компанії. Постачальників відносять до стекхолдерів у зв'язку із тим, що вони визначають вартість сировини, строки та умови поставок, що безпосередньо пов'язано з формуванням кінцевих фінансових результатів компанії. Посередників вважають стейкхолдерами, оскільки вони можуть впливати на сприйняття якості і формування обсягу продажу (наприклад, роздрібні торгівельні мережі, що викладають товар на невігідних місцях продажу) або на витрати компанії (наприклад, дослідницькі чи рекламні агентства).

Певним узагальнюючим варіантом градації всіх зацікавлених в діяльності компанії осіб є такий, що групує їх на: фінансових стейкхолдерів (інвесторів, що сприяють довгостроковій тенденції розвитку компанії) та стейкхолдерів, які активно включені в процес формування і нарощення різних компонент інтелектуального капіталу.

Зважаючи на те, що в сучасному світі людський, організаційний та клієнтський капітали є справжніми домінантами у створенні конкурентних переваг компанії та реальними джерелами її поточних та майбутніх доходів, процес взаємодії компанії з суб'єктами внутрішнього і зовнішнього середовища справедливо вважають взаємовигідним. Однак варто враховувати, що самоцінність інтелектуального капіталу, як капіталу взагалі, визначається не його наявністю, а ефективністю використання. Тому вивчення складу стейкхолдерів та врахування їх інтересів є важливою задачею у забезпеченні суб'єкта підприємницької діяльності стратегічно важливими ресурсами, необхідними для ефективної діяльності та стійкого розвитку. Як доводить практика, стейкхолдери активно впливають на результативність бізнесу. «Не випадково 72% підприємців по всьому світу визнають, що успішні бізнесмени враховують інтереси не тільки акціонерів та інвесторів, але й більш широких зацікавлених груп: покупців, співробітників, постачальників тощо» [2].

Список використаних джерел

1. Freeman R.E. Strategic Management: A Stakeholder Approach. Pitman. 1984.
2. Bowen, Robert M, DuCharme, Larry, Shores, D. Stakeholder's implicit claims and accounting method choice // Journal of Accounting & Economics. Amsterdam: Dec, 1995. Vol.20, Iss.3; pg.255, 41 pgs.

ПРОБЛЕМИ БОРГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Черномаз Галина Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні економіка України вимушена функціонувати в умовах послаблення фінансової стійкості й рівноваги, серйозних зовнішніх викликів, що знаходить відображення в падінні реального ВВП держави, зростаючому дефіциті торговельного й платіжного балансів, фінансових ресурсів, зростанні інфляції, дефіциту бюджету та державного боргу. Для виходу з кризового стану необхідно задіяти відповідні обсяги грошових ресурсів, реальні джерела фінансування. Оптимальним методом покриття дефіциту фінансових ресурсів є залучення коштів за рахунок державного запозичення.

Останніми роками в Україні використання залучених фінансових ресурсів на поточні видатки бюджету, підвищення вартості запозичень в умовах економічної рецесії та кризи призвело до загрозового зростання державного боргу й витрат на його обслуговування. Багато років економіка України розвивалась в умовах жорсткої прив'язки національної валюти до долара США і була орієнтована на декілька експортних галузей. Економічне зростання в основному забезпечувалось за рахунок фінансових вливань у вигляді інвестицій та зовнішніх кредитів, які в недостатній мірі використовувались на стратегічний розвиток реального сектору економіки.

Очевидно, що іноземні інвестиції приводять до зростання ВВП держави. Але якщо, завдяки зовнішньому кредитуванню, темпи росту ВВП набагато випереджають темпи росту сукупної продуктивності праці в економіці, то це є індикатором так званого «кредитного

зростання». Тобто ВВП зростає не стільки завдяки фізичному збільшенню вироблених товарів, скільки шляхом перерозподілу в економіці грошей, зайнятих на зовнішніх ринках.

В такому випадку в країні розвиваються лише декілька галузей, орієнтованих на зовнішній ринок, а через відсутність митних бар'єрів інше виробництво поступово скорочується. Держава все сильніше залежить від імпорту. В певний момент економіка «кредитного зростання» упирається в поріг збільшення надходжень від експорту або навіть стикається із зниженням цих надходжень.

Для забезпечення обслуговування старих боргів і сплати потоку імпорту країна вимушена залучати все нові кошти з-за кордону у вигляді інвестицій або запозичень. Зіштовхнувшись з подорожчанням запозичень, різким скороченням доходів від експорту і стрімким зменшенням валютних резервів, відбувається девальвація національної валюти, банкрутство підприємств і банків, виникає загроза дефолту та можливе переведення корпоративних боргів в державний борг, погашення якого буде здійснюватись, значною мірою, активами держави.

Розширене кредитування України Міжнародним Валютним Фондом через нову програму EXTENDED FUND FACILITY обсягом в 17,5 млрд. дол. США (спеціальні права запозичення), розраховано на 4 роки, має на меті запобігання подальшому спаду промисловості й підвищення інвестиційної активності, передбачає проведення відповідних соціальних і економічних реформ.

Повернення боргу можливе лише за умови щорічного зростання ВВП України на 5%, що складно при існуючій системі оподаткування та фактичному падінні ВВП у 2014 році на 20%.

Стабілізації фінансової системи України, а отже і зростанню – економіки може сприяти, наприклад, реалізація наступних кроків: зменшення фіскального тиску і спрощення системи оподаткування; стабілізація національної валюти; стимулювання самозайнятості і підприємницької активності населення; зменшення кредитних ставок комерційних банків, що має забезпечити зростання інвестиційної активності та стимулювання розвитку середнього класу в Україні.

ФІНАНСОВЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Черватюк Марія Василівна

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

В умовах фінансово-економічної кризи на рівень розвитку суспільства особливий вплив має дієвість фінансової системи країни. Це пояснюється тим, що вона не може розвиватися на формальних економічних моделях і «віртуальних» логічних схемах. Як складовий елемент економічної системи, нині фінансова система зберігаючи всі її ознаки і принципи, наділена притаманними їй рисами, що віддзеркалюють діяльність фінансового господарства. Розглядаючи фінансову систему як «...всю сукупність фінансового устрою держави і заходів, що застосовуються в своєму фінансовому господарстві» Лебедев В. А. чітко встановлює межу між поняттями «фінансова система» і «фінансове господарство»[1]. Фінансове господарство є реальністю закономірного процесу суспільного розвитку, а фінансова система є продуктом його розвитку.

Нині вивчення середовища, в якому розвивається фінансове господарство, дає можливість констатувати, що в міру розвитку форм власності, діяльність фінансового господарства керується об'єктивними економічними законами, за аналогом законів природи. Незалежно від жодної суспільної влади відбувається розмежування руху фінансових ресурсів на рівні держави й відособленого суб'єкта як власника результатів господарювання. Це зумовлено тим, що відособлений суб'єкт господарювання має потребу в формуванні фінансових ресурсів для задоволення власних потреб і потреб середовища, в якому функціонує його власність, що має здатність трансформуватися в матеріальні блага. Порушення пропорцій між власником і економічним середовищем, в якому він прагне створити своє господарство, призводить до результатів, які, в більшості випадків, можуть бути негативними, адже розвиток господарства є не самоціллю власника, а тільки засобом для досягнення найбільш важливих завдань ствердження його свободи. З другого боку, держава як орган суспільного управління через реалізацію своїх функцій має потребу у формуванні фінансових ресурсів для задоволення суспільних потреб, що також формують матеріальні блага.

Таким чином, в об'єктивно створеному економічному середовищі фінансове господарство стає "рефлексом економічних відносин"[2] між державою і відособленим власником. Його сутність розкривається здатністю інтегрування діяльності відособленого власника з економічним розвитком держави. В даному контексті, діяльність фінансового господарства не складе ніякої цінності, якщо не буде генерувати історичний досвід і не ставитиме за мету забезпечення духовного і матеріального розвитку власника через призму задоволення його соціальних та суспільних потреб. Тому фінансовому господарству об'єктивно притаманні взаємопов'язані риси соціального і суспільного. Його продукт не має обмеженості ні в часі, ні в просторі використання, оскільки є джерелом забезпечення суспільного виробництва і споживання духовних та матеріальних благ, які підлягають об'єктивному розподілу між учасниками праці кількох поколінь. Водночас слід зазначити, що сучасний розвиток фінансового господарства супроводжується антагонізмом між приватним і державним сектором господарювання, який погоджений об'єктивною реальністю: держава функціонує за рахунок доходу, який створюється в приватному секторі і призначений для нього. Відповідно посередником між приватним і державним секторами господарювання повинно виступати фінансове господарство, діяльність якого направлена на збалансування їх інтересів через призму процесу формування, акумуляції та використання фінансових ресурсів. Тому є реальними твердження Янжуля І. І., що «...абстрактні фінансові висновки економістів шкідливо впливали на практичну діяльність, вели до економічних помилок» [3]. Нині тільки на базі аналізу допущених помилок, доповненому застосуванням методів моделювання і вибору оптимальних варіантів модерних і майбутніх економічних процесів можливо відповідно оцінити і відібрати з світового досвіду за оптимальними оцінюючими критеріями модель високоефективного фінансового господарювання, яка повинна стати органічною складовою вітчизняної моделі ринкової економіки.

Список використаних джерел

1. Лебедев В. А. Финансовое право. Т. 1: Вып. 1-3 / В. А. Лебедев; [2-е изд.]. – С.-Пб. : Типо-лит. А. М. Вольфа, 1889. – 962 с.
2. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки / Ф. Нитти; [пер. с итал.] – М. : 1904.-XXXII. – 624 с.
3. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки : Учение о государственных доходах / И. И. Янжул; [4-е изд.]. – СПб.: 1904. – 498 с.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Адаменко Ірина Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Дослідження фінансової політики має важливе теоретичне і практичне значення. У цьому зв'язку особливу роль набуває питання визначення підходів до формування і реалізації фінансової політики, що враховують світовий економічний досвід в сукупності з досягненнями вітчизняної фінансової науки.

Історично, забезпечення виконання функцій держави пов'язувалося з фінансовим механізмом, функціонування якого розкриває особливості фінансової системи та управління рухом висхідних і низхідних грошових потоків. У процесі руху вертикально організованих грошових потоків, перерозподілу частини знову створеної вартості відбувається зміна в пропорціях споживання, накопичення і відтворення, що впливає на формування капіталу – основного джерела економічного розвитку. Управління фінансовою системою вимагає проведення певної політики, що поєднує в собі можливості регулювання розвитку економічної системи.

Реалізація фінансової політики забезпечує функціонування механізму функціонування фінансів. Враховуючи вплив фінансової політики держави на економіку, класифікація видів фінансової політики може бути представлена наступним чином: політика бурхливого зростання; помірної фінансової політики; стримуюча фінансова політика. Доцільність застосування того чи іншого виду фінансової політики визначається поточним рівнем розвитку національної економіки і передбачає диференціацію частки перерозподілу частини створеної вартості, при якій відбувається регулювання економічної системи шляхом згладжування коливань економічного циклу.

Фінансова політика держави як частина економічної політики поєднує сукупність дій, заходів, фінансових інструментів їх реалізації та інститутів державної фінансової влади щодо створення умов для соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення рівня і якості життя населення.

На даному етапі економічних перетворень важливими завданнями фінансової політики є: оптимізація та раціоналізація формування доходів і використання державних фінансових ресурсів,

підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу.

Не менш важливим завданням є зменшення витрат з обслуговування державного боргу. Оскільки державний борг є складовою частиною економічної системи, який справляє значний вплив на її елементи, зокрема на державний бюджет, грошово-кредитну і валютну системи, рівень інфляції, внутрішні і зовнішні заощадження, іноземні інвестиції тощо.

Ефективне використання державних запозичень може стати потужним фактором економічного росту, що дозволяє згладжувати економічні коливання. До основних методів управління державним боргом на даний час відносять: рефінансування – погашення старої державної заборгованості шляхом випуску нових позик; конверсія – зміна розміру прибутковості позики, наприклад, зниження або підвищення відсоткової ставки, що виплачується державою своїм кредиторам; консолідація – збільшення терміну дії вже випущених позик; реструктуризація боргу – погашення боргових зобов'язань з одночасним здійсненням запозичень (прийняття на себе інших боргових зобов'язань) в обсягах, що погашаються боргових зобов'язань з встановленням інших умов обслуговування боргових зобов'язань і термінів їх погашення.

Вирішення поставлених завдань сприятиме забезпеченню збалансованості та стійкості фінансової системи, посиленню її ролі у стимулюванні довгострокового зростання економіки і підвищенню рівня життя населення, прискоренню інноваційного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канева та ін.; за заг. ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
2. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни / І.П. Адаменко // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 3. – С. 341–345.

РЕОРГАНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Сігаєва Уляна Михайлівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Кредитування в умовах фінансово-економічної кризи має суперечливий характер. З одного боку, це ефективний шлях виходу з кризи та подальшого розвитку національної економіки, адже при дефіциті коштів, кредит є чи не єдиним джерелом додаткових грошових ресурсів та інвестицій, що сприяє безперервності відтворювального процесу. З іншого боку, кредитування, яке є головним напрямом діяльності банківських установ і приносить їм суттєвий дохід, у той же час є основним джерелом їх ризиків, які можуть призвести до значних втрат. У несприятливих фінансово-економічних умовах кредитні ризики банків проявляються найбільш гостро і, як показує досвід, призводять до поглиблення банківської кризи. Крім того у результаті втрат і нестачі власних ресурсів, банківські кредитні установи скорочують надання кредитних послуг, що має негативні наслідки в усіх галузях національної економіки. За цих обставин обмежується доступ частини населення до кредитних послуг, що, у свою чергу, посилює зменшення можливостей для задоволення нагальних фінансових потреб, які вже виникли. Саме тому необхідно забезпечити раціональне співвідношення між обсягами та якістю наданих кредитних послуг та ризиками, які вони при цьому створюють.

Ефективність механізму банківського кредитування населення у сучасних умовах є необхідною передумовою відновлення фінансової системи та забезпечення у подальшому підґрунтя для економічного зростання. Причому реформуванню підлягає як макрорівень організації системи кредитування населення та механізми її функціонування, так і мікрорівень, на якому реалізуються кредитні процеси при безпосередньому контакті банку із позичальником.

Не дивлячись на наслідки попередніх криз, ця система так і не набула ефективного перетворення. І кожна наступна кризова ситуація в економіці тільки поглиблює фінансову нестабільність та призводить до збільшення масштабів негативних наслідків для всіх учасників фінансової системи.

Одним з інструментів реорганізації механізму кредитування населення є реінжиніринг. Його застосовують переважно в кризових ситуаціях і покладають на нього складні завдання: виведення на

новий, якісно вищий рівень; суттєве підвищення ефективності; кардинальна зміна принципів управління тощо. Запровадження реінжинірингу вважається успішним, якщо результати діяльності абсолютно відрізняються своїм позитивом від попередніх і торкаються комплексних аспектів системи, орієнтуючись на провідний досвід, що забезпечує успішне функціонування.

Сьогодні концепція реінжинірингу розвинена набагато ширше у порівнянні з класичним підходом. Цими питаннями цікавиться багато зарубіжних і вітчизняних науковців, які подають своє бачення стосовно тлумачення терміна. Досліджуючи їхні теоретичні надбання, які стосуються проблем теорії реінжинірингу, можна констатувати, що це безперервний процес, але важливо розуміти, що йдеться не про перепроєктування різних бізнес-процесів, а про постійне удосконалення всього механізму банківського кредитування, який підлягає цій кардинальній перебудові.

Безперервність застосування та комплексний підхід – важливі характеристики реінжинірингу. Вони надають багато переваг, проте й ускладнюють процес оперативного запровадження змін в умовах скороченого фінансування будь-яких інноваційних розробок. А, отже, програму запровадження антикризових заходів щодо адаптування підсистем механізму кредитування необхідно розробляти до загострення кризової ситуації.

Отже, реорганізація механізму банківського кредитування фізичних осіб в Україні є невідкладною, об'єктивно необхідною потребою. А правильне розуміння та застосування інструментарію реінжинірингу при цьому може забезпечити багато переваг як на мікро-, так і на макрорівні.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Брязкало Анна Євгенівна

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

В сучасних економічних умовах, на місцеві бюджети покладено відповідальність не лише за забезпечення життєдіяльності громади, але й за створення належних умов для її розвитку, що вони не можуть забезпечити в повному обсязі у зв'язку з обмеженістю фінансових ресурсів.

За таких умов саме місцеві запозичення можуть стати джерелом надходження додаткових фінансових ресурсів до міської скарбниці, що дозволить муніципалітетам сформувати фінансову базу для реалізації вагомих інвестиційних проектів, важливих для соціально-економічного розвитку міста.

Найбільш вагому роль у фінансуванні дорогих інвестиційних проектів відіграють саме облігації внутрішньої місцевої позики. Облігаційна позика як механізм фінансування місцевого економічного розвитку передбачає розміщення облігацій органами місцевого самоврядування на внутрішньому фондовому ринку на умовах строковості, платності та поверненості.

Порівняно з іншими фінансовими інструментами емісія муніципальних облігацій має очевидні переваги: меншу вартість запозичень у порівнянні з кредитами; сплата відсотків здійснюється за графіком, встановленим емітентом, а не кредитором, що дає можливість місцевим бюджетам регулювати власні грошові потоки; випуск муніципальних облігацій не потребує надання застави кредиторам; структуру та етапи здійснення запозичень шляхом облігацій можна максимально адаптувати до інвестиційних потреб регіону; широке коло потенційних кредиторів [1].

Незважаючи на те, що місцеві запозичення мають багато переваг, особливо муніципальні облігації, для місцевих бюджетів все ж обсяг таких запозичень залишається низьким.

Досліджуючи ринок муніципальних запозичень за період з 2003 по 2014 роки, можна стверджувати, що основними емітентами даного інструмента є Київська, Львівська, Одеська, Запорізька та Харківська міські ради, що пояснюється наданими можливостями та особистим зацікавленням даних органів місцевої влади у використанні такого ефективного джерела фінансування для вирішення соціальних потреб регіонів.

Однак для того, щоб місцеві запозичення стали справжнім катализатором інвестиційної активності та фактором промислового піднесення регіонів, необхідно законодавчо встановити такі умови, при яких би збільшувалися обсяги довгострокових місцевих запозичень, була сформована збалансована і прозора система управління інвестиційними програмами.

Сьогодні Україна переживає складний процес досить амбітних реформ. Верховною Радою України прийнятий Державний бюджет України на 2015 рік та внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів з урахуванням децентралізації фінансів.

Слід зазначити, що з урахуванням змін до Бюджетного кодексу України, місцеві органи влади можуть залучити місцеві запозичення дотримуючись спрощеної процедури погодження з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, обсягів та умов здійснення місцевих зовнішніх запозичень шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій і надання місцевих гарантій, а також розширено коло суб'єктів, яким надано право на їх здійснення (усі міські ради міст обласного значення, а не лише міські ради міст з чисельністю населення понад 300 тисяч жителів) [2]. Впровадження даних нововведень повинно стати поштовхом до розвитку ринку муніципальних запозичень.

Підводячи підсумок, можна сказати, що ринок місцевих запозичень в Україні розвинутий ще недостатньо, і його не можна розглядати як важливу складову боргового ринку. Однак, за умов належної законодавчої і регуляторної бази та врахування досвіду інших країн, розвиток ринку муніципальних запозичень може стати вагомим джерелом фінансових ресурсів для задоволення потреб місцевих громад у якісній інфраструктурі.

Список використаних джерел

1. Малець А.М. Муніципальні запозичення як джерело фінансування вітчизняного виробника. / А.М. Малець // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №5. – Т.2 – С. 160-163.
2. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // www.rada.gov.ua

КОМПЛЕКСНИЙ КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Міщенко Анна Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Інтенсивний розвиток ринкового середовища, обумовлений стрімкими процесами інтеграційного характеру, посилює агресивність конкурентної боротьби підприємств за лідерські позиції у бізнес-середовищі. Динамічність трансформацій ринкової конкуренції вимагає від системи менеджменту підприємств

регулярного оновлення методичних підходів в аспекті прийняття управлінських рішень, орієнтованих на зміцнення конкурентоспроможності. Постійне використання існуючих методичних розробок прийняття управлінських рішень не принесе ефекту від їх реалізації, оскільки вплив нових факторів попередньо не був виявлений та врахований.

У сучасних трансформаційних умовах ефективне управління неможливе без постійного моніторингу оперативного і перспективного стану господарської діяльності підприємства. Основним інструментом такого моніторингу є комплексний компаративний аналіз господарської діяльності підприємства, який забезпечує ідентифікацію факторного впливу конкурентів та врахування його можливих наслідків. Дієвість та результативність впровадження комплексного компаративного аналізу на підприємстві виражається в отриманні певних позитивних зрушень (ефектів) від виконаних основних його завдань. Формування інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства як основного показника результативності його господарської діяльності характеризує комплексність дослідження, оскільки його інформаційно-аналітичне наповнення обумовлене синтезом результативних показників за кожним вектором діяльності підприємства. Механізм формування еталон-системи конкурентних показників торговельного підприємства слугуватиме орієнтиром для зміцнення власних векторів господарської діяльності до рівня еталонних. Досягнення підприємством рівня еталонних критеріїв забезпечить йому абсолютну конкурентоспроможність на ринку, оскільки орієнтир виключно на результати конкурентів є волатильним.

Маючи на меті забезпечення економічного зростання підприємства, важливим завданням комплексного компаративного аналізу є утворення економічної доданої вартості, яка одночасно характеризує ефективність менеджменту підприємства, оцінюючи ефективність реалізованих управлінських рішень. Для досягнення максимальної ефективності менеджменту підприємства, необхідно забезпечити належний рівень економічної безпеки на ньому. Оцінка сукупного критерію економічної безпеки сигналізує про необхідність ідентифікації ризикових підприємств та ризикотворчих векторів їх діяльності, що створюють дестабілізуючий вплив на конкурентоспроможність підприємства.

Таким чином, послідовне виконання всіх завдань комплексного компаративного аналізу дозволяє створити міцне інформаційне забезпечення для прийняття ефективних управлінських рішень. Це

пояснюється застосуванням інструментарію комплексного компаративного аналізу на всіх стадіях управлінського процесу на підприємстві. Тобто, позитивні зрушення від кожного виконаного завдання комплексного компаративного аналізу обумовлюють його результативність загалом.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Кравець Катерина Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Економічна історія свідчить, що розвиток фінансової системи суттєво впливає на економічне зростання. Вчені аргументували, що добре функціонуючі банки «заохочують» технологічні інновації, розпізнаючи і фінансуючи підприємців з кращими можливостями успішного розвитку нових виробів та здійснення творчих процесів виробництва [1].

Вперше проблему взаємозв'язку фінансової системи та економічного зростання досліджував Й. Шумпетер, розглядаючи фінансове посередництво як чинник «творчого руйнування». На його думку, банківська система відіграє істотну роль у перерозподілі ресурсів від старих виробників до нових, сприяючи, таким чином, економічному зростанню.

Велика кількість досліджень свідчить, що фінансовий розвиток сприяє економічному зростанню, навіть після пояснення інших його детермінант. Внаслідок його сильного впливу на економічне зростання фінансовий розвиток сприяє скороченню бідності.

Історичний досвід промислових країн і досвід країн, що розвиваються сьогодні вказують на інший важливий урок. Здорові суспільні фінанси і стійка валюта є ключовими детермінантами розвитку приватних фінансових інституцій [3].

Одна з важливих функцій фінансових систем – переміщення ризику до бажаючих нести його. Фінансові контракти можуть допомагати об'єднувати і диверсифікувати ризики. Дослідники цього питання приходять до висновку, що фінансовий розвиток має тенденцію зменшувати сукупну економічну мінливість [2]. Це важливий механізм страхування для бідних верств населення, оскільки економічні шоки збільшують число бідних.

Фінансові ринки виникають, щоб зменшити інформаційні витрати запозичення, кредитування і здійснення трансакцій. Вони забезпечують платіжні послуги, які полегшують обмін товарами і послугами, мобілізують заощадження, розміщують кредит і контролюють позичальників. Оцінюючи альтернативні інвестиції і контролюючи дії позичальників, фінансові посередники долають інформаційні проблеми і збільшують ефективність використання ресурсів. Фінансові активи, з привабливими властивостями, ліквідністю і характеристиками ризику, заохочують заощадження у фінансовій формі. Внесок фінансової системи в економічне зростання і скорочення бідності залежить від кількості і якості її послуг, їх ефективності та поширеності.

В економічно розвинених країнах фінансові установи включають банки, страхові компанії, пенсійні фонди, різні інвестиційні схеми, обов'язкові ощадні схеми, ощадні банки, кредитні спілки, ринки цінних паперів. У країнах, що розвиваються дуже важливу роль відіграють персоніфіковані типи кредитування з механізмами енфорсменту, заснованими на місцевій репутації і групових нормах.

Капіталовкладення поряд зі створенням нових технологій, підвищенням рівня освіти населення, включенням в систему міжнародного поділу праці відносяться до числа найважливіших чинників сталого економічного зростання.

Дослідження питань взаємозв'язку рівня розвитку фінансової системи та економічного зростання дозволяє сформулювати ряд основних положень: ефективність фінансової системи мають прямий зв'язок з темпами економічного зростання; фінансова система в цілому є чинником економічного зростання; на різних етапах економічного розвитку переважають різні механізми росту: в країнах, що розвиваються, економічне зростання відбувається внаслідок накопичення капіталу, в розвинених - за рахунок ефективності факторів виробництва; напрями економічного зростання в країнах, що розвиваються, асоціюються з банками, в розвинених - з ринками.

Список використаних джерел

1. Матюшин А.В. Роль финансовой системы в обеспечении экономического роста / Матюшин А.В. // Экономика промышленности. – 2008. - №3. – С. 127-133.
2. Easterly W., Islam R., Stiglitz J. Shaken and Stirred: Explaining Growth Volatility In Boris Pleskovic and Joseph Stiglitz (eds.) Annual

Bank Conference on Development Economics, World Bank. – Washington, D.C. –2001.

3. Sylla R. Financial Systems and Economic Modernization: A New Historical Perspective. –New York University. Processed., 2000.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Колодій Людмила Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Досвід більшості зарубіжних країн переконує, що управління місцевими справами, як правило, здійснюється як через призначені з центру органи державної адміністрації на місцях, так і через представницькі органи, які обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Такі представницькі органи часто іменуються органами місцевого самоврядування або муніципального управління. Поєднання державного управління із місцевим самоврядуванням зумовлюється комплексом причин політичного, економічного та юридичного порядку. По-перше, тенденції децентралізації, уособленої органами місцевого самоврядування, природно протистоїть тенденція централізму, що створює механізм узгодження місцевих інтересів із загальнодержавними. По-друге, можливості формування місцевого бюджету за рахунок місцевих податків і зборів досить обмежені (підвищення податків може викликати незадоволення виборців), і його засобів часто-густо не вистачає для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування.

Звідси випливає необхідність централізованих асигнувань на потреби місцевого самоврядування. А це, зумовлює контроль центральної влади за муніципальними органами у даній сфері. По-третє, природним уявляється обмеження самостійності муніципалітетів у галузях, які мають загальнодержавні значення, що пов'язано з необхідністю забезпечити однакові високі стандарти управління. Нарешті, по-четверте, законодавче регулювання місцевого самоврядування, що включає регламентацію компетенції та основ порядку діяльності місцевих органів, породжує потребу адміністративного контролю за законністю актів місцевого самоврядування. Характеризуючи розвиток інституту місцевого управління, слід зазначити, що він нерозривно пов'язаний із

виникненням та еволюцією місцевого самоврядування як децентралізованої форми управління, розробкою теоретичних концепцій місцевого самоврядування, формуванням законодавства, що регулює муніципальну діяльність. Саме тому, потребують більш детального дослідження визначення таких дефініцій як «місцеве самоврядування» та «управління». Слід вказати, що місцеве самоврядування характеризується виборністю, його органи обираються безпосередньо громадянами та володіють певним комплексом повноважень та самостійністю. Проведене дослідження надало можливість вважати місцеве самоврядування та управління базисом демократичного устрою суспільства, і від того, наскільки розвинута, активна і досконала муніципальна система, багато в чому залежить міцність демократичних інститутів і загальна політична стабільність у тій чи іншій державі. У ретроспективному плані муніципальна система отримала новий імпульс для свого розвитку з появою перших писаних конституцій. Порівнюючи конституції більшості держав світу, слід зазначити, що закріплені в них основні положення стосуються функціонування місцевого управління та самоврядування, а саме: головні принципи організації місцевого управління та самоврядування; основи адміністративно-територіального поділу; організаційні форми здійснення місцевого самоврядування та управління, основи їх компетенції, внутрішньої структури і взаємовідносин; роль і місце органів місцевої влади в політичній системі суспільства; адміністративний нагляд; гарантії місцевого самоврядування (конституційні, судові, законодавчі, матеріально-фінансові тощо). У США повна залежність і похідність місцевих органів від штатів була сформульована ще у 1868 р. верховним суддею штату Айова Дж. Діллоном: "Муніципальні корпорації зобов'язані своїм утворенням і здобувають усі свої права і повноваження від легіслатур штатів", так зване "правило Діллона". Положення, які регулюють місцеве управління, містяться в конституціях усіх штатів. Але ступінь урегульованості різних аспектів місцевого управління в окремих штатах неоднакова. Наприклад, конституції Алабами, Делаверу та Міссісіпі містять невелику кількість норм, які стосуються місцевих органів. І, навпаки, у конституціях Аляски, Іллінойсу та інших штатів закріплені не тільки основні принципи діяльності місцевих органів, але й норми, які регламентують внутрішню організацію муніципалітетів. Заслуговує на увагу той факт, що в Основних законах таких унітарних держав, як Данія та Норвегія про місцеве управління взагалі нічого не сказано. Лаконічні в цьому питанні конституції

Грузії та Франції. Розбудова системи місцевого самоврядування в Україні у контексті інтеграції в Європейський Союз потребує вдосконалення нормативно-правової регламентації правового статусу органів місцевого самоврядування та організаційної основи реалізації повноважень. Тому потребують нагального вирішення питання нормативно-правової, організаційно-правової, територіальної та матеріально-фінансової основ місцевого самоврядування в Україні. Вартим уваги є той факт, що муніципальне управління може здійснюватися у різних організаційних формах, які в сукупності утворюють єдину модель системи місцевого самоврядування, за допомогою якої у рамках усієї країни вирішуються питання місцевого значення. Під моделлю місцевого самоуправління розуміється форма організації влади територіальною громадою з метою найбільш ефективного вирішення питань місцевого значення

ДЕФІЦИТ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Гарбар Євгеній Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Дефіцит ресурсної бази виникає, з одного боку, при необхідності підтримання ліквідності установи на достатньому рівні, з іншого боку, – через необхідність забезпечення діяльності установи в наслідок погіршення якості активів та втрати пасивів – її капіталізації.

Вимір достатності капіталу та ліквідності вітчизняного банку важливий, з одного боку, як джерела ресурсів банків, засобу страхування інтересів вкладників та фактору забезпечення платоспроможності банку та в цілому діяльності банку на фінансово-кредитному ринку, та, з іншого, при визначенні проблем капіталізації та важелів управління ліквідністю банку, розробці практичних рекомендацій щодо підвищення рівня забезпеченості банків капіталом та збалансованою ліквідністю, як визначальних чинників надійності установи.

Над визначенням проблем капіталізації банків України та шляхів їх вирішення, теоретичних та методологічних засад формування та використання банківського капіталу працювали такі вчені, як О. Бутенко, Л. Снігурська, Д. Сорос, А. Тавасієв та інші.

Протягом останніх років в умовах посиленого контролю з боку банківського нагляду за рівнем капіталізації, підвищення міжнародних вимог щодо якості та рівня капіталу мала місце тенденція до підвищення рівня капіталізації банків. Так з 2010 року середній обсяг капіталу складав 655 млн. грн. Наявна тенденція збільшення капіталу є об'єктивним процесом покриття дефіциту капіталу для збільшення стійкості установ.

Відтік ліквідності індикативно майже не можливо прослідити по системі, банки намагаються прикладати максимальні зусилля для підтримки платоспроможності установи на необхідному рівні. Тим самими заміщуючи дешеві ресурси більш дорогими. Це є складовою нарощення збитків по банківській системі з 38 млн. грн. у 2012 році до 53 млн. грн. в 2015 році.

Зростання частки статутного капіталу пов'язане з підвищенням мінімальних вимог до регулятивного капіталу банку. Не можна назвати існуючу структуру капіталу оптимальною у зв'язку зі зменшенням частки минулих років і резервів та суттєвого впливу результатів переоцінки.

На даний час основними проблемами на шляху до підвищення капіталізації банківської системи України є: недосконалість процедури злиття та поглинання банків, непрозорість та складність даної процедури, відсутність постійних вимог щодо виплати дисидентів банків що мають фінансові труднощі, локалізація банківської системи України, відсутність обігу цінних паперів банку на міжнародному ринку, значні трансформаційні зміни в регуляторній діяльності НБУ минулих років, значна волатильність ринку капіталу через суттєвий валютний ризик та нестабільної інвестиційної політики держави.

Маючи дефіцит ліквідності банківська установа використовує методи, що направлені на: залучення ресурсної бази, проведення роботи по достроковому погашенню кредитів, реструктуризацію наявних зобов'язань. Окремо може бути введено адміністративний вплив регулятора ринку – запровадження мораторію на зняття коштів.

Вкрай необхідними кроками на шляху подолання наявного дефіциту ресурсної бази для забезпечення потреби в існуванні банківської системи є: розробка механізму обмеження адміністративних витрат та виплати бонусів та преміальних; розробка механізму капіталізації дивідендів та обмеження результатів переоцінки при незадовільному фінансовому стані установи; проведення процесу управління ризиками шляхом переходу від

аналізу ретроспективної бази до прогнозу можливих ризиків, що можуть настати у майбутньому.

На рівні держави пропонується здійснення таких заходів: удосконалення системи банківського нагляду; введення тимчасових або постійних податкових пільг на ресурс, що залучається від інвесторів на покриття дефіциту капіталу; створення прозорого механізму оцінки стану банку при наданні стабілізаційних кредитів або кредитів рефінансування; удосконалення процедури валютного регулювання та стимулювання установ до участі на міжнародному фондовому ринку.

Список використаних джерел

1. Кравченко І. Криза та регулювання фінансової системи : уроки і перспективи / І. Кравченко, Г. Багратян // Вісник НБУ. - 2009. - № 1. - С. 19-23.
2. Міщенко В. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи / В. Міщенко // Вісник НБУ. - 2013. - № 7. - С. 11-17.
3. Тавасиев А.М. Антикризисное управление кредитными организациями: учебное пособие/ А.М. Тавасиев. - М.:ЮНИТИ, 2006 - 474 с.

ДЕВАЛЬВАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Галушка Олена Михайлівна

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У лютому 2014 р. – березні 2015 р. гривня подешевшала в 2,9 разів щодо долара США. Значна девальвація мала негативні наслідки для вітчизняної економіки, адже купівельна спроможність населення різко впала, ціни на імпортовану продукцію, особливо енергоносії зросли, а обсяги експорту, в свою чергу, теж скоротились.

Аналізуючи передумови та наслідки девальвацій української гривні, які було здійснено Нацбанком у 1998-2014 рр., очевидно, що тривале утримування курсу гривні щодо долара США без коригувань під дією ринкових чинників спричинило різку обвальну девальвацію

гривні, а стрімко зростаючий попит на іноземну валюту тільки ще більше підсилював девальваційний тиск.

В той же час, дослідження валютної політики Китаю показує, що девальвація може бути дієвим інструментом забезпечення економічного зростання країни. До початку політики реформ та зовнішньої відкритості у 1978 р., курс китайського ремінбі був зафіксований на рівні 1,86-2 за долар США, що не відображало ринкового паритету, але з огляду на закритість економіки та відсутність міжнародної торгівлі втрат від завищеного курсу Китай не відчував. Окрім цього, такий курс також вважався податком на експорт і був націлений на стримування діяльності китайських експортерів.

Валютну політику Китаю можна розділити на два етапи: проведення девальвації у 1980-1994 р. та проведення плавної ревальвації і утримування курсу в 1994-2015 р.

За 1980-1994 р. юань подешевшав в 5,75 разів - з 1,5 юаня за дол. США у 1980 р. до 8,62 юаня за дол. США у 1994 р. [1]. Вирівнювання курсу супроводжувалось процесами приватизації, децентралізації, розвитку банківського та фінансового секторів, виробництва. Країна нарощувала обсяги імпорту задля модернізації економіки, тому зовнішня торгівля характеризувалась дефіцитом.

Незважаючи на те, що з 1994 р. вартість китайського юаню повільно зростає, і досягла 6,14 юань за дол. США станом на 21 березня 2015 р.[1], наслідки тривалої і значної девальвації досі мають позитивний вплив на економіку країни. ВВП Китаю за 1981-2014 рр. зріс в 48,8 разів – з 189 млрд. до 9,24 трлн. дол. США [2]. Відповідно, розвивалась і зовнішня торгівля країни: якщо у 1994 р. вона характеризувалась дефіцитом, який становив 7,62 млрд. дол. США, то у січні 2015 р. торговельний профіцит Китаю досяг 60 млрд. дол. США [2]. Міжнародні резерви країни продовжують зростати високими темпами: у січні 1994 р. вони становили лише 21,2 млрд. дол. США, тоді як у жовтні 2014 р. досягли 3,89 трлн. дол. США [3].

Окрім цього, починаючи з 2010 р. Китай все частіше заявляє про неспроможність долара США забезпечити стабільність світової фінансової системи та про намір зробити юань резервною валютою. Для інтернаціоналізації юаню країна відкриває клірингові банки у різних країнах світу, а також працює над лібералізацією руху капіталів.

Дослідивши передумови та наслідки економічного зростання Китаю можна зробити висновок, що правильне використання девальвації може бути ефективним механізмом досягнення країною

своїх макроекономічних цілей, а не лише інструментом стабілізації економіки після кризи.

Список використаних джерел

1. Yuan Exchange Rate. [Електронний ресурс]: Bank of China. – Режим доступу: <http://www.bankofchina.com/en/>
2. China Economic Indicators. [Електронний ресурс]: Trading Economics. – Режим доступу: <http://www.tradingeconomics.com/china>
3. Fion Li, Kyoungwha Kim. China's Reserves Retreat From Trillion Mark as Outflows Seen. [Електронний ресурс]: Bloomberg Business. 16.10.2014. Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/2014-10-16/china>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Захаров Всеволод Станіславович

Київський національний торговельно-економічний університет

В усі часи паливно-енергетичний комплекс посідав особливе місце в економіці України. Енергетика була і надалі залишається базовою складовою всякого виробництва. Тому від ступеня фінансового забезпечення паливно-енергетичного комплексу залежить економічний і технічний розвиток нашої країни.

У вітчизняній науковій літературі значна увага присвячена фінансовому забезпеченню енергетики України - це праці Д.Василика, В.Опаріна, С.Юрія, В.Родіонової та ін., але незважаючи на значну увагу дослідників основна увага приділяється лише загальним принципам і напрямам або окремим її аспектам, при цьому відсутнє комплексне розуміння сутності та структури загального механізму, що покликаний гарантувати зростання енергетичної галузі.

Фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування [1].

Кредитування в усіх країнах з ринковою економікою є провідною формою фінансового забезпечення. Але зниження ліквідності банківської системи нашої країни, яка проявилася в останні часи, поява дуже великої кількості проблемних банків та

підвищення облікової ставки з 19,5% до 30% річних, практично унеможлиблює використання цього дієвого інструменту. Та навіть, якщо підприємству енергетичного сектору вдалося отримати не дешевий кредитний ресурс, повернути його вдасться лише отримуючи високий рівень рентабельності. В Україні регулювання діяльності в сфері енергетики та затвердження тарифів здійснює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Останнім часом, не зважаючи на галопуючу інфляцію, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг намагається стримати зріст тарифів для підприємств традиційної енергетики, що використовують в якості палива вуглеводні та підприємствам, що працюють, використовуючи альтернативні джерела енергії, про що свідчать останні постанови, прийняті регулятором [2,3].

Частковим рішенням цієї проблеми є активізація співпраці з міжнародними фінансовими інститутами. Треба зазначити, що є певний перелік міжнародних фінансових установ, що продовжують надавати кредитні ресурси. Так, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) продовжує кредитування проектів в альтернативної енергетики, а Світовий банк надає кредити підприємствам теплоенергетики.

Другою формою фінансового забезпечення є самофінансування.

Самофінансування являє собою забезпечення потреб простого і розширеного відтворення виробництва за рахунок власних коштів юридичних і фізичних осіб. [1]

Ця форма по своїй суті є реінвестуванням прибутку у відкритій чи прихованій формі. Тобто основним інструментом самофінансування є прибуток, розмір якого залежить від рентабельності виробництва або послуг.

Ще однією проблемою національної енергетики є відсутність відкритого саморегульованого енергоринку. Тарифи затверджує регулятор Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, в яких він встановлює гранично низький відсоток рентабельності. Таким чином відбувається ситуація, при якій темпи інфляції, та зростання цін на енергоносії значно перевищують темпи збільшення тарифу, який збільшується з відставанням в декілька місяців. Це все призводить в кращому випадку до нульової рентабельності, а в гіршому – до збитковості підприємств.

Третя форма фінансового забезпечення – зовнішнє фінансування. Суть його полягає у використанні коштів, що були надані на безповоротній чи безоплатній основі. Як правило, під цією формою фінансового забезпечення розуміють бюджетне фінансування, кошти державних цільових фондів, грантів, тощо. На жаль, із року в рік продовжується тенденція скорочення коштів державних цільових програм, які протягом останнього часу виділяються не на розвиток вітчизняної енергетики, а на заходи, що запобігають виникненню аварійних ситуацій.

Підсумовуючи вищезазначене, в ситуації, що склалася в країні найбільш доцільним рішенням пошуку дієвого інструменту фінансового забезпечення є створення державно-приватного енергетичного фонду, який би мав на меті консолідацію державних та інвестиційних коштів, які б забезпечували існування і розвиток енергетики в Україні. Це не тільки розділить ризики приватних інвесторів, але і дозволить направляти фінансові потоки в найбільш ефективні проекти.

Список використаних джерел

1. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : Навч. посібник. – 4-те вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2007. – 240 с.
2. Постанова НБУ "Про регулювання грошово-кредитного ринку" від 02 березня 2015 року № 154
3. Постанова НБУ "Про регулювання грошово-кредитного ринку" від 27 лютого 2015 року № 492

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ

Малярчук Олексій Васильович

Київський національний торговельно-економічний університет

Рушійною силою економіки на сьогоднішній день світове наукове товариство визнає наявність злагодженого фінансового механізму країни. Так, пріоритети господарського життя зміщуються на сторону забезпечення побудови надійної фінансової системи країни, стратегія якої реалізується через її механізм. Реальний сектор в сучасних умовах втратив вирішальний вплив на зростання економіки, яке в розвинених країнах на 80 % залежить від успіху впровадження інновацій.

Більшість науковців у своїх дослідженнях сходяться на тому, що фінансовий механізм – це елемент господарського механізму, система якого включає такі елементи, як фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне, інформаційне забезпечення. Проте економічна думка має окремі погляди. Зокрема колектив авторів виділяють дію фінансового механізму через дві ключові підсистеми: фінансово-кредитного забезпечення та фінансово-кредитно регулювання, які в свою чергу реалізуються через вище зазначений ряд складових елементів [2].

Вартою уваги є думка Л.А. Костирко, яка розглядає фінансовий механізм як елемент сталого економічного розвитку через який можна регулювати розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів на різних рівнях управління та узгоджувати інтереси учасників ринкових відносин. Автор в своїх дослідженнях виділяє в системі фінансового механізму бюджетний механізм, який складається з: фінансового механізму державного бюджету, фінансового механізму регіональних бюджетів, фінансового механізму місцевих бюджетів; податкового механізму, до якого входять: спеціальні податкові режими, податкові пільги, податкові канікули, спрощені правила ведення податкового обліку, податкових декларацій по окремих податках і зборам; кредитний механізм, що включає: механізми пільгового кредитування, державні і муніципальні фонди, державні і муніципальні гарантії, банківський кредит, комерційний кредит, лізингові операції, факторингові операції, форфейтингові операції [5].

Такий поділ дає можливість якомога повніше вивчити та зрозуміти специфіку дії окремого механізму, оскільки, саме досконале розуміння дає можливість повноцінного, ефективного, стратегічного та оперативного управління ним.

Справді, так само, як фінансовий механізм є частиною господарського механізму, він має свої структурні механізми. На нашу думку, фінансовий механізм може включати бюджетний механізм, податковий механізм, кредитний механізм, інвестиційний механізм та механізм взаємодії. Для чотирьох перших притаманні загальні елементи фінансового механізму із проявом специфічних властивостей для окремого з них. Тобто, зокрема фінансові методи, будуть мати різне призначення для кожного механізму.

На сьогоднішній день мало дослідженим залишається механізм взаємодії. Суть даного елемента полягає в оптимізації управління фінансами. Він покликаний забезпечити чітку взаємодію всіх складових для досягнення стратегічних цілей, оскільки серед них

немає таких, якими можна знехтувати чи застосувати без взаємодії з іншими.

Отже, фінансовий механізм включає бюджетний, податковий, кредитний, інвестиційний механізми та механізм взаємодії. Головним завдання є злагоджене комплексне функціонування усіх його елементів для ефективного використання фінансових ресурсів та сталого соціально-економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / Артус М.М. // Фінанси України. – 2005. – № 3. – с. 54-60.
2. Єлецьких С.Я. Дослідження сутності та складових фінансового механізму стійкого розвитку промислового підприємництва / С.Я. Єлецьких // Економіка промисловості. – 2013. – №3 (63). – с. 105-112.
3. Кириленко В.І. Складові елементи структури фінансового механізму державного управління / В.І. Кириленко // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 23-30.
4. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): моногр. / О.М. Ковалюк. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка, 2002. – 396 с.
5. Костирко Л.А. Перспективи розвитку фінансового механізму в Україні / Л.А. Костирко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2013. – №3. – с.13-18.

ВНУТРІШНІ ФІНАНСОВІ ДИСБАЛАНСИ: СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ ПРОЯВУ

Новосьолова Олена Сергіївна

Херсонський національний технічний університет

Сучасна економічна наука вбачає причини фінансових криз у накопиченні та поширенні фінансових дисбалансів. При цьому фінансові дисбаланси розглядаються як стійкі відхилення динаміки фінансових змінних від їх довгострокових або економічно обґрунтованих тенденцій, які призводять до порушень у функціонуванні фінансової системи в цілому.

За своєю природою існують фінансові дисбаланси різних видів. О.В. Луняков класифікує дисбаланси фінансового сектору економіки наступним чином: внутрішньосистемні дисбаланси та зовнішні

дисбаланси [1]. Подібна класифікація є прийнятною і для фінансових дисбалансів.

Зовнішні фінансові дисбаланси пов'язані із рухом потоків капіталів через кордони держави. Внутрішні фінансові дисбаланси виникають всередині фінансової системи та залежать від змін її кон'юнктури.

Внутрішні дисбаланси є невід'ємною ознакою сучасної фінансової системи більшості ринкових економік світу. Внутрішні фінансові дисбаланси можна умовно розділити на дисбаланси активів та дисбаланси секторів, при цьому дисбаланси активів є відображенням в іншій проекції дисбалансів на рівні секторів.

Формування та прояв внутрішніх фінансових дисбалансів переважно пов'язують із проциклічністю фінансової системи, тобто схильністю до значних коливань, що означає послідовне розширення кредитування із відповідним підвищенням цін на активи, виникненням так званих «цінових бульбашок», та послідує стиснення й падіння цін активів із продукуванням фінансових стресів, які здатні поширюватися на реальний сектор економіки.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин об'єктивно необхідним є проведення моніторингу рівня збалансованості фінансової системи країни за її окремими сферами, що дозволить своєчасно та ефективно коригувати негативні відхилення. Аналогічно до методики оцінки фінансової безпеки визначити ступінь розбалансованості фінансової системи можливо за допомогою низки показників у кожній окремій сфері: банківській; небанківському фінансовому секторі; борговій; бюджетній; валютній; грошово-кредитній.

Список використаних джерел

1. Луняков О.В. Формування, аналіз та регулювання дисбалансів у фінансовому секторі економіки України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / О. В. Луняков; ДВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". - Суми, 2013. - 470 с.
2. Стійкість фінансових ринків України та механізми її забезпечення [Текст] / [О. І. Барановський, В. Г. Барановська, Є. О. Бублик та ін.] ; за ред.: О. І. Барановський; Нац. акад. наук України, Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування". - К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2010. - 491 с.

ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Петрова Тетяна Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах економічних перетворень спостерігається уповільнення темпів економічного розвитку країни. Доцільним є підвищення стійкості фінансової системи країни, удосконалення системи формування та реалізації фінансової політики, інституційних фінансових механізмів з урахуванням тенденцій розвитку світової економіки. Водночас, структурна перебудова фінансової системи повинна враховувати відповідні зміни макроекономічної політики країн з розвинутою економікою з урахуванням економічних циклів.

Основна мета фінансової політики полягає у забезпеченні економічного зростання на засадах інституційного, інвестиційного розвитку та структурних перетворень, ефективного використання природно-ресурсного, людського потенціалу; створення сприятливих умов для збільшення обсягів виробництва відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку, у тому числі розбудова високотехнологічної, наукоємної інфраструктури промисловості, підтримка розробки та впровадження нанотехнологій; підвищення якості соціального захисту та рівня життя населення.

Важливим є забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, для цього необхідно забезпечити достатньо високий рівень інституційних перетворень системи державних фінансів. Вирішення зазначених завдань залежить від вибору та реалізації методів фінансового регулювання, тому перш за все при формуванні фінансової політики необхідно чітко визначити пріоритети, які повинні бути досягнені при її реалізації.

Перспективні напрями державного регулювання економіки України запропоновані у Меморандумі про економічну та фінансову політику [1].

Для відновлення макроекономічної та фінансової стабільності, досягнення і підтримання бюджетної та зовнішньої стійкості, закладання основ для надійного росту економіки країни у середньостроковій перспективі важливо обрати ефективні напрями фінансової політики.

Зокрема, важливими є заходи з грошово-кредитної політики для скорочення інфляції, стабілізації валютного курсу та банківської системи взагалі, для нормального її функціонування та виконання економічних функцій.

Враховуючи порівняно високий рівень державного боргу і державних витрат до валового внутрішнього продукту, необхідно посилити бюджетне регулювання на основі консолідації видатків з метою зміцнення системи державних фінансів задля відновлення рівня економічної прийнятності боргу.

Інституційні зміни фінансової системи відбуваються через структурні реформи для покращення бізнес-клімату держави, реформування державних підприємств для залучення великих вітчизняних та іноземних інвестицій та збільшення економічного потенціалу країни.

Таким чином, економічна природа фінансового регулювання як процесу полягає у сукупності взаємовідносин економічних, правових, інституційних фінансових компонентів, пов'язаних із визначенням основних напрямів та пріоритетів фінансової політики.

З метою розробки і реалізації ефективної фінансової політики - протягом певного періоду її складові мають визначатися виходячи з циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів і запасу стійкості бюджетної системи, суттєве зменшення якого може призвести до ускладнень у проведенні ефективного бюджетного регулювання щодо позитивного впливу на економічне зростання.

Список використаних джерел

1. Лист про наміри (щодо економічної та фінансової політики) Президент України, Кабінет Міністрів України, Мінфін України, та ін; Лист, Меморандум від 18.08.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0360500-14>

2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.

3. Про основні напрями бюджетної політики на 2015 рік [Електронний ресурс]-Режим доступу:<http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main>

СЕКЦІЯ 2

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Павелко Андрій Васильович
Комітет Верховної Ради України
з питань бюджету

Бюджетна політика є вагомим важелем впливу на процеси соціально-економічного розвитку країни. Виступаючи складовою основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, бюджетна політика спрямована на оптимізацію формування бюджетних доходів і використання державних фінансових ресурсів, управління показниками дефіциту бюджету та державного боргу, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу.

Згідно із управлінським підходом бюджетна політика розглядається як теоретично-обґрунтована система заходів планування, регулювання і контролю бюджетної системи з питань фінансових відносин зі сторони відповідних державних інституцій у процесі створення та використання централізованих грошових фондів країни. Бюджетна політика формується передбачає визначення цілей і завдань у галузі фінансів, розробку механізму формування доходів бюджету, управління фінансами у бюджетній сфері, використання фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних і соціальних процесів.

Як один з основних інструментів реалізації економічної політики країни, бюджетна політика значною мірою визначає місце та роль держави у регулюванні економічних процесів та забезпеченні макроекономічного зростання. Дії держави по визначенню ключових завдань та кількісних показників формування дохідної та видаткової складових бюджету, управління дефіцитом бюджету та державним боргом формують сутність бюджетної політики.

Бюджетна політика розглядається як процес формування та витрачання державою фінансових ресурсів з метою виконання відповідних функцій. Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення стійкості, динамічності і збалансованості економічного зростання із врахуванням основних пріоритетів сталого розвитку. В умовах економічної рецесії доцільним є збільшення регулюючої функції держави. У кожному суспільстві формується відповідна система державного регулювання, яка базується на певних складових, зокрема загальних підходах до розвитку економічного механізму, історичних традиціях управління, домінуючій теорії економічної політики і практики її застосування, соціокультурних цінностях, підходах до ролі держави в досягненні суспільного добробуту. Вибір тієї чи іншої моделі регулювання економікою обґрунтовується рівнем соціально-економічного розвитку країни, враховуючи циклічність економічних процесів. У періоди економічних рецесій та на перехідних етапах економічних реформ спостерігається посилення державного регулювання. При досягненні конкурентоспроможності та стабільності економічної системи починається поступовий перехід до ліберальної моделі розвитку. Для періодів функціонування регулюючої моделі розвитку притаманні вищий рівень стабільності і більш високі темпи економічного зростання.

Бюджетне регулювання розглядається як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямований на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету, регулювання видатками бюджету дозволяє досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням. Завдяки виваженій та обґрунтованій бюджетній політиці держава може відігравати активну роль у регулюванні економічних процесів, забезпеченні соціального захисту громадян.

Важливим є необхідність розуміння ефективності бюджетної політики в розрізі напрямів її дії із встановленням відповідних критеріїв оцінки, зокрема це показники виконання планових показників доходів бюджету та видаткових зобов'язань, співвідношення зростання доходів та видатків бюджету, розміри та динаміка змін дефіциту бюджету та державного боргу країни, росту валового внутрішнього продукту, рівень внутрішнього споживання та рівень безробіття, збільшення фонду оплати праці працівників. Застосування макроекономічних показників у якості критеріїв

ефективності є виправданим виходячи із взаємовпливу бюджетної політики та загального стану економіки.

Рівень збалансованості бюджетної політики впливає на темпи економічного розвитку, а також на інтегрований показник запасу стійкості бюджетної системи, який визначається сукупністю вагомих бюджетних показників, що характеризують стан бюджетної системи. Важливо запровадити відповідну методологію розрахунку на певному інтервалі часу показника запасу стійкості бюджетної системи, який повинен враховувати, передусім, показники питомої ваги дебіторської та кредиторської заборгованості зведеного, державного та місцевих бюджетів до загальної суми видаткової частини відповідного бюджету, аналогічний показник заборгованості за соціальними виплатами, податкове навантаження на економіку, рівень виконання дохідної та видаткової частин бюджету, рівень фінансування дефіциту бюджету, питому вагу державного боргу у валовому внутрішньому продукті.

При формуванні бюджетної політики необхідним є врахування впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічну систему, які визначають тенденції соціально-економічного розвитку. До екзогенних факторів відносяться темпи росту валового внутрішнього продукту країн, що формують попит на основні групи товарів вітчизняного експорту, рівень цін на продукти експорту та імпортовані енергоносії, обсяги та структура іноземних інвестицій, кон'юнктура на світових фінансових ринках, яка впливає на можливості держави здійснювати запозичення та операції по рефінансуванню державного боргу. До внутрішніх економічних факторів належить частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет та державні цільові фонди, прогнозований обсяг бюджетних доходів та видатків, дефіциту бюджету, обсяг прямого та гарантованого державного боргу.

Основними напрямками бюджетної політики на середньострокову перспективу є забезпечення збалансованості бюджетної системи, зниження залежності системи пенсійного забезпечення від коштів державного бюджету, створення належних умов для надання якісних державних послуг, підвищення фіскальної ефективності податкової системи, вдосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення прозорості та гласності бюджетного процесу, посилення взаємозв'язку бюджетного регулювання із циклічністю економічного розвитку, удосконалення програмно-цільового методу планування бюджету, розробка довгострокової бюджетної стратегії, яка взаємопов'язана з цілями соціально-економічного розвитку

суспільства, що сприятиме підвищенню рівня керованості національною економікою. В умовах економічної рецесії доцільним є використання інструментів фінансово-бюджетного регулювання, що спрямовано на стимулювання економічного зростання, розвиток соціальної сфери. Держава збільшуючи обсяг видатків стимулює внутрішній попит, здійснює інвестиції в виробництво та людський капітал, розвиває інфраструктуру. Належне фінансування освіти, науки, охорони здоров'я сприяє зміцненню інституційних засад фінансово-економічної політики країни. Розвиток людського капіталу є пріоритетним напрямом державної політики з огляду на його значущість у сфері підвищення рівня продуктивності соціально-економічних відносин.

За нинішніх умов соціально-економічного розвитку для України набуває особливої вагомості необхідність переосмислення ролі бюджетної політики та підвищення її ефективності. Вагомою основою здійснення ефективної бюджетної політики є визначення її основних напрямів, спираючись на національні пріоритети стратегії економічного і соціального розвитку країни, засади грошово-кредитної політики та зовнішньоекономічної діяльності. За таких обставин будуть створені умови для виконання державою своїх функцій, підтримки фінансової стабільності в країні та досягнення економічного зростання. Посилення якісного рівня вітчизняної бюджетної політики з врахуванням відповідного світового досвіду сприятиме дієвим інституційним перетворенням суспільного розвитку.

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Чугунов Ігор Якович

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджет як суспільно-економічна категорія відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту щодо вироблення, розподілу, споживання послуг і регулювання соціально-економічного розвитку з метою задоволення потреб суспільства. Бюджетна стратегія є одним із вагомих інструментів державного регулювання суспільного розвитку, оскільки у процесі її формування здійснюється розробка основних

напрямів використання бюджетних коштів, керуючись необхідністю вирішення завдань, які стоять перед країною на певному етапі.

Метою бюджетної стратегії є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання, державного фінансового контролю. Державне регулювання в сучасних умовах являє собою макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямований на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Прогнозування бюджету є важливим інструментом державного регулювання економічних і соціальних процесів, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку держави на довгострокову перспективу.

Стабілізація державних фінансів в Україні передбачає розробку бюджетної стратегії щодо раціоналізації державних витрат на основі визначення їх оптимального обсягу та структури з урахуванням макроекономічних та фінансових можливостей, а також специфіки інституціонального середовища в країні. Зазначене передбачає розвиток програмно-цільового методу в бюджетному процесі з метою адаптації показників бюджетних програм до пріоритетів соціально-економічної політики, підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Розвиток програмно-цільового методу у бюджетному процесі передбачає: забезпечення прозорості бюджетного процесу; здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань за результатами виконання бюджету, проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм; упорядкування системи організації діяльності головних розпорядників бюджетних коштів щодо формування і виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію відповідної бюджетної програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів відповідальними виконавцями бюджетних програм; посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання; підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

На сучасному етапі розвитку програмно-цільового методу важливим завданням є оптимізація кількості бюджетних програм з урахуванням принципів: системності і послідовності реалізації політики у сфері бюджетного планування, що надасть змогу для визначення ефективної структури та змісту бюджетних програм, забезпечення достатнього рівня якості організації роботи державних інституцій; цілісності, що надасть змогу для взаємоузгодження видатків за бюджетною програмою з соціально-економічними прогнозами розвитку країни на середньострокову перспективу, показниками розвитку окремих галузей економіки та органів державної влади на коротко- і середньостроковий періоди; об'єктивності та прозорості, що надасть змогу для планування бюджетної програми відповідно до завдань і функцій органів виконавчої влади; дотримання інтересів держави з метою розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів виходячи з необхідності реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики та забезпечення економічної безпеки держави; результативності з метою досягнення відповідних результатів за умови використання мінімального обсягу бюджетних коштів; ефективності з метою досягнення поставленої мети у процесі виконання бюджетної програми; цільового використання бюджетних коштів, що надасть змогу для спрямування бюджетних коштів на цілі та завдання, визначені планом діяльності головних розпорядників бюджетних коштів.

Від виваженості та своєчасності прийняття зазначених рішень залежить рівень ефективності бюджетної політики та функціонування бюджетної системи в цілому. Державне регулювання економічної та соціальної політики реалізується за допомогою бюджетного механізму, який включає як з одного боку процес перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту, так і вплив на соціально-економічний розвиток держави та адміністративно-територіальних одиниць. Перспективне прогнозування доходів і видатків бюджету є одним із вагомих елементів державного регулювання сталого розвитку та забезпечення економічного зростання.

Розробка і реалізація бюджетної політики має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилить збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та

адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи. Середньострокове бюджетне планування є необхідною умовою підвищення керованості та якості процесу бюджетного планування, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави. Встановлення довго- і середньострокових цілей та завдань фінансово-бюджетної політики, кількісних та якісних критеріїв їх виконання і на цій основі визначення обсягів бюджетних ресурсів на перспективу є необхідною умовою підвищення якості процесу бюджетного планування та посилення впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток держави.

Пріоритетними напрямками бюджетної стратегії на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, поступове та виважене зростання показника монетизації, вдосконалення механізмів валютного регулювання, утримання стабільного рівня цін, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні збалансованого економічного зростання. Водночас, необхідним є удосконалення інституційних засад фінансового забезпечення соціальної сфери, що надасть можливість підвищити рівень відповідних гарантій держави та стійкість бюджетної системи.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ

Вашека Галина Володимирівна
Міністерство фінансів України

Система фінансового забезпечення освіти має створити стабільні передумови для розвитку всіх напрямів галузі з метою формування достатньо високого освітнього рівня населення. Досягнення цієї мети передбачає реалізацію таких завдань: формування збалансованої системи фінансового забезпечення освіти; визначення фінансування освіти як одного з пріоритетних напрямів державних видатків; всебічне стимулювання інвестицій юридичних і фізичних осіб у розвиток освіти та оплати освітніх послуг; створення

сучасної системи оплати праці в освіті на основі визнання особливого статусу викладача; визначення пріоритетних напрямів фінансування освіти і концентрація в них фінансових ресурсів; забезпечення ефективності використання коштів на функціонування та розвиток освіти.

Ефективність використання фінансових ресурсів, спрямованих в освіту, забезпечується на основі встановлення та дотримання базових принципів її фінансування: чітким розмежуванням використання бюджетного та інших джерел фінансування діяльності закладів освіти; встановленням державних нормативів видатків на особу, яка навчається, введенням прямої залежності між обсягами фінансування та рівнем освітніх послуг, що надаються конкретним закладом; забезпеченням підзвітності та прозорості у використанні коштів на фінансування освіти; виділенням бюджетних асигнувань на конкурсній основі для закладів освіти, заснованих на недержавній формі власності, виходячи з критеріїв якості освітніх послуг; здійсненням економічної діяльності закладів освіти на засадах неприбутковості.

Фінансування державних закладів освіти, установ та організацій, підприємств системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей економіки, державних підприємств і організацій, додаткових джерел фінансування.

Додатково заклади освіти як джерела фінансування можуть розглядати кошти за навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів; плату за надання додаткових освітніх послуг; кошти за науково-дослідні роботи, виконані закладом освіти на замовлення підприємств, установ, організацій; доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання; дотації з місцевих бюджетів; дивіденди від цінних паперів; валютні надходження; добровільні грошові внески, матеріальні цінності, отримані від підприємств, установ, організацій, громадян.

Фінансування освіти за рахунок даних джерел може здійснюватися такими методами: кошторисне фінансування закладів освіти; бюджетне фінансування закладів освіти на основі показника вартості навчання одного студента; індивідуальна оплата навчання за рахунок власних доходів, грошових коштів юридичних осіб; спеціальні кредити для здобуття освіти; отримання спонсорських і доброчинних внесків. Фінансування державою видатків на освіту відбувається на основі кошторисно-бюджетного методу. При

бюджетному фінансуванні освіти замовником виступає орган державної влади, укладається договір з реалізації інтересів держави та забезпечення державної потреби – державний контракт. Сутність кошторисно-бюджетного фінансування освітніх установ полягає в тому, що видатки на поточне утримання й розширення діяльності покриваються за рахунок державного чи місцевих бюджетів. Важливим джерелом фінансового забезпечення галузі є організація економічної діяльності закладів освіти.

Метою державної політики щодо розвитку освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої реалізації кожного громадянина, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, демократичну, соціальну та правову державу як складову європейської та світової спільноти. У країнах, які є світовими лідерами, найвигіднішими інвестиціями вважаються вкладення в людський капітал, перспективи економічного та соціального зростання пов'язуються з якістю освіти. Держава виступає основним інвестором системи освіти, оскільки такі витрати мають суспільно корисну цінність.

Освіта є однією з рушійних сил економічного розвитку і однією з центральних ланок інтелекту людини протягом всього життя, основним засобом передачі культурного і наукового досвіду людства. І надалі роль освіти в житті суспільства постійно зростатиме, саме освіта спроможна перебороти зростаючі негативні тенденції в духовній сфері людства, виконувати історичну роль інтеграції і гармонізації культури та економіки, взяти на себе функцію розкриття бачення світових і регіональних проблем, і, тим самим, спрямувати людей на вирішення актуальних проблем цивілізації.

У країнах із розвинутою економікою витрати держави на освіту постійно зростають. Державний вплив на цю сферу має виражений економічний характер. Освіта стає складовою стратегії економічного зростання, створює умови накопичення та розвитку суспільного людського капіталу, який є джерелом економічних можливостей, характеризує діяльність економіки на всіх рівнях. Держава через систему освіти сприяє забезпеченню вищого рівня соціально-економічного розвитку країни. Освіта є одним із вагомих чинників забезпечення соціальної стабільності в країні, фактором розвитку людського капіталу та суспільного добробуту. Належний рівень фінансового забезпечення освіти сприятиме підвищенню темпів економічного зростання. Саме фінансові вкладення в освіту

визначаються одними з найважливіших інвестицій у людський капітал. Фінансування освіти це використання коштів з державного та місцевих бюджетів на виконання державою своїх функцій у галузі освіти, тобто забезпечення освітньої галузі грошовими коштами необхідними для її функціонування та забезпечення громадян правом на освіту. Суспільна вигода від освіти перевищує суму тих вигід, які отримують окремі громадяни, і саме тому держава, як правило, не залишає питання щодо рівня освіти на розсуд ринку, який не завжди правильно може враховувати потреби та інтереси всього суспільства, тим більше, що послуги освіти мають довгостроковий характер, від них залежить перспектива економічного та соціального розвитку країни.

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ПРОЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗАЛУЧЕНІ ВІД МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Колосова Вікторія Павлівна
Міністерство фінансів України

Положеннями Бюджетного кодексу України визначено, що отримання державою, її органами та бюджетними установами коштів для реалізації інвестиційних проектів, залучених державою або під державні гарантії від міжнародних фінансових організацій, іноземних держав і банків, та їх використання має відобразитись у державному бюджеті.

Системні позики, які надаються Україні міжнародними інституціями спрямовуються на реформування економіки із спрямуванням їх траншами до державного бюджету, зазначені кошти використовуються на фінансування дефіциту бюджету та підтримку платіжного балансу.

Кредити, що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм, відповідно до Бюджетного кодексу України є джерелами формування спеціального фонду Державного бюджету України в частині фінансування. Видатки на впровадження проектів за рахунок залучених державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм відображаються за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету, які застосовуються при формуванні

бюджету за програмно-цільовим методом. Таким чином, існуюча система дозволяє в повній мірі відображати в державному бюджеті запозичення від міжнародних фінансових організацій, які використовуються як джерела фінансування економіки держави.

Законом України "Про Державний бюджет України на 2015 рік" головним розпорядникам передбачені бюджетні програми, виконання яких здійснюється за рахунок спеціального фонду Державного бюджету, джерелом доходів до якого є позики, що залучаються державою від іноземних держав, банків, міжнародних організацій та інших фінансових установ на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку України на підставі укладених міжнародних договорів.

На поточний рік до спеціального фонду планується залучити позикові кошти на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку України в обсязі 14 157, 1 млн. гривень. Галузева специфіка розподілу кредитних коштів базується на напрямах співробітництва, визначених Стратегіями співробітництва з Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, в рамках мандату на розширення операційної діяльності Європейського інвестиційного банку та в рамках співробітництва між Урядами Німеччини та України, в рамках якого Німецька сторона надає фінансування через Кредитну установу для відбудови.

Розподіл затверджених у бюджеті 2015 року видатків за рахунок запозичених від МФО та KfW коштів, виглядає наступним чином: транспортний сектор – 4 707,1 млн. грн. або 33,2 % від загального обсягу спеціального фонду та спрямовується Укравтодору для проведення ремонтних робіт автошляхів з метою приведення українських автомобільних доріг до європейських стандартів; паливно-енергетичний комплекс – 6 327,1 млн.грн. або 44,7% від загального обсягу спеціального фонду спрямовано енергетичним компаніям на виконання робіт із підвищення надійності і ефективності роботи ГЕС, покращення технічних параметрів їх функціонування, реабілітації передавальних станцій, оновлення мережі передавання електроенергії та підвищення надійності електропостачання споживачів центральної частини ОЕС України; соціальна сфера – 437, 4 млн.грн. або 3,1% від загального обсягу спеціального фонду направлено на фінансування видатків в рамках впровадження спільних із Світовим банком проектів "Модернізація системи соціальної підтримки населення України", який спрямований на розширення адресної програми соціальної допомоги з метою підтримки найбільш вразливих та соціально найменш захищених

груп населення та "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей" метою якого є раціоналізація медичних послуг населенню; житлово-комунальне господарство – 1 260 млн.грн. або 8,9% від загального обсягу спеціального фонду спрямовано на розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення; фінансування проектів розвитку – 81,6 млн.грн. або 0,6% від загального обсягу спеціального фонду направлено на впровадження проекту з Підтримки малих і середніх підприємств або 1,9% від загального обсягу спеціального фонду на розширення можливостей фінансування реального сектору економіки, підтримку розвитку приватного сектору економіки, зокрема проектів малих і середніх підприємств та установ з середньою капіталізацією; будівництво метрополітенів – 672 млн. грн. або 4,7% від загального обсягу спеціального фонду буде спрямовано на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську; підтримка багатосекторних комплексних заходів з інвестування в сектори муніципальної та соціальної інфраструктури для подолання наслідків конфлікту в Східній Україні – 400 млн. грн. або 2,8% від загального обсягу спеціального фонду.

У сучасних умовах співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями має важливе значення, оскільки надає можливості для залучення на вигідних умовах довгострокових фінансових ресурсів для реалізації глобальних проектів із розвитку транспортної інфраструктури, паливно-енергетичного комплексу, житлово-комунального господарства та інших галузей державного сектору економіки.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. – Х.: Право, 2013. – 159 с.
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1027 «Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародним фінансовими організаціями» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Україна і Європейський банк реконструкції та розвитку / В.М. Пинзеник, І.Я. Чугунов, В.П. Колосова.–К.: НДФІ, 2008. – 176 с.

5. Співробітництво України з міжнародними установами та секторальна бюджетна підтримка /В.П. Колосова.–К.: Акад.фін. упр., 2013. –256 с.

ПЕРСПЕКТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Карамушка Лариса Іллівна
Київська обласна державна адміністрація

Формування місцевого бюджету має ґрунтуватись на пріоритетах регіональної бюджетної політики. Прогнозні та програмні документи соціально-економічного розвитку території, прогноз фінансового балансу на наступні роки мають бути підставою для визначення пріоритетних напрямів бюджетних видатків. У бюджетному процесі повинні бути враховані середньострокова та довгострокова перспектива, встановлений зв'язок із загальними цілями соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць.

Основною метою функціонування сучасних систем фінансового забезпечення місцевого самоврядування в розвинутих країнах є поліпшення умов діяльності органів місцевого самоврядування, необхідність ресурсного забезпечення виконання ними своїх функцій. Діяльність органів місцевого самоврядування сприяє підвищенню соціально-економічної стабільності в державі. Цим обумовлена необхідність підвищення ефективності організації системи фінансового забезпечення та важливість розвитку інституту місцевого самоврядування, який відіграє вагомий роль в соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Згідно європейських стандартів, фінансове вирівнювання є однією з необхідних умов бюджетної децентралізації та розвитку місцевого самоврядування, яке сприяє досягненню цілей економічної стабільності, проведенню політики стійкого і збалансованого розвитку територій.

Ефективність і послідовність діяльності органів місцевого самоврядування залежить від системного стратегічного бачення основних напрямів розвитку місцевих громад у перспективі. Такий підхід дозволяє врахувати галузеві особливості, скоординувати дії всіх учасників бюджетного процесу для досягнення поставлених стратегічних цілей.

Перспективне планування видатків місцевого бюджету полягає у визначенні розпорядниками бюджетних коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу коштів, необхідних для досягнення цілей на цей період у відповідності до програмних документів соціально-економічного розвитку держави та територій. Метою середньострокового планування видатків місцевого бюджету є забезпечення більш ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів завдяки реалістичній оцінці майбутніх бюджетних надходжень та визначенню пріоритетів у фінансуванні видатків бюджету шляхом прогнозування на декілька бюджетних періодів.

Запровадження середньострокового планування видатків місцевих бюджетів передбачає так зване «ковзне триріччя», зміст якого полягає у тому, що бюджет затверджується на поточний рік, проекти бюджетів на два подальші роки затверджуються окремо. Після завершення першого року триріччя раніше затверджені проектування стають основою для нового бюджету і до них додається наступний третій рік. Таким чином зазначене планування забезпечує бюджетну стабільність, передбачуваність та можливість реагування на змінну ситуацію, реструктуризацію зобов'язань, реалізацію нових пріоритетів бюджетної політики.

Перехід до перспективного планування видатків місцевих бюджетів надасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту місцевого бюджету на плановий рік, так і на наступні за плановим бюджетні періоди. Зазначене сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. Місцеві органи влади можуть застосовувати середньострокове планування бюджетних видатків для того, щоб зосередити увагу на довгострокових цілях, оцінити свої можливості та визначити стратегію досягнення результатів. Якщо процес планування здійснюється ефективно, він допомагає органам місцевого самоврядування визначити пріоритети у спрямуванні фінансових ресурсів; розробити ефективні заходи реалізації бюджетної політики; проаналізувати можливі наслідки прийнятих рішень; ефективно реагувати на обставини, які змінюються; удосконалити управління установою і підвищити результативність її роботи.

Перспективне планування видатків місцевого самоврядування є безперервним, багаторівневим і централізованим процесом, який спрямований на уникнення дисбалансу між видатками та потребою

для реалізації заходів бюджетної політики з надання місцевими органами влади суспільних послуг згідно визначених пріоритетів.

Запровадження системи середньострокового планування видатків місцевих бюджетів відкриває такі можливості: підтримка збалансованості державного та місцевих бюджетів, узгодження стратегічних планів діяльності головних розпорядників коштів з наявними бюджетними ресурсами; посилення контролю за дотриманням принципу результативності видатків та доцільності продовження їх фінансування у перспективі; прогнозування майбутніх тенденцій і впровадження необхідних заходів для досягнення запланованого результату, підвищення передбачуваності державної та місцевої бюджетної політики; підвищення відповідальності головних розпорядників за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів.

Під час перспективного планування видатків місцевих бюджетів важливим є визначення обсягів прийнятих видаткових зобов'язань на середньостроковий період та їх врахування при формуванні видаткової частини місцевих бюджетів планового року. Таким чином забезпечується зв'язок річного та перспективного планування видатків місцевих бюджетів, що є необхідним для підвищення прозорості бюджетного процесу та відповідальності всіх його учасників.

РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Пасічник Володимир Андрійович
Секретаріат Кабінету Міністрів України

Суттєві зміни в бюджетно-податковій політиці, розпочалися у минулому році, і були формалізовані у змінах до бюджетного та податкового законодавства. Філософія закладена у змінах до Бюджетного кодексу України полягала у тому, що місцевим громадам надається більше самостійності у прийнятті рішень стосовно наповнення дохідної частини бюджетів та бюджетних повноважень. Ці зміни є підвалинами інституційних реформ у бюджетній сфері, на їх основі будується нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, яка полягає у розширенні дохідної бази місцевих бюджетів, спрощенні процедури надання місцевих

гарантій та здійснення запозичень від міжнародних фінансових організацій, забезпеченні бюджетної самостійності та фінансової незалежності.

Запроваджено новий механізм бюджетного регулювання. Систему збалансування місцевих бюджетів, яка керувалась з центру, замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій по двох податках - на прибуток підприємств та на доходи фізичних осіб в залежності від рівня надходжень на одного жителя, яка залежатиме від економічної ініціативи на рівні місцевої влади. Таким чином з'являється стимул у місцевих органів влади щоб залучати інвесторів та розвивати бізнес на місцях, що в цілому матиме позитивний вплив на соціально-економічний розвиток територій. У місцевих рад з'явилися податкові повноваження делеговані державою відповідно до внесених змін у Податковий кодекс України, зокрема це встановлення ставки податку на нерухоме майно для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості в розмірі до 2 % мінімальної зарплати за 1 кв. м площі об'єкта оподаткування, а також ставки акцизного податку у розмірі 5% від обсягу реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та палива.

При цьому слід відмітити, що є приклади встановлення окремими місцевими радами необгрутованих пільг, зокрема платникам податку на нерухомість. Однак за таких умов страждають в цілому інтереси громади, бо додаткові кошти могли бути спрямовані, наприклад, на капітальний ремонт закладів соціально-культурної сфери.

Таким чином постає питання відповідальності місцевої влади перед громадянами, які їх обирали, і особливо актуальним в цьому випадку є контроль громадськості за рішеннями, що приймаються місцевими радами.

Місцева влада зобов'язана перед громадою максимально висвітлювати такі рішення і залучати місцевих активістів та експертів до процесу їх прийняття. Розпочаті реформи в бюджетно-податковій політиці, що відбулися дозволять залучити до місцевих бюджетів значний додатковий ресурс, який можна буде спрямувати на розвиток місцевої інфраструктури, зокрема будівництво та ремонт шкіл, дитячих садків, лікарень, проведення заходів з енергозбереження, будівництво та ремонт доріг.

Звітні дані за січень-лютий поточного року вказують на значний ресурсний потенціал проведених змін, який не завжди адекватно використовується органами місцевого самоврядування. Так, зокрема

надходження акцизного податку з роздрібних продаж становили за цей період більше 500 млн. грн., при плані на рік 3,4 млрд. грн., по окремим областям річний план вже виконано за два місяці цього року, або становить до 70 відсотків. Зазначене свідчить про наявність податкового потенціалу та про недостатній рівень економічної та аналітичної роботи відповідних служб місцевих органів влади з аналізу наявної податкової бази, тенденцій надходжень до місцевих бюджетів, вишукування додаткових джерел доходів бюджету, розширення бази оподаткування, викриття схем ухилення від сплати платежів до бюджету. Результати виконання місцевих бюджетів за січень-лютий поточного року підтверджують позитивні тенденції реформи міжбюджетних відносин.

У рамках розширення бюджетної самостійності місцевих бюджетів змінами до Бюджетного кодексу України передбачено, що місцеві органи влади можуть самостійно формувати місцеві бюджети починаючи з 15 вересня року, що передує плановому на основі закріплених стабільних довгострокових дохідних джерел і видаткових повноважень та основних параметрів, визначених у проекті державного бюджету. Місцеві бюджети повинні бути затвердженими до 25 грудня року, що передує плановому, незалежно від того чи прийнятий державний бюджет до цього часу. До цього часу діяла норма яка передбачала затвердження бюджетів, що мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом – у двохтижневий термін після офіційного опублікування закону про державний бюджет, а сільських, селищних, міських міст районного значення бюджетів – у двохтижневий термін після затвердження районного бюджету.

Також надається право місцевим бюджетам самостійно вибирати установи - в органах Казначейства чи установах банків державного сектору з обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних установ. В цілому ресурс місцевих бюджетів на 2015 рік склав 266,9 млрд. грн. або на 20,6% більше проти минулого року. При реалізації реформ в бюджетно-податковій сфері виникатимуть ряд питань, які потребуватимуть додаткового удосконалення та врегулювання, зокрема це стосується можливого перерозподілу акцизного податку від продаж між різними рівнями місцевих бюджетів з метою ефективного та справедливого використання коштів від його надходжень.

Податок на нерухоме майно має стати ключовим джерелом доходів місцевих бюджетів на виконання власних повноважень

місцевих органів влади, що посилює зацікавленість у встановленні прозорих та справедливих процедур справляння до місцевих бюджетів цього податку. Таким чином підвищення бюджетної та фінансової самостійності місцевих бюджетів сприятиме створенню реального підґрунтя для виконання місцевими органами влади повноважень в частині надання якісних суспільних послуг та ефективному функціонуванню бюджетної системи, що в результаті матиме позитивний вплив на соціально-економічний розвиток територій та країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи».
2. Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин».
3. Закон України від 28.12.2014 № 80-VIII «Про Державний бюджет України на 2015 рік».

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Тарасюк Михайло Вікторович

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджети, що входять до складу бюджетної системи є не лише основними фінансовими планами держави та територіальних громад, а й є важливим фінансовим інструментом за допомогою яких держава впливає на міжнародну, соціально-економічну, управлінську та оборонну політики. Кошти, що акумулюються через бюджет держави є надважливими для фінансування провідних напрямків соціально-економічного розвитку України, фінансування яких є інвестиційно не привабливим для приватних інвесторів.

Ефективність виконання державою її функцій залежить від рівня формування доходної частини бюджету. Доходи державного бюджету – це фінансові ресурси держави, що використовуються для виконання функцій, закріплених законами за державою. Доходи державного бюджету утворюються за рахунок надходжень на безповоротній основі, справляння яких передбачене законодавством

України. За Бюджетний кодексом України доходи бюджету – усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти).

Основним джерелом формування доходів є ВВП. У випадку недостатності формування доходів бюджету за рахунок вилучення частини ВВП, джерелами формування доходної частини стають зовнішні надходження та національне багатство.

Методами формування доходів бюджету виступають: продуктивна діяльність: підприємницька діяльність та доходи від державних послуг. У першому випадку доходом в даному випадку є прибуток підприємства, так як за правом власності належить державі; у другому - являють собою грошові надходження у вигляді державного мита, компенсаційних доходів за виконані роботи державою, тощо; доходи від майна і майнових прав та державних угідь; податковий метод отримання доходів, що пов'язаний з перерозподілом доходів юридичних та фізичних осіб на користь держави; позичковий метод формування доходів бюджету полягає у застосуванні внутрішніх та зовнішніх позик, ці доходи для держави є тимчасовими, проте вони забезпечують фінансування видатків держави; емісійний метод полягає у формуванні доходу, що є різницею між номінальною вартістю випущених в обіг грошових коштів і витратами на їх друкування. Цей дохід забезпечує фінансування видатків країни і належить до джерел фінансування, як і позичковий метод.

Найбільшу питому вагу у доходах бюджету нашої країни займає податковий метод формування доходів. В умовах поширення ринкових відносин податкова система постає дійовим елементом фінансового механізму перерозподілу уже створеної вартості. З позиції організації діяльності держави головне місце посідають видатки бюджету, обсяг і структура яких визначається бюджетною моделлю суспільства. Проте, при плануванні бюджету на певний період, має враховуватися сума доходів, що формується за рахунок податків. «Навряд чи може бути впроваджена практика, коли при прийнятті бюджету під додаткові програмами та цілі, встановлюються нові податки чи вносяться корективи у чинне податкове законодавство або підшуковуються додаткові неподаткові джерела».

Доречно нагадати, що в ринковій економіці механізм формування державних доходів ґрунтується на розподілі уже створеного національного продукту, що поділяється на первинний

розподіл та перерозподіл. При первинному розподілі проходить процес розподілу і в ньому беруть участь лише ті суб'єкти, що зайняті у створенні ВВП та формують первинні доходи: фізичні особи – зарплата та виплати, суб'єкти підприємницької діяльності – прибуток, держава – непрямі податки, використання державних ресурсів. А ось перерозподіл полягає в тому, що створюються і використовуються вторинні доходи через сплату податків та обов'язкових платежів. Методика розподілу ВВП основана на відносинах власності та являє собою вирішальний чинник при формуванні функції податків.

Доходи бюджетів посідають важливе місце в економічному та соціальному житті суспільства, що відображається у існуванні тісних зв'язків, які виникають в процесі їх формування та використання. Слід зазначити, що принципи мобілізації грошових коштів, структура доходів бюджету значною мірою залежить від форм і методів господарювання та соціально-економічних завдань, які вирішуються суспільством.

БЮДЖЕТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СИСТЕМІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Чугунов Олексій Ігорович

Державна фінансова інспекція України

Бюджети місцевого самоврядування посідають важливе місце в економічному та соціальному розвитку територій і є вагомим інструментом державного регулювання міжтериторіального перерозподілу валового внутрішнього продукту. Фінансування більшості бюджетних видатків соціального спрямування здійснюється через місцеві бюджети. Передусім це стосується виплат із соціального забезпечення населення, утримання закладів соціально-культурної сфери. Місцеві бюджети є основним інструментом реалізації регіональної політики та вирішення таких важливих завдань як структурна перебудова економіки, вирівнювання соціально-економічного розвитку територій.

Видатки місцевих бюджетів визначаються функціями та завданнями, які виконують місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, у тому числі в частині делегованих їм державою повноважень. Особливості функціонування місцевих бюджетів виявляються у складі та структурі їх видаткової частини,

що повинні відображати регіональні пріоритети фінансово-економічної політики. Виконання повноважень місцевими органами влади потребує здійснення видатків із відповідних бюджетів, відмінності у формуванні доходів та у складі й обсягах видатків бюджетів місцевого самоврядування обумовлюють необхідність проведення міжбюджетного регулювання.

Основою регулювання міжбюджетних відносин є розмежування видатків і доходів між ланками бюджетної системи, проведене відповідно до розподілу повноважень між центральними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Вирівнювання бюджетної забезпеченості регіонів передбачає необхідність врахування особливостей місцевих бюджетів та їх впливу на формування обсягу видатків, зменшення фактичних диспропорцій між місцевими бюджетами. Видатки місцевих бюджетів повинні відігравати роль важелів, через які органи виконавчої влади впливають на соціально-економічний стан та розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Співвідношення напрямів забезпечення власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування відображає ступінь достатності фінансових ресурсів місцевого бюджету для ефективного розвитку територіальних громад.

Механізм упорядкування видаткових повноважень характеризується не у достатній мірі чітким розподілом функцій між рівнями державної влади, спрямуванням переважної частини фінансових ресурсів місцевих бюджетів на виконання делегованих повноважень, що в певній мірі обмежує фінансову самостійність органів місцевого самоврядування. З огляду на зазначене, удосконалення видаткової частини місцевих бюджетів має відбуватись у напрямі розширення власних видаткових повноважень органів місцевого самоврядування, виходячи із цілей досягнення ефективності використання коштів місцевих бюджетів.

Важливим є підвищення якісного рівня планування місцевих бюджетів як дієвого інструменту бюджетного регулювання розвитку економіки та соціальної сфери територій. Зазначене передбачає подальше запровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні, розробка та впровадження системи моніторингу й оцінки соціально-економічної результативності видатків місцевих бюджетів за допомогою якісних і кількісних показників, що забезпечить встановлення зв'язку між витраченими ресурсами і отриманими результатами, формування бюджетів з урахуванням стратегічних цілей соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, підвищення рівня відповідальності органів місцевого самоврядування.

Зростання ролі місцевих органів влади в управлінні фінансовими ресурсами є запорукою вирішення проблем територіального розвитку. При цьому обґрунтоване закріплення за місцевим самоврядуванням видаткових повноважень на стабільній основі є визначальним чинником становлення дієздатної та ефективної місцевої влади та подальшого соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць.

Євроінтеграційний розвиток держави передбачає ефективне рівномірне функціонування територій, здатних вирішувати завдання регіонального значення, що потребує відповідного фінансового забезпечення та реалізується через систему формування бюджетів місцевого рівня. Тому актуальним є питання удосконалення принципів планування видаткової частини місцевих бюджетів, основним з яких має бути підвищення зацікавленості місцевих органів влади на всіх рівнях управління в ефективності бюджетних видатків. Світовий досвід у сфері бюджетного планування показує, що формування видаткової частини місцевих бюджетів повинно здійснюватись із урахуванням особливостей соціального й економічного розвитку країни та територій, що надасть можливість підвищити ступінь обґрунтованості та передбачуваності у проведенні бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. Досягнення оптимальності у сфері розподілу видаткових повноважень повинно спиратися на принцип, відповідно до якого органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за фінансування тих суспільних благ, для яких важливим є врахування потреб місцевого населення.

Підходи щодо удосконалення структури місцевих бюджетів повинні розроблятися з урахуванням соціально-економічних потреб місцевого самоврядування, тенденцій економічного зростання та інституціональних особливостей розвитку системи бюджетного регулювання. Бюджетна політика у сфері формування місцевих бюджетів має адаптуватися до структурних перетворень економіки та сприяти створенню відповідних умов для інноваційного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

ПОДАТКОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Тропіна Валентина Борисівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Оцінка рівня загроз життєво важливим інтересам України на сучасному етапі її соціально-економічного розвитку зумовлює необхідність визначення стратегічних пріоритетів національної безпеки і вдосконалення механізмів їх реалізації. У контексті зазначеного потребують радикальних змін положення чинної Державної стратегії регіонального розвитку, які не повною мірою відповідають сучасним викликам, не враховують зростаючі відмінності у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, потенціал існуючих механізмів подолання регіональних диспропорцій, а також довгострокові тенденції розвитку регіонів.

Найважливішою складовою національної безпеки України, як і будь-якої країни, є економічна безпека, якій на сьогодні загрожує ціла низка проблем, вирішення яких потребує проведення відповідних заходів на рівні регіонів як основних елементів забезпечення національної економічної безпеки країни. Економічна безпека регіону – це здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення. Економічна безпека на регіональному рівні – це також спроможність економіки протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних чинників, а також не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища. Економічна безпека регіону – це діапазон рівнів економічних і соціальних показників, у межах яких регіон протягом довготривалого періоду розвивається стійко [1].

Серед складових економічної безпеки на регіональному рівні однією з найважливіших є фінансова, що характеризується стійкістю регіональної фінансової системи, здатністю забезпечити соціально-економічну стабільність і розвиток регіону. У наукових публікаціях, що стосуються складових фінансової безпеки регіону, практично усі науковці виокремлюють бюджетну, інвестиційну та грошово-кредитну [2]. В окремих працях акцентується увага на борговій, податковій, фондовій та страховій безпеці [3].

З точки зору регіонального розвитку доцільно розглядати саме ті складові фінансової безпеки регіонів, які безпосередньо створюють базис і дають можливість кількісної і якісної оцінки їх фінансово-економічного розвитку, ступінь задоволення потреб та фінансової

захищеності усіх суб'єктів регіону. З цієї позиції варто розглядати на рівні регіону такі складові фінансової безпеки: бюджетну, грошово-кредитну, податкову, інноваційно-інвестиційну, фінансову безпеку суб'єктів господарювання, фінансову безпеку домогосподарств і сфери страхування.

Податкова безпека як складова фінансової – це, по-перше, ресурсний фактор, що перебуває у руках держави та місцевих органів влади; по-друге, інструмент впливу на економічні і соціальні процеси; по-третє, фактор зворотної залежності функціонування держави від платників податків, адже порушення податкової безпеки зможе стати реальною загрозою ефективному державному устрою та регіону зокрема [4].

Забезпечення податкової безпеки повинно передбачати: класифікацію дестабілізуючих чинників безпеки і контроль над ними; ідентифікацію загрози; розробку та виконання заходів щодо подолання загроз.

Ризиками податкової безпеки, які в свою чергу є загрозами фінансовій безпеці регіону, можуть бути: непродумана на довгострокову перспективу податкова політика; неефективність діючої податкової системи; високий рівень оподаткування суб'єктів господарювання, який заважає зростанню підприємницької активності (особливо у сфері інноваційного виробництва); податкове законодавство та порядок сплати податків та зборів, яке враховує переважно інтереси держави; короткотерміновий характер податкового регулювання; неврахування наслідків розподілу податкового навантаження між сторонами оподаткування при запровадженні нових податків чи зміні податкових ставок; ухилення від сплати податків; неоднозначне трактування нормативних актів з питань оподаткування та інші фактори деформації податкової складової фінансової безпеки, неврахування яких може призвести до негативних наслідків соціально-економічного розвитку регіону і, врешті, підриву системи життєзабезпечення населення регіону.

Враховуючи вищезазначене, забезпечення належного рівня фінансової безпеки регіону можливе за умови комплексного підходу щодо визначення ризиків її основних складових, в першу чергу, податкової, яка формує фінансову основу та є найвпливовішим інструментом соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Основные понятия менеджмента: глоссарий / Н. Д. Найденов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocable.ru/dictionary/916/word/yekonomicheskaja-bezopasnost-regiona>
2. Третьяк О. З. Окремі концептуальні характеристики категорії фінансової безпеки регіону / О. З. Третьяк, М. В. Кирилів // Науковий

вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – №2. – 2009. – С. 1-7.

3. Сухоруков А.І. Фінансова безпека держави : навч. посібн. / А.І. Сухоруков, О. Д. Ладюк.– К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.

4. Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://archive.nbuv.gov.ua/portal>

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУ

Корнієнко Наталія Миколаївна
Міністерство фінансів України

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України важливим є поглиблення розуміння ролі бюджету в економічній системі держави, підвищення якості надання державних послуг, поліпшення прозорості бюджету для громадськості та ефективності використання бюджетних коштів. Вагомим елементом фінансового механізму суспільного розвитку є забезпечення підвищення рівня результативності бюджетних видатків на основі гендерно-орієнтованого бюджетування. Створення надійної фінансової системи забезпечення відповідного рівня життя усіх верств населення потребує впровадження у процес планування та виконання бюджету комплексного гендерного підходу.

На даний час понад дев'яносто країн світу висунули ініціативи щодо впровадження гендерних бюджетних аспектів, що охоплюють різні рівні соціально-економічної системи держави. Досвід країн свідчить, що бюджет, запланований на гендерних засадах сприяє підвищенню рівня якості послуг для населення, адресному спрямуванню видатків бюджету до споживача, ефективному використанню бюджетних коштів, підвищенню темпів економічного розвитку адміністративно-господарських одиниць та країни в цілому.

Бюджет, сформований на гендерно-орієнтованій основі охоплює політичну, економічну та соціальну сфери впровадження рівності різних верств населення. Гендерний бюджет сприяє покращенню ефективності та якості державних послуг, оскільки встановлюються орієнтири на конкретного споживача; підвищенню темпів економічного розвитку та рівня життя населення; раціональному використанню обмеженого обсягу ресурсів.

Гендерно-орієнтований бюджет передбачає збалансоване врахування інтересів та потреб представників усіх соціальних груп, забезпечуючи оптимальний розподіл та ефективне використання бюджетних коштів. Такий бюджет являє собою фінансово-економічний план доходів і видатків, у який закладено принцип гендерної рівності та який відповідає реальним потребам суспільства.

Формування гендерно-орієнтованого бюджету здійснюється з метою забезпечення спрямованості бюджетних видатків на визначення відмінностей його впливу на різні групи громадськості та встановлює зобов'язання держави щодо виконання соціальних заходів бюджету.

Планування бюджетних видатків із застосуванням гендерного підходу включає механізми та інструменти, за допомогою яких враховуються інтереси різних соціальних та вікових категорій при розподілі державних коштів на всіх рівнях бюджетного процесу. Гендерне бюджетування спрямоване на забезпечення гендерної рівності на державному та місцевому рівнях. Такий підхід включає вивчення впливу бюджетних асигнувань на соціально-економічні можливості різних груп населення.

Вимірювання ступеню впливу використання бюджетних коштів щодо виконання встановлених завдань є головною складовою гендерного бюджетування. Аналіз та оцінка бюджету з урахуванням гендерного аспекту створить відповідні умови для вирішення проблемних питань з метою забезпечення рівних можливостей для усіх членів суспільства та сприятиме його розвитку.

Впровадження гендерних бюджетних ініціатив забезпечить розвиток системи оцінки державної політики, оптимізації процесу прийняття рішень, планування та використання бюджетних коштів за гендерним підходом. За допомогою ініціатив можливо сприяти розробці і впровадженню фінансового механізму, що забезпечить облік гендерного аспекту при реалізації бюджетної політики. Важливим є підвищення рівня прозорості бюджету та прийняття участі усіх зацікавлених сторін у процесі формування та виконання бюджету за доходами та видатками.

З метою запровадження гендерно-орієнтованої складової у бюджетний процес України у 2014 році Міністерством фінансів України підписано угоду із Шведським агентством міжнародного розвитку (SIDA) та започатковано реалізацію проекту «Гендерне бюджетування в Україні». Метою проекту є забезпечення консультативної підтримки Міністерства фінансів України у сфері

запровадження гендерно-орієнтованого бюджетування в Україні на державному та місцевому рівнях.

Проект гендерно-орієнтованого бюджетування спрямований на підтримку Міністерства фінансів України, галузевих міністерств, обласних та міських адміністрацій з метою впровадження у процес планування та виконання бюджетів на всіх рівнях влади.

Проект базується на найкращій міжнародній практиці та передбачає апробацію роботи з гендерно-орієнтованого бюджетування на рівні пілотних галузевих міністерств, а також адміністративно-територіальних одиниць з метою подальшого поглиблення у бюджетний процес на всіх етапах та рівнях бюджетної системи.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ УЧАСТІ ЧЛЕНІВ СПОЖИВЧОГО ТОВАРИСТВА

Гринюк Наталія Андріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фундаментальним принципом діяльності кооперативу виступає принцип його матеріального зв'язку з пайовиками. В залежності від форм економічної участі пайовиків в діяльності підприємства формуються відповідні механізми співробітництва споживчого товариства зі своїми членами.

Серед основних форм економічної участі пайовиків найбільш значущою за впливом на розвиток споживчого товариства є участь пайовиків в господарській діяльності споживчого кооперативу, насамперед, у формуванні обсягів його діяльності.

Прийняття життєво важливих законів України «Про споживчу кооперацію» та «Про кооперацію» створили необхідну законодавчу базу для забезпечення реалізації кооперативних принципів економічного співробітництва споживчих товариств зі своїми пайовиками.

Зокрема, ст.24 Закону України «Про кооперацію» було законодавчо закріплено право кооперативів реалізовувати товари пайовикам і некооперованим громадянам за різними цінами. Ця норма закону відповідає, по-перше, статусу споживчого товариства як непідприємницької організації і, по-друге, створює умови для відновлення в Україні фундаментальної ідеї кооперації – реалізації товарів членам споживчого товариства за фактичною собівартістю.

Безумовно, втілення в життя такої норми закону пов'язано з рядом труднощів. Головною технічною проблемою визначення обсягу реалізації товарів пайовикам є організація обліку індивідуальних покупок пайовиків.

В сучасних умовах в залежності від ступеню автоматизації підприємств споживчої кооперації України можливі два варіанти розв'язання даної проблеми. У разі оснащення кооперативних магазинів сучасними касовими апаратами, сумісними з комп'ютерами, облік товарообороту кожного пайовика може здійснюватися за допомогою електронних систем (комп'ютерних програм). Використання кодованої пластикової картки пайовика дозволить в реальному режимі часу фіксувати індивідуальний обсяг покупки як в касовому сервері споживчого товариства, так і у фіскальному касовому чеку, який видається пайовику.

Але більшість кооперативних підприємств торгівлі - це дрібні магазини, в яких найчастіше навіть відсутні касові апарати. За відсутності необхідного обладнання облік придбаних товарів можливо здійснювати в спеціальних паперових носіях, які заповнює пайовик на основі чека або розрахункової квитанції.

Для забезпечення реалізації ідеї диференційованого обліку товарів в торговельній мережі системи споживчої кооперації України було розроблено програмний продукт «УКС - Кооперативні виплати», який, по-перше, передбачає автоматизований облік товарів, придбаних членами споживчого товариства, і, по-друге, забезпечує розрахунок за звітній період персоніфікованих сум кооперативних виплат.

Згідно з Положенням про порядок участі членів (асоційованих членів) споживчого товариства у його господарській діяльності для збору інформації її торговельно-роздрібних мереж використовуються дві технології.

Перша технологія з використанням терміналу збору даних CashDrive Terminal передбачає використання касових апаратів, що працюють під протоколом EQL (програма управління касою). Головною проблемою застосування цієї технології є вирішення питання про удосконалення програми для введення в касовий апарат нульових сум для друку в чекові прізвища пайовика.

Друга технологія з використанням касового серверу CashDrive CD-16 передбачає наявність якісних каналів зв'язку. За їх відсутності, що є звичним для більшості дрібних підприємств споживчої кооперації, розташованих в сільській місцевості, використання цієї

технології можливе тільки з застосуванням модемів для мобільного зв'язку.

Збереження і накопичення інформації паралельно в споживчому товаристві (на електронних і паперових носіях) і у пайовика (у вигляді чеків) дозволяє визначити річний обсяг покупок кожного і всіх членів споживчого товариства, що має стати підставою для подальшого розрахунку суми кооперативних виплат відповідно до індивідуального обсягу придбаних товарів.

Розробка ефективного механізму економічної участі пайовиків в господарській діяльності кооперативу має на меті, з одного боку, повернути членам кооперативу відчуття економічної доцільності такого партнерства і, з іншого, - відновити фінансову стійкість підприємств та дозволити системі споживчої кооперації гідно конкурувати з іншими торговельними підприємствами на території її діяльності.

РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Єрмошенко Лариса Вадимівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Правова база регулювання міжбюджетних відносин упродовж останніх років не задовольняє вимогам, які стоять перед існуючою бюджетною системою. Особливості територіальної організації влади, ступень її централізації, функціонування бюджетної, податкової систем впливають на механізми регулювання міжбюджетних відносин. Необхідність регулювання державою міжбюджетних відносин обумовлена наявністю фіскальних дисбалансів, спричинених дією природно-кліматичних, історичних, соціально-демографічних, економічних та багатьох інших факторів.

Закон «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформування міжбюджетних відносин» удосконалює бюджетне законодавство в рамках проведення реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади, основу якої становить її децентралізація, розширення повноважень територіальних громад, що передбачає перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному, регіональному та місцевому рівнях, підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування.

Цим законом передбачено: підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів шляхом надання їм бюджетної автономії; заходи щодо об'єднання та формування територіальних громад, що передбачає їх прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом; розширення дохідної бази місцевих бюджетів; децентралізація видаткових повноважень, чіткий розподіл компетенцій, сформований на основі принципу субсидіарності у соціально-культурній сфері; будуть застосовуватися наступні види трансфертів (базова дотація – трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій за закріпленими за відповідним місцевим бюджетом податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток); реверсна дотація (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); субвенція на здійснення державних програм соціального захисту; додаткова дотації на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою; освітня субвенція; субвенція на підготовку робітничих кадрів; медична субвенція; субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру; субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування та інші дотації і субвенції; система вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками залежно від рівня надходжень на одну людину, а решта платежів залишаються у розпорядженні місцевих бюджетів, що буде стимулювати місцеві органи влади до залучення додаткових надходжень; головними розпорядниками коштів відповідних субвенцій в освітній та медичній галузях визначаються профільні міністерства, що посилять їх відповідальність за реалізацію державної політики в цих галузях; обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних установ можливо в органах Державної казначейської служби України чи установах банків за самостійним вибором; встановлення пріоритетності та черговості здійснення Казначейством платежів; спрощення процедури надання місцевих гарантій та здійснення запозичень від міжнародних фінансових організацій; перерозподіл коштів екологічного податку на користь місцевих бюджетів.

Таким чином, законом будуть врегульовані бюджетні правовідносини щодо впровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, удосконаленням казначейського обслуговування бюджетних коштів, посиленням відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів, функціонуванням бюджетної системи України в особливий період.

ДЕРЖАВНЕ ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ

Колупасва Ірина Володимирівна

Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Особливостями розвитку сучасної економіки є її глобалізація та тенденція до інтеграції. Інтеграція країни у світовий фінансовий простір забезпечується через відкритість національної економіки, що дає додаткові можливості розвитку, серед яких:

- можливість спеціалізації у виробництві товарів та послуг, в яких країна володіє конкурентними перевагами;
- отримання доступу до світових ринків капіталів, залучення іноземних фінансових ресурсів в національну економіку;
- запозичення нових техніки і технологій [1].

Незважаючи на те, що відкритість економіки супроводжується позитивним впливом, одночасно країна стає вразливою до екзогенних чинників. При чому країни зі сталим економічним зростанням стають більш вразливими до глобальних ризиків. Отже, набуває актуальності роль державного регулювання ступеня відкритості економіки та національної економіки.

Відкрита економіка потребує державного регулювання, яке направлене на забезпечення економічних інтересів країни на міжнародному рівні через покращення конкурентоспроможності і ефективності національного господарства, що може бути реалізовано через оптимізацію платіжного балансу, структури імпорту та експорту, ефективної монетарної, податкової бюджетної політик тощо.

Щодо основних напрямів державної податкової політики в умовах інтеграції, то можна виділити такі: запровадження податкових пільг у науково-технічні, технологічні галузі, експериментальні наукові розробки з метою збільшення частки високотехнологічного експорту; використання пільг з податку на прибуток для галузей пріоритетних напрямів розвитку економіки, таких як: виробництво біопалива, електричної, теплової енергії; легка промисловість тощо. застосування загальносистемних податкових стимулів розвитку є ефективним для малого бізнесу, використання податкових стимулів, направлених на підтримку взаємопов'язаних промислових підприємств, інноваційних кластерів, які забезпечують суб'єктів спеціалізованими знаннями, створюють умови для розвитку економіки у цілому та інші.

Однією з характеристик відкритості національної економіки є інвестиційна привабливість країни. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну за останні п'ять років зростає меншими темпами. Для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно забезпечити не тільки політичну та фінансову стабільність, а також і податкову. Не зважаючи на те, що у рейтингу Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації. («Ведення бізнесу 2014» - Doing Business-2014) Україна посіла 157-те місце (у 2012 році – 183-є місце) [2], проте все ще залишається питання податкового регулювання.

Так, заходи державного податкового регулювання мають бути направлені на забезпечення простоти сплати податків, а також на стабілізацію податкового законодавства, яке за останні роки значно змінювалося, що є негативним з позиції потенційних інвесторів.

Слід підкреслити, що державна податкова політика має бути послідовною, виваженою і має збільшити ефективність національної економіки, економічне зростання в країні, а також забезпечити покращення позиції України у світовому господарстві.

В Україні має бути сформована така концепція державної податкової політики, яка сприяла б економічному зростанню та давала можливість вирішувати соціально-економічні проблеми на рівні країни. Отже, податкова політика держави має бути направлена на запровадження необхідного рівня інтеграційних зв'язків вітчизняної економіки зі світовою економікою з одночасним забезпечення власної економічної безпеки та економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Аніловська Г.Я. Відкрита економіка: проблеми економічної безпеки / Г.Я. Аніловська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2009. – № 1. – С. 36-47.

2. Rating indicators of doing business «Doing Business» [Electronic resource] / Official website of Measuring business regulation «Doing Business» of World Bank Group. - [Access mode]: <http://www.doingbusiness.org>.

ФІСКАЛЬНИЙ ПАКТ ЄВРОСОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Куценко Тамара Федорівна

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Результати аналізу, проведеного у Національному інституті стратегічних досліджень засвідчують, що модернізація фінансового сектору ЄС віддзеркалює проблеми та виклики, які пов'язані з кризою усєї економічної парадигми ЄС[1]. Однак вочевидь відбувається модифікація фінансової системи ЄС, зокрема шляхом створення Фіскального союзу. «Договір про стабільність, координацію та управління в економічному та валютному союзі» підписали 25 держав-членів ЄС (без Великобританії та Чеської Республіки) 2 березня 2012 в Брюсселі. Його ще називають Фіскальний / Бюджетний Пакт (Fiscal compact), що набув чинності з 1 січня 2013 року та посилив реформований у зв'язку з борговою кризою Пакт про стабільність і зростання (грудень, 2011).

Суть Фіскального Пакту полягає у законодавчому закріпленні єдиних та обов'язкових бюджетних правил, які зобов'язують утримання показників державних фінансів у межах жорстких параметрів. За результатами 2014 року більшість країн ЄС вписуються в бюджетні обмеження Фіскального Пакту, насамперед, держави Північної та Центральної Європи. Так, Німеччина та Люксембург очікують навіть профіцит бюджету в розмірі 0,2% ВВП. Деякі успіхи має навіть Греція – дефіцит її бюджету скоротився до 1,6% ВВП в порівнянні з 12,2% за минулий рік. Найбільші проблеми має Франція, яка рік за роком не виконує рекомендації та нині

знаходиться в т.зв. «процедурі надлишкового дефіциту» (excessive deficit procedure), тобто під загрозою санкцій[2].

Практичне виконання Фіскального Пакту в рамках модернізації фінансової системи ЄС висуває необхідність певних кроків з боку відповідних фінансових та монетарних органів України, які впливають із актуальних завдань, з одного боку, євроінтеграції, а, з іншого, – антикризового управління економікою, насамперед в контексті зміцнення бюджетної безпеки.

В якості пропозицій в основу формування ефективної моделі бюджетної безпеки України в нинішніх умовах економічної кризи слід покласти систему індикаторів бюджетної безпеки з урахуванням стандартів ЄС у сфері державних фінансів, використавши розробки та рекомендації МВФ[3]. Зокрема, необхідно запровадження інструментів фіскальної консолідації, які практикуються в країнах ЄС, насамперед слід: забезпечити законодавчу вимогу щодо бюджетного планування на основі незалежного макроекономічного прогнозування й такої самої оцінки податкових надходжень; запровадити чіткі національні фіскальні правила, котрі мали б обов'язковий характер стосовно складання та виконання бюджету та контролювалися б незалежним органом.

Список використаних джерел

1. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України // "Еволюція фінансової системи ЄС: виклики та перспективи для України". Аналітична записка.[Електронний ресурс]. - Джерело доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1671/>
2. European Commission. Autumn forecast 2014: Slow recovery with very low inflation. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2014_autumn_forecast_en.htm
3. Бауманн Е. Стандарти Європейського Союзу у сфері державних фінансів / Фінанси України. 2013р. №12, с.21-32.
4. Translation supported by GIZ-Project "Support for the reform of public finance management"<http://www.google.com.ua/url>
<http://pfm.in.ua/files/files/pfm>
5. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. Літератури; Тернопіль: Екон.думка, 2014 – 871с. – с.227, с.861.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Макогон Валентина Дмитрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Трансформаційні процеси у вітчизняній економіці актуалізують роль бюджету як дієвого інструменту впливу на соціально-економічний розвиток країни. У цих умовах важливим завданням є оцінка досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою щодо формування та реалізації бюджетної політики. На даний час, в зарубіжних країнах важливим завданням є обґрунтування бюджетної ємності, яка визначається як можливий обсяг витрат бюджету, що характеризується розмірами бюджетного потенціалу, ефективністю і результативністю використання бюджетних коштів. Розширення бюджетної ємності визначає можливість здійснювати додаткові бюджетні витрати обумовлені сформованою системою бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Разом з тим, система бюджетного регулювання доходів передбачає можливість абсолютного збільшення бюджетної ємності в результаті зростання податкових та неподаткових надходжень за рахунок розширення податкового потенціалу, підвищення ефективності неподаткових джерел. Система бюджетного регулювання витрат дозволяє відносно збільшувати бюджетну ємність за рахунок підвищення ефективності та результативності бюджетних видатків, що на практиці реалізується за допомогою різних інструментів і методів, одним з яких є аудит ефективності використання бюджетних коштів.

В умовах досить обмежених фінансових ресурсів держави підвищення ефективності використання бюджетних коштів виступає значним ресурсом для вирішення наявних соціально-економічних проблем. При цьому аудит ефективності дає можливість не тільки оцінити ступінь ефективності використання коштів, але й визначити необхідні заходи щодо її підвищення. Зазначене пов'язано із завданням прискорення економічного зростання і забезпечення на його основі якісно нового соціально-економічного рівня життя суспільства.

Важливо відмітити, що існують різні моделі бюджетної політики, що характеризуються зокрема як достатньо високим, так і низьким рівнем частки витрат бюджету у валовому внутрішньому продукті.

Найбільша частка видатків бюджету у валовому внутрішньому продукті характерна для континентальної моделі, яка застосовується в країнах Європейського Союзу (50% і більше). Зазначене, насамперед, пов'язано з активною роллю держави в перерозподілі доходів, соціальною спрямованістю бюджету та проведенням в цих країнах соціальної політики спрямованої на скорочення нерівності, підтримки малозабезпечених верств населення. Крім того, в західноєвропейських країнах відмічається найвищий рівень державних соціальних виплат, частка яких становить до 28,4% у валовому внутрішньому продукті.

Разом з тим, збільшення соціальних зобов'язань в країнах Європейського Союзу протягом останніх років на тлі уповільнення темпів економічного розвитку призвело до зростання дефіциту бюджету, державного боргу та дестабілізації державних фінансів. На даний час, в рамках бюджетної консолідації з метою недопущення дефолту в країнах Європейського Союзу застосовуються заходи зі скорочення витрат та підвищення рівня податкового навантаження.

Особливостями американської моделі є більш низький рівень регулюючої ролі держави в економіці, помірна соціальна політика спрямована на забезпечення прийняттого рівня життя малозабезпечених груп населення. У США частка витрат бюджету становлять 30-35% у валовому внутрішньому продукті. Найнижчий рівень спостерігається в країнах Південно-Східної Азії - 18-21%. Соціальна політика не супроводжується значним збільшенням державних зобов'язань.

Необхідно відзначити, що бюджетна політика в країнах, багатих на природні ресурси, також має свої особливості. Найбільш ефективним механізмом в даних країнах є створення накопичувальних фондів, які акумулюють доходи від експорту сировини, і їх використання в рамках встановлених фіскальних підходів. Зокрема, підхід фіксованого використання виключає волатильність від світових цін на сировину, проте не дозволяє використовувати кошти резервних фондів для проведення контрциклічної політики.

Ефективність і передбачуваність бюджетної політики також досягається шляхом встановлення обмежень щодо дефіциту бюджету, обсягів державних запозичень, рівня зростання бюджетних витрат. На даний час, посилюється рівень застосування обмежень по концесійним зобов'язаннями. Зокрема, у Великобританії платежі за проектами приватної фінансової ініціативи становлять близько 2% від державних витрат, при цьому 10% - 15% від державних

капіталовкладень припадає на інвестиції. У Кореї встановлений ліміт зобов'язань за новими проектами державно-приватного партнерства в рік не більше 2% від сукупних державних витрат. У Бразилії обслуговування всіх зобов'язань по державно-приватному партнерству не може перевищувати 1% від державних доходів.

В цілому, аналіз світового досвіду показує, що країни з розвинутою та трансформаційною економікою формують власні моделі управління бюджетними ресурсами з урахуванням цілей і завдань соціально-економічного розвитку країни на певному етапі.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Пасічний Микола Дмитрович

Київський національний торговельно-економічний університет

Структурна перебудова економіки потребує активізації ролі держави щодо удосконалення інституційних умов проведення реформ моделі соціально-економічного розвитку, зміни підходів до формування фінансової політики держави. Податкова політика має бути спрямованою на забезпечення достатнього рівня доходів бюджету шляхом встановлення оптимального показника оподаткування і стимулювання економічного зростання. У процесі розробки податкової політики, важливим та необхідним є врахування та взаємоузгодження цілей, завдань бюджетної політики, що позитивно впливатиме на економічний розвиток суспільства. Кореляція пріоритетів та цілей вищезгаданих складових фінансової політики впливатиме на зміну показника податкового навантаження на економіку, сприяючи підвищенню рівня керованості фінансовою системою країни. На сучасному етапі економічних перетворень потребують посилення дієвості механізми бюджетної, податкової, митної, грошово-кредитної політики економічного розвитку. Сучасні тенденції посилення рівня глобальної конкуренції зумовлюють необхідність підвищення інтенсивності інноваційної діяльності, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва.

Податкова політика є однією з найбільш вагомих інструментів регулювання економічного розвитку країни. З урахуванням посилення інтеграційних процесів національних економік, глобалізації, підвищення рівня конкуренції за інвестиційні ресурси на світовому фінансовому ринку необхідним є забезпечення додаткових конкурентних переваг вітчизняної економіки. Важливим фактором

конкурентної боротьби за перерозподіл інвестиційних потоків є ефективний механізм державного регулювання економіки та виважена, послідовна, прозора податкова політика. В процесі формування та реалізації державної фінансової політики дискусійною є позиція щодо використання інструментів податкового регулювання щодо активізації ділової активності та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. При встановленні податкових пільг держава має надавати підтримку тим виробництвам, які на даному етапі суспільного розвитку вважаються пріоритетними. Важливим є проведення постійного моніторингу результативності податкових пільг із визначенням ступеню впливу відповідної пільги на зростання обсягів інвестиційної діяльності та валового внутрішнього продукту у середньостроковій перспективі. Доцільним є застосування провідного зарубіжного досвіду у сфері проведення опитування платників податків, які користуються наданими податковими пільгами щодо їх ефективності.

Разом з тим, зниження ставок оподаткування та мінімізація кількості податкових пільг є більш ефективними стимулами для здійснення інвестицій в економіку. Пояснюється це тим, що пільги, окрім стимулюючого характеру несуть ще й протекціоністський характер, що порушує принципи вільної конкуренції яка є вагомим інструментом розвитку ринку та економіки в цілому. За останні двадцять років зафіксовано тенденції до зниження ставок прямих податків, насамперед податку з корпорацій, що є аналогом податку на прибуток підприємств в Україні, з метою залучення інвестицій та стимулювання ділової активності. Водночас, зниження виключно ставок податків не має достатнього позитивного ефекту щодо активізації економічного розвитку.

Важливим є підвищення якісного рівня інвестиційної привабливості країни, в тому числі забезпечення належних інституційних умов розвитку економіки – справедливої судової системи, розвинутого фінансового ринку, механізму захисту прав інвесторів, інфраструктури, ефективного державного фінансового менеджменту; спрощення процедури сплати податків та скорочення обсягів часу на їх сплату; зниження рівня трансакційних витрат; забезпечення прогнозованості та стабільності валютної політики держави та індексу споживчих цін тощо. Найбільш дієвими заходами щодо спрощення процедури сплати податків є електронна форма декларування та сплати податку, спрощена методика розрахунку податку та взаємоузгодженість сплати податків із схожими базами

оподаткування. Необхідним є реалізація заходів щодо подальшого спрощення процедур податкового та митного адміністрування.

Підвищення взаємозв'язку між податковою та інвестиційною політикою, є однією з найбільш вагомих питань в економічній науці. Існують ряд каналів через які податкова політика здійснює вплив на інвестиції, серед яких варто виділити наступні: зниження ставок податків, порядок визначення амортизаційних відрахувань, надання інвестиційного податкового кредиту. Поведінка економічних агентів – суб'єктів господарювання залежить від тривалості податкових трансформацій та рівня стабільності податкового законодавства.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ РІВНОВАГИ В УКРАЇНІ

Рожко Олександр Дмитрович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

На сьогодні метою бюджетної політики повинно стати забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізуються через інститути бюджетного регулювання, державного фінансового контролю та державної політики фінансово-економічної стабілізації.

Бюджетна політика, що реалізується через систему бюджетних механізмів, повинна забезпечувати бюджетну рівновагу й ефективний вплив на соціально-економічну сферу.

Основою різноспрямованого впливу на розвиток економічних і соціальних питань в Україні стають суттєві корективи, які вносяться у визначення цілей та пріоритетів бюджетної політики країни. Бюджетна політика визначає відповідні фінансово-економічні відносини, котрі виникають унаслідок діяльності держави й суб'єктів ринку [1]. Держава, спрямовуючи діяльність на вдосконалення базових інститутів економічного розвитку, тим самим створює умови для формування й реалізації ефективної бюджетної політики.

Об'єктивними особливостями проведення бюджетної політики в Україні є: незначні суми бюджетних коштів та їх хронічний дефіцит; надмірна централізація фінансових ресурсів, що не стимулює місцеві органи влади та місцевого самоврядування до максимальної мобілізації власних ресурсів регіонів.

Враховуючи це, основним напрямком підвищення ефективності бюджетної політики в Україні є реструктуризація вже наявних ресурсів, з метою спрямування їх на інвестиції в матеріальну базу та людський капітал. Однак, щоб ідея спрацювала, треба підвищити самостійність місцевих органів влади, посиливши їхні стимули до переорієнтування бюджетної сфери з утримання інфраструктури на підвищення якості послуг, що надаються громадянам [2].

До основних цілей бюджетної політики в умовах посилення впливу бюджетних ризиків відноситься: забезпечення збалансованості бюджету, сформованого на основі реалістичного макроекономічного прогнозу та спрямованого на подолання кризових явищ, досягнення високої якості життя громадян та конкурентоспроможності економіки, встановлення ефективної та справедливої влади, створення шанованої держави та інтегрованої у глобальні процеси [3].

Для впровадження цілей бюджетної політики для досягнення бюджетної рівноваги можна виділити такі основні завдання та шляхи їх виконання: забезпечення реальної збалансованості та стійкості бюджетної системи в умовах фінансово-економічної кризи; забезпечення оптимальності витрачання бюджетних коштів; забезпечення досягнутого рівня державних соціальних стандартів; формування прогнозованої, раціональної податкової та митної політики, що сприятиме економічному зростанню, створенню єдиного правового поля діяльності суб'єкта господарювання.

Отже, узагальнюючи сучасні тенденції бюджетної політики України, слід зосередитись на тому, що вона має орієнтуватися головним чином на розв'язання соціальних проблем, які б вирішувалися шляхом підвищення номінальних доходів населення.

Проте, подальше проведення бюджетної політики потребує поступової переорієнтації на забезпечення підґрунтя економічного зростання, яке має стати основою істотного підвищення рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Лисяк Л.В., Чугунов І.Я. Бюджена система в інституційному середовищі суспільства / Л.В. Лисяк, І.Я. Чугунов // Фінанси України. – 2009. - №11. – С.3-11.
2. Кульчицький М. Вдосконалення бюджетної політики України в умовах застосування програмно-цивільного методу

адміністрування державних видатків / М. Кульчицький // Формування ринкової економіки. – 2009. - №19. - С.352-357.

3. Костишина О. Бюджетна політика України: стан та перспективи розвитку / О. Костишина // Економічний аналіз.- 2008. - №3. – С.177-179.

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Легкоступ Ігор Іванович

Чернівецький національний університет імені Юрія Федькович

Бюджетна децентралізація - побудований на принципі субсидіарності процес розширення видаткових та доходних повноважень, збільшення фінансової незалежності регіональних та місцевих органів влади з метою підвищення їх фінансової ініціативи та відповідальності, ефективності міжбюджетних відносин. Бюджетна децентралізація передбачає передавання більш вагомих повноважень та фінансових ресурсів місцевим органам влади й самоврядування, щоб вони могли самостійно приймати рішення з формування доходів, видатків та нормативно-правового регулювання.

Не зважаючи на ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування, Україні і досі властива централізована модель формування бюджетних доходів місцевих органів влади. Аналіз свідчить, що місцеві органи влади позбавлені значної податкової автономії, бюджетні доходи все більшою мірою формуються за рахунок трансфертів та закріплених доходів, і тому частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті країни знижується. Розвиток системи державних фінансів на сучасному етапі не сприяє забезпеченню фіскальної автономії територіальних одиниць.

У поточному році запроваджено низку заходів щодо зміцнення державних фінансів, збільшення доходів бюджету. На законодавчому рівні ці заходи закладені у Законі про Державний бюджет України, змінах до Бюджетного та Податкового кодексів. Головною зміною у сфері доходів місцевих бюджетів є перерозподіл податку з доходів фізичних осіб на користь Державного бюджету. Тепер місцеве самоврядування недоотримає 25 % цього податку, який завжди був стабільним та надійним джерелом доходів для місцевих бюджетів. Особливо постраждають міські районного значення, сільські та

селищні ради, які взагалі не отримають до своїх бюджетів цей податок.

Взамін вилученого податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів скерують 80 % екологічного податку, проте це дасть додаткові надходження лише для тих територій, де розташована велика кількість промислових підприємств. Також, до місцевих бюджетів (крім міських районного значення, сільських та селищних) надійде 10 % податку на прибуток, що є позитивним. Негативним кроком є те, що у законодавстві скасовано норму про збереження бюджету розвитку на рівні 10 % від загального фонду. В цілому, в результаті змін та новацій співвідношення надходжень до державного та місцевих бюджетів тепер становитиме 82 % проти 18 % [1]. Отже, замість децентралізації отримуємо ще більшу централізацію, враховуючи «штучний» характер розподілу субвенцій, що приховує ризики корупції.

Враховуючи загальносвітові та загальноєвропейські тенденції до бюджетної децентралізації, в Україні необхідні реальні кроки та заходи щодо перенесення частини доходних та видаткових повноважень з центрального на місцевий рівень. На нашу думку, одним із заходів з децентралізації доходів є закріплення за органами місцевого самоврядування податку на прибуток. За розрахунками автора, в Україні можливе стовідсоткове закріплення цього податку за місцевими бюджетами без ризиків перевищення для таких бюджетів доходів над видатками. Проте, необхідно, щоб цей податок поступав у бюджети тих громад, на території яких розташовані підприємства, що його сплачують. Адже зараз багато суб'єктів господарювання зареєстровані у Києві, і без законодавчого врегулювання цього питання існують ризики того, що податок буде поступати у столичний бюджет, а бюджети територіальних одиниць, де розташовані підприємства, його недоотримають.

Ефективно розроблена політика бюджетно-фінансової децентралізації має зміцнювати місцеву автономію і сприяти підвищенню політичної відповідальності, економічної ефективності, відкритості управлінських рішень. Тому бюджетно-фінансова децентралізація має включати не тільки перегляд структури податків і трансфертів, упорядкування видаткових повноважень. Потрібне підвищення ролі місцевих органів в управлінні розвитком регіонів, посилення їх активності у створенні умов для активізації потенціалу економічного розвитку, залучення інвестицій, з тим що на місцях мати джерела наповнення місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Бюджет 2015: замість децентралізації отримали централізацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corruption.net/statti/item/16371-biudzhet-2015-zamist-> .

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTI БЮДЖЕТУ

Маркуц Юлія Ігорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Необхідною для виконання вимогою Європейської хартії місцевого самоврядування, до якої Україна приєдналася в 1996 році, є забезпечення органів місцевого самоврядування достатніми фінансовими ресурсами, обсяг яких має відповідати функціям, які виконує місцева влада. Оскільки бюджетний потенціал міст нашої держави значно відрізняється, виникає необхідність у фінансовій підтримці тих місцевих бюджетів, умови формування яких характеризуються низьким рівнем розвитку економіки. Важливу роль в цьому процесі відіграють міжбюджетні відносини, оскільки вони є тим інструментом перерозподілу бюджетних ресурсів від ефективності якого залежить збалансованість бюджетів усіх рівнів та своєчасне фінансування життєво необхідних видатків на соціально-економічний розвиток територій.

У Бюджетному кодексі України міжбюджетні відносини визначені як відносини між державою та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України [1].

Вивченню теоретичних аспектів міжбюджетних відносин приділяється чимало уваги з боку зарубіжних і вітчизняних вчених. І. Луніна дає таке визначення міжбюджетних відносин: це система взаємовідносин між державою та місцевим самоврядуванням щодо розподілу повноважень державних органів влади й органів місцевого самоврядування, а також розподілу видаткових зобов'язань і дохідних джерел між бюджетами різних рівнів.

Міжбюджетні відносини це взаємовідносини між органами влади, переважно різних рівнів, з приводу розмежування на постійній і розподілу на тимчасовій не менше ніж наступний фінансовий рік,

основі витратних і дохідних повноважень, а також перерозподілу коштів з бюджетів одного рівня бюджетної системи до іншого в різних формах. Міжбюджетні відносини – насамперед фінансові відносини в системі перерозподілу відповідних ресурсів між державою та місцевим самоврядуванням щодо можливості здійснення повноважень органів державної влади і органів місцевого самоврядування, спрямованих на сталість розвитку держави та її регіонів як в економічному, так і соціальному плані.

Фінансові відносини щодо розподілу функцій, сфер відповідальності, компетенцій; видатків і доходів, а також відносини в системі фінансового вирівнювання на всіх стадіях бюджетного процесу, правове поле для яких визначається вищим законодавчим органом влади є міжбюджетними відносинами. [2].

У зарубіжній практиці категорія «міжбюджетні відносини» розглядається як всеохоплюючі, багаторівневі, більш гнучкі відносини адміністративно-територіальних одиниць. Концепція міжбюджетних відносин передбачає контакти між урядовими чиновниками, а також їх відносини, дії, вирішення фінансових питань.

З метою забезпечення збалансованості економічного, науково-технічного і соціального розвитку території щорічно з державного бюджету в доходи місцевих бюджетів виділяються кошти у вигляді міжбюджетних трансфертів, які підвищують відповідальність місцевих органів влади за економічний розвиток території в бік його зростання та сприяють нарощуванню власних доходів місцевих бюджетів.

Згідно даних Державної служби статистики України [4], питома вага міжбюджетних трансфертів з державного бюджету в доходах місцевих бюджетів в середньому за період 2008-2013 років склала 50,03%. Найнижчий показник трансфертів був зафіксований в 2008 році – 44,53%, найвищий – в 2012 році (55,21%).

Найбільшу частку офіційних трансфертів складають субвенції з державного бюджету, в трансфертах місцевого бюджету – додаткові дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості територій, отримані з різних рівнів бюджетів.

Міжбюджетні трансферти відіграють визначальну роль у збільшенні обсягу фінансування соціальних програм, забезпеченні фінансової стабільності та посилення її впливу на соціально-економічний розвиток територій та збалансованості місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
3. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І.О. Луніна. – К.: Наукова думка, 2006. – 432 с.
4. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ МЕМОРАНДУМУ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Касперович Юлія Володимирівна

Національний інститут стратегічних досліджень
при Президентові України

Економіка України продовжує перебувати у низхідному тренді з другої половини 2012 р. Падіння обсягів ВВП в 2014 р. склало 6,8%, в тому числі за IV кв. – 14,8%. Зниження обсягів експорту та відповідно валютної виручки в умовах стрімкого скорочення золотовалютних резервів зумовило розгортання інфляційно-девальваційних процесів, які дестабілізували фінансово-банківську систему. Паралельно у секторі державних фінансів відбулося зростання витрат на оборону (з 1,0% ВВП у 2010-2013 р. до 1,7% ВВП у 2014 р.), збільшення обсягу державного боргу (з 40,2% у 2013 р. до 70,3% ВВП на початок 2015 р.) та відповідно витрат на його обслуговування, а також покриття дефіциту НАК «Нафтогазу».

Частина території України окупована та зберігається ризик ескалації військової агресії. На 2015 р. за сценарним підходом прогнозується подальше скорочення ВВП від 5,5% до 11,9% [1]. Відтак постала об'єктивна необхідність запозичень для фінансування дисбалансів сектору державного управління. З огляду на складну макроекономічну ситуацію Уряд України звернувся із запитом про укладення нової чотирирічної угоди в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) на суму, еквівалентну 12.348 млрд. СПЗ (900% квоти і близько 17,5 млрд. дол. США) та отримав згоду.

Основними завданнями програми є відновлення макроекономічної і фінансової стабільності, досягнення і підтримання бюджетної та зовнішньої стійкості і закладання основ для надійного росту у середньостроковій перспективі. Основний комплекс заходів буде спрямовано на валютно-курсову політику, відновлення банківської системи, бюджетне регулювання на основі консолідації видатків, а також глибокі і широкомасштабні структурні реформи для покращення бізнес-клімату та залучення інвестицій.

Згідно тексту Меморандуму [2], Урядом України буде продовжена робота в напрямку спрощення податкової системи, зменшення податкового навантаження, обмеження можливостей для уникнення оподаткування, відміни звільнень від оподаткування і заохочення до формалізації економічної діяльності. Податкова система буде зроблена більш ефективною, прозорою та справедливою, сприятливою для розвитку підприємницької ініціативи. Відповідно загальноєвропейському тренду податкова система буде спрямована на відхід від прямих податків на користь непрямих і оподаткування природних ресурсів, що сприятиме інвестиціям.

Згідно Меморандуму з МВФ податкова реформа передбачає:

- зменшення ставки ЄСВ, що покликане сприятиме детінізації заробітних плат. За результатами 2015 р. буде визначено подальший напрямок реформування, а темпи реформи будуть тісно пов'язані із результатом скорочення пенсійних видатків;

- поширення дії загального режиму оподаткування ПДВ на весь сільськогосподарський сектор із січня 2016 р. у відповідності до міжнародної практики. Неодноразові спроби запровадити подібне різко негативно сприймалися аграріями. Галузь перетворилася на один із найбільш прибуткових секторів української економіки, формує більшу частину обсягів експорту (26,2% у 2013 р.; 30,2% у 2014 р.) та валютної виручки відповідно;

- розширення бази і подальшого підвищення прогресивності податку на доходи фізичних осіб, що включатиме кроки в напрямку кращого визначення і оподаткування доходів і статків заможних громадян. Таким заходам для забезпечення більшої ефективності має передувати податкова амністія майна та капіталів шляхом їх разового всезагального декларування;

- відміна пільг і підняття ставок податків на майно. Додаткові надходження допоможуть укріпити власну базу надходжень місцевих органів влади. Водночас разом із зростанням комунальних тарифів є

ризик зниження життєвого рівня малозабезпечених громадян, їх платоспроможного попиту;

– впровадження нового фіскального режиму для видобувної промисловості з 2016 р., що забезпечить перехід на оподаткування згідно з передовою міжнародною практикою, у т.ч. перегляд чинного рівня ставок роялті. До 1 липня 2015 р. будуть підготовлені та подані на розгляд Верховної Ради відповідні зміни до Податкового кодексу.

Уряд України висловив готовність скасувати адміністративні заходи, ухвалені в терміновому порядку для стримування тиску на платіжний баланс, – тимчасову надбавку на імпорт, закладену в бюджеті на 2015 р.

В консультаціях зі спеціалістами МВФ до кінця квітня 2015 р. буде підготовлено план вдосконалення адміністрування надходжень, спрямований на модернізацію Державної фіскальної служби. Документ передбачатиме інституційну реформу з оптимізацією територіальних управлінь, модернізацію та автоматизацію податкової та митної систем. Докладатимуться зусилля на покращення системи вирішення податкових спорів і стягнення податкової заборгованості, боротьбу з ухилянням від сплати ЄСВ, посилення адміністративної спроможності при застосуванні законодавства про трансфертне ціноутворення [2].

Закладені у Меморандумі з МВФ положення відповідають стратегічним інтересами України та спрямовані на здійснення глибоких структурних реформ, які передбачають зміцнення фінансової безпеки шляхом виваженої грошово-кредитної та валютно-курсової політики, стабільності банківської системи, збалансування державних фінансів.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2015 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2016 і 2017 роки: постанова [прийнято Кабінетом Міністрів України від 27.08.2014 р. № 404 (зі змінами від 14.02.2015 р.)]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
2. Ukraine: Memorandum of Economic and Financial Policies // IMF, Country Report No. 15/69 – March 12, 2015. – 173 p. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr1569.pdf>

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ (НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ МІСТА ЧЕРНІВЦІ)

Черновська Мар'яна Михайлівна

Буковинський державний фінансово-економічний університет

Фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевого бюджету, які створюються за рахунок власних джерел і закріплених загальнодержавних податків, зборів і обов'язкових платежів. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у вирішенні як загальнодержавних, так і регіональних економічних та соціальних питань: розвитку інфраструктури, житлового будівництва, фінансування видатків на утримання соціально-культурної сфери.

За своїм складом, місцеві бюджети – це фонди грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні місцевих органів влади, які в сукупності із коштами муніципальних підприємств, позабюджетних валютних фондів, іншими грошовими доходами і накопиченнями, являють собою фінансові ресурси місцевого самоврядування.

Згідно з чинним законодавством, бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [2]. Доходами вважаються всі податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом і трансферти. В свою чергу, доходи бюджету розмежовуються на дві складові: загальний та спеціальний фонд.

Бюджетним кодексом України передбачено принцип розподілу доходів, які спрямовуються до органів місцевого самоврядування на фінансування делегованих державою та власних повноважень. Тому, забезпеченість бюджетно-фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень, є однією із важливих умов стабільного розвитку територіальних громад.

Згідно з Пояснювальною запискою до звіту про виконання міського бюджету міста Чернівців до міського бюджету за 2014 рік надійшло 1025,5 млн. грн. податків і зборів, що складає 102,0% до уточненого плану на рік, перевиконання склало 20,2 млн. грн.

Порівняно з 2013 роком надходження до міського бюджету м. Чернівців зросли на 117,5 млн. грн. або 12,9%, зокрема, доходи загального фонду зросли на 82,4 млн. грн., спеціального фонду – на 35,1 млн. грн.

Міжбюджетних трансфертів отримано 482,8 млн. грн., їх частка в загальному обсязі доходів бюджету м. Чернівців склала 47,1%, що на 2,4% більше ніж у 2013 році.

Таким чином, можна зробити висновок, що місцеві бюджети наповнюються доходами з різних джерел, кожен з яких за своєю суттю є специфічним, що відіграє велике значення для діяльності органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI з подальшими змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР з подальшими змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ

Самошкіна Ольга Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

На сучасному етапі розвитку бюджетних відносин в Україні існує необхідність запровадження нових підходів до визначення ефективності та результативності бюджетних видатків в умовах подальшого удосконалення програмно-цільового методу. Вибір кількісних та якісних показників соціальної та економічної ефективності є одним з найважливіших та найскладніших етапів планування бюджету за програмно-цільовим методом. Слід наголосити про відсутність однастайності щодо наукового обґрунтування показників оцінки ефективності бюджетних програм, їхнього змісту та співвідношень між ними.

У світовій практиці в умовах застосування програмно-цільового методу застосовуються наступні показники результативності:

- витрати (inputs) – ресурси, які необхідні для виробництва продукту, виконання робіт або надання послуг (фінансові та матеріальні ресурси, робочий час);
- продукт, випуск (output) – безпосередній результат від здійснених витрат;
- кінцеві соціальні результати (outcomes) – результати, які пов'язані з цілями, задачами, загальною місією бюджетної

програми, користь від надання послуги для отримувача. Кількість випускників школи є показником продукту, а кількість відмінників серед них є показником результату.

- проміжні результати (intermediate outcomes) – результати, які повинні сприяти досягненню кінцевих результатів;
- кінцеві результати (end outcomes) – результат, який є кінцевою ціллю, місією програми.

Також при аналізі результативності бюджетних програм застосовують цільові індикатори (targets) – певні результати, які планують досягти в ході виконання програми. Наприклад, подання у встановлені строки 90% звітів, які не потребують виправлень (output target); досягнення 2% профіциту бюджету (outcome target).

У бюджетних програмах більшості країн застосовуються наступні показники ефективності:

- ефективність, економічна ефективність (efficiency) – відношення обсягу витрачених ресурсів до обсягу продукту (output) або результату (outcome);
- продуктивність (productivity) – відношення продукту (output) або результату (outcome) до обсягу витрачених ресурсів;
- соціальна ефективність, суспільна ефективність, кінцева ефективність (effectiveness) – досягнення певного кінцевого суспільно значущого результату у розрахунку на одиницю витрат.

Складність вибору показників результативності бюджетних програм пояснюється тим, що у світовій практиці не склалося єдиного, чіткого розуміння цих термінів, особливо у відношенні понять продукту (output) та соціальних результатів (outcomes).

Існує такий взаємозв'язок між показниками моделі програмно-цільового методу: ресурси – продукт – проміжний результат – кінцевий результат, при цьому при переході до ланцюгу проміжного та кінцевого результату прогностичні оцінки стають більш складними з певним ступенем невизначеності. Тому коефіцієнти ефективності, розраховані на основі продукту більш розповсюджені, ніж коефіцієнти, розраховані на основі результатів. Однак, якщо в основу показника ефективності покладено продукт, а не результат, то шляхом зниження питомих витрат можна досягти суттєвого підвищення ефективності, але це може призвести до погіршення результату. Отже, необхідно чітко розділяти показники ефективності, розраховані на основі показників результату та продукту для формування більш реалістичних бюджетних оцінок та досягнення максимальних результатів при використанні бюджетних коштів.

Оцінка ефективності бюджетних видатків є важливою передумовою оптимізації їх обсягу та удосконалення структури, що, в свою чергу, дозволить підвищити рівень життя населення та рівень розвитку виробництва в державі і досягти запланованих темпів зростання ВВП.

Список використаних джерел

1. Боярко І.М., Дехтяр Н.А., Дейнека О.В. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України: моногр. - Суми: Університетська книга, 2012. – 165 с.
2. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: моногр. - К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
3. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів // Фінанси України. - 2011. - № 5. - С. 47-55.

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПІДТРИМКА У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Головачова Ольга Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Актуальними у сфері державного регулювання сільського господарства є питання підвищення ефективності державної підтримки виробників продукції АПК, яка повинна бути не просто дієвою з точки зору показників економічної та соціальної ефективності, але й стимулювати становлення України як аграрної держави. Тому все більш значущу роль відіграє такий інструмент впливу на розвиток суб'єктів економіки як підтримка у сфері агропромислового комплексу. У деяких країнах державні фінансові вкладення в сільське господарство в 1,5-2,0 рази перевищують ринкову вартість його продукції. Державна підтримка сільського господарства та харчової промисловості сприяла значному збільшенню виробництва продовольства в тих країнах, які нині є його найбільшими експортерами – США, Канада, країни ЄС [1].

Бюджетна підтримка сільськогосподарського виробництва є частиною підтримки аграрного сектора економіки України. Наразі підтримка галузі тваринництва здійснюється через бюджетну

програму «Державна підтримка галузі тваринництва», але рівень фінансування досить низький. Бюджетне фінансування галузі рослинництва характеризується виплатами на гектар посівної площі, проте виплати за цими програмами підтримки в Україні не перевищували 50% запланованих останнім часом.

Крім того, в програмах підтримки сільськогосподарського виробництва простежуються постійні зміни у виборі об'єктів фінансування та безсистемність у порядку розподілу коштів. Так, пріоритет надається великим сільськогосподарським підприємствам (у 2010 р. 68,5% бюджетних коштів отримали 450 найбільших підприємств), прослідковується недоступність коштів фермерським та дрібнотоварним господарствам населення [2]. Такий розподіл бюджетних коштів має негативні наслідки, що перевищують позитивні ефекти від державного субсидування. Державна підтримка конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників в Україні спрямована на великомасштабне виробництво, що суперечить світовим тенденціям, за якими різним за розмірами підприємствам створюються однакові можливості функціонування. Крім того, аграрна політика більшості європейських країн спрямовується на підтримку конкурентоспроможності малих та середніх сільськогосподарських підприємств до рівня великомасштабного виробництва шляхом сприяння створенню кооперацій тощо.

Складовою підтримки сільськогосподарських виробників в Україні є пільги зі сплати податку на додану вартість. У межах державної підтримки функціонує спеціальний режим оподаткування для сільськогосподарських підприємств, за яким суми податку на додану вартість, отримані від покупців у вартісному вираженні за поставлені сільськогосподарські товари, не сплачуються до бюджету, а перераховуються на власні спеціальні рахунки сільськогосподарських товаровиробників і залишаються в їх розпорядженні. Крім того, сільськогосподарські підприємства отримують компенсацію від переробних підприємств за поставлене м'ясо в живій масі і молоко. Джерелом цієї компенсації є також сума ПДВ, що не сплачується до держбюджету. Варто зауважити, що наявна диспропорція між зростанням податкових дотацій, які надаються сільськогосподарським підприємствам зі сплати податку на додану вартість та зростанням обсягу виробництва сільськогосподарської продукції. Починаючи з 2007 р. такі пільги зростають щорічно в середньому на 40%, у той час як зростання обсягів виробництва продукції з 2007 р. не перевищує 20%. Отже, цей механізм використовується неефективно, а скоріше для того, щоб

прикріпити первинних виробників до своїх традиційних зон постачання та забезпечити безперебійне постачання сировини.

Викривлення в системі функціонування ринків аграрної продукції спричиняє і механізм відшкодування податку на додану вартість. Упродовж багатьох років в Україні постійно спостерігається заборгованість з відшкодування податку на додану вартість експортерам [3]. Крім того є необхідність диференціації ставок податку на додану вартість стосовно продуктів харчування, як це відбувається в деяких країнах.

Список використаних джерел

1. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери : [монографія] / О.М. Могильний. – Ужгород : ІВА, 2005. – С. 62–70.
2. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 56 с.
3. Бураковський І. Оцінка потреб України у галузі сприяння міжнародній торгівлі: Вплив торговельної політики на людський розвиток / І. Бураковський, В. Мовчан. – К : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2011. – 128 с.

БЮДЖЕТНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Апостолюк Олеся Юріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03 2012 року №4618-VI передбачено надання державної фінансової підтримки через державний та місцевий бюджети на основі бюджетних програм, в яких визначено механізм такої підтримки [1]. Відповідальною за розробку та впровадження таких програм визначалась Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Проте після її реорганізації постановою Кабінету Міністрів України «Положення про Державну регуляторну службу України» від 24 грудня 2014 року № 724 [2] питання пов'язані з розвитком малого підприємництва координуються Міністерством

економічного розвитку і торгівлі, при якому діє Департамент дерегуляції та розвитку підприємництва.

На сьогодні основними є поворотні бюджетні програми підтримки малого бізнесу, пов'язані із кредитуванням. Зокрема, мається на увазі програма «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», що реалізується через Український фонд підтримки підприємництва; в галузі сільського господарства діють такі програми як «Надання кредитів фермерським господарствам», що реалізується через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» виконання якої здійснюється через державне підприємство «Спецагролізинг», кредити на реалізацію інноваційних та інвестиційних проектів, зокрема пов'язані із впровадженням енергозберігаючих та екологічно чистих технологій Державної інноваційної фінансово-кредитної установи. Державним бюджетом також передбачається програма фінансування витрат Національної акціонерної компанії «Украгролізинг», що надає сільськогосподарську техніку малим сільськогосподарським підприємствам на умовах фінансового лізингу. Обсяги фінансування кожної програми затверджуються законом про державний бюджет на відповідний рік.

Існують також бюджетні програми безповоротної фінансової підтримки. Мова йде про такі програми, як: «Фінансова підтримка фермерських господарств» новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами та таким, що розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях; на часткове покриття витрат із собівартості готової продукції; на підтримку заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів; на підвищення кваліфікації та підготовки кадрів для малого та середнього бізнесу.

Важливо дотримуватись принципу ефективності виконання бюджетних програм, тобто здійснювати аналіз досягнення запланованих програмою цілей за використання визначеного обсягу фінансових ресурсів. Проте, в Україні немає розроблених механізмів оцінки ефективності бюджетних програм розвитку малого підприємництва та визначення факторів, що вплинули на отриманий результат. Також спостерігається постійне недофінансування таких програм. Наприклад, фінансування програми «Надання кредитів

фермерським господарствам» за підсумками 2014 року було виконано тільки на 47% [3].

До державного бюджету також залучаються кошти на виконання спільних програм із міжнародними фінансово-кредитними організаціями. В даному напрямку співробітництво ведеться із Кредитною установою для відбудови, Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції та розвитку.

Отже, бюджетні програми підтримки малого підприємництва є невід'ємною складовою всієї системи державної підтримки та потребують детальної оцінки ефективності їх виконання.

Список використаних джерел

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс]: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

2. Положення про Державну регуляторну службу України [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 року №724. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/724-2014->

3. Кредитування державного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/document>

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ ЯК НАПРЯМ ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Баскаков Андрій Юрійович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Державний бюджет є унікальним інструментом реалізації економічної та соціальної політики будь-якої держави. Сьогодні особливої актуальності набуває проблема побудови досконалої та ефективної системи формування дохідної та видаткової частини державного бюджету, враховуючи їх структуру, для ефективного розвитку національної економіки.

Варто відзначити, що структурні заходи займають головне місце у процесі оптимізації складу видатків державного бюджету. Ці заходи стосуються зміни пріоритетів фінансування, а саме:

У сфері управління – зменшення до оптимального рівня видатків на утримання органів державної влади і управління, судів і прокуратури, а також упорядкування структури названих органів [1]. Цей захід є доволі важливим і складним, оскільки видатки на загальнодержавні функції мають тенденцію до зростання, що також впливає і на структуру видатків з Державного бюджету України.

У соціальній сфері – раціоналізація видатків на соціальну сферу (перегляд пільг, поширення платних послуг, перегляд рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму); оптимізація видатків бюджету без скорочення пільг за рахунок послідовного впровадження госпрозрахункових форм фінансування установ, зокрема самофінансування.

Отже, зменшення рівня видатків на управління надасть змогу спрямувати кошти у сфери, яким необхідні інвестиції для ефективного економічного розвитку з метою підготовки підґрунтя для забезпечення високого рівня соціального захисту та забезпечення достатнього рівня добробуту населення.

Наведені заходи сприятимуть оптимізації складу та структури видатків Державного бюджету України, але не в змозі стовідсотково вплинути на раціональне та економне витрачання коштів. Тому постає необхідність реалізації групи організаційних заходів.

Щодо організаційних заходів, то в останні роки вони набувають важливого значення. Це обумовлено тим, що зниження рівня виконання Державного бюджету України по видатках у переважній більшості пов'язано з процесом розподілу видатків серед розпорядників бюджетних коштів, а також неповним виконанням бюджетних програм. Серед цих заходів важливе значення для оптимізації видатків Державного бюджету України мають такі:

Організація державного фінансового контролю за використанням бюджетних ресурсів.

Затвердження обґрунтованого та ефективного бюджету. Державний бюджет України «як головний фінансовий план» став віддзеркаленням відповідних поглядів та інтересів, недосконалого менеджменту та відсутності ефективних технологій у прийнятті рішень. Виходячи з цього затвердження Закону України «Про Державний бюджет України» на відповідний бюджетний рік часто стає предметом пошуку компромісних рішень різних політичних сил, а не пошуком оптимальних рішень з метою надання суспільних благ з максимальним рівнем ефективності за наявних ресурсів [2].

Оптимізація мережі виконавців бюджетних програм для того, щоб на одне завдання припадала мінімальна їх кількість.

Перехід від бюджетного планування до бюджетного прогнозування на основі досвіду багатьох країн світу (США, Австралії), що надасть можливість поставити стратегічні цілі та визначити шляхи їх досягнення. Тому, з'явиться можливість виявлення недоліків у бюджетній політиці та їх усунення.

Таким чином, проведення всіх перелічених заходів сприятиме оптимізації видатків Державного бюджету України і дозволить розробити та впровадити виважену фіскально-бюджетну політику, в якій буде враховано досвід провідних країн світу, що в кінцевому підсумку надасть можливість сформулювати в державному бюджеті прерогативні статті видатків держави.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку системи управління державними фінансами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pfm.in.ua/files/files/pfm_document_539a9c3943af3.pdf
2. Молдован О. Реальний стан та перспективи державних фінансів / О. Молдован // Фінансовий ринок України – 2012. – №4. – С. 4–5.

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Гатаулліна Ельміра Іреківна

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджетні видатки є важливим напрямом дій державної політики у сфері бюджету на забезпечення розвитку економічних та соціальних процесів. Через видатки бюджету здійснюється вплив на формування величини фондів споживання та нагромадження, на необхідні зміни структури галузей економіки та відповідно виробництва, на рівень підтримки та розвиток соціальних стандартів. Бюджетна політика визначає і регулює темпи зростання видатків, їх структуру та обсяги як загалом, так і по окремих напрямам, бюджетним програмам. Вагомим є визначення пріоритетів, а також ступінь забезпечення фінансування програм суспільного розвитку. Бюджетні видатки використовуються для міжгалузевого і територіального перерозподілу фінансових ресурсів з метою раціонального розміщення виробничих структур, сприяння економічному розвитку в регіонах і державі в цілому. Використання

видатків бюджету як інструменту державного регулювання економічного розвитку застосовувалось ще із часів світової економічної кризи тридцятих років минулого століття, яка довела, що ринкові механізми не забезпечують саморегулювання економіки. Зазначений період та після Другої світової війни викликав необхідність відмовитись в багатьох країнах від класичної ліберальної доктрини у фінансовій політиці. Держава повинна була виконувати функції стабілізатора фінансово-економічної політики, регулювати економічні процеси. У низки розвинутих країн посилювався вплив видатків бюджету на економіку, у тому числі через постійне зростання їх обсягів.

Соціально-економічна модель, яка реалізується в державі, визначає обсяг та структуру видатків бюджету. За умови обґрунтованості структури відповідно до функцій держави та макроекономічної ситуації видатки бюджету здатні відігравати активну роль у досягненні завдань суспільного розвитку. Функціональна структура бюджетних видатків суттєво впливає на ефективність бюджету. Зміна складових структури у процесі формування видатків, напрямів та механізмів використання коштів може мати різні наслідки для економічної системи, соціального розвитку, зокрема, скорочення видатків на субсидування окремих сегментів економіки може впливати на ціноутворення, сприяти більш раціональному розподілу ресурсів. Коригування бюджетних видатків на соціальні трансферти, зокрема через впровадження механізмів адресної допомоги може з однієї сторони посилити дієвість та результативність таких видатків, з іншої – в цілому скоротити їх обсяги в системі головного розпорядника бюджетних коштів, надати можливість вивільнені ресурси направити на забезпечення інших нагальних потреб, розширити перелік суспільних послуг, фінансувати видатки розвитку. Отже, вибір оптимальних обсягів та напрямів спрямування фінансових ресурсів є одним із ключових завдань в процесі формування видаткової складової бюджету.

Визначення обсягів видатків в кожній країні здійснюється в межах загальних економічних принципів, виходячи з цілей бюджетної політики та особливостей внутрішнього середовища. Факторами, які визначають обсяги державних видатків є, зокрема: історичні тенденції в проведенні бюджетної політики, структура та стан розвитку економіки країни, рівень державних фінансових можливостей, ставлення країни до перерозподілу доходів, трансфертна політика, процедури прийняття бюджетних рішень, нагальність вирішення соціальних проблем, уявлення в соціумі, що є

суспільним благом, і відповідно, на які потреби необхідно спрямовувати кошти бюджету. За рахунок видатків бюджету держава з метою недопущення істотних відмінностей між групами населення з низькими та високими станом матеріального забезпечення, зниження рівня бідності здійснює допомогу малозабезпеченим верствам населення, досягаючи тим самим суспільних принципів справедливості. Рівень бюджетних видатків на забезпечення виконання державою своїх функцій має відповідати якості надання державних послуг суспільству. Оптимізація видатків є одним із важливих завдань підвищення результативності використання бюджетних коштів.

Здійснення ефективної політики у сфері бюджетних видатків займає вагомe місце у процесі регулювання економічного розвитку країни. Виважений підхід щодо планування видатків бюджету є важливою передумовою дієвої соціально-економічної політики. Формування видатків бюджету заслуговує відповідної уваги виходячи з необхідності підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави в умовах їх обмеженості та досягнення запланованих економічних та соціальних показників. Перспективне прогнозування та планування бюджетних видатків впливає на обґрунтованість показників соціально-економічного розвитку країни. Основні напрями бюджетної політики визначають відповідні обсяги та структуру видатків бюджету. Фінансові ресурси бюджету впливають на економічне зростання, структурні перетворення у галузях економіки, вирівнювання регіональних диспропорцій, розвиток людського капіталу та підвищення якісного рівня соціального захисту населення.

Список використаних джерел

1. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л. В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
2. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / за ред. І. Я. Чугунова. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 848 с.
3. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – №4. – С.79-91.

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ

Гусаревич Наталія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

На даному етапі економічного та соціального розвитку України в умовах обмеженості бюджетних коштів, які не повною мірою забезпечують потреби суспільства держави, важливим завданням стає визначення основних напрямів при розподілі бюджетних видатків та забезпечення підвищення рівня їх ефективного використання. У сучасному становищі ефективний процес формування видатків державного бюджету, що забезпечує стабільність виконання функцій державою є надзвичайно важливим. Видатки бюджету за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу й перерозподілу грошового фонду держави і їхнього використання за цільовим призначенням, що повинне забезпечити зростання суспільного добробуту населення. Зміст і характер бюджетних видатків визначає виконання державою своїх функцій. Призначення бюджетних видатків полягає у задоволенні найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо.

Динаміка структури видатків державного бюджету протягом останніх трьох років свідчить, що найбільше середнє значення питомої ваги у загальній структурі видатків належить видаткам на соціальний захист та соціальне забезпечення – 26,34 відсотка, економічну діяльність – 19,59 відсотка, загальнодержавні видатки – 14,70 відсотка, громадський порядок, безпеку та судову владу 12,93 відсотка та на освіту – 11,92 відсотка. При цьому, значення частки видатків на оборону становить 6,93 відсотка, охорону здоров'я – 4,41 відсотка, духовний та фізичний розвиток – 1,66 відсотка, охорону навколишнього природного середовища – 1,28 відсотка, на житлово-комунальне господарство – 0,23 відсотка відповідно.

Вагомим завданням стає визначення пріоритетів при розподілі бюджетних видатків та забезпечення підвищення рівня їх ефективного використання. Забезпечення оптимального розподілу бюджетних видатків для задоволення державних потреб можливе завдяки таким методам планування, які б забезпечували встановлення чітких пріоритетів в рамках наявних бюджетних коштів. Питання ефективного та раціонального використання бюджетних коштів набувають особливої актуальності в кризових умовах. На сьогодні

одним з найбільш ефективних методів планування і фінансування бюджетних видатків у розвинених країнах визнано програмно-цільовий метод.

Протягом багатьох років в Україні під час формування бюджету використовувався метод, відповідно до якого видатки плануються на один рік шляхом калькуляції видатків на діяльність та адміністративні потреби бюджетних установ та організацій, розрахованих відповідно до норм і нормативів. Відповідно до такого методу бюджетне планування передбачає здійснення розрахунку видатків, що необхідні для здійснення діяльності бюджетних установ без врахування оцінки кінцевих результатів функціонування.

На сучасному етапі реформування бюджетної політики у системі планування та виконання бюджету відбуваються інституційні перетворення, спрямовані на поглиблення використання програмно-цільового методу бюджетування, що відбуваються одночасно із застосуванням елементів традиційного методу планування видатків.

Програмно-цільовий метод планування видатків є вагомим інструментом бюджетної політики, що ґрунтується на стратегічно раціональному управлінні коштами, спрямованому на вирішення соціально-економічних проблем, які стоять перед суспільством на певному етапі його розвитку та дозволяє встановлювати безпосередній зв'язок між витраченими фінансовими ресурсами та отриманими результатами.

Таким чином, програмно-цільовий метод планування видатків спрямований на: забезпечення прозорості бюджетного процесу, при якому чітко визначаються цілі, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти; підвищення рівня контролю за виконанням бюджетних програм; здійснення оцінки діяльності всіх учасників бюджетного процесу; упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування та виконання бюджетних програм, посилення його відповідальності; підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективність розподілу та використання бюджетних коштів.

Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету є результатом еволюції та реформ у сфері бюджетних механізмів планування та виконання видаткової частини бюджету.

Список використаних джерел

1. Корнієнко Н. М. Підвищення ефективності планування бюджетних видатків в Україні / Н. М. Корнієнко // Вісник Львівської державної фінансової академії – 2012. – №2. – С. 28 – 35.
2. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія / за ред. І.Я. Чугунова. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2009. 848 с.
3. Чугунов І. Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І. Я. Чугунов, І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3–14.

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Далєвська Тетяна Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В процесі акумулювання фінансових ресурсів до бюджетів місцевого самоврядування та забезпечення потреб територіальних громад виникають фінансово-економічні відносини, які спрямовані на встановлення відповідності між наявним обсягом власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування та обсягом виконуваних ними завдань. Існує необхідність врегулювання міжбюджетних відносин в частині збалансування дохідних та видаткових повноважень органів місцевого самоврядування.

Згідно зі Ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування – це «гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно вирішувати питання»[2]. Фінансова самостійність місцевого самоврядування складається із сукупності повноважень його органів, які вживають заходів щодо вирішення питань місцевого значення у фінансовій сфері на території певної адміністративно-територіальної одиниці. Визначаючи фінансову самостійність місцевого самоврядування, необхідно враховувати принцип достатності власних ресурсів для виконання повноважень органів самоврядування.

Система формування власних доходів бюджетів місцевого самоврядування визначається економічною природою благ та суспільних послуг, виробництво яких може здійснювати приватний сектор, та забезпечує виконання найважливіших суспільних функцій.

Сукупність форм мобілізації доходів до бюджетів місцевого самоврядування є системою формування доходів бюджетів місцевого самоврядування, економічною сутністю якої є відносини між органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності та громадою. Відомо, що на дохідну частину бюджету впливає податкове регулювання і стан економічних процесів.

$$ДЧБ_t = ПР_t + ЕПК_t,$$

де $ДЧБ_t$ – дохідна частина бюджету місцевого самоврядування,

$ПР_t$ – податкове регулювання,

$ЕПК_t$ – стан економічних процесів в країні [1]

Соціально-економічний розвиток та система фінансового забезпечення місцевого самоврядування взаємопов'язані між собою. З одного боку, система фінансового забезпечення місцевого самоврядування є підґрунтям соціально-економічного розвитку територіальної громади, з іншого, – високий рівень економічної самостійності територіальних громад сприяє формуванню бюджету місцевого самоврядування як інструмента економічного розвитку.

Система формування доходів бюджетів місцевого самоврядування включає такі складові: суб'єкти (органи державної влади, громада та громадські організації, органи місцевого самоврядування, приватний сектор, ради та виконавчі органи управління), нормативно-правове забезпечення, що визначає організаційно-правові, майнові, фінансові основи формування власної дохідної бази, форми, інструменти, методи залучення доходів (самооподаткування, кредити, позики, внутрішній перерозподіл коштів), форми організації системи фінансування, функції, сфери відповідальності, повноваження, види суспільних послуг громадянам, приватному сектору та неприбутковим організаціям, методичні рекомендації моніторингу та громадського контролю. [3]

Таким чином система формування власних доходів є інструментом забезпечення економічного розвитку територіальних громад, а рівень розвитку адміністративно-територіальної одиниці, в свою чергу, залежить від фінансового забезпечення місцевого самоврядування, адже фінансові можливості є джерелом економічного розвитку та соціального забезпечення, фінансування потреб громади, інструментом структурної перебудови економіки та благоустрою. З огляду на вищевикладене існує необхідність закріплення за органами місцевого самоврядування додаткових джерел власних доходів, що сприятиме фінансовому забезпеченню розвитку територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / К. : НІОС, 2003. – 488 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс] Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Макогон В.Д. Методологічні аспекти формування доходів місцевих бюджетів / В.Д.Макогон // Вісник КНТЕУ. – №4 – 2009. – С. 92-99.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Демкович Оксана Володимирівна
Львівська державна фінансова академія

У період становлення ринкових відносин в Україні відбулися докорінні зрушення в усіх аспектах життєдіяльності населення. Соціально-економічна криза зумовила загострення негативних тенденцій демографічного розвитку у всіх регіонах України, відбувся остаточний перехід відтворення населення до звуженого типу. Важливим досягненням стало усвідомлення того, що соціально-економічні умови впливають на народжуваність не безпосередньо, а через репродуктивну поведінку, через зміни у структурі потреб, цінностей, норм. Кожна підсистема демографії по-різному зазнає впливу соціально-економічних чинників. Останні мають великий вплив на такі показники, як природний і механічний рух населення, його вікова структура, рівень урбанізації. Ступінь сприятливості умов життя населення залежить, звичайно, від рівня соціально-економічного розвитку країни. Під умовами життя розуміють сукупність всіх зовнішніх факторів, які впливають на життя людини.

За Г. Старостенко, серед соціально-економічних умов виділяються умови існування людини: матеріальні (продукти харчування, одяг, взуття, житло, предмети тривалого користування та ін.), нематеріальні (різноманітні послуги соціально-інфраструктурної сфери – охорони здоров'я, освіти, культури, торгівлі, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку та ін.) та суспільні відносини (форми власності, характер розподілу, трудова діяльність, сім'я та ін.).

Одним із показників, котрий в найбільш концентрованому вигляді характеризує якість життя населення, є здоров'я. Здоров'я всього населення є головним показником орієнтованості соціально-економічного та екологічного розвитку суспільства на користь людини і водночас важливим чинником такого розвитку. Виділяють такі чинники здоров'я: стан природного середовища, рівень споживання та пов'язаний з ним спосіб життя. Ряд таких явищ, як загострення житлової проблеми та катастрофічне зниження доходів населення (що у свою чергу призводить до погіршення якісного та кількісного складу харчування та відмови від раніше доступних необхідних послуг), відображається не тільки на кількісних, а й на якісних параметрах захворюваності населення.

Важливою проблемою демографії є суттєве зниження рівня життя населення. Це сталося внаслідок дії таких чинників: збільшення захворюваності, зростання дитячої смертності, зниження зайнятості та зростання безробіття, зменшення коштів на соціальне забезпечення населення, низька забезпеченість житлом, складна екологічна ситуація, зростання злочинності.

Конкретний інтегральний показник соціально-економічної ситуації, що має безпосередній прямий вплив на здоров'я населення – рівень задоволення потреб людини, що знаходить свій вираз у показниках рівня життя населення. На рівень життя населення істотно впливають зменшення обсягів виробництва, особливо товарів народного споживання, подальше підвищення споживчих цін та неадекватне йому зростання заробітної плати трудящих, що працюють в державному секторі економіки, а також пенсій, допомог і стипендій.

Сучасні методи і засоби обробки даних дають змогу вводити дуже значну кількість факторів, таких як:

- дохід на одного члена сім'ї (величина доходу впливає на рівень і структуру потреб сім'ї і тим самим – на народжуваність);
- витрати на оплату послуг, зокрема житлово-комунальних (зростання частки цих витрат зумовлене швидкими темпами підвищення цін і тарифів на оплату всіх без винятку видів послуг);
- рівень освіти жінок (у великій кількості досліджень відмічається істотний обернений вплив цього чинника на народжуваність. Із підвищенням освітнього рівня матерів зменшується середня кількість дітей. Бажання отримати вищу чи спеціальну освіту відсуває терміни вступу в шлюб і тим самим знижує народжуваність);
- житлові умови (відмічається низький або й зворотний зв'язок між забезпеченістю житлом та народжуваністю. Це пояснюється тим, що

народження кожної дитини (принаймні третьої) значно збільшує величину сім'ї (в 1,5-2 рази), тоді як поліпшення житлових умов конкретної сім'ї відбувається рідше і на меншу частку);

- зайнятість населення також має неоднозначний вплив на народжуваність (з одного боку, у людини скорочується вільний час для занять із дітьми, і тому вона не схильна до народження наступної дитини. З іншого, – зайнятість сприяє підвищенню матеріального рівня населення, а відтак і можливості забезпечення дітей).

Крім суто економічних та екологічних чинників, причинами погіршення демографічної ситуації є безсистемний підхід до керування адміністративними територіями та регіонами; відсутність методології стратегічного керування майбутньою поведінкою організаційних систем регіонів; відсутність гармонізації в матеріальному виробництві та духовній сфері, відсутність обґрунтованих параметрів обмежень, через які система втрачає контроль над своїм внутрішнім і зовнішнім середовищами, що приводить до її розпаду; значною мірою невідповідність функцій, що їх виконують територіальні органи керування, дійсному призначенню цих функцій у системі.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Добруцький Андрій Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні Україна стоїть на порозі якісних змін стилів та методів державного управління, які відкривають перед кожним свідомим громадянином можливість зробити свій внесок у розвиток та належне функціонування відповідних галузей економіки та сфер життєдіяльності нашої України.

Державна казначейська служба України (далі - ДКСУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Виконання Державною казначейською службою України функцій та завдань, які покладаються на неї

державою, регламентується Положенням "Про Державну казначейську службу України". Державна казначейська служба України в процесі своєї діяльності керується Конституцією України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України, іншими законодавчо - нормативними актами.

Останнім часом ДКСУ реформує систему взаємовідносин з розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів, яка набуває більш якісних змін. Казначейська служба України плідно співпрацює з міжнародними організаціями стосовно вдосконаленню своєї діяльності. З 2007 року Україна є членом Міжнародної асоціації казначейських служб (AICT), також Казначейство бере участь у міжнародних семінарах Практикуючого співтовариства по казначейству програми PEM PAL, плідна співпраця з яким триває вже понад 8 років. Зокрема, на одному з семінарів, що відбувся у травні 2013 року шляхом дискусій експерти різних країн світу дійшли до сумісного висновку, що подальшому вдосконаленню фінансового контролю в казначействах країн-членів Співтовариства програми PEM PAL, сприяло б:

- введення механізмів контролю через автоматизацію (впровадження інтегрованих автоматизованих систем управління державними фінансами із вбудованими алгоритмами контролю; надання та обробка платіжних документів в електронному вигляді, впровадження електронного документообігу; впровадження електронних закупівель; введення електронного підпису; скорочення ризиків, пов'язаних з впливом людського фактора);

- децентралізація фінансової відповідальності на рівні розпорядників бюджету бажана, але це складний і ризикований процес, необхідно впровадження ефективної системи внутрішнього фінансового контролю та аудиту;

- вдосконалення механізмів контролю державних закупівель, роз'яснення ролі казначейства у цьому процесі;

- розмежування повноважень між казначейством і розпорядниками бюджетних коштів;

- покриття контролем всього ланцюга прийняття рішень з боку розпорядників бюджетних коштів (від запуску процедури державних закупівель до звітності);

- управління ризиками при здійсненні контролю, наявність відповідних методик, самооцінка.

Також варто відзначити, що одним з головних пунктів національної стратегії розвитку України «Стратегія-2020» передбачена децентралізація влади, зокрема це стосується і надання більших повноважень регіонам з точки зору казначейського обслуговування. Також, серед пріоритетних напрямів роботи ДКСУ на 2015 рік слід виокремити: запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі; участь в удосконаленні нормативно - правового забезпечення з питань бухгалтерського обліку та звітності в державному секторі; участі в удосконаленні нормативно-правового забезпечення управління ліквідністю державних фінансів.

Сучасна система казначейського обслуговування України потребує вдосконалення з урахуванням міжнародних стандартів та використання системи децентралізації повноважень. В сучасних умовах інтеграції України до Європейських стандартів необхідно максимально ефективно реформувати систему державних фінансів, нормативно - правову базу до певного міжнародного рівня для забезпечення відкритості та прозорості функціонування органів Державної казначейської служби України.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010р. № 2456-VI. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Про Державну казначейську службу України: Указ Президента України від 13.04.2011 №460/2011. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Про стратегію сталого розвитку "Україна 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015р. № 5/2015 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Пріоритетні напрями роботи Державної казначейської служби України на 2015 рік, затверджені Міністром фінансів України 26.12.2014р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/publish>

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ В УКРАЇНІ

Маслик Роксоляна Орестівна
Львівська державна фінансова академія

Соціальні гарантії є необхідними критеріями, які визначають рівень відповідальності держави перед своїми громадянами. Вони забезпечують необхідний рівень якості життя усім верствам населення. Головною ознакою соціально орієнтованої держави є існування розвиненої системи соціальних гарантій. Ця система повинна бути конституційно закріпленою, мати нормативно-правове забезпечення та практично реалізуватись засобами соціальної політики. Обов'язком соціальної держави є гарантування мінімуму соціальних можливостей та соціальної захищеності, який є необхідними для забезпечення гідного життя людини, належного задоволення її матеріальних та духовних потреб. Наприклад, це можуть бути різні соціальні допомоги та виплати, безкоштовні послуги на освіту, медицину та інші. Слід відмітити, що на сьогоднішній час діюча система соціальних гарантій в Україні не є зовсім досконалою. Насамперед, вона є неспроможною забезпечити належний рівень добробуту кожного громадянина.

Згідно із Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» державні соціальні гарантії – це установлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, установлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя, не нижчий за прожитковий мінімум. З ухваленням Закону України «Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії» прожитковий мінімум став базовим соціальним стандартом, основою всієї системи державних соціальних зобов'язань. Прожитковий мінімум встановлює набір продуктів харчування непродовольчих товарів та послуг, необхідних для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, задоволення соціальних та культурних потреб особистості та його вартісну величину.

До числа основних державних соціальних гарантій входять: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Проаналізуємо основні показники державних соціальних гарантій у сфері доходів населення. Як вже зазначалось вище, базовим державним стандартом у сфері доходів населення є прожитковий мінімум. Протягом 2010-2014 рр. прожитковий мінімум мав тенденцію до незначного зростання.

У 2010 р. прожитковий мінімум становив 875 грн. У 2014 р. збільшився до 1176 грн. Привертає увагу те, що у 2014 р. відбулося «замороження» прожиткового мінімуму на рівні затвердженого на грудень 2013 р.

Величина мінімальної заробітної плати (прожитковий мінімум для працездатної особи) не тільки не забезпечує простого відтворення робочої сили, а навіть не забезпечує просто нормального існування працівника. Не дивлячись на те, що законодавством заборонена виплата заробітної плати менше законодавчо встановленої мінімальної, за даними Державного комітету статистики, із 9524,1 тис. штатних працівників, які відпрацювали 50% і більше робочого часу встановленого на грудень 2013 року, 0,48 млн. осіб (5,0%) мали нарахування менше мінімальної заробітної плати (1218 грн.). Держбюджетом мінімальна заробітна плата з 1 січня 2015 р. передбачена у сумі 1218 грн., тобто її залишено на рівні, встановленому ще з 1 грудня 2013 р. І тільки з 1 грудня 2015 р. її планується збільшити до 1378 грн. Мінімальна пенсія з 1 січня теж залишиться у розмірі 949 грн., і лише з 1 грудня 2015 р. вона має скласти 1074 грн.

Здійснений аналіз функціональності існуючої в Україні системи соціальних гарантій засвідчив: система не є досконалою внаслідок своєї незавершеності та існуванні значних прогалів у механізмі свого функціонування. Це стає одним з основних чинників низького рівня її не лише функціональної, але й соціальної ефективності – в плані забезпечення соціально прийняттого рівня життя населення.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Мярко́вський Ю́рій Анато́лійович

Київський національно-торговельний університет

Бюджетно-податкова політика є важливим інструментом регулювання економічних процесів. Згідно з положеннями кейнсіанської теорії бюджетно-податкова політика застосовується державою як інструмент впливу на рівень сукупного попиту в економіці з метою досягнення основних економічних цілей, у тому числі економічного зростання, стимулювання зайнятості та забезпечення цінової стабільності. Дана політика здійснює фіскальну, регулюючу та стимулюючу функції, забезпечуючи економічну спроможність держави виконувати покладені на неї завдання та регулювати економічні процеси, визначає напрями розвитку економічної системи. Бюджетно-податкова політика потребує постійного удосконалення та адаптації до змін інституційного

середовища фінансово-економічної системи. Важливим є подальший розвиток підходів щодо використання її інструментів з урахуванням макроекономічних тенденцій, особливостей структури та стану економіки на окремому етапі її функціонування. Здійснення оцінки глибини взаємозв'язків між складовими системи бюджетного регулювання є важливим для посилення результативності фінансової політики, забезпечення науково обґрунтованих підходів щодо формування та розподілу бюджетних коштів, а також підвищення стійкості бюджетної системи.

Ефективність податкової політики держави, у певній мірі, залежить від спроможності бюджетної системи одночасно справляти податки та збори для забезпечення фіскальної функції та здійснювати відповідне регулювання економічних процесів шляхом зміни податкових ставок, податкової бази, податкових пільг та механізму адміністрування. Зокрема характер застосовуваних податкових пільг може стимулювати розвиток відповідних галузей економіки та впливати на зменшення обсягів податкових надходжень до бюджету. Вибір оптимальної ставки оподаткування за кожним з податків є важливим для підвищення дієвості бюджетно-податкового регулювання. На сучасному етапі розвитку податкова складова фінансової політики повинна сприяти розширенню податкової бази за умов зниження рівня тіньової економіки, пільги повинні бути економічно обґрунтованими, стимулювати залучення інвестицій та інноваційну діяльність. Важливим функціональним завданням держави є забезпечення стійкості, динамічності, збалансованості економічного зростання шляхом взаємоузгодженого використання фінансових інструментів, методів, механізмів. Необхідним є підвищення дієвості системи бюджетного планування та прогнозування виходячи із принципів макроекономічної стабільності, достатнього рівня науково-економічної обґрунтованості та узгодженості з бюджетною стратегією держави.

Бюджетна політика у сфері видатків є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни за рахунок формування фондів споживання та нагромадження. Формування видаткової частини бюджету повинно здійснюватися з урахуванням пріоритетів економічної політики на середньо- та довгострокову перспективу. З метою сприяння збалансованому розвитку економіки країни у структурі видаткової частини бюджету повинні більш вагоме місце посідати видатки, що стимулюють економічний розвиток. Зміна структури видатків бюджету передбачає скорочення трансфертів населенню та підприємствам. З огляду на посиленням

ролі бюджетних видатків у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави та адміністративно територіальних одиниць, важливим є упорядкування та оптимізація кількості бюджетних програм, покращення якісного рівня управління бюджетними коштами у межах встановлених бюджетних повноважень та проведення оцінки ефективності бюджетних програм, внутрішнього фінансового контролю за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів.

Проведення бюджетно-податкової політики повинно координуватися з борговою та грошово-кредитною політикою держави. Водночас, розвиток інституційних можливостей економіки, що знаходиться на етапі трансформації, може посприяти розширенню вибору інструментів фінансування бюджетного дефіциту, що передбачають ефективне функціонування банківської системи, фондового ринку, вільного доступу до зовнішнього ринку капіталів. Формування та реалізація бюджетної політики у частині регулювання дефіциту бюджету потребує концептуальних підходів до визначення оптимального розміру, джерел фінансування бюджетного дефіциту та механізму його використання з урахуванням запасу боргової стійкості, циклічності економічного розвитку.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Осецька Діана Валеріївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Одним із першочергових і невідкладних завдань, які постають перед будь-яким суспільством, є формування ринкової соціально-економічної й фіскальної систем. Адже, як свідчить досвід країн Заходу, без дієвих механізмів підтримки ефективності й законності управління і планування фінансовими ресурсами держави неможлива успішна реалізація бюджетної політики. Взагалі, бюджетна політика є інструментом на розподільному і перерозподільному етапах суспільного відтворення. Функціонування розподільної фази забезпечується реалізацією принципів закріплення податкових повноважень для створення надійних джерел надходження грошових ресурсів від домогосподарств і підприємств до дохідних частин бюджетів усіх рівнів. Перерозподільні процеси призначені для

виконання державою за допомогою витратних повноважень своїх конституційних зобов'язань перед домогосподарствами і підприємствами.

Системні зрушення, пов'язані з сучасними процесами фіскальної консолідації, містять заходи підвищення ефективності управління видатками державних бюджетів, передбачають оптимізацію бюджетних дотацій і субвенцій. Державні ресурси повинні спрямуватися у пріоритетні галузі, від яких залежать соціальна захищеність населення, національна безпека, реалізація структурних перетворень в економіці.

На сьогодні в фіскальній теорії відсутні єдині чітко визначені критерії, яких необхідно дотримуватися при побудові фіскальної системи та реалізації фіскальної політики. Розгляд тенденцій розвитку фіскальної політики європейських країн в умовах посилення інтеграції зумовлює необхідність визначення завдання, яке полягає у становленні впливу соціально-економічної конвергенції на фіскальну гармонізацію, і навпаки.

Фіскальна політика в Україні має відрізнятися від фіскальної політики у країнах Заходу хоча би тому, що за ринкового трансформування фінансової системи існує низка структурно-інноваційних проблем, які потребують нагального вирішення. Ці проблеми, як правило, не поставали перед країнами з розвинутою ринковою економікою. Україна маючи неефективну економіку була змушена формувати фіскальну систему для переходу на новий рівень ефективності, при цьому неодноразово стикалася з негативними економічними і фіскальними наслідками невдалих реформ, що посилювало дисбаланс між запозиченими із зарубіжної практики фіскальними інструментами та реаліями господарювання. Сьогодні фіскальна політика в Україні має, з одного боку, поточні економічні, соціальні й інституційні умови, а з іншого – бути спрямованою на те, щоб поліпшити соціально-економічну ситуацію і відкоригувати інституційне середовище.

Потрібно зазначити, що для України важливо сформувати фіскальну систему на базі тих податків і податкових платежів, які забезпечують більшу частку податкових надходжень у країнах з розвинутою економікою. Адже запровадження якихось унікальних національних фіскальних норм (наприклад, податку з обороту) хоч і може вирішити окремі економічні та фіскальні проблеми, але призведе до послаблення позицій України у сучасному світі.

Основна задача при формуванні фіскальної системи в Україні полягає у тому, щоб знайти оптимальну комбінацію прогресивних

фіскальних інструментів. Потрібне насамперед чітке концептуальне бачення необхідних податкових реформ та фіскальних інструментів, які забезпечать їхню реалізацію. При цьому використання таких інструментів має бути адаптованим до вітчизняної обґрунтованої моделі податкової політики. Очевидно, мова йде про необхідність фіскальних реформ, які сприятимуть усуненню всіх диспропорцій в оподаткуванні та першочергового спрямування додатково залучених до бюджету податкових надходжень на фінансування соціальних витрат. Це складне завдання, оскільки Україні чи не вперше доведеться розбудовувати фіскальну систему за принципами розвитку європейського оподаткування.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН КРАЇНИ

Панченко Вікторія В'ячеславівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Процес глобалізації світової економіки постійно набирає силу та, з одного боку, дає можливість прискорити економічний розвиток країни, а, з іншого, – може стати джерелом загрози економічній безпеці. Інтеграція України у сучасне світове господарство передбачає необхідність врахування впливу процесів глобалізації світової економіки на національну економіку.

В останні роки проблема зовнішньої заборгованості набула глобального характеру. Стан обслуговування зовнішнього державного боргу – один із ключових факторів макроекономічної стабільності в країні. Від характеру вирішення боргової проблеми залежить бюджетна дієздатність країни, стан її валютних резервів, а, звідси, стабільність національної валюти, рівень процентних ставок, інвестиційний клімат, характер поведінки всіх сегментів вітчизняного фінансового ринку. Однак відсутність цілісної державної політики по залученню та використанню зовнішніх фінансових ресурсів веде до зростання зовнішньої заборгованості, яка стає серйозною перешкодою на шляху економічних перетворень [1].

Існує тісний зв'язок між державним боргом та державним бюджетом. В разі перевищення видатків державного бюджету над його доходами виникає бюджетний дефіцит, при цьому повинен визначатись вплив дефіциту державного бюджету на національну

економіку. У зв'язку з цим вже при формуванні державного бюджету уряд повинен передбачити допустиму величину державного боргу.

Державний борг зростає в тому випадку, коли уряд країни вдається до внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування дефіциту бюджету. Основна проблема полягає в тому, що поряд із здійсненням виплат по раніше взятим зобов'язанням, країна вдається до нових запозичень, які, зазвичай, є єдиним доступним джерелом фінансування. Боргова криза тісно пов'язана зі станом економіки країни-боржника та породжується низькими темпами економічного зростання та напруженим станом державного бюджету.

Вплив зовнішнього державного боргу на ВВП країн з нестійкою економічною системою, до яких відноситься і Україна, визначити непросто. Складність даного завдання полягає в частих економічних спадах та кризах, які виникають в наслідок проблем, відмінних від боргових. Хоча зовнішня заборгованість розглядається як одна з головних причин економічних труднощів країн даного типу.

Щоб визначити реальну економічну ситуацію країни, використовують відносні величини, зокрема, відношення зовнішнього державного боргу до ВВП. За методикою Світового банку, критичним рівнем для даного показника є 80-100%, а за методикою ЄС, критичний рівень становить 40% [3]. За даними Міністерства фінансів України значення даного показника у 2013 році склало 15,5% [4]. Чим більша сума зовнішнього державного боргу, тим більш обтяжливий його вплив на національну економіку.

Зовнішній державний борг – це складова частина економічної системи, яка здійснює прямий та опосередкований вплив на її елементи, зокрема, на державний бюджет, грошово-кредитну та валютну системи, рівень інфляції, внутрішні та зовнішні заощадження, іноземні інвестиції. При цьому різка зміна політики обслуговування зовнішнього державного боргу може викликати зростання заборгованості, збільшити рівень інфляції, сприяти зниженню конвертованості національної валюти та, у кінцевому підсумку, підірвати авторитет країни в обличчі власного населення.

Список використаних джерел

1. Гриценко А.Н. Государственный внешний долг и макроэкономическая динамика // Проблемы современной экономики. – 2012. - №1. – С. 78-80.
2. Чекушина Т.В. Оценка влияния государственного внешнего долга на национальную экономическую безопасность // Горный

информационно-аналитический бюллетень (научно-технический журнал). – 2005. - №8. – С. 337-341.

3. Ушакова Н.М., Кучер Г.В., Александров В.Т., Недбаєва С.М. Державні фінанси: Управління державним боргом. У 5-ти томах. – Том 2. – Київ: НВП «АВТ лтд.», 2004. – 368 с.

4. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] – [Режим доступу]: www.minfin.gov.ua

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Савчук Олена Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Для створення відповідних умов підвищення конкурентоздатності економіки України на світовій арені держава повинна використовувати податкове регулювання як головний інструмент економічного впливу. Податки повинні використовуватися не тільки як джерело наповнення бюджету, але й як важливий інструмент фінансового регулювання економіки.

Ефективність оподаткування безпосередньо залежить від побудови дієвої податкової системи та взаємоузгодженої політики, яка передбачає діяльність держави у сфері застосування, правового регламентування, організації справляння податків та податкових платежів до централізованих фондів грошових ресурсів держави [1].

Доцільним є реформувати податкову систему шляхом підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу, легалізації тіньової економіки, розроблення простого та зрозумілого нормативно-правового забезпечення, активізації інвестиційних та інноваційних процесів в економіці [2].

Сутність податків як економічної категорії не обмежується виключно їх фіскальним призначенням. Тому регулююча функція виділяється в окрему самостійну та виключно важливу функцію податків.

Регулююча функція податків свідчить про те, що вони безпосередньо впливають на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання та країни в цілому. Податкове регулювання як процес базується на свідомому, активному й цілеспрямованому використанні існуючої незалежно від волі суб'єктів управління

регулювальної функції податків для отримання певних економічних результатів.

Податкове регулювання – це заходи непрямого впливу на економіку, економічні процеси шляхом зміни видів податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зменшення або збільшення податкового навантаження, відрахувань до бюджету.

Застосування економічних методів податкового регулювання передбачає опосередковане втручання з боку суб'єктів регулювання через створення певного економічного середовища. Використання економічних методів регулювання та податкових стимулів, таких як пільги, відстрочки, розстрочки податкових платежів, надання податкового кредиту та податкових канікул створюють можливість для зниження податкового тиску та зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання. Податкове регулювання здійснюється в процесі мобілізації доходів бюджету.

Протягом останніх років в Україні удосконалилися підходи щодо формування дохідної частини бюджету, в основу яких покладено сучасні ринкові принципи і засади податкового регулювання економіки. Держава почала враховувати причинно-наслідкові тенденції та зв'язки у сфері наповнення бюджету.

Як свідчить практика, неможливо побудувати ефективну податкову систему, не сформувавши платника податку як елемент податкової системи, як суспільний інститут. Для цього потрібно проводити всебічну організаційну і просвітницьку роботу з платниками податків, урегулювати і вдосконалити інформаційні потоки між платниками податків та органами контролю за їх сплатою, а також враховувати соціально-культурні й психологічні особливості громадян країни, усталені традиції при прийнятті рішень у галузі оподаткування.

Таким чином, для підвищення ролі податкової системи в прискоренні економічного розвитку необхідно розробити податкову політику спрямовану на стимулювання вітчизняного виробництва, інноваційно-інвестиційної діяльності, споживчого попиту, а також посилення регулюючої та контролюючої функції держави щодо сплати податків.

Дослідження сучасного стану податкової системи свідчить, що на сьогодні залишаються відкритими питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів економічного розвитку країни, вирішення яких може стати кроком до підвищення конкурентоспроможності держави та сприяти розвитку економіки України.

Список використаних джерел

1. Крисоватий А.І. Податкова система/А.І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт бланш, 2004. – 304с.
2. Хілобок Ю.А. Основні напрямки реформування податкової політики України / Ю.А. Хілобок // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 2(6). – С. 114–118.

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Собчук Сергій Ігорович

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджетна політика, що визначається як сукупність взаємовідносин економічних, правових та інституційних бюджетних складових, що пов'язані із вибором головних напрямів й пріоритетів здійснення державної політики, розробкою планів й прогнозів основних бюджетних показників, розробкою бюджету, використанням наявних бюджетних коштів й проведенням контролю за їх виконанням, має на меті досягнення різноманітних тактичних та стратегічних цілей держави.

Бюджетна політика потребує високопрофесійних знань й умінь стосовно її реалізації, а її результати відображаються на всіх громадянах країни. Таким чином, окрім вибору мети, завдань та пропорцій розподілу наявних ресурсів, виникає потреба в аналізі конкретних показників, за якими було б можливо оцінити практичну реалізацію завдань бюджетної політики. Має бути сформований та практично реалізований інтегральний показник щодо оцінки проведення різноманітних заходів бюджетної політики. Також необхідною умовою виступає процес узгодження й координації бюджетної політики із податковою, грошовою та кредитною політикою, в процесі здійснення якої варто враховувати існування та вплив на її кінцеві показники різноманітних зовнішніх й внутрішніх факторів. Розробка й здійснення бюджетної політики - це динамічний процес, на який значною мірою здійснює вплив стан самого економічного середовища.

Важливим елементом системи бюджетного регулювання є доходи зведеного бюджету, які формують не лише фінансову основу для виконання покладених на державу функцій, але й виступають засобом перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві на користь

тих чи інших груп населення, галузей і територій, тому є одним з найважливіших елементів системи фінансового і, загалом, державного регулювання процесу відтворення, який стимулює соціально-економічний розвиток держави [1].

Бюджетне регулювання у сфері видатків бюджету завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету дозволяє вирішувати завдання, що стоять перед країною на сучасному етапі суспільного розвитку, досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання. Підвищення конкурентоспроможності економіки країни, якості державних послуг, рівня життя населення вимагає реалізації стратегії оптимізації обсягу видатків бюджету одночасно із посиленням їх результативності [2].

Система бюджетного регулювання базується на цілісній сукупності фінансових та економічних взаємовідносин, різноманітних інституційних бюджетних елементів стосовно вибору й реалізації головних напрямів здійснення бюджетної політики, планування та прогнозування основних бюджетних показників, напрямів використання бюджетних ресурсів, проведення контрольних операцій щодо виконання показників бюджету, досягнення запланованих соціально-економічних цілей й завдань. Задля розробки та впровадження фінансово-бюджетного регулювання на протязі деякого періоду бюджетна політика повинна розроблятися на основі циклічності економічного розвитку фінансової системи, стану державних фінансів та розрахункового значення запасу стійкості такої бюджетної системи, значне зменшення якого здатну зумовити ускладнення в здійсненні дієвого бюджетного регулювання стосовно позитивної дії на показники економічного росту. Інституційний підхід, в такому випадку, включає в себе аналіз бюджетного регулювання як цілісної та динамічної системи, яка постійно вдосконалюється згідно із головними макроекономічними завданнями.

Таким чином, формування моделі бюджетної системи, що буде стійкішою відносно кризових явищ, що відбуваються в світовій економіці, повинно стати основним завданням економіки України. Бюджетна стратегія, яка спрямована на середньострокову перспективу, має орієнтуватися на досягнення соціально-економічного розвитку та вдосконалення адміністративно-територіальних одиниць й країни загалом, в процесі врахування всіх критеріїв ефективності здійснених бюджетних видатків.

Список використаних джерел

1. Лазебник Л. Роль бюджетної політики у становленні та розвитку соціальної держави / Л. Лазебник, С. Рибак // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1 (28). – С. 176–189.
2. Чугунов І. Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І. Я. Чугунов, В.Д.Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 4. – С. 79–91.

РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Степанова Ганна Михайлівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Ефективне бюджетне регулювання є ваговою умовою для підвищення стандартів життя і рівня добробуту громадян, забезпечення сталого економічного розвитку, модернізації економіки і соціальної сфери. Метою бюджетної політики є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання, державного фінансового контролю.

Для сучасного етапу розвитку бюджетних відносин характерне посилення ролі бюджетних видатків у процесі фінансового регулювання економічного розвитку країни. Підвищення конкурентоспроможності економіки, якості державних послуг, рівня життя населення вимагає реалізації стратегії оптимізації обсягу бюджетних видатків разом із одночасним посиленням їх результативності. Розвиток бюджетного регулювання у сфері видатків бюджету завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету дозволяє вирішувати завдання, що стоять перед країною, досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання.

Оцінка рівня наповнюваності бюджету в сучасних умовах засвідчує, що вагомими є завдання щодо скорочення бюджетного дефіциту та підвищення рівня результативності використання

бюджетних коштів. Варто відмітити важливість підвищення частки державних витрат в інноваційному секторі економіки. Враховуючи інституційні перетворення, з метою проведення ефективної бюджетної політики потрібен підхід, який інтегрує тенденції сучасного соціально-економічного розвитку. Доцільним є проведення реструктуризації вітчизняної економіки у напрямі інноваційної моделі розвитку шляхом створення привабливого інвестиційного клімату та належних умов розвитку підприємництва. Також досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку потребує підвищення ефективності використання фіскальних інструментів з метою досягнення заданих параметрів розвитку країни, а також своєчасного реагування на зміни економічного середовища.

Подальший розвиток програмно-цільового методу як важливого фактору ефективності бюджетних видатків та підвищення рівня результативності бюджетного процесу передбачає оптимізацію кількості бюджетних програм, визначення їх оптимальної структури та змісту; удосконалення процесу управління бюджетними програмами; підвищення рівня відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за порушення вимог бюджетного законодавства, а також запобігання дублюванню функцій, покладених на них.

В умовах економічних перетворень важливого значення набуває перспективне бюджетно-податкове прогнозування та планування, яке дає можливість сформулювати пріоритетні завдання фінансової політики, оцінити основні напрями та обсяги використання необхідних фінансових ресурсів бюджету для їх реалізації та визначити основні джерела отримання необхідних коштів. Слід відмітити важливість прискорення переходу до перспективного бюджетного планування видатків: на плановий і два наступні бюджетні періоди, на рівні головних розпорядників бюджетних коштів із врахуванням стратегічних планів їх діяльності як основного документа з формування державної політики у відповідній галузі економіки. Запровадження середньострокового бюджетного планування для реалізації цілей фінансової політики вимагає від головних розпорядників бюджетних коштів якісного рівня підготовки обґрунтованих фінансово-економічних програм галузевого розвитку.

Розробка бюджетної стратегії з врахуванням циклічності соціально-економічних процесів, бюджетної збалансованості, запровадження системного оцінювання рівня досягнення поставлених

завдань сприятиме підвищенню якості фінансового менеджменту в бюджетному секторі та дієвому перетворенню вітчизняної економіки у напрямі інноваційної моделі розвитку. Підвищення якісного рівня механізмів формування доходної та планування видаткової частини бюджету із врахуванням пріоритетів соціально-економічної стратегії посилює інституційні засади фінансової політики, реалізація завдань якої впливає на рівень та умови виконання функцій держави, економічну та соціальну збалансованість.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Шаповал Станіслав Леонідович

Київський національний торговельно-економічний університет

Державне регулювання у країнах з ринковою економікою відбувається на всіх ланках соціально-економічних процесів, невід'ємною складовою яких є бюджетне планування та регулювання. Процес бюджетного планування має на меті забезпечити виконання всіх необхідних фінансових пропорцій згідно з планом соціально-економічного розвитку України. Оскільки державний бюджет являє собою основну складову фінансової системи держави, що охоплює понад сімдесят відсотків усіх фінансових відносин, процес його планування має вирішальне значення. Ефективне використання бюджетних коштів є ключовим аспектом вдалої фінансової політики країни. Особливе місце ця проблема займає в умовах обмеженості ресурсів, тоді актуальним є застосування програмно-цільового методу, що дозволяє оптимізувати джерела фінансування витрат, забезпечити контроль за цільовим та ефективним використанням коштів. На сьогодні вдале застосування програмно-цільового методу можна аналізувати на прикладі країн-членів Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Канади та Нової Зеландії.

Розкриття основних засад щодо визначення бюджетного регулювання в системі соціально-економічного розвитку країни, застосування програмно-цільового методу базується на основі інформаційно-статистичної інформації державних статистичних органів, статей вітчизняних і зарубіжних вчених. У науковому дослідженні використано сукупність підходів та методів, серед яких діалектичний та структурний методи застосовано для розкриття

сутності програмно-цільового методу у бюджетному регулюванні соціально-економічного розвитку України, метод аналізу, статистики – для узагальнення механізму бюджетного регулювання [1].

Дієвим підходом до бюджетного планування є програмно-цільовий метод, який ґрунтується на раціональному управлінні бюджетними коштами та спрямований на вирішення соціально-економічних питань, що стоять перед суспільством на певному етапі його розвитку. Формування бюджету за програмно-цільовим методом дозволяє визначити бюджетні показники на основі планування відповідних суспільно значущих досягнень на рівні держави, адміністративно-територіальних одиниць, відповідних галузей економіки та соціальної сфери, забезпечити розробку взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення у встановлені терміни. Програмно-цільовий метод планування видатків є інструментом середньострокового бюджетного планування, за допомогою якого забезпечується формування структури видатків на перспективу за пріоритетами, що відповідають стратегічним цілям держави з метою реалізації завдань соціального та економічного розвитку країни.

Місцеві органи влади мають отримати дієвий механізм моніторингу, планування й використання фінансових ресурсів. На цьому етапі дієвим інструментом є програмно-цільовий метод планування бюджету. Ефективність програмно-цільового методу полягає у тому, що при формуванні бюджету увага зосереджується на очікуваних результатах, а вже потім – на ресурсах, необхідних для досягнення цих результатів.

Запровадження програмно-цільового надає можливість більш продуктивного використовувати фінансові ресурси та підвищувати рівень відповідальності посадових осіб, тому що в його основу покладено забезпечення необхідної інформації про ресурси та ефективність видатків, від яких залежить виконання бюджетної програми.

Програмно-цільовий метод є своєчасною та необхідною для країни моделлю, яка задовольняє всі вимоги реформування державної фінансової системи, особливо в умовах обмежених фінансових ресурсів, необхідності продуктивного розподілу бюджетних коштів та підвищення відповідальності за їх використання [6].

У системі заходів, спрямованих на успішну реалізацію економічних і соціальних завдань в умовах переходу до ринкових відносин, важливе місце займає бюджетне планування. Воно є основою для всієї фінансової роботи у державі. Бюджетне планування охоплює систему заходів, які проводить держава щодо

планомірного планування і використання централізованого фонду грошових коштів. Разом з тим програмно-цільовий метод як один із головних методів управління місцевими коштами у середньостроковій перспективі є найдієвішим і спрямований на розробку бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат. Застосування цього методу сприятиме переходу від практики використання місцевих коштів до планування та оцінки кінцевих результатів, а також підвищенню відповідальності під час виконання кожної бюджетної програми.

Список використаних джерел

1. Запатріна І.В. Програмно-цільовий метод бюджетування. // Фінанси України. – 2006. – №10. – С. 156-178
2. Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі // схвалена розпорядженням КМУ від 14.09.2002 р. № 538-р
3. Лисяк Л. В. Бюджетна система в інституційному середовищі компанії// Фінанси України. – 2009 – №. 11. – С. 3-11
4. Теорія фінансів / за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія.– К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 576 с.
5. Чугунов І. Я. Довгострокова бюджетна стратегія в системі економічної циклічності// Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 5. – С. 64-77
6. Чугунов І. Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету/ Чугунов І.Я., Запатріна І.В. // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3-14

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Канєва Тетяна Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет

З 2015 року інвентаризація в бюджетних установах проводиться згідно з Наказом МФУ «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014 р. №879 (далі по тексту Положення). Цей документ з поточного року замінив Інструкцію з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ, затверджену наказом Головного управління Держказначейства від 30.10.98 р. № 90. З 2015 року при проведенні інвентаризації активів і зобов'язань та оформленні її результатів в бюджетних установах відбулися суттєві зміни.

Як визначено у Положенні, його вимоги поширюються на юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності. Таким чином, для бюджетних установ та комерційних підприємств з 2015 р. діють єдині правила проведення інвентаризації, які встановлено Положенням. По питанню, яке – ж саме майно підлягає інвентаризації, у Положенні чітко визначено, що інвентаризацію проводять суцільним методом та охоплюють все майно бюджетних установ. А це має на увазі всі види зобов'язань та активів установ незалежно від їх місцезнаходження (у тому числі предмети, що передані у прокат, оренду або перебувають на реконструкції, модернізації, консервації, у ремонті, запасі або резерві незалежно від технічного стану). Також зазначено, що інвентаризації підлягають активи та зобов'язання, які обліковуються на позабалансових рахунках. Тобто це матеріальні цінності, які не належать установі, але знаходяться в її користуванні, розпорядженні або на зберіганні (об'єкти оренди, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі), умовні активи і зобов'язання (непередбачені активи та зобов'язання) установи (застави, гарантії,

зобов'язання тощо), бланки документів суворої звітності, інші активи. Коли потрібно проводити річну інвентаризацію Цікаво те, що з цього питання Положенням не встановлено конкретні строки проведення річної інвентаризації. Лише визначено, що проводити її необхідно перед складанням річної фінансової звітності до дати балансу. Також у п. 7 Положення наведено випадки, коли проведення інвентаризації є обов'язковим. У таких випадках строки проведення інвентаризації не можуть бути перевищені (змінені). Випадки, коли проведення інвентаризації є обов'язковим: перед складанням річної фінансової звітності; у разі передачі майна державного підприємства або бюджетної установи в оренду; у разі приватизації майна державного підприємства, перетворення державного підприємства, передачі державного підприємства (його структурних підрозділів) або бюджетної установи до сфери управління іншого органу управління; у разі зміни матеріально відповідальних осіб; у разі зміни керівника колективу (бригадира), вибуття з колективу (бригади) більше половини його членів або на вимогу хоча б одного члена колективу (бригади) при колективній (бригадній) матеріальній відповідальності; у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей; за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації; у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха на день після закінчення явищ в обсязі, визначеному керівником установи; у разі припинення діяльності установи - на дату прийняття рішення про ліквідацію. у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами - на дату такого переходу в інших випадках, передбачених законодавством. Якщо нормативно-правовим актом передбачено проведення інвентаризації, то її необхідно провести у порядку та строки, визначені у такому акті.

Залежно від виду майна у Положенні визначено різні строки проведення інвентаризації. Інвентаризацію об'єктів державної власності проводять відповідно до Методики проведення інвентаризації об'єктів державної власності, затвердженої Постановою КМУ від 30.11.2005 р. № 1121.

Кількість інвентаризацій протягом року може бути збільшена у разі потреби органами управління, суб'єктами тощо. У Положенні чітко не встановлено, станом на яку дату потрібно проводити річну інвентаризацію. Але враховуючи, що річну інвентаризацію проводять перед складанням річної фінансової звітності, у п. 9 Положення зазначено, що провести її необхідно протягом трьох та двох місяців

(залежно від видів активів та зобов'язань), що передують цьому періоду. Таким чином інвентаризацію потрібно починати не раніше 1 жовтня звітного року. При цьому в кожній бюджетній установі періодичність проведення інвентаризацій, дати їх проведення (строки початку та закінчення), перелік майна й зобов'язань, що підлягають інвентаризації у звітному році, визначає керівник установи.

Результатом проведення інвентаризації можуть бути лишки або нестачі. Об'єкти, виявлені в лишку, при оприбуткуванні оцінюють за справедливою вартістю. Нестачі ж запасів у межах норм природного убутку списують за розпорядженням керівника установи на фактичні видатки. Норми природного убутку можуть застосовуватися лише в разі виявлення фактичних нестач та після взаємозаліку нестач цінностей і лишків при пересортиці. За відсутності норм природного убутку втрата розглядається як нестача понад норму. Взаємний залік лишків і нестач внаслідок пересортиці допускається тільки щодо запасів однакового найменування і в тотожній кількості за умови, що лишки і нестачі утворились за один і той самий період, що перевіряється, та в однієї і тієї самої матеріально відповідальної особи. Нестачі списують з балансу установи та відносять на рахунок винних осіб. Механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей, установлений Порядком № 116. У разі ж визначення розміру збитків, що завдали майнової шкоди державі, територіальній громаді або суб'єкту господарювання з державною (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі, розмір збитків визначають відповідно до Методики оцінки майна, затвердженої постановою КМУ від 10.12.2003 р. № 1891.

Список використаних джерел

1. Наказ МФУ від 02.09.2014 р. №879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»
2. Постанова КМУ від 10.12.2003 р. № 1891 «Методики оцінки майна об'єктів державної власності»
3. Постанова КМУ від 30.11.2005 р. № 1121 «Методика проведення інвентаризації об'єктів державної власності»

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ І МОТИВАЦІЇ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Єрмошенко Анастасія Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Основним чинником досягнення довгострокового розвитку фінансової установи є управління персоналом, тобто напрямок діяльності, спрямований на ефективне використання трудових ресурсів з метою досягнення поставлених цілей. Високий рівень професіоналізму персоналу слід вважати одним із основних стратегічних ресурсів фінансової установи. В контексті управління персоналом, успішне досягнення цілей діяльності напряму залежать від побудови системи оплати праці і мотивації співробітників, організації їх професійного росту і формування сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі.

З метою підвищення продуктивності праці і зниження затрат в умовах сучасного економічного середовища, фінансові установи все більше встановлюють конкретні цільові і компенсаційні орієнтири на основі застосування стандартів оплати праці в розрізі результатів діяльності кожного співробітника.

Основними завданнями системи мотивації фінансових установ є:

- стимулювання співробітників з метою досягнення найкращих результатів;
- підвищення особистої і командної результативності працівників;
- встановлення безпосередньої залежності оплати праці від досягнення конкретних результатів;
- встановлення довгострокових зв'язків з персоналом.

З нашої точки зору, система мотивації фінансових установ має враховувати наступне:

- компенсаційні пакети є важливою складовою на етапі реалізації фінансових продуктів, що впливає на обсяги діяльності, витрати на ведення справи, прибутковість;
- спосіб побудови компенсаційних інструментів і мотиваційних схем визначає пріоритетність тих чи інших каналів дистрибуції фінансових послуг. З метою підтримання конкурентної позиції фінансові установи повинні розміщувати співробітників на таких посадах, які відповідають їхнім професійним здібностям, навичкам і компетенціям, і за оптимального матеріального стимулювання. Отже,

система мотивації має будуватись з метою приваблення і утримання співробітників, які потрібні компанії для побудови ефективної структури продажу фінансових продуктів, передбаченої стратегією;

- система мотивації повинна мати не операційний, а стратегічний характер, тобто бути націлена на довгострокову перспективу;
- перед застосуванням мотиваційних інструментів розроблену мотиваційну стратегію слід довести і пояснити учасникам процесу за всіма рівнями ієрархії.

Виходячи з практики функціонування фінансових установ, система мотивації може складатись із наступних компонентів:

Матеріальна мотивація пов'язана із встановленням залежності між заробітною платою (премією, комісійною винагородою) і досягнутими результатами діяльності як окремого працівника, так і структурного підрозділу в цілому. Слід зазначити, що наявність чітких кількісних показників суттєво знижує частку суб'єктивних оцінок, роблячи систему мотивації максимально об'єктивною.

Соціально-психологічна мотивація передбачає надання спеціальних соціально-психологічних благ персоналу для досягнення його лояльності і найкращих результатів роботи. Сюди можуть відноситись наступні послуги, що оплачуються за рахунок роботодавця: медичне страхування, накопичувальне страхування життя, страхування від нещасних випадків, різноманітні знижки на інші види страхування, довгострокові кредити за зниженими відсотками.

Корпоративна мотивація складається із сукупності заходів, спрямованих на формування єдиного бачення корпоративних цілей і цінностей фінансової установи. До таких заходів належать спеціалізовані тренінги, різноманітні корпоративні свята, корпоративні конференції тощо.

Таким чином, система оплати праці і мотивації персоналу фінансової установи є складовою будь-яких соціально-трудова відносин і управління персоналом в цілому, метою якої є сприяння досягненню кінцевих результатів на основі стимулювання працівників до реалізації поставлених цілей.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Барановська Вікторія Григорівна,

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах різнобічних кризових явищ в національній економіці, зростанні впливу на неї глобалізаційних процесів великої значущості набуває потреба подальшого вдосконалення державного фінансового контролю загалом і фінансового контролю в державному секторі економіки України зокрема, підвищення їх дієвості й ефективності.

Втім, незважаючи на численні наукові публікації вітчизняних і зарубіжних науковців з проблематики державного фінансового контролю, недостатньо дослідженими й досі залишаються питання:

- визначення сутності, функціонального призначення, мети і завдань, структуризації різновидів і форм, місця і ролі у забезпеченні життєдіяльності і поступальному соціально-економічному розвитку держави, принципів організації фінансового контролю в державному секторі національної економіки;
- чинників, що зумовлюють закономірності і особливості здійснення такого контролю;
- суперечності інтересів, мотивації, а відтак і реальної поведінки різних учасників контрольного процесу;
- дотримання належної обґрунтованості, об'єктивності, оперативності, вибірковості, черговості й транспарентності контрольних-ревізійних, контрольних-аналітичних і експертних заходів контролюючих органів;
- пріоритетності і поєднання державного, ринкового і громадського контролю;
- формування й ефективності єдиної системи державного фінансового контролю; розбудови комплексу забезпечувальних підсистем такої системи;
- специфічних особливостей здійснення зовнішнього і внутрішнього державного фінансового контролю;
- з'ясування обґрунтованих дієвих напрямів удосконалення фінансового контролю в державному секторі національної економіки, підвищення ефективності його різновидів і форм, а також діяльності контролюючих органів і підрозділів міністерств, відомств, бюджетних установ і казенних підприємств; необхідності і ступеня автоматизації контрольного процесу; підвищення рівня координації зусиль у цій сфері.

Виходячи з вищезазначеного слід:

- продовжити комплексні дослідження фінансового контролю в державному секторі національної економіки як управлінського ресурсу, його впливу на формування і реалізацію економічної, фінансової, бюджетної, податкової, митної, валютної і антимонопольної політики; виявити особливості і проблеми, недоліки і невирішені питання у його впровадженні на мікро-, мезо- (включаючи галузевий і регіональний аспекти) і макрорівні;
- розробити науково обґрунтовану класифікацію різновидів і форм фінансового контролю в державному секторі національної економіки;
- поглибити тлумачення таких його важливих складових, як бюджетний, податковий, митний, валютний контроль, контроль за грошовим обігом, формуванням і використанням внутрішніх і зовнішніх державних запозичень, офіційних золотовалютних резервів, антимонопольний контроль;
- визначити закономірності і особливості здійснення попереднього, поточного і наступного фінансового контролю в державному секторі зарубіжних країн і можливості використання його найкращих здобутків у вітчизняній контрольній практиці;
- визначити концептуальні засади формування в Україні системи державного фінансового контролю;
- виявити найбільш дієвий механізм (з виокремленням відповідних досконалих методів й інструментів) здійснення фінансового контролю в державному секторі;
- з'ясувати оптимальний характер зворотного зв'язку у сфері фінансового контролю в державному секторі вітчизняної економіки;
- розробити наукові підходи до підвищення результативності, якості і ефективності діяльності контролюючих органів і структурних підрозділів міністерств, відомств, організацій, бюджетних установ і казенних підприємств з відповідними контрольними функціями;
- розробити пропозиції з розширення повноважень за синхронного підвищення відповідальності контролюючих ланок за результати контрольних заходів і формулювання необхідних висновків і пропозицій з покращення функціонування підконтрольних суб'єктів, впровадження адекватної мотивації контролерів.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Комірна Ольга Володимирівна,
Київський національний торгово-економічний університет

У даний час в Україні значна увага приділяється питанням організації дієвого механізму державного фінансового контролю. Це пояснюється в першу чергу тим, що ринкова форма господарських відносин створює додаткові проблеми, пов'язані з керованістю та контролем на державному, регіональному та місцевому рівні.

В країні склалася розгалужена, проте недостатньо мобільна та дієздатна система органів державного фінансового контролю. Така система не забезпечує належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни у державі. Це є наслідком низки проблем, які створюють тенденції до зростання кількості та обсягів порушень законодавства у використанні бюджетних коштів [1].

Тому, сучасна контрольна функція системи державного управління фінансами в Україні вимагає відповідних досліджень та вдосконалень. Відсутність налагодженого механізму державного фінансового контролю негативно впливає на ефективність функціонування всієї структури державної влади, створює сприятливі умови для процвітання корупції; перешкоджає досягненню стратегічних цілей, що стоять перед країною.

Однією із важливих проблем системи державного фінансового контролю є його законодавча база, яка відстає від економічних реалій та задач держави у фінансовій сфері. Питання фінансового контролю в Україні регулюється великою кількістю нормативних актів, досі не прийнято єдиного нормативного акта з фінансового контролю. Усе це призводить до плутанини, дублювання функцій, перекладання відповідальності, збільшення навантаження на підприємства - об'єкти контролю та інших колізійних питань.

Чітке формулювання цілей контрольного процесу, їх узгодженість з цілями замовника та споживача контрольної інформації допоможуть перетворити фінансовий контроль в ефективний інструмент державного управління.

Умовою досягнення мети та завдань державного фінансового контролю є дотримання контролюючими органами єдиних принципів і вимог, що охоплюють процедури контролю у цілому. Однією із основних складових функціонування ефективною і дієвою єдиною системи державного фінансового контролю є її організаційна

структура, представлена контролюючими органами, які співпрацюють між собою і діють скоординовано. Для цього необхідно створити: єдину державну інформаційно-аналітичну систему державного фінансового контролю для обміну інформацією та відповідними матеріалами; єдину базу даних про фінансові порушення; єдину систему підготовки кадрів для органів фінансового контролю та підвищення їхньої кваліфікації; єдині стандарти і процедури діяльності [2].

Проблеми фінансового контролю визначаються як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. У числі внутрішніх чинників можна виділити такі чинники, як стиль роботи керівників усіх рівнів влади, визначення і документальне закріплення процедур контролю, налагодженість системи інформаційного забезпечення.

До зовнішніх факторів, що визначають проблеми фінансового контролю в Україні, відносяться рівень розвитку економіки, рівень розвитку законодавчої бази, податкова політика держави, дотримання чинного законодавства та ряд інших факторів.

У періодичних виданнях постійно публікуються факти фінансових порушень: нецільове використання і неповернення державних коштів, неефективне використання коштів, неправомірні витрати грошових коштів та інші фінансово-господарські порушення. Всі ці негативні моменти існуючої системи фінансового контролю вимагають створення відповідної системи державного фінансового контролю, заснованої на створенні надійної правової бази реформування існуючої структури і реорганізації методів дії.

Для удосконалення державного фінансового контролю та виведення його до рівня розвинених держав, де фінансовий контроль дійсно ефективний, необхідні суттєві перетворення в системі фінансового контролю, а саме необхідно:

- удосконалити нормативно-правову базу, піддавши систему фінансового контролю чіткій стандартизації;
- реформувати організаційну структуру фінансового контролю;
- сформувати нову систему процедур контролю (методичну базу);
- створити цілісні науково-дослідну та навчальну бази (в тому числі для формування системи кадрового забезпечення);
- покращити матеріально-технічне і фінансове функціонування контролюючих органів, та ін.

Список використаних джерел

1. Виходець Ю.А. Проблеми удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні - інформаційний ресурс file:///C:/Users/WorkStation/Downloads/VSUNU_2013_16_30.pdf.

2. Симоненко В.К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) [Текст] / В.К. Симоненко, О.І. Барановський, П.С. Петренко — К.: Знання України, 2006. — 280 с.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Никонович Марина Олексіївна,

Київський національний торговельно-економічний університет

Єдина система державного фінансового контролю повинна функціонувати на всіх рівнях владної ієрархії, підпорядковуватись загальним для всіх елементів системи вимогам і процедурам, об'єднувати у взаємній ув'язці внутрішній і зовнішній контроль, з тісними горизонтальними і вертикальними зв'язками, з єдиною методологічною і методичною базою.

Регульовану правовими нормами діяльність державних органів з перевірки формування, розподілу, цільового, ефективного і раціонального витрачання фінансових ресурсів держави, використання відповідно до законодавчо встановлених директив державної і муніципальної власності слід розглядати як певний структурний елемент єдиної системи державного фінансового контролю.

Тому насущним стає питання розроблення і відповідного оформлення у вигляді стандартів базових принципів і основних процедур здійснення як зовнішнього, так і внутрішнього державного фінансового контролю, причому на всіх рівнях влади.

Вирішення цього завдання передбачає створення єдиної кодифікованої системи стандартів державного фінансового контролю, подібної міжнародним стандартам аудиту. Відсутність такої системи стандартів негативно впливає на дієвість державного фінансового контролю, приводить до певної неоднозначності результатів контрольних заходів, які здійснюються на одному і тому ж об'єкті різними суб'єктами державного фінансового контролю.

Використання всіма суб'єктами державного фінансового контролю у своїй діяльності єдиних базових принципів і основних процедур, як показує світовий досвід, буде сприяти підвищенню якості контрольних заходів, більш повному охопленню ними фінансових операцій, а також створенню умов для аналізу і оцінки ефективності бюджетних послуг.

Міжнародний досвід в частині стандартизації контрольної-ревізійної діяльності органів державного фінансового контролю доказує необхідність розроблення стандартів і зовнішнього, і внутрішнього контролю.

Як для зовнішнього, так і для внутрішнього державного фінансового контролю тріадою основних завдань, через які проявляється сама сутність державного фінансового контролю є:

виявлення відхилень від встановлених правил в процедурах управління державними фінансовими потоками і у фінансово-господарській діяльності суб'єктів, які ініціюють державні фінансові потоки;

забезпечення усунення виявлених відхилень шляхом прийняття за результатами контрольної-ревізійних і експертно-аналітичних заходів коригуючих мір відповідними владними структурами або об'єктами контролю;

аналіз факторів, мотивів і умов, які породжують можливість виникнення цих відхилень, і розроблення профілактичних заходів щодо попередження їх у майбутньому.

Основними положеннями стандартів, які визначають загальні принципи і процедури державного фінансового контролю, є:

незалежність контрольних органів і їх співробітників від законодавчої та виконавчої влади, від об'єктів контролю та їх посадових осіб. Незалежність органа державного фінансового контролю визначається його статусом, характеризується чіткістю і адекватністю законодавчо закріплених прав і обов'язків. Співробітники органів державного фінансового контролю повинні бути безпристрасними до політичної боротьби і неупередженими до об'єктів контролю та їх посадових осіб. Органи державного фінансового контролю повинні бути самостійними у виборі об'єктів, предметів, методів і процедур контролю і не повинні допускати будь якого тиску або втручання у свою діяльність зі сторони інших органів або осіб;

компетентність і високий професіоналізм співробітників контрольних органів, що передбачає наявність необхідних знань і відповідного досвіду, а також самодисципліни для належного

виконання своїх посадових обов'язків, вміння своєчасно розпізнати та достатньо точно оцінити відхилення від чинного законодавства і потенційні проблеми, успішно знаходити вихід із нестандартних ситуацій;

прозоре відношення до виявлених недоліків і порушень вимог законодавства, гарантія високої якості контрольно-ревізійної і експертно-аналітичної роботи.

Перелічені вимоги – це основа основ як для зовнішнього державного фінансового контролю, так і для внутрішнього, це той фундамент, на базі якого повинні розроблятися всі стандарти.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Сапоговська Оксана Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні Україна переживає фінансову кризу. В даних умовах до ринкових механізмів господарювання та ринкового фінансово-економічного регулювання товарних і грошових потоків особливе місце займає створення ефективної системи державного фінансового контролю. Державний фінансовий контроль служить однією з головних передумов якісного перетворення процесу управління економікою в цілому, її розвитку та стабілізації. Фінансовий контроль повинен бути спрямований на забезпечення розвитку громадського та приватного виробництва, прискорення темпів модернізації промисловості, розвиток науково-технічного прогресу, підвищення якості та обсягів продукції, що випускається, виконуваних робіт і послуг.

Фінансовий контроль є складовою частиною єдиного механізму державного контролю, без здійснення якого неможливе нормальне функціонування економіки і фінансової системи. Державний фінансовий контроль здійснюється на всіх стадіях фінансової діяльності, тобто в процесі збирання, розподілу (перерозподілу) та використання грошових коштів. Він спрямований на перевірку дотримання фінансового законодавства, своєчасності та повноти мобілізації державних ресурсів, законності доходів і витрат усіх ланок державної фінансової системи, дотримання правил обліку та звітності, виконання зобов'язань перед бюджетом і державними позабюджетними фондами, а також підтримання правопорядку в сфері фінансів у цілому.

Державний фінансовий контроль – феномен, що має глибокі історичні корені в усьому світі. Жодна держава у світі не відмовляється від важелів управління, тобто цілеспрямованого впливу на ринкові відносини, необхідні для підтримки соціальної стабільності.

Однак, як показує досвід створення подібних систем в економічно розвинених країнах, на цьому шляху зустрічається багато складнощів, в першу чергу пов'язаних із забезпеченням надійності державних гарантій дотримання свободи підприємницької діяльності, а також обґрунтованості та необхідності втручання державних органів у фінансово-господарську діяльність економічних суб'єктів. Саме на визнанні права власника на ефективне розпорядження належним йому майном базується ставлення демократичної правової держави до фінансового контролю взагалі і до державного фінансового контролю зокрема.

Проблема розвитку та вдосконалення державного фінансового контролю в умовах формування ринкових відносин набула сьогодні для вітчизняної економіки одне з найважливіших значень.

Однак необхідно відзначити, що ефективність конкретних напрямів державного регулювання економічних відносин, вимагає наявності адекватної сучасним реаліям нормативно-правової бази та інших ефективних механізмів правового регулювання системи державного фінансового контролю в важкий для країни час.

Відсутність законодавчого закріплення місця і ролі кожного органу державного фінансового контролю породжує численні колізії в розмежуванні сфер діяльності між контрольними органами, веде до нераціонального розподілу обов'язків і перекладання відповідальності.

Сьогодні одним з проблемних питань здійснення фінансового контролю є оцінка його ефективності. Ефективність контролю – це співвідношення досягнутого конкретного результату (відшкодованого збитку) до витрат на його проведення. Ефективність фінансового контролю залежить від його результативності, дієвості і економічності.

Таким чином, для підвищення ролі держави в регулюванні ринкової економіки, в умовах фінансової нестабільності, необхідно якнайшвидше вирішення питань і реальні дії, пов'язані з реформуванням і розвитком системи державного фінансового контролю.

Список використаних джерел

1. Фінансова криза очима українських фінансистів. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://forbes.ua/ua/nation/1389006-finansova-kriza-ochima-ukrayinskih-finansistiv>

2. Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.razumkov.org.ua/upload/2014_Ekonomika

РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Шевченко Світлана Олексіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Ключовою проблемою бухгалтерського обліку в державному секторі на сьогодні є не розробленість єдиної методики відображення в бухгалтерському обліку операцій, що здійснюються у сфері державного управління. Це перешкоджає надходженню повної та достовірної інформації про фінансовий стан держави. Потребує удосконалення також і організація бухгалтерського обліку у розпорядників бюджетних коштів, усунути існуючі відмінності в організаційній структурі бухгалтерських служб і процедурах документообігу, автоматизації облікових операцій.

Очевидно, що рівень методологічного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку у державному секторі на сьогодні значно поступається аналогічному у бухгалтерському обліку для приватного сектора [1].

На сьогодні відсутня єдина методика відображення в бухгалтерському обліку операцій, які здійснюються у державному секторі, що не дозволяє отримувати повну, достовірну та прозору інформацію про фінансовий стан держави, а Державній казначейській службі у повній мірі виконувати свої повноваження.

На теперішній час бухгалтерський облік бюджетних установ знаходиться у перехідному стані. Здійснено немало, при цьому проблеми у системі бухгалтерського обліку та звітності бюджетних установ, на нашу думку, залишилися такими: необхідність остаточної адаптації законодавства України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності до міжнародних вимог; відсутність у законодавстві єдиної методології відображення в бухгалтерському

обліку операцій бюджетних установ, що не дає змоги отримувати повну, достовірну, прозору і зіставну інформацію про фінансовий стан держави; відсутність єдиної облікової політики і напрацювання методичних та методологічних рекомендації з питань ведення бухгалтерського обліку та складання звітності.

Відповідно до вимог МСБОДС Міністерством фінансів України протягом 2009-2012 років розроблено та затверджено 19 національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, запровадження деяких з них відбулося з 01.01.2015 року, а саме: 121 «Основні засоби», 122 «Нематеріальні активи», 123 «Запаси», 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок», 127 «Зменшення корисності активів», 128 «Зобов'язання», 130 «Вплив змін валютних курсів», 132 «Виплати працівникам», 133 «Фінансові інвестиції». З 1 січня 2013 року вступила в дію нова економічна класифікація видатків бюджету, затверджена наказом Мінфіну України від 21.06.2012р. №754, яка гармонійна зі статистикою державних фінансів. Також, наказом Міністерства фінансів України від 26.06.2013р. № 611 було затверджено План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, що застосовуються бюджетними установами на теперішній час, але зазначений план рахунків не є остаточним.

Для продовження реалізації реформ в обліку бюджетних установ, наближенні його до міжнародної практики необхідно провести: перегляд нормативно-правового та методологічного забезпечення щодо здійснення операцій з виконання бюджетів з урахуванням змін в системі бухгалтерського обліку бюджетних установ; затвердження інструкції із застосування нового плану рахунків бухгалтерського обліку для бюджетників; забезпечення співпраці з Міжнародною федерацією бухгалтерів щодо перекладу міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для бюджетних установ та їх оприлюднення; інформаційна підтримка щодо застосування стандартів [2].

Таким чином, Україна поступово інтегрується у світовий економічний простір. Багато країн, враховуючи сучасні тенденції розвитку світової економіки стали на шлях розвитку бухгалтерського обліку, спрямований на його уніфікацію та дотримання єдиних принципів і правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Канєва Т. Стан і перспективи розвитку обліку в державному секторі України / Т. Канєва, С. Шевченко // Вісник КНЕУ. – 2010. – №5 – с. 33-40.
2. Особливості бухгалтерського обліку бюджетних установ України в умовах переходу до міжнародних стандартів [Електронний ресурс] / К.В. Ковтуненко, Т.О. Кучеренко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 2 (12). – С. 79–82. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html>.

ДО ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ ЗАКУПІВЕЛЬ, ТОВАРІВ, РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ

Міняйло Вікторія Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Стратегічні прагнення України до рівноправного партнерства у міжнародній співпраці зумовлюють підвищення обґрунтованості та ефективності регулювання державних закупівель. Економічна інтернаціоналізація та розвиток торговельних відносин між Україною і країнами з розвинутою та трансформаційною економікою передбачає розвиток конкуренції та обмеження застосування засобів протекціонізму, що актуалізує зазначені питання.

Процес становлення та розвитку системи контролю закупівель відрізняється специфікою, що зумовлена трансформаційними перетвореннями в становленні та розвитку системи державних закупівель в Україні як самостійній державі, який супроводжувався налагодженням взаємозв'язків між фінансовими органами та інституціями. Оскільки вплив зазначених факторів відчувається і понині необхідним є проведення виваженої політики диверсифікації учасників процедури закупівель, вирішення проблеми інформаційної відкритості конкурсних торгів.

Система аналізу і контролю закупівель за державні кошти повинна створювати сприятливі умови не тільки для задоволення потреб споживача, а й забезпечувати розвиток конкурентного

середовища в процесі придбання замовником товарів, робіт і послуг за державні кошти. Проте розвиток конкурентного середовища, що супроводжується ускладненням взаємодії суб'єктів економіки, потребує адекватного впливу системи контролю державних закупівель на інтереси та потреби суспільства.

Збільшення фінансових порушень при витраті коштів державного бюджету на закупівлю товарів, робіт і послуг визначають необхідність інституціональних змін у механізмі управління закупівлями та його аналітичного і контрольного забезпечення як складової системи державного регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Важливим є визначення основних принципів, напрямів та форм здійснення контролю закупівель за державні кошти, подальше упорядкування, формалізація його організаційної структури з врахуванням наявного аналітичного забезпечення.

Дослідження механізму державних закупівель дозволило виокремити певні його елементи, кожен з яких має певні особливості формування та є складовою частиною системи закупівель за державні кошти. Основними елементами механізму державних закупівель пропонується виділяти: планування закупівель, поточний моніторинг потреб і визначення доцільності закупівель, регламентування закупівель, проведення закупівель. Такий підхід дозволяє розглядати усі елементи механізму державних закупівель через призму фінансового контролю.

З метою формування і використання інформаційних ресурсів, що містять інформацію про процес державних закупівель і відомості про всі контракти державних закупівель, про звіти по їх виконанню потрібне створення єдиної інтегрованої державної системи інформаційного забезпечення закупівель товарів, робіт і послуг для державних потреб. Основною метою системи повинне бути інформаційне забезпечення процесів держзакупівель і моніторингу їх результатів.

Для забезпечення якісного моніторингу та оцінки бюджетних порушень необхідним є деталізація відомостей про показники перевірки державних закупівель, виявлених фінансових порушень, вжитих та реалізованих заходів за результатами контрольних заходів. Недостатня деталізованість показників відомостей, структурованих по предметах закупівель: продукції, роботи і послуги не можуть служити об'єктивними індикаторами ефективності зовнішнього

контролю. З метою вирішення зазначеного питання слід розробити Звіт про результати перевірки закупівель за державні кошти у розрізі процедур закупівель та предмету закупівлі, що в свою чергу сконкретизує відомості по окремих процедурах та надасть змогу для проведення їх якісного моніторингу та оцінки, прийняття науково обґрунтованих рішень щодо попередження виникнення правопорушень.

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Пилипчук Наталія Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах глобалізації та інтеграції до світового економічного простору, поглиблення ринкових перетворень та подолання наслідків фінансово-економічної кризи розвиток економіки України вимагає підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення підприємств. Важливість удосконалення управління господарськими процесами зумовлює критичний перегляд інструментів підготовки комплексної інформації. Ці фактори посилюють значення внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит сприяє формуванню потоку науково-обґрунтованої контрольної-аналітичної інформації, перевірці й оцінці несприятливих ситуацій за допомогою аудиторських засобів, та прогнозуванню майбутнього розвитку суб'єкта господарювання. Наявність у структурі управління фірми служби внутрішнього аудиту та контролю, що розвивається на основі міжнародних стандартів, є необхідним атрибутом виходу на світові фінансові ринки.

У зв'язку з цим зростає науковий та практичний інтерес до обґрунтування організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту, яке сприятиме комплексному вирішенню проблем менеджменту й створить підґрунтя для відображення якісних і кількісних характеристик діяльності підприємства у сучасних економічних умовах.

Внутрішній контроль, з'явився ще на початку XVIII століття. Як система контролю діяльності підприємства це поняття сформувалося спочатку як сукупність трьох елементів: розподіл повноважень, ротація персоналу, використання та аналіз облікових записів. Пізніше

функції внутрішнього контролю значно розширилися, до організації та координування дій, спрямованих на забезпечення збереженості активів, перевірку надійності фінансової інформації, підвищення ефективності та результативності операцій, дотримання запропонованої політики та процедур підприємств. Розширення функцій внутрішнього контролю сприяли виведенню його з границь звичайного бухгалтерського обліку. Еволюціонуючи та розширюючи сферу свого впливу, внутрішній контроль до кінця ХХ століття перетворюється на інструмент контролю за ризиками, де його функції тісно переплітаються з функцією управління ризиками – ризик-менеджментом.

Досліджуючи питання внутрішнього аудиту, варто наголосити, що його законодавче регламентування в Україні вперше знаходить своє відображення у Принципах корпоративного управління. Згідно цього документу нагляд за фінансово-господарською діяльністю акціонерного товариства повинен здійснюватися через використання послуг незалежного зовнішнього аудитора та механізми внутрішнього контролю.

Як показує практика, при наявності внутрішнього аудиту, господарюючий суб'єкт має ефективно функціонуючу контрольну систему, яка допомагає керівництву вирішувати найважливіші проблеми підтримки конкурентоздатності, а саме: здійснює систематичний моніторинг та оцінку діяльності структурних підрозділів підприємства; виявляє та реалізовує внутрішні резерви підвищення ефективності бізнесу; виявляє резерви виробництва та найбільш перспективні напрями розвитку за допомогою цільових контрольних перевірок та наступного фахового аналізу; ефективно консультує співробітників фінансово-економічних, бухгалтерських та інших служб підприємства, його філій і дочірніх підприємств; забезпечує на 30-50 % відсотків нижчу собівартість послуг, порівняно до вартості послуг зовнішніх консультантів, за більш високої оперативності; сприяє зацікавленості менеджменту в кінцевому результаті контролю; забезпечує ефективне функціонування, стабільність і максимальний (відповідно до встановленої мети) розвиток підприємства в умовах багатопланової конкуренції; сприяє збереженню та ефективному використанню ресурсів і потенціалу підприємства; вчасно виявляє та мінімізує комерційні, фінансові та

інші ймовірні ризики підприємства; підтримує адекватну мінливим сучасним умовам господарювання систему інформаційного забезпечення всіх рівнів управління, яка дозволяє своєчасно адаптувати функціонування підприємства до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Павлушенко Тетяна Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В Україні, як і у кожній країні, де держава виступає гарантом здобуття освіти кожним громадянином, існує ціла низка законів, які регулюють процеси у сфері вищої освіти. У нашій державі базою для формування законодавства про вищу освіту є статті Конституції України. Основними правовими документами, якими держава регулює дану соціальну сферу, є закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інші нормативно-правові акти, міжнародні договори України, укладені в установленому законом порядку.

Згідно Конституції України кожен громадянин нашої держави має право на вищу освіту незалежно від того, скільки кому років, яке має громадянство, де проживає, стать особи, колір шкіри, соціальний і майновий стан, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Кожен, за бажанням, має право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах, пройшовши конкурсний відбір відповідно до стандартів вищої освіти. Але існує умова: отримання громадянином певного ступеню вищої освіти вперше за кошти державного або місцевого бюджету.

Верховна Рада України визначає державну політику у сфері вищої освіти, а реалізують її Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Принципи політики держави у сфері вищої освіти досягаються та реалізуються шляхом гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави; збереження і розвитку

системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти; розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя; створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створення для них вільного доступу до інфраструктури вищого навчального закладу з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я; розвитку автономії вищих навчальних закладів та академічної свободи учасників освітнього процесу; визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців; забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів та їх інтеграції з виробництвом; надання особам, які навчаються у вищих навчальних закладах, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством; належної державної підтримки підготовки фахівців з числа осіб з особливими освітніми потребами на основі створення для них вільного доступу до освітнього процесу та забезпечення спеціального навчально-реабілітаційного супроводу; створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб; запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам вищих навчальних закладів.

Наразі відбувається формування нової політики нашої держави у сфері вищої освіти. Її реалізація почалася з серпня 2014 року, коли Президент підписав закон «Про вищу освіту» №1556-VII. Вища освіта вийшла на шлях її модернізації. У послідуючі роки відбуватиметься інтеграція вищої освіти України до Європейського простору шляхом реалізації положень та принципів Болонського процесу; забезпечення якості вищої освіти і науки шляхом розвитку незалежної системи забезпечення якості вищої освіти; інтеграція освіти, науки та інновації; автономія вищих навчальних закладів;

співпраця вищих навчальних закладів та бізнесу у сфері вищої освіти і науки шляхом запровадження механізмів інноваційного розвитку країни за рахунок взаємодії освіти, науки, бізнесу і держави. Відтепер вища школа матиме більше адміністративних, навчальних, а саме головне, – фінансових прав у розпорядження коштами, які отримуватимуть від контрактної форми навчання, наукової діяльності працівників, грантів.

Наразі Україна стала асоційованим членом програми Європейського Союзу "Горизонт- 2020" (розрахована на 7 років), яка передбачить доступ до європейських грантів вітчизняним вишам. Загальний обсяг європейської грантової програми складає 80 млрд євро та орієнтований на підтримку дослідницької та інноваційної діяльності держав в усіх сферах суспільного життя - від фундаментальних наук до впровадження інновацій в реальний сектор економіки. Загальна сума внеску за участь у програмі для України складає 35,5 млн. євро, але нам було запропоновано знижку в розмірі 95%, враховуючи складну фінансово-економічну ситуацію в країні. У час, коли вища школа відчуває недостатність фінансування з боку держави, ця програма дасть можливість залучити додаткові кошти для розвитку науково-освітньої діяльності та отримати українським вищим навчальним закладам можливість конкурувати з країнами в Західній Європі у боротьбі за гранти.

Список використаних джерел

1. Конституція. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>
3. Куклін О.В. Напрями оптимізації фінансового механізму вищого навчального закладу/ О.В. Куклін//Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 220–230.
4. Матусова Ю. Свобода викладачам і студентам: вища освіта по-новому//Освітній портал. – 2014. – [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/articles>

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У НОВІЙ ФІНАНСОВІЙ АРХІТЕКТУРІ

Шульга Наталя Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Уроки світової фінансової кризи довели необхідність реформування регулювання банківської діяльності в новій фінансовій архітектурі, яку тлумачать як кодекси поведінки, новий глобальний регулятор і міжнародний меморандум розуміння, що чітко визначає відповідальність за попередження і врегулювання криз. Регулювання діяльності банків має ґрунтуватися, на нашу думку, на таких принципах: незалежності, рівнонапруження, селективного вибору, упередження та транспарентності.

Принцип незалежності передбачає забезпечення незалежності дій центрального банку та уникнення будь-якого тиску на нього зі сторони уряду. Цей принцип продекларований центральними банками більшості країн. Разом з тим, далеко не усі держави, в тому числі Україна, його дотримуються. У новій фінансовій архітектурі реалізація принципу незалежності центрального банку набуває особливої гостроти, адже центральний банк має забезпечити одночасно цінову та фінансову стабільність в країні.

З метою формування єдиного регулятивного поля в глобальній фінансовій архітектурі надзвичайно важливого значення набуває реалізація принципу рівнонапруження, дотримання якого дозволить уникнути регулятивного арбітражу. Ідея останнього була проголошена в рекомендаціях Базельського комітету (Базеля І). Однак, поступово світове банківське співтовариство послабило регулятивні вимоги до банків, що призвело до глобальної фінансової нестабільності. Враховуючи зазначене, виявляється доречним Базельському комітету сформулювати не тільки рекомендації щодо достатності капіталу, підтримки ліквідності, фінансового левериджу, але й оцінювання стану банківського сектору країни та результативності діяльності його учасників.

У критичні періоди розвитку банківської системи на глобальному чи національному рівнях виникає об'єктивна потреба в тимчасовому посиленні регулятивних вимог до банків. У такому

випадку доречним є застосування принципу селективного вибору – специфічних регулятивних методів, інструментів, важелів та підходів в окремих країнах протягом короткочасного періоду з метою стабілізації фінансової ситуації. Термін дії селективного вибору в регуляторній практиці центрального банку має залежати від глибини фінансової кризи в країні. Прикладом реалізації принципу селективного вибору є врахування глобальних дисбалансів, які призвели до світової фінансової кризи. Ландшафт нової фінансової архітектури в значній мірі залежатиме від політики мегарегуляторів, які мають рекомендувати національним наглядовим органам при розробці напрямів монетарної політики враховувати чинники глобальних дисбалансів. На нашу думку, з метою пом'якшення впливу глобальних фінансових дисбалансів на світову економіку необхідно застосовувати більш жорсткі регулятивні вимоги до банків тих країн, які орієнтовані на споживання та стали не тільки епіцентром світової фінансової кризи, але й продовжують і далі генерувати значні ризики.

Посилення рівня волатильності на світових товарних та фінансових ринках вимагає відповідного реагування наглядових органів на перспективу (принцип упередження). З цією метою виявляється доцільним проведення стрес-тестування стану фінансового ринку глобальним регулятором, яким може стати Банк міжнародних розрахунків. За результатами стрес-тестування здійснюватиметься прогноз векторів майбутнього його розвитку зі зазначенням комплексу превентивних заходів при настанні найгіршого сценарію макроекономічної ситуації.

Регулювання в банківській сфері має ґрунтуватись на принципі транспарентності, під якою слід розуміти забезпечення прозорості діяльності не тільки банків, але й регуляторів. Слід зауважити, що Базельський комітет розробив рекомендації щодо транспарентності саме банків, як чинника зміцнення їх ринкової дисципліни. Разом з тим, Базельський комітет не сформулював концептуальні положення забезпечення транспарентності діяльності національних регуляторів, що призводить до різного рівня прозорості інформації, викладеної на їх офіційних сайтах. Центральні банки мають оприлюднювати співставні індикатори розвитку банківських секторів, що надасть змогу ідентифікувати та проаналізувати ключові проблеми, що виникають як в глобальній фінансовій архітектурі, так і банківських секторах окремих країн.

Отже, чітке визначення та дотримання принципів регулювання банківської діяльності в новій фінансовій архітектурі сприятиме підвищенню стійкості фінансового ринку та запобіганню фінансовим кризам.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІПОТЕЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Волосович Світлана Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Іпотечна криза виявила недоліки функціонування іпотечного страхування, що обумовило потребу в ефективному державному регулюванні.

Державне регулювання іпотечного страхування передбачає застосування певних інструментів до учасників цього сегменту страхового ринку. Перш за все має бути встановлено монотипність іпотечного страхування. Це сприятиме надійності функціонування компаній, що здійснюють страхування інше ніж іпотечне, оскільки їх резерви будуть захищеними від масових страхових відшкодувань, з якими зіштовхуються страховики у періоди кризи. Першим етапом переходу до монотипності може стати виокремлення у звітності страховиків іпотечного страхування, що обумовлюється довгостроковістю іпотечного страхування; впливом на реалізацію іпотечних ризиків економічних циклів. Водночас, приймаючи до уваги важливість створення стійкої системи перерозподілу ризиків, у розвитку іпотечного страхування має брати участь держава шляхом створення страхових іпотечних компаній. Це є загальноприйнятою практикою у США, Канаді, Нідерландах, Філіппінах, ПАР та ін.

У періоди кризи для банків є ймовірними загрози щодо дотримання нормативів, підтримки певного рівня ліквідності та виникнення додаткових потреб у капіталі. Досвід зарубіжних країн засвідчує ефективність формування стабілізаційного резерву, що утворюється за рахунок відрахувань іпотечної страхової компанії частки від страхових внесків, що надходять на спеціально відкритий окремий рахунок, де вони зберігаються протягом тривалого часу. Існування у страховика окремого резервного фонду дає змогу регулюючим органам та рейтинговим агентствам оцінювати і за потреби моделювати в довгостроковій перспективі адекватність капітальних резервів на випадок виникнення глобальної економічної кризи. Кошти даного фонду використовують для виплати страхових відшкодувань тільки при настанні економічної кризи або депресії за перевищення суми виплачених страхових відшкодувань обсягу отриманих страхових премій на обумовлений відсоток.

До страховиків, що здійснюють іпотечне страхування, мають застосовуватися підвищені вимоги до капіталізації. У розвинутих країнах цей показник встановлюється на рівні 25:1 або 20:1. Така політика є складовою антикризової програми, яка дозволяє формувати консервативні розміри страхових тарифів та достатні страхові резерви. Регулювання ризикового капіталу має бути спрямовано на відповідність загальної суми неоплачених страхових ризиків певному коефіцієнту. Разом з тим, компанії, що здійснюють іпотечне страхування, повинні мати підвищений порівняно з іншими страховиками мінімальний розмір статутного капіталу.

У деяких країнах заборонено страховому бізнесу здійснювати виплату комісійних за розміщення кредитів страхувальником або її агентом у тій чи іншій страховій компанії, оскільки це тлумачиться як здійснення заходів, що суперечать інтересам позичальника – покупця житла, який, не належачи до вигодонабувачів за страховим полісом, несе витрати з оплати іпотечного страхування. Крім того, забороняється передавати приватні іпотечні страхові компанії у власність або під контроль кредиторів, які користуються їх послугами. Регулювання ризикових капіталовкладень страховиків має застосовуватись і в Україні, оскільки держава прагне не допустити перекладання кредиторами несприятливого ризику на страховиків; уникати ситуації, коли кількість виданих високоризикових іпотечних кредитів збільшується до рівня, здатного порушити платоспроможність банків у період погіршення; використовувати незалежне джерело капіталовкладень у проведенні андеррайтингу при управлінні ризиками страхових компаній.

Варто підкреслити роль державного страхування у соціальних програмах. Так, у США у докризовий період існували наступні державні програми іпотечного страхування, що підтримували позичальників: використання надлишкового доходу від страхових внесків, виплачуваних за іпотечними кредитами з низьким ризиком позичальників із середнім рівнем доходів, для субсидювання витрат на страхування кредитів з високим ризиком, наданих позичальникам із низькими доходами; сплата страхових внесків фізичними особами з низьким рівнем доходів за нижчими ставками, ніж актуарно розрахованими. Негативною рисою цієї програми є часте звернення до Казначейства США за допомогою при недостатності власних коштів.

Таким чином, державне регулювання іпотечного страхування спрямоване на забезпечення стабільного функціонування як іпотечного ринку, так і національної економіки в цілому.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Циганов Сергій Андрійович

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Зростання і урізноманітнення потреб суб'єктів господарювання і населення в фінансово-кредитному обслуговуванні обумовлює необхідність поглибленого аналізу особливостей сучасного розвитку ринку фінансово-кредитних послуг, виявлення його відповідності якісним змінам, що відбуваються в процесах соціально-економічного розвитку країни. Актуальність вивчення питань організації ринку фінансово-кредитних послуг посилюється під впливом глобалізації, загострення конкуренції як у вітчизняному, так і світовому фінансовому просторі.

Сутність ринку фінансово-кредитних послуг полягає в організації законодавчо обумовленої системи взаємовідносин між його суб'єктами, які складаються в процесі купівлі-продажу послуг специфічного характеру, спрямуванні фінансових ресурсів від власників до позичальників. Фінансово-кредитні послуги можуть бути визначені як сукупність різноманітних форм мобілізації й використання фондів фінансових ресурсів для забезпечення процесу виробництва, виконаних робіт і надання послуг, які здійснюються на платній основі та мають відмінні риси свого функціонування. Наявність і розвиток фінансово-кредитних послуг зумовлена кругообігом грошових ресурсів, вони раціонально доповнюють мобілізацію й використання ресурсів в інших сферах і ланках фінансової системи.

За середнім розміром активів фінансово-кредитні установи в Україні значно відстають від фінансових посередників у більшості країн світу США, Західної Європи, Японія, тощо. Порівняно низька частка працюючих активів, включаючи позики реальному сектору економіки та інвестиції в цінні папери. Питома вага довгострокових інвестицій також невелика. Однак необхідно мати на увазі, що значна частина непрацюючих активів ряду українських фінансово-кредитних установ знаходиться на рахунках в іноземній валюті. З падінням курсу національної валюти ця частина валютних активів фактично перетворюється в активи, що приносять прибутки. Проте основна проблема залишається, і її суть – у недостатньому зв'язку фінансово-кредитної системи з реальним сектором економіки.

Надання фінансово-кредитних послуг фізичним та юридичним особам суттєво впливає на ефективність підприємницької діяльності в країні, рівень матеріального добробуту населення, стримує інфляційні процеси на макроекономічному рівні. Особливого значення набуває розвиток фінансово-кредитних послуг в контексті глобалізації світової економіки, поглиблення співпраці банківських установ різних країн світу. Фінансово-кредитні послуги виступають одним із найважливіших інструментів включення України в систему міжнародних фінансово-валютних відносин, а її кредитно-банківської системи до світового ринку капіталу.

Диверсифікація спектру різноманітних послуг і підвищення ступеня універсалізації діяльності на фінансово-кредитному ринку, що “визначає еволюцію організаційних форм фінансових інститутів: від “фінансової лавки” до “фінансового супермаркету” на основі об'єднань таких напрямів, як банківська справа, страхування, операції з нерухомістю, цінними паперами, консультаційні послуги тощо”, визначає тенденцію сьогодення.

Особливості сучасного етапу розвитку підприємництва в країнах із трансформаційною економікою, і зокрема України, визначають потреби суб'єктів господарювання не лише у традиційному кредитно-розрахунковому обслуговуванні з боку фінансових посередників, а й у більш ширшому асортименті фінансово-кредитних послуг (лізинг, факторинг, форфейтинг, трастові послуги, надання клієнтам своїх телекомунікацій тощо).

У сучасних умовах на ринку фінансово-кредитних послуг в країнах із трансформаційною економікою зростає роль банків з іноземним капіталом. Це обумовлено необхідністю глибинних структурних зрушень національної економіки, прискорення технологічного оновлення виробничого потенціалу. Водночас включення Україн в світовий фінансовий простір пов'язано з цілою низкою проблем, без розв'язання яких співпраця національної банківської системи може дати зворотній, негативний ефект.

Таким чином, від ефективного функціонування ринку фінансово-кредитних послуг, банківської системи в цілому залежить створення та розподіл внутрішнього валового продукту і національного доходу, регулювання грошового обігу, кредитування, фінансування та інші економічні і соціальні досягнення будь-якої країни. Безперечним є факт розгляду ринку фінансово-кредитних послуг як однієї з найбільш потенційних платформ, розвиток та удосконалення якої сприяє безпосередньому зростанню ВВП країни.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СПОСІБ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЇ

Волошенюк Володимир Васильович

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансовий ринок є одним з головних елементів загального національного ринку. Виникнення фінансового ринку в умовах ринкових перетворень обумовлено необхідністю створення відповідної фінансової площадки, де власники вільних грошових коштів мають можливість запозичити їх тим економічним суб'єктам, які виявляють в них потребу. Через структурні елементи фінансового ринку: фондовий ринок та інші ринки капіталів відбувається більш ефективно переміщення, трансформація вільних коштів в інвестиційні ресурси. Для акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів національної економіки та ефективного їх використання й призначений фінансовий ринок.

Фінансові посередники, які є учасниками фінансового ринку, забезпечують ефективний розподіл фінансових активів. Фінансові посередники – це фінансові установи, до яких в порядку за ступенем довіри домогосподарств, належать комерційні банки, інститути спільного інвестування, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди.

Використання ресурсів населення через розвиток ринку спільного інвестування як показує світовий досвід є найбільш перспективним та ефективним. За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу станом на 30.09.2014р. в Україні спостерігається незначне зменшення кількості компаній з управління активами та кількості інститутів спільного інвестування (ICІ - корпоративних та пайових інвестиційних фондів), що обумовлено кризовими явищами в економіці.

На сьогодні в Україні зареєстровано трохи більше 1200 інститутів спільного інвестування, що досягли нормативів згідно з діючим законодавством в сфері спільного інвестування. Серед них сукупна частка венчурних фондів залишається досить значною (84%).

Загальний обсяг активів інститутів спільного інвестування на сьогодні складає 205,4 млрд. грн.[1]. Якщо в середньому в Україні на один інвестиційний фонд припадає трохи більше 13 млн. дол. фінансових активів, то в Польщі – більше 120 млн. дол., США – 1217 млн. дол. Враховуючи динаміку зростання інститутів спільного інвестування в Україні і інших країнах, можна сказати, що в

найближчій перспективі розвиток ринку спільного інвестування носитиме швидше інтенсивний, ніж екстенсивний характер, тобто буде збільшуватися кількість тих ІСІ, які в умовах жорсткої конкуренції будуть нарощувати матеріальну та фінансову базу та зменшенням (поглинанням) дрібних інститутів спільного інвестування.

На сьогодні вкрай низькою залишається активність населення у спільному інвестуванні. На долю населення в активах інститутів спільного інвестування приходиться близько 11,7 млрд. грн. (це становить 5,7% від вартості активів ІСІ), тоді як заощадження населення на кінець червня 2014р. склали 427,8 млрд. грн., відношення вартості чистих активів до банківських депозитів фізичних осіб складає досить незначну величину (менше 1%) [2]. В інших країнах, зокрема США відношення вартості чистих активів до банківських депозитів фізичних осіб складає трохи більше 150%, Німеччині – трохи менше 40%, Польщі – трохи менше 20%.

Головні проблеми, які стримують процес трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний ресурс лежать в першу чергу в площині інституціональної економічної теорії.

Інституціональний аналіз поведінки домогосподарств на фінансових ринках дозволяє визначитися з деякими висновками. Оскільки домогосподарства на вказаних ринках зіштовхуються з невизначеністю, обмеженістю інформації та абсолютною недосвідченістю «середнього» домогосподарства, то вони не спроможні притримуватися раціональної, оптимізуючої поведінки.

Таким чином, інституціональні особливості поведінки домогосподарств на фінансових ринках в умовах трансформації враховуючи слабку економічну активність домогосподарств та очікування результативної та жорсткої державної економічної політики обумовили існуючий механізм трансформації заощаджень в інвестиції.

Список використаних джерел

1. УАІБ: Аналітичний огляд діяльності ІСІ у 3 кварталі 2014 р. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart/200689.html
2. Бубенов Ю.В. Особливості формування заощаджень домогосподарств /Ю.В. Бубенов // Економічний форум. – 2014. - № 4. – С. 175-187. – [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/j->

ГЛОБАЛЬНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Гордієнко Тетяна Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Початок ХХІ сторіччя ознаменувався посиленням впливу фінансів на економіку, що обумовило зростання ролі ринків фінансових послуг. З розвитком інтеграційних процесів збільшується вплив факторів глобального соціально-економічного середовища на вітчизняний ринок фінансових послуг. Виявлення та дослідження глобальних факторів впливу на ринок фінансових послуг України є важливою передумовою прогнозування тенденцій його подальшого розвитку, забезпечення інвестиційної привабливості та конкурентоздатності у світовому масштабі, формування ефективної моделі управління системними ризиками, обґрунтування вибору політики та інструментарію державного регулювання.

Ключові глобальні тенденції, які мають прямий чи опосередкований вплив на розвиток ринку фінансових послуг, можна розподілити на п'ять категорій: геополітичні, соціально-економічні, інформаційно-технологічні, регулятивні, інституційно-функціональні.

Група геополітичних факторів включає: формування багатополюсного світового порядку через зміщення балансу глобальної економічної потужності в бік країн, що відносились до розвиваючихся; зростання загрози геополітичних ризиків.

До соціально-економічних факторів входять: загальна тенденція до зростання середнього класу, при тому, що відмінні його темпи в різних країнах та збільшення нерівності в розподілі доходів провокує посилення соціального неспокою; скорочення торгових бар'єрів та зростання багатосторонніх торгових та інвестиційних відносин; дефіцит природних ресурсів, що обумовлює необхідність фінансової підтримки інновацій у аграрній, енергетичній та видобувній галузях і проявляється у формуванні сприятливого податкового клімату для учасників ринків із метою збільшення обсягів інвестицій у цільові сфери.

До інформаційно-технологічних факторів відносяться: зміна форм та методів, а також зростання швидкості передачі інформації; прогрес у сфері освіти та технології, що сприяє віртуалізації

фінансових відносин і розширенню кола користувачів фінансових послуг; розвиток технології m-servicing (надання дистанційних фінансових послуг за допомогою спеціальних мобільних додатків до смартфонів, планшетів і нетбуків); зростання ролі альтернативних моделей роботи у сфері фінансів.

Група регулятивних факторів охоплює: застосування інтегрованого підходу при організації державного регулювання та управлінських процесів у фінансово-кредитних установах, особливо в сфері ризик-менеджменту; інтернаціоналізацію нагляду та створення міжнаціональних органів регулювання; розвиток концепції об'єднання регулятивних функцій та створення єдиного органу регулювання та нагляду; переорієнтація наглядової політики з забезпечення фінансової стійкості й надійності фінансово-кредитних установ на захист прав інвесторів та споживачів фінансових послуг; посилення регулятивних вимог щодо рівня капіталізації та транспарентності фінансово-кредитних установ; застосування обмежень та впровадження суворих вимог до діяльності філій та представництв іноземних банків на локальних ринках, що призводить до деглобалізації ринку фінансових послуг; уніфікація регулятивних вимог з метою створення рівнонапружених умов діяльності фінансово-кредитних установ; зростання ролі саморегулювних організацій професійних учасників фінансового ринку.

До інституційно-функціональних факторів відносяться: концентрація уваги ризик-менеджменту на міграції ризиків; розширення та комплементація функціональних компетенцій фахівців фінансової галузі; цільова переорієнтація маркетингової політики зі стимулювання збуту (кількісних показників) на задоволення інтересів клієнтів (якісні показники).

Врахування вищезазначених факторів при розбудові вітчизняного ринку фінансових послуг сприятиме удосконаленню механізму його регулювання та підвищенню ефективності функціонування фінансово-кредитних установ.

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО- КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Дорошенко Маргарита Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

При подальшому процесі розбудови фінансового ринку необхідною передумовою є ефективне функціонування фінансових посередників таких, як банки та небанківські фінансові інститути. Вони відіграють вирішальну роль як у загальному розвитку окремих секторів економіки, а також виконують важливу соціально – економічну функцію, перерозподіляючи залучені кошти у інші фінансові активи.

На сьогодні сектор небанківських фінансових інститутів в Україні незначний, а участь цих установ у наданні фінансових послуг залишається майже непомітною. Однак позитивна динаміка у розвитку багатьох сегментів ринку фінансових послуг свідчить про їх вагомий потенціал та можливості його використання у майбутньому для забезпечення економічного зростання у країні.

Досвід розвинутих країн свідчить, що при ефективному функціонуванні небанківських фінансових інститутів досягається значний економічний ефект. Це проявляється у спроможності ефективно впливати на зростання обсягів інвестиційних ресурсів в економіці країни, задовольняючи потреби економічних суб'єктів у необхідному капіталі. Даний напрям є особливо актуальним для України в сучасних умовах становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки та її фінансової системи.

Поза увагою науковців та практиків залишається ще багато проблем, зокрема недостатньо досліджений конкурентний потенціал небанківських фінансових інститутів та перспективи їх розвитку в контексті зростання ринку фінансових послуг, а також вивчення окремих теоретичних та методологічних підходів щодо визначення соціально – економічної ефективності їх діяльності.

Небанківські фінансово-кредитні інститути визначено, як установи, що функціонують на ринку фінансових послуг відповідно до законодавства і надають вузькоспеціалізовані фінансові послуги (кредитування, інвестування) , які не належать до сфери банківської діяльності, спрямовані на трансформацію власних, залучених і запозичених грошових коштів з метою задоволення фінансових потреб споживачів та одержання прибутку. До небанківських фінансових інститутів відносяться страхові компанії, кредитні спілки,

ломбарди, недержавні пенсійні фонди, лізингові та факторингові компанії [1].

Економічна рецесія, неефективний банківський менеджмент щодо кредитної діяльності, валютні спекуляції, світова фінансова криза – усе разом наражає банки та інші фінансові установи України на великі системні ризики [2].

У сучасній науковій літературі найбільша увага приділяється проблемам банків, пропонуються певні заходи щодо зменшення кризових явищ. Водночас майже зовсім не висвітлюється інформація щодо становища інших фінансово - кредитних установ.

Серед основних шляхів удосконалення діяльності, які необхідно визначити пріоритетними для розвитку небанківських фінансових інститутів, є такі: забезпечення процесу формування нормативно – правової бази, щодо фінансово - кредитних установ, діяльність яких регулюється нормативними актами Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг; забезпечення прозорості діяльності окремих небанківських фінансових інститутів; запровадження системи нормативів для небанківських фінансових інститутів; вдосконалення порядку формування резервів на можливі витрати при здійсненні операцій кредитування окремими небанківськими фінансовими інститутами; поступове підвищення рівня капіталізації у відповідності до зростання показників усього небанківського фінансового сектора і ринків фінансових послуг [3].

Список використаних джерел:

1. Баланюк Л. Поняття та місце небанківських установ у фінансовій системі України // Право України. – 2008. №3. – с. 47 – 51.
2. Фінанси в трансформаційній економіці України: Навч. посібник / За ред. д. е. н., проф. М. І. Крупки. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені І.Франка, 2007. – 614 с.
3. Лунченко В. М. Перспективи розвитку небанківських фінансово – кредитних установ в Україні // ЛНУ ім. І. Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У БАНКУ

Недеря Людмила Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Формуванню ефективної системи внутрішнього контролю приділяється все більша увага у світі. Це питання набуло особливої актуальності в контексті останньої фінансової кризи, наслідки якої виявили недостатній рівень контролю, як зі сторони органів державної влади, так і всередині кожної організації. На банківський сектор України сьогодні додатково впливає політична ситуація, яка не сприяє економічній стабільності в державі, на фінансовому ринку та суттєво збільшує ризики діяльності.

Концептуальні основи внутрішнього контролю розроблені Комітетом організацій-спонсорів Комісії Тредвея (COSO), які враховані Базельським комітетом з банківського нагляду при розробці «Опорних положень оцінки системи внутрішнього контролю». Законодавча основа формування системи внутрішнього контролю в банках закладена Законом України «Про банки і банківську діяльність». Так в ст. 37 висвітлені органи управління та контролю в банку, банк повинен мати внутрішні положення, що регламентують порядок здійснення внутрішнього контролю (ст.19), складовою системою внутрішнього контролю банку є внутрішній аудит, до функцій якого включено перевірку наявності та оцінки ефективності роботи систем управління ризиками і внутрішнього контролю банку (ст.45), критерієм віднесення банку до проблемних є відсутність ефективних та адекватних систем внутрішнього контролю та/або управління ризиками (ст.75).

Національний банк України також в ряді своїх положень акцентував увагу банків на необхідність створення системи внутрішнього контролю, наводив класифікацію контролю, процедури контролю, визначав роль керівництва у побудові системи контролю в банку та місце внутрішнього аудиту в системі внутрішнього контролю. Але основний контекст цих положень націлений на організацію операційної діяльності банку та облікових процедур і не був концентрований виключно на внутрішній контроль.

В кінці 2014 року Національний банк України затвердив Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України, підтверджуючи цим обґрунтування Базельського комітету з банківського нагляду щодо необхідності створення системи внутрішнього контролю – подібні системи запобігли б виникненню

або зробили б можливим негайне виявлення проблем, які привели до збитків, і, як наслідок, скоротили б збиток, понесений банком та банківською системою взагалі. Національний банк України зобов'язав банки до 01 липня 2015 року привести внутрішні документи щодо організації системи внутрішнього контролю у відповідність до викладених вимог.

В документах міжнародних організацій, Національного банку України та в науковій літературі не має однозначного тлумачення дефініції «внутрішній контроль». COSO розглядають його як процес, INTOSAI - як інструмент управління (Рекомендації із стандартів внутрішнього контролю) та Національний банк України - як сукупність процедур банку, що спрямовані на забезпечення ефективності та результативності здійснення операцій банку, ефективності управління активами і пасивами, ризиками, забезпечення повноти, своєчасності та достовірності ведення бухгалтерського обліку та складання і надання фінансової, статистичної, управлінської, податкової та іншої звітності, запобігання шахрайству, комплаєнс тощо.

В основу сучасної концепції побудови системи внутрішнього контролю покладений ризико-орієнтований підхід, де процедурам контролю за ризиками повинна приділятися значна увага. Крім оцінки ризиків до елементів системи внутрішнього контролю відносять контрольне середовище, що створюється керівництвом банку, контрольні процедури, інформація та комунікація, моніторинг.

У організаційну основу системи внутрішнього контролю закладені принципи, що забезпечують безперервну дію контрольних процедур на всіх напрямках банківській діяльності і рівнях ухвалення рішень. До них, зокрема, відносяться принципи: дієвості та ефективності, розподілу обов'язків, своєчасності, незалежності, конфіденційності.

Ефективності функціонування внутрішнього контролю виявляється в процесі здійснення моніторингу. Моніторинг на здійснюється рівні всіх структурних підрозділів, які залучені до системи внутрішнього контролю. Звітність за результатами моніторингу узагальнює виявлені недоліки, їх причини та наслідки і разом із сформованими пропозиціями передається для прийняття відповідних рішень правлінням та раді банку. Остаточну оцінку ефективності функціонування системи внутрішнього контролю повинен здійснювати підрозділ внутрішнього аудиту банку. Крім контролю зі сторони банку за системою внутрішнього контролю Національний банк України має право здійснювати перевірку

ефективності функціонування цієї системи та приймати рішення щодо його життєдіяльності.

Банк узагальнює результати. Звіти про результати моніторингу ефективності функціонування системи внутрішнього контролю мають готуватися, доводиться до відома керівників інших структурних підрозділів і обов'язково містити інформацію про узагальнені недоліки системи внутрішнього контролю, причини їх виникнення, ймовірні наслідки, до яких можуть призвести ці недоліки, та пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування системи внутрішнього контролю.

Підрозділ внутрішнього аудиту здійснює перевірку й оцінку ефективності функціонування системи внутрішнього контролю.

У законодавстві України встановлено низку норм, що регулюють питання внутрішнього контролю в банках. Так, Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає, що установчі документи кредитної організації повинні містити інформацію про органи внутрішнього аудиту банку (ст. 16), а органами контролю банку є ревізійна комісія та внутрішній аудит (ст. 37). Стаття 45 розкриває функціональну та організаційну структуру служби внутрішнього аудиту, а стаття 69 визначає обов'язковість розкриття інформації про стан внутрішнього контролю зовнішніми аудиторами при здійсненні обов'язкового щорічного аудиту банку.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СТІЙКИХ ВІДНОСИН БАНКІВ З КЛІЄНТАМИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Маслова Наталя Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Ринок фінансових послуг особливо динамічно розвивається в епоху глобалізації економіки, інтеграції фінансових ринків і фінансових установ світу, інтенсифікації міжнародного руху товарів, капіталів, послуг, трудових ресурсів, інформації, технологій. Сьогоднішній фінансовий ринок України характеризується поступовим відновленням ринку капіталу, насиченням ринків банківськими продуктами із зростаючим рівнем конкуренції.

В умовах динамічних змін на фінансових ринках, особливо в період економічних криз, вагомою передумовою подальшого розвитку банків, розширення їх клієнтської бази й удосконалення управління ними є узагальнення теоретичних основ і вдосконалення

методики комплексної оцінки діяльності банків, які ґрунтуються на всебічному аналізі досягнутих результатів, враховують їх динаміку й особливості вітчизняного ринку фінансових послуг [1, с. 2].

Орієнтація на максимальне урахування персональних потреб клієнтів призводить до сприйняття ринку фінансових послуг як клієнтоорієнтованого фінансового ринку.

За рахунок конкуренції та боротьби банків за клієнтів дуже знижується маржа. У цих умовах основним акцентом стратегії корпоративно-інвестиційного бізнесу є збереження частки в обсягах бізнесу з одночасним поліпшенням його структури і підвищенням його ефективності. У цих умовах, банкам необхідно перейти від нарощування обсягів бізнесу «широким фронтом» по всіх сегментах ринку до виявлення та зміцнення позицій у «точках зростання» - найбільших і /або швидко зростаючих секторах ринку [2].

Особливу увагу заслуговують проблеми створення стійких партнерських відносин банків саме з корпоративними клієнтами, які є потужним джерелом прибутку. Важливим критерієм, який суттєво відрізняє відносини банку з корпоративними клієнтами від роздрібних клієнтів є можливість налагодження будувати відносини за принципами партнерства, тривалості взаємодії, комплексного обслуговування. З позиції клієнта сенс партнерських відносин полягає в тому, що за допомогою банківських послуг задовольняти фінансові інтереси свого бізнесу і покращувати фінансово-господарський стан підприємства. В цілому суть партнерських відносин можна виразити як примноження грошових потоків клієнта і їх оптимальне використання в інтересах як самого клієнта, так і банку.

Результатом партнерства з банком має бути розвиток підприємства, розширення виробництва та збуту, впровадження новітніх технологій та інновацій, що призводять до подальшого зростання потреби підприємства у банківських послугах (як їх обсягів, так і нових видів), що певним чином відобразиться і на рості основних показників діяльності банку та зміцнення його позицій на ринку. Йдеться не лише про виявлення банком перспективних підприємств, що динамічно розвиваються, ще на ранній стадії їх росту та «прив'язування» їх до банку, але і про всебічну підтримку банком існуючих підприємств-клієнтів, безпосередню участь в їх розширенні та розвитку.

В результаті взаємодії виграють не тільки клієнти, але, перш за все, і самі банки, отримуючи у разі налагодженої роботи та професійного консультування надійного перспективного партнера,

що зберігає кошти на рахунках в банку і користується послугами банку як фінансового агента.

Отже, корпоративно-інвестиційна політика у більшості українських банків має значний потенціал розвитку за рахунок більш інтенсивної клієнтської роботи і росту захоплення клієнтської бази. Для більшості банків необхідно зробити акцент на формуванні стабільної групи клієнтів - споживачів банківських продуктів і послуг, орієнтуючись на підприємства середнього бізнесу. Це пов'язано з необхідністю знизити ризики, поступово зменшуючи рівень залежності банку від великих клієнтів [2].

Ефективна робота з клієнтами можливість бізнесу вести прямий діалог з банком та отримувати не тільки банківське обслуговування, а і практичні рекомендації з питань, що цікавлять. У процесі такого спілкування банки організують найбільш продуктивну взаємодію з важливими клієнтами на ринку фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Юрчук О.М. Банківська діяльність на ринку фінансових послуг спеціальність. – автор... канд. ек. наук: 08.00.08 / О.М. Юрчук, 2010.– 22 с.
2. Фурман В. Основні напрямки формування банками ефективної корпоративної стратегії / В.Фурман // Банківські технології. – 2012. – № 3. - С.4-9.

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ІНСТИТУТИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Міняйло Олександр Іванович

Київський національний торговельно-економічний університет

Одним з основних чинників розвитку національної економіки є фінансово-кредитні інститути, що формують інституційну основу розвитку держави на рівні з іншими інституціями. Фінанси є економічними відносинами, що виникають у зв'язку з рухом грошей з метою формування та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів. Кредит являє собою економічні відносини, що виражають рух грошей на умовах зворотності та

платності. В процесі розширеного відтворення фінанси і кредит слід розглядати як єдину систему.

Фінансово-кредитні інститути можна розглядати, як державні і приватні комерційні організації, що здійснюють фінансові операції з кредитування, залучення вкладів, ведення розрахункових рахунків тощо. Більш доцільним є розгляд фінансово-кредитних інститутів крізь призму відносин, що виникають у процесі економічного розвитку задля задоволення потреб суспільства у довгостроковому періоді.

Розглядаючи як інститут фінансово-кредитний механізм, важливо розуміти, що з точки зору теорії механіки, призначенням будь-якого механізму є перетворення руху одного або декількох тіл в спрямовані рухи інших тіл. Тому використання поняття «фінансово-кредитний механізм» в економіці передбачає реальне функціонування певної системи елементів.

Фінансово-кредитний механізм має відображати напрями, характер і сутність функціонування фінансово-кредитних відносин суспільстві. Відповідно до цього, фінансово-кредитний механізм – це сукупність фінансових інструментів і важелів, а також форм і методів державного впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Фінансово-кредитні інструменти – це засоби, що застосовуються для виконання завдань, передбачених фінансово-кредитною політикою. Основними фінансово-кредитними інструментами є: податки та збори, ціни, грошовий і позичковий капітал, фінансові ресурси, відсоткові ставки, стимули, санкції, цінні папери, валюта, страхові поліси, кредитні договори тощо.

Основними принципами та ознаками ефективного фінансово-кредитного механізму, що націлений на економічне зростання, має бути:

- множинність і конкурентність джерел фінансування;
- методи та інструменти акумуляції необхідних коштів не мають нести занадто значного фіскального навантаження на більш традиційні, в технологічному сенсі, види економічної діяльності;
- логічність, прозорість і вірна правова оцінка механізмів та інструментів фінансування. Також можна віднести прогнозованість і послідовність державної політики стимулювання економічного розвитку;
- комплексність і мобільність фінансових ресурсів в межах руху від одного пріоритетного напрямку прикладання суспільних сил до іншого. Капітал повинен бути готовим брати ризики та мігрувати в невідоме середовище без підтримки контрагентів;

- чітко визначені рамки функціонування спекулятивного капіталу і тіньових схем в системі економічного зростання;
- стабільне зростання об'єму фінансових ресурсів і віддачі від вкладення в реальний сектор економіки;
- врахування циклічності економіки.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ У ФІНАНСУВАННІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Романишин Володимир Орестович
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

В умовах нестабільності економічного розвитку одним із ключових питань управління підприємством є забезпечення його достатніми обсягами фінансових ресурсів. Обмеженість власних ресурсних можливостей суб'єктів господарювання спонукає їх до активного залучення позикових коштів, що важливо не лише з погляду забезпечення поточної діяльності, але й перспектив їхнього подальшого розвитку.

Серед традиційних форм кредитування провідна роль належить банківським кредитам. Їхнє превалювання серед джерел формування позичених ресурсів підприємства має об'єктивне пояснення. В умовах нерозвинутості ринку цінних паперів та слабкості небанківських фінансових інститутів банківські ресурси виступають єдиним доступним джерелом позичених коштів для широкого кола суб'єктів господарювання.

Основною перевагою банківського кредитування господарської діяльності є свобода використання отриманих грошових коштів. Крім цього, укладання кредитної угоди передбачає збереження конфіденційності управлінської та фінансової звітності, яка доступна лише банку-кредитору. Іншими перевагами цієї форми фінансування є: оперативність – термін між поданням заявки і рішенням про виділення кредиту значно менший, ніж строки залучення коштів від облігацій; низькі накладні витрати на залучення коштів. Втім, залучення банківського кредиту вимагає виконання вимог організаційного характеру: підготовки бізнес-плану, обґрунтування доцільності кредитування відповідно до критеріїв банку; забезпечення прозорості бухгалтерського обліку; оформлення заставного майна чи пошук поручителя та ін.

Оцінюючи динаміку залучення вітчизняними підприємствами банківських кредитів впродовж останніх років, можемо констатувати, що вони мають стійку тенденцію до зростання. Так, на 1 січня 2015 року залишок кредитних коштів, залучених нефінансовими корпораціями України усіх форм власності становив 778,8 млрд. грн., що в 1,55 рази перевищило показники 2009 року. При цьому 91,5% сукупного обсягу кредитних ресурсів залучено корпораціями недержавної форми власності, залишок заборгованості за виданими їм кредитами на 1 січня 2015 року становив 714,8 млрд. грн.

Не зважаючи на стабільне зростання масштабів кредитування вітчизняних підприємств, його якісні параметри погіршуються. Так, впродовж аналізованого періоду приріст залишків за короткостроковими кредитами значно перевищував відповідні показники для довгострокових кредитів.

Стійке зниження питомої ваги довгострокових кредитів, на наш погляд, є негативною тенденцією і свідчить про обмежені можливості для підприємств інвестувати залучені кредитні кошти у власний розвиток. Основне призначення короткострокових кредитів – це покриття поточних видатків у ході господарської діяльності підприємства, тоді як довгострокові кредити, зазвичай, спрямовуються на інвестиційні цілі. Таким чином, прискорене зростання короткострокового кредитування вказує на те, що основна частина підприємств не має змоги або не планує розширювати в майбутньому масштаби власної діяльності, що загрожує стагнацією економіки країни.

Серед причин низького рівня довгострокового кредитування варто виділити низьку кредитоспроможність вітчизняних підприємств, що спонукає банки віддавати перевагу кредитуванню високоприбуткових операцій зі швидким обігом капіталу, зокрема, споживчому кредитуванню, а не фінансуванню інвестиційних процесів. При цьому високий ризик надання кредитів на довгий період банки, як правило, компенсують підвищеною вартістю таких позик, що різко звужує коло потенційних позичальників. З іншого боку, відсутність у банків пасивів відповідної строковості є наслідком недовіри з боку населення, яке є основним постачальником ресурсів до банків, основу їхньої депозитної бази складають кошти з терміном залучення до одного року, лише незначну частину з яких можна спрямувати на довгострокове кредитування. Ще однією причиною високого рівня процентних ставок за кредитами, крім згаданого дефіциту довгострокових ресурсів, є економічна та політична

нестабільність в країні, що обумовлює високий рівень кредитних ризиків системного характеру.

Проблемним є також питання щодо гарантування повернення кредитів, виданих на тривалий термін, яке в сучасних умовах знаходить своє вирішення за рахунок використання механізму застави, що додатково стримує зростання обсягів кредитування. Стримуючим чинником при кредитуванні також є недосконалість механізму реалізації положень законодавства про банкрутство.

АСИСТАНС ЯК СКЛАДОВА ІНФРАСТРУКТУРИ СТРАХОВОГО РИНКУ

Ротова Тетяна Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

При дослідженні проблем вітчизняного страхового ринку актуальним є вивчення його інфраструктури, яка формується особливо активно в останні роки. Її доцільно розглядати як систему інститутів сприяння створенню, купівлі-продажу і споживанню страхових послуг і відповідних цим інститутам різних регулюючих механізмів.

Призначення такої системи - підтримка впорядкованих взаємовідносин між усіма учасниками ринку і, перш за все, між страхувальниками і страховиками.

Для розвитку страхового ринку важливі всі складові інфраструктури, особливо: фахова термінологія; правове та нормативне забезпечення; інформаційні технології; страхові посередники; організації, що займаються: асистансом, страховою експертизою; консалтингом, рекламою, аутсорсингом деяких функцій страховиків; наукові й освітні установи, державні наглядові органи тощо.

Зазначені вище елементи інфраструктури у даний час розвинені в різному ступені. Зупинимося на медичному асистансі, враховуючи його значущість для споживачів страхових послуг та дані щодо рівня страхових виплат (середній у перших 50 страховиків – 70,63%) і суми страхових виплат – 1 025 935,2 тис.грн. [1].

В асистансі мова йде не про грошове відшкодування збитку, а надання послуги у формі негайної допомоги і важливіший у страхуванні елемент відшкодування відходить на другий план. Міжнародні асистанські компанії, що надають допомогу туристам за

кордоном, мають розгалужену мережу представництв в усьому світі: Europe Assistance, Inter Partner Assistance, Coris Assistance. Ці послуги (виклик лікаря в нічний час чи термінова госпіталізація випадку захворювання застрахованого; супровід до місця проживання) доповнюють власне медичну допомогу туристам.

Переважає більшість полісів зі страхування медичних витрат (до 80%) реалізується через туристичні фірми, які виступають у ролі агентів страхових компаній. Безпосередньо у страховиків поліси купують ті мандрівники, які бажають їздити за кордон самостійно.

Слід відмітити, що міжнародний асистанс має досить великий перелік обмежень, основне з яких зводиться до того, що можна розраховувати на одержання тільки невідкладної медичної допомоги, але не лікування.

Асистанські компанії прагнуть убезпечити себе від будь-яких зловживань і неправильного розуміння сервісу. Тому розробили цілий список обмежень, заснований на практиці спілкування з туристами (витрати пов'язані із: захворюваннями, які протягом певного періоду перед датою страхування вимагали лікування; нервовими, хронічними, психічними захворюваннями і їх загостреннями та ін.).

У добровільному медичному страхуванні (ДМС), яке діє на території нашої країни, існує інша організація асистанських служб та дещо інші завдання: послуги з виклику лікаря, машини швидкої допомоги, запис до лікарів різного фаху, діагностичне обстеження тощо.

Слід зазначити, що співробітники асистанської компанії є, як правило, лікарями й вміють організувати консультацію спеціалістів певного профілю, знайти необхідний медичний препарат в аптеках, надати консультації щодо умов договору страхування. А сучасні програмно-апаратні комплекси дозволяють швидко й ефективно обробляти дзвінки, що надходять, та ідентифікувати клієнта, оскільки містять інтелектуальну систему маршрутизації дзвінків, систему запису звукового тракту.

Наявність асистансу як сервісної служби страховика можна вважати однією з його конкурентних переваг. Особливої значущості вона набуває саме для добровільного медичного страхування. Якщо у більшості ризикових видах страхування сервісні служби, забезпечуючи надання додаткових послуг, суттєво не впливають на виконанням страховиком зобов'язань за договором, то у ДМС ситуація інша. Асистанс тут має надто оперативно вирішувати велику кількість реально життєво значущих питань. Це передбачає більшу

відповідальність як перед застрахованим, так і страховиком за якість роботи.

При обслуговуванні договорів ДМС страховики користуються двома типами асистансів – внутрішнім (у складі страховика) та зовнішнім (працює як окрема юридична особа). Серед експертів страхового ринка не існує єдиної думки щодо кращого варіанту. Деякі вважають, що «якість роботи асистансу багато в чому залежить від ступеню його автономності» [2].

М.Чередниченко розглядає вплив автономності на ціну та якість страхового продукту, переваги та недоліки з погляду застрахованого. З іншого боку, внутрішній асистанс коштує страховику дешевше, а відтак і остаточна ціна страхового продукту для потенційного страхувальника буде нижче. Однак зовнішній асистанс буде намагатися дотримуватися балансу інтересів між основними сторонами страхових відносин, оскільки цінує свій імідж.

У дотриманні зазначеного балансу відіграють прямі договори між страхувальником і асистансом, які укладаються паралельно із договором страхування. Такий договір гарантує найменший вплив збитковості страховика на якість обслуговування асистансом договорів ДМС.

Практика підтверджує доцільність варіанту, коли первинні звернення від застрахованих приймають лікарі, обробляють їх та, враховуючи суто логістичні завдання, передають диспетчерам.

Отже, для потенційних страхувальників, вважаємо, важливо при виборі страховика цікавитися й партнерськими зв'язками із асистанськими компаніями.

Розвинута мережа асистанських компаній різного профілю сприятиме створенню умов для більш ефективної діяльності страхових компаній на вітчизняному страховому ринку та надання більш якісних послуг споживачам.

Список використаних джерел

1. ТОП50 на рынke ДМС за 12 месяцев 2014 г. // Insurance TOP – 2015 – № 1(49). – с.48.
2. Медицинский ассистанс. Особенности работы в Украине. М.Чередниченко. [Електроний ресурс] – Режим доступа: <http://med-insurance.com.ua/review/199>.

ОЦІНЮВАННЯ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ БАНКУ НА ОСНОВІ ДОХОДНОГО ПІДХОДУ

Рязанцева Валентина Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Основною характеристикою вартісно-орієнтованого управління є функціонування банку, формування стратегії, завдань, оцінювання результатів та стимулювання працівників в довгостроковій перспективі, що базуються на зростанні вартості банків. Це дасть змогу банківським установам збільшити свою конкурентоспроможність, підвищити інвестиційну привабливість.

Метою проведеного дослідження є оцінка вартості бізнесу на основі доходного підходу (модель Блека-Шоулза, модель Ольсона та двуфакторна модель) та апробація його застосування до основ діяльності банку. Оцінці підлягає 100% звичайних акцій банку. На основі апробованих методик спрогнозована його вартість на майбутні періоди.

В якості об'єкта оцінки обрано публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» (ПАТ Ощадбанк), що є членом Асоціації українських банків, функціонує в різних містах України і має типові позиції в порівнянні з іншими представниками банківської системи країни.

Існує три загальновідомі підходи до оцінки компаній, в тому числі до оцінки вартості банків, а саме:

- витратний підхід, тобто сукупність методів оцінки вартості об'єкта, що спираються на визначення затрат для даного об'єкта (скоригована балансова вартість);
- порівняльний підхід як сукупність методів оцінки, заснованих на порівняння об'єкта з аналогічними об'єктами, по відношенню до яких існує інформація про ціни угод з ними;
- доходний підхід – сукупність методів оцінки, основаних на визначенні очікуваних доходів від об'єкта оцінки.

Синтетична модель Блека-Шоулза є важливим інструментом оцінки опціонів в сучасних умовах. За цією моделлю вартість банку розглядається як вартість колл-опціону, що складається з активів та забор'язань банку.

Наступним етапом дослідження є проведення додаткової оцінки вартості власного капіталу банку на основі моделі Ольсона. Ця модель встановлює залежність вартості капіталу банку від його балансової вартості (або чистих активів), аномального доходу (або різниці між реально отриманою інвесторами віддачею на капітал та очікуваною віддачею, тобто віддачею з урахуванням ставки дисконтування) та параметром, що характеризує прогноз аномальних доходів, враховуючи їх динаміку.

Наступним кроком дослідження є оцінка вартості власного капіталу банку на основі ретроспективної двофакторної моделі. Специфікація моделі припускає існування лінійної залежності між ринковою вартістю капіталу банку та ринковою вартістю активів і вартістю забов'язань.

В результаті проведеного дослідження були отримані наступні оцінки вартості пакету акцій ПАТ Ощадбанк:

- оцінка за моделлю Блека – Шоулза складає 17 654 675 тис. грн.;
- оцінка за моделлю Ольсона складає 17 917 576 тис. грн.;
- оцінка за двофакторною моделлю складає 17 967 856 тис. грн .

Всі оцінки, отримання різними способами, знаходяться в межах обчисленого довірчого інтервалу. Прогнозується, що з ймовірністю 0,95 капітал ПАТ Ощадбанк знаходиться в межах від 17 217 392 тис. грн. до 18 718 321 тис. грн., а в середньому потрапляє в інтервал від 17 699 202 тис. грн. до 18 236 511 тис. грн. з ризиком помилитися не більш ніж в 5% випадків.

Для отримання узгодженої оцінки по результатам доходного підходу, припустимо, що питома вага кожної з них однакова. Таким чином, усереднена величина вартості капіталу ПАТ Ощадбанк дорівнює 17 846 702 тис. грн.

Проведені розрахунки засвідчили практичну придатність використання відомих методик на основі моделі Блека – Шоулза, моделі Ольсона та запропонованої двофакторної моделі для оцінки вартості банків та визначили основні напрямки подальших прикладних досліджень щодо інструментів оцінки бізнесу.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що вартісно-орієнтований підхід є важливим етапом розвитку практики стратегічного менеджменту банку та прийняття ефективних управлінських рішень.

МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАРАНТІЙНИХ ФОНДІВ В АВТОТРАНСПОРТНОМУ СТРАХУВАННІ

Салайчук Олександр Миколайович
Моторне (транспортне) страхове бюро України

Страхування, як вид господарської діяльності, супроводжується певними ризиками, які нерідко призводять до банкрутств суб'єктів господарювання. Особливо гострою проблема неплатоспроможності страховиків постає у автотранспортному страхуванні – одному з наймасовіших та поширеніших видів страхування. Механізмом, який забезпечує гарантування страхових виплат у разі визнання страховика неплатоспроможним є функціонування страхових гарантійних фондів. Страхові гарантійні фонди представлені, у переважній більшості країн, в обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності, рідше, у добровільному автострахуванні КАСКО.

Незважаючи на певну організаційну універсальність гарантійних фондів, загальні принципи їх створення та засади функціонування у різних країнах мають свою специфіку.

У світовій практиці виділяють дві основні моделі створення таких фондів: фонд за окремим видом або видами страхування та фонд, який охоплює всі договори страхування. Фонд за окремим видом страхування формується для підтримки страхового ринку, як правило, за якимсь обов'язковим видом страхування, у той час як загальний фонд формується для гарантування здійснення страхового відшкодування широкому колу страхувальників, застрахованим чи потерпілим особам на страховому ринку в цілому [1].

Методом фінансово-організаційної підтримки гарантійного фонду у разі визнання страховика неплатоспроможним у автотранспортному страхуванні є здійснення компенсаційних виплат безпосередньо страхувальникам, застрахованим чи потерпілим особам [2].

Більшість гарантійних фондів за договорами автострахування мають певні обмеження при здійсненні прямих компенсаційних виплат. Такі обмеження пояснюються тим, що страхувальники є також, певною мірою, відповідальними за вибір того чи іншого страховика, а отже у разі банкрутства останнього повинні розділити його ризики.

Гарантійні фонди наповнюються фінансовими ресурсами за рахунок страховиків, що входять до складу організації, яка здійснює

управління фондом. Такими організаціями є об'єднання страховиків, саморегулюючі організації або структури, юридично відокремлені від страховиків. У більшості випадків членство страховика у такій організації є обов'язковою умовою для отримання права на провадження того чи іншого виду страхування.

Фінансування гарантійних фондів відбувається за рахунок вступних членських внесків страховиків та щомісячних відрахувань із зібраних страхових премій. У деяких країнах формою фінансування є сплата страховиками фіксованих сум за певний період часу. Найпоширенішою формою фінансування гарантійних фондів у світовій практиці є відрахування із зібраних премій, адже така форма дозволяє співвідносити розмір відрахувань страховика до фонду із його часткою ринку та прийнятими ним ризиками за укладеними договорами страхування.

Виділяють дві схеми фінансування гарантійних фондів: превентивне резервування коштів на випадок банкрутства страховиків та збір коштів з учасників гарантійного фонду після настання банкрутства одного із його членів [3].

Вивчення та застосування зарубіжного досвіду гарантування страхових виплат в автотранспортному страхуванні сприятиме удосконаленню теоретико-практичних засад функціонування механізму фінансових гарантій в означеному сегменті страхового ринку України.

Список використаних джерел

1. Гарантійные фонды как механизм защиты прав потребителей страховых услуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ininfo.ru/mag/2011>
2. Commission staff working document impact assessment. Accompanying document to the White Paper on Insurance Guarantee Schemes [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010
3. Insurance and private pensions compendium for emerging economies [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.oecd.org>

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯМ

Сидоренко Віктор Анатолійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Прояви світової фінансової кризи та сучасні тенденції економічного розвитку України вимагають професійної уваги регулюючих та наукових інституцій до процесів капіталоутворення в банківській системі України на макроекономічному рівні. Дана позиція обґрунтовується тим, що адекватність капіталу банківської системи України залежить від вартісних та структурних характеристик капіталу, яким володіють, розпоряджаються та який використовують у своїй діяльності комерційні банки.

Визначення сутності будь-якого економічного явища є основою його аналізу. Капіталоутворення означає процес формування капіталу банку, тобто не є економічною категорією. Економічною категорією є капітал банку у якому фокусується суспільний характер діяльності суб'єктів господарювання та властиві йому функції.

У сучасній економічній літературі, як у вітчизняній, так і зарубіжній, зустрічається багато визначень капіталу банку. За результатами наукового аналізу цих визначень запропоновано два підходи до вивчення сутності банківського капіталу:

- капітал банку у підприємницькому значенні;
- капітал банку в суспільному значенні

У рамках першого підходу досить поширеним є погляд на капітал банку як суму власних коштів банку, яка складає фінансову основу його діяльності та джерело формування ресурсів. Таке визначення капіталу банку практично ототожнюється з власним капіталом.

У нормативних документах поняття «власні кошти» та «капітал банку» вживаються як тотожні. Зокрема, вітчизняне законодавство визначає сутність банківського капіталу як залишкову вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. При цьому подається поділ банківського капіталу на основний та додатковий, згідно із встановленими нормативними актами Національного банку України. Отже, законодавство трактує поняття капітал банку лише як власний банківський капітал.

Підсумовуючи різні тлумачення банківського капіталу, робимо висновок, що банківський капітал в суспільному значенні правомірно розглядати як сукупність грошових коштів (власних, залучених та

позичених), які перерозподіляючись між суб'єктами банківської системи, підтримують стабільність, як власного функціонування банку, так і стабільність функціонування усіх суб'єктів банківської системи.

Що ж стосується формування системи управління капіталоутворенням, то воно здійснюється з позиції адекватності капіталу на основі даних про зростання та перспективи розвитку банку, розміру та величину ризиків, а також методів управління капіталом банку. Сучасні методи управління розвитком та функціонуванням установ банків спираються на уявлення про них як про економічні системи.

Загалом система управління визначається як безліч або сукупність взаємопов'язаних між собою предметів, явищ, знань про природу та суспільство.

Отже, при управлінні капіталоутворенням в банківській системі необхідно виходити з того, що основною його метою є формування та підтримка адекватного рівня капіталу, іншими словами – метою є досягнення певного рівня його адекватності вибраним стратегічним цілям розвитку банку.

Під системою управління капіталоутворенням в банківській системі України розуміється сукупність елементів (стратегія управління: джерела капіталоутворення, методи та важелі, нормативно-правове та інформаційно-аналітичне забезпечення) взаємопов'язаних та взаємообумовлених, орієнтованих на підтримку певного рівня достатності капіталу відповідно до вибраних цілей розвитку банку.

Банк як єдиний елемент банківської системи, здійснює свою діяльність в рамках встановлених правил бізнесу та вимог регулятора. Разом з тим, управління діяльністю банку підпорядковане не лише вимогам регулятора, але і загальним законам ринку та розвитку економіки країни.

Управління діяльністю банку як єдиний процес включає в себе всі елементи корпоративного управління, взаємодію усіх бізнес-одиниць.

Управління капіталоутворенням в банківській системі та оцінка достатності капіталу для бізнесу, безумовно, є одними з ключових процесів управління діяльністю банку.

До основних елементів побудованої системи управління капіталоутворенням в банківській діяльності належать: об'єкти та суб'єкти системи управління; принципи та стратегії управління;

забезпечення: методико-інформаційне, функціонально-цільове, нормативно-правове, організаційне.

Система управління капіталоутворенням складається з двох основних підсистем: функціональної та забезпечувальної. Забезпечувальна підсистема визначає основні функції управління. В структуру цієї підсистеми входить нормативно-правове забезпечення. Функціональна підсистема є основною. Ключовим її елементом є стратегія управління капіталом.

Під стратегією управління капіталом банку пропонується розуміти сукупність взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення потрібного рівня адекватності капіталу, необхідного для реалізації стратегії розвитку банку.

Можна виділити три види стратегії управління капіталом банку:

Стратегію управління власним капіталом банку, основний акцент в якій робиться на отримання максимальної віддачі капіталу, тобто на максимізацію прибутку при підтримці ліквідності.

Стратегію управління, в якій перевага надається підтримці ліквідності при заданій нормі прибутку.

Стратегію, в якій значущість ліквідності та прибутковості врівноважені.

Залежно від стратегії розвитку банку вибирається стратегія управління капіталом. При цьому одразу підключається забезпечувальна підсистема, яка гарантує нормативний супровід, забезпечення інформацією (на фінансових ринках), організаційний та технологічний супровід. Водночас, що забезпечувальна підсистема підключається не після вибору стратегії, а в процесі вибору стратегії управління капіталом банку.

Отже, в рамках переходу на Базель III необхідне диференційоване застосування системи управління капіталоутворенням залежно від специфіки діяльності банку, його рейтингового рівня. Потрібно надати можливість великим банкам впроваджувати підходи, що базуються на внутрішній системі рейтингів.

Таким чином, за допомогою запропонованої системи управління капіталоутворенням, банки можуть регулювати величину власного капіталу.

Список використаних джерел

1. Україна Закон. Про банки і банківську діяльність : від 07.12.2000 року № 2121 – III (зі змінами і доповненнями) // Відомості

- Верховної Ради України. – 2001. - № 5. – С. 30.
2. Україна. Інструкція. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. - № 368 // Офіційний вісник України. – 2001. - № 40. – С. 83.
  3. Алексеєнко М. Д. Капітал банку : питання теорії і практики. Монографія. - К.: КНЕУ, 2002.–276 с.
  4. Аналіз діяльності комерційного банку: Навч. посібник / За ред. Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича. — Житомир: Рута, 2001. — 384 с.
  5. Базарний Д. В. Вартість власного капіталу в банківському секторі України / Д. В. Базарний // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №9. –с. 232

СИСТЕМНІ РИЗИКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сушко Наталія Мар'янівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Однією з причин посилення фінансової нестабільності в 2008-2009 рр. стала реалізація накопиченого системного ризику у глобальній банківській системі. Це зумовило необхідність поглибленого розуміння сутності та чинників як системного ризику взагалі, так і щодо системного ризику банківського сектора.

У сучасній науковій літературі та у документах фінансово-кредитних установ різного рівня представлено вузьке трактування системного ризику, що базується на процесному підході і зводиться до розкриття і констатації процесу, без дослідження причинно-наслідкових зв'язків. У вітчизняній науковій літературі існує три основні підходи (макро-, мікро- та комплексний підходи) щодо трактування поняття «системний ризик» (в межах вузького і широкого розуміння). Щодо банківської системи, яка має макроекономічний зріз функціонування, то, на наш погляд, доцільно використовувати саме широке розуміння трактування поняття «системний ризик» в межах комбінованого підходу з урахуванням причинно-наслідкового зв'язку цього процесу.

В основі виникнення та накопичення системного ризику банківської системи лежать необхідні і достатні умови, що пов'язані з великою кількістю чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Необхідною умовою виникнення та накопичення системного ризику є наявність взаємозв'язків між різними сегментами

фінансових і товарних ринків або між інститутами (в т.ч. банками), які служать передавальним механізмом системного ризику. При цьому тип взаємозв'язків між ринками та інститутами визначається структурними особливостями відповідних ринків. Достатньою умовою виникнення та накопичення системного ризику є наявність відповідних об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Нами структуровано фактори системних ризиків банківських систем, що враховує як окремі рівні їх формування та накопичення, так і специфіку проявів цих рівнів [1; 2; 3; 4]. Фундаментальний рівень: фундаментальна невизначеність майбутнього; інформаційна асиметрія; психологічні фактори; рівень фінансової глобалізації. Системний рівень: ступінь рівномірності процесу реформування економічної системи; частота, масштаби та інтенсивність макроекономічних та інших шоків; рівень розвитку конкурентних відносин у фінансовому секторі; рівень ефективності фінансових ринків; нездатність банківських систем виконувати функції, пов'язані з оцінкою, диверсифікацією та агрегуванням ризиків. Індивідуальний рівень: природа економічних стимулів та мотивів у поведінці окремих учасників ринків та банків; специфіка та інтенсивність взаємозв'язків між банками; якість менеджменту в системоутворюючих банках.

В Україні додатково до вищезазначених чинників формування та накопичення системних ризиків банківської системи слід віднести ряд чинників, що мають суто національний характер: довготривалість неефективної макроекономічна політика уряду; низькі темпи зростання ВВП; зростаючий рівень державного боргу, інфляції; істотний рівень доларизації економіки; відтік капіталу, неадекватна, недосконала нормативно-правова база; невірні або застарілі форми і підходи до банківського регулювання і нагляду; неякісний ризик-менеджмент банків тощо.

У комплексі усі існуючі фактори системного ризику банківських систем, що формуються і накопичуються на всіх суспільно-економічних рівнях, обумовлюють потребу поглибленого підходу до дослідження системних ризиків банківських систем.

Список використаних джерел

1. Акерлоф Дж. Рынок «лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм // THESIS. 1994, вып. 6.
2. Stiglitz J. Information and the change in the paradigm in economics // American Economic Review. 2002. Vol. 92.

3. Белянин А., Канеман Д., Смит В. Экономический анализ человеческого поведения / А. Белянин, Д. Канеман, В. Смит // Вопросы экономики, 2003.- № 1. - С. 4-23.
4. Чемерис В. Системний ризик у діяльності фінансового сектору: передумови, джерела та фактори / В. Чемерис, Ю. Заруба // Вісник Національного банку України, 2012.- № 9.- С.42-45
5. Financial stability review. December 2009 [Електронний ресурс] // European Central Bank, 2009 – 223р. – [Електронний ресурс] Режим доступу: www.ecb.int/pub/fsr

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Циганова Надія Вікторівна

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

В основі стабільного й ефективного функціонування банків і ринку банківських послуг лежить взаємна довіра банків та їх клієнтів. Без довіри кредитора до позичальника неможливе передання вартості при наданні кредитних і депозитних послуг. Економічна і політична криза погіршує фінансовий стан банків та їх клієнтів, що руйнує крихку довіру і змушує економічних суб'єктів вилучати кошти із банків, а банків – призупиняти кредитну діяльність. Сумніви у потенційній платоспроможності банків призводять до відтоку клієнтів і у сфері розрахунково-касового обслуговування. У таких умовах банкам потрібна надлишкова ліквідність, що ще більше погіршує і без того складний фінансовий стан.

Традиційно у таких умовах держава запроваджує спеціальні заходи щодо підтримання довіри між суб'єктами фінансового ринку з метою його стабілізації та забезпечення поступального розвитку. Зокрема у США після Великої депресії з 1 січня 1934 р. почала функціонувати Федеральна корпорація страхування депозитів. Під час кризи 2007-09 рр. у США і європейських країнах були запроваджені додаткові гарантії з боку держави клієнтам банків з метою недопущення відтоку депозитів. Докладаються зусилля для реорганізації проблемних банків шляхом продажу, злиття, поглинання. У цих умовах вважається необхідним підтримання ліквідності банків, оскільки інформація про банкрутство спричиняє паніку серед клієнтів. Звичайно, певне число банків банкрутує,

прискорюються процеси банківської консолідації. Проте політика державних регуляторів зазвичай спрямована на підтримку банків.

Накопичення проблем у вітчизняній банківській системі свідчить про нагальні потреби її реструктуризації та реорганізації значного числа банків з метою забезпечення стабільного і ефективного функціонування, відповідності потребам економічного зростання. Протягом 2014 р. український банківський сектор демонстрував нарощування проблем щодо якості кредитних портфелів, формування резервів, прибутковості, капіталізації та ін. За 2014 р. збитки українських банків досягли майже 53 млрд. грн. [1].

Керівництво НБУ вбачає найбільш суттєві проблеми у наявності значного числа невеликих банків, які є неконкурентоспроможними в умовах фінансової глобалізації та масового приходу іноземних банків на вітчизняний ринок банківських послуг. Ліквідація значного числа невеликих банків здатна підірвати довіру клієнтів до банківського сектору у цілому. Інформація про припинення діяльності окремих банків, запровадження у них тимчасової адміністрації та ліквідаційних процедур на тлі політичної та економічної нестабільності стимулюють населення до вилучення банківських депозитів навіть із надійних банків. Такі дії регулятора призвели до загального погіршення ситуації у банківській сфері. У банках, що ліквідуються, зосереджено близько 15,2 млрд. грн. ліквідаційних активів, 58,4 млрд. грн. становлять претензії до власників неплатоспроможних банків. Це спричиняє бум недовіри до банківської системи України у цілому.

Усе це свідчить, що розвиток вітчизняної банківської системи потребує виваженої і науково обґрунтованої стратегії розвитку, яка має базуватися на наступних концептуальних положеннях: консолідація банків на основі процедур злиття та приєднання за участю іноземних та державних інвестицій, забезпечення поетапної капіталізації банків на основі публічного розміщення акцій та створення систем захисту інтересів міноритарних акціонерів, вирішення на законодавчому рівні проблеми дострокового вилучення депозитів, забезпечення прозорості інформації щодо реальних власників банку, посилення відповідальності власників та менеджменту банків за викривлення даних фінансової звітності, створення санаційного банку та дієвого механізму оздоровлення балансів банків, забезпечення ефективної системи моніторингу вітчизняного банківського сектору, формування банківської системи, конкурентоспроможної в умовах фінансової глобалізації та адекватної до потреб вітчизняної економіки.

Список використаних джерел

1. Банківська система 2015: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали. Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog>

КОНТРОЛІНГ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Гуминська Марина Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Посилення конкуренції, активізація процесів глобалізації та стрімкий розвиток інформаційних технологій приводять до ускладнення страхового менеджменту. Це вимагає застосування новітніх підходів до управління страховою організацією, серед яких одне із провідних місць належить контролінгу.

Дослідження сутності категорії «контролінг» визначає його як орієнтовану на досягнення цілей інтегровану систему інформаційно-аналітичної і методичної підтримки у процесі планування, контролю, аналізу і прийняття управлінських рішень в усіх функціональних сферах діяльності страхової організації.

Предметом контролінгу у сучасній страховій компанії є економічне управління, зорієнтоване на результат: максимальний прибуток, висока дохідність власних акцій за гарантованої ліквідності та платоспроможності. Завдання контролінгу – забезпечувати інформацією управлінську діяльність страхової організації.

Мета контролінгу полягає в забезпеченні оптимізації фінансового результату шляхом максимального збільшення прибутку; достатності капіталу за умови дотримання відповідного рівня ліквідності страхової організації. Функції контролінгу – консультування й інформаційне обслуговування підготовки та виконання рішень.

Фінансовій діяльності страхових організацій, на відміну від інших суб'єктів господарювання, притаманні певні особливості, що зумовлюється специфікою їх діяльності. Основними факторами, що зумовлюють особливості організації фінансової діяльності страхових компаній є: страхові організації реалізують на ринку специфічний

товар – страховий захист, за що отримують певну плату. При цьому страховик спочатку акумулює кошти, що надходять від страхувальників, і лише після цього зазнає витрат, пов'язаних із компенсацією збитків за укладеними договорами страхування, тобто існує розрив у часі між моментом одержання доходів і моментом надання страхової послуги; рух грошових коштів страхових організацій складніший, ніж у інших суб'єктів господарювання, має певне соціально-економічне призначення та особливості; страховики мають особливі доходи, що формуються в результаті страхових платежів, які отримуються від страхувальників, а також доходів від розміщення коштів страхових резервів; дохід від страхової діяльності є первинним доходом та основним джерелом доходів страхової організації, а також основою подальшого обігу її коштів; для забезпечення платоспроможності та виконання своїх зобов'язань перед страхувальниками страховики формують страхові резерви та здійснюють перестраховальні операції; різниця між обсягом сформованих резервів і потребами для виплати страхового відшкодування зумовлює специфічні особливості управління фінансами страхової організації та визначення її доходів і витрат; при формуванні страхових резервів враховується імовірність збитку, яка визначається на основі статистичних даних і теорій ймовірності, а використання коштів залежить від фактичних збитків, завданих страхувальникам у певному році; інвестиційна діяльність страховика формує самостійний вид його грошових потоків; склад і структуру витрат страховика визначають два взаємопов'язані процеси – виконання зобов'язань перед страхувальниками та фінансування діяльності страховика; тощо.

Саме це, на наш погляд, обумовлює необхідність здійснення керівництвом страхових організацій систематичного спостереження та регулювання процесу управління за допомогою аналізу, планування, контролю та формування рекомендацій з підвищення ефективності управління, що в свою чергу вимагає створення служби контролінгу.

При цьому, створення служби контролінгу у страхових організаціях дозволить керівництву децентралізувати управління, створити такий підрозділ, на який можливо покласти відповідальність за результати роботи; сконцентрувати необхідну інформацію для планування, прогнозування та управління в одному структурному підрозділі; забезпечити оперативність збору інформації, швидкість досягнення цілей планування, обліку, аналізу

та управління; підвищити конкурентоспроможність страхової організації.

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ КЛІЄНТІВ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

Нетребчук Лариса Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В Україні відбувається інтенсивне впровадження міжнародних стандартів кредитного ризик-менеджменту в діяльність банків, а запровадження вимог «Базеля II» передбачає застосування рейтингових методик в оцінюванні клієнтів. При цьому змінюється філософія рейтингових оцінок, якщо раніше рейтинги використовувалися для порівняння кредитоспроможності клієнтів у рамках певного сегмента, то зараз рейтинг є інструментом безпосередньої оцінки ризиків, що дозволяє оцінити якість кредитного портфеля банку за багатофакторною методикою.

Рейтингова методика включає методи, процеси, збір даних, які забезпечують оцінювання кредитного ризику, віднесення клієнта до відповідних класів за ступенем ризику, а також кількісний аналіз дефолту та збитку банку від кредитування клієнтів. Однак створення єдиної універсальної методики визначення кредитного рейтингу клієнтів не завжди можливе через різні їх типи, масштабами діяльності та фінансовий стан. У міжнародній практиці також відсутні тверді правила, саме тому завданням банків є розробка власних методик рейтингового оцінювання потенційних позичальників.

Отже, кредитний рейтинг являє собою класифікаційну оцінку кредитоспроможності клієнта за кількісними та якісними параметрами, який визначає вірогідність виконання ним своїх зобов'язань перед банком та дозволяє оцінити рівень кредитного ризику щодо конкретного клієнта. Рейтинг використовується при визначенні рівня ризику позичальника, розрахунку премії за ризик, встановленні ціни кредиту та ліміту кредитування на клієнта.

В основу визначення кредитного рейтингу покладено андеррайтинг кредитоспроможності позичальника, що включає два основних етапи: загальний аналіз кредитоспроможності позичальника та його рейтингову оцінку. Саме кредитний рейтинг є узагальнюючим показником аналізу кредитоспроможності клієнта,

що дозволяє банку порівнювати між собою різнорідних позичальників.

Банки можуть використовувати зовнішнє та внутрішнє рейтингування, однак, на нашу думку, більш ефективним буде саме останнє, тому розглянемо особливості визначення внутрішнього кредитного рейтингу позичальників - Internal Rating Based – approach (IRB–підхід).

В рейтингування клієнтів покладений принцип виявлення та присвоєння критеріїв, які мають відповідні ваги в оцінюванні клієнтів, і розбиті на групи та підгрупи, з виведенням підсумкового балу та переведенням його у внутрішню рейтингову шкалу. Клієнти оцінюються за групами факторів оцінки, кожній групі присвоюється відповідна вага, сума всіх ваг груп факторів оцінки дорівнює 100 балам. В групах можливе виділення підгруп. При цьому, чим більше рейтингових класів передбачено рейтинговою системою, тим більш точними будуть оцінки клієнтів. Рейтингові класи формуються на основі оцінок ймовірності дефолту (Probability of Default, PD).

Рейтинг повинен спиратись на оцінку таких факторів: клієнтську характеристику, фінансовий стан клієнта, ринкову позицію клієнта, прогнози фінансової діяльності чи зміни фінансового стану.

Підходи до оцінки кредитного ризику поділяються на базовий та прогресивний. Базовий підхід (foundation internal ratings based approach, FIRB), передбачає використання банком внутрішніх моделей для визначення вірогідності дефолту клієнтів (probability of default, PD), а у відношенні інших компонентів кредитного ризику – втрати у разі дефолту – LGD (Loss Given Default), абсолютна величина втрат в разі дефолту – EAD (Exposure at Default), ефективний строк погашення кредиту М (Maturity), спирається на рекомендації регулятора. Прогресивний підхід (advanced internal ratings based approach, AIRB), передбачає самостійне моделювання всіх компонентів банком.

Системи внутрішнього рейтингування мають відповідати таким основним вимогам: забезпечувати обґрунтоване оцінювання клієнта, диференціацію ризику, точну та послідовну кількісну оцінку ризику; виконувати важливу функцію в управлінні ризиками та у процесі прийняття кредитних рішень; якість рейтингової моделі повинна регулярно верифікуватись.

Визначення рейтингу клієнтів повинно здійснюватися на всіх етапах кредитування, а саме: первинний розрахунок рейтингу клієнта (проводиться на момент початкового розгляду кредитної заявки та

при кожному перегляді умов кредитування); повторний розрахунок рейтингу клієнта (проводиться чотири рази на рік). При цьому рейтинг клієнта повинен коригуватися по всім діючим угодам.

Отже, рейтингування клієнтів є найважливішим інструментом управління якістю кредитного портфеля банку.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ ЗА ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Гербич Людмила Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. особливої актуальності набувають регулювання та нагляд суб'єктів фінансових послуг, від ефективності якого залежить стабільність діяльності останніх. Регулювання та нагляд діяльності фінансових установ у Європейському Союзі будується на основі побудови єдиного наглядового механізму, цілями якої є: забезпечення безпеки та стійкості європейської банківської системи; підвищення фінансової інтеграції та стабільності; забезпечення послідовності нагляду [1].

Європейська система нагляду за фінансовим сектором включає в себе три наглядових органи в наступних секторах: цінних паперів і ринків, банківському та страхування і трудових пенсій. Система також включає в себе Європейську раду з системних ризиків, Спільний комітет європейських наглядових органів та національні наглядові органи. Національні наглядові органи відповідають за контроль окремих фінансових установ в межах певних країн, а метою європейських – є поліпшення функціонування внутрішнього ринку шляхом відповідного ефективного та узгодженого регулювання та нагляду.

Основною тенденцією регулювання ринків фінансових послуг провідних європейських країн протягом останнього десятиріччя є об'єднання регулюючих та наглядових органів банківського та небанківського сектору і створення єдиних контролюючих органів фінансового сектору.

Так, у Франції в процесі реформування системи регулювання та нагляду в фінансовому секторі створено чотири наглядових органи. Управління пруденційного нагляду утворено в результаті злиття органів акредитації (Комітет кредитних установ і Комітет товариств взаємного страхування) та контрольних органів (Банківська комісія

та Комітет страхового нагляду) банківського і страхового ринку. Новостворене управління здійснює нагляд у сфері банківської та страхової справи, платіжних та інвестиційних послуг. Консультативний комітет з фінансового сектору створений в результаті об'єднання Національної кредитної ради та Ради національного страхування. Цей комітет займається вивченням питань, пов'язаних з відносинами між фінансовими установами та їх клієнтами; здійснює моніторинг діяльності кредитних та страхових установ. Консультативний комітет з питань законодавства та фінансового регулювання розробляє та приймає нормативні акти з питань правового регулювання діяльності кредитних установ, страхових компаній, провайдерів платіжних послуг, інвестиційних компаній; затверджує обов'язкові для кредитних установ економічні нормативи та порядок ведення бухгалтерського обліку і звітності. Група банківських контролерів франкомовних країн сприяє кращому відображенню характеристик банківської системи в франкомовних державах, а також комунікації та діалогу між керівниками цих країн і Базельським комітетом.

Інтеграція органів нагляду за фінансовими установами відбулася також і в Німеччині, де шляхом об'єднання Федерального відомства нагляду за кредитною справою, Відомства нагляду за торгівлею цінними паперами та Відомства нагляду за страхуванням було створено Федеральну службу з фінансового нагляду. Метою діяльності останньої є забезпечення належного функціонування, стабільності та цілісності німецької фінансової системи.

У Великобританії в результаті передачі наглядових функцій Банку Англії утворено Комітет з фінансової політики та Службу пруденційного нагляду, які здійснюють регулювання та нагляд діяльності банків, будівельних товариств, кредитних спілок, страхових компаній та великих інвестиційних компаній.

Таким чином, в рамках Європейського Союзу діє уніфікована система регулювання та нагляду діяльності фінансових установ на макроекономічному рівні, а також в межах кожної країни функціонують власні наглядові органи, які несуть відповідальність за контроль діяльності окремих суб'єктів фінансового ринку.

Список використаних джерел

- 1.Офіційний сайт Європейського центрального банку. – Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
- 2.Офіційний сайт Банку Франції. – Режим доступу: <http://www.banque-france.fr/gsbfi/index.htm>

3. Офіційний сайт Федеральної служби з фінансового нагляду Німеччини. – Режим доступу: <http://www.bafin.de>
4. Офіційний сайт Банку Англії. – Режим доступу: <http://www.bankofengland.co.uk>

РОЛЬ ФОНДОВОГО РИНКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Гутафель Віктор Валерійович

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Основна макроекономічна функція фондового ринку країни пов'язана з розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів, капіталу, тобто передачею грошових накопичень від економічних суб'єктів країни, у яких виникають тимчасово вільні грошові накопичення, до економічних суб'єктів, які відчують потребу у них. Відбувається передача фінансових ресурсів, капіталу між суб'єктами фондового ринку відповідної країни. Постачальники капіталу вкладають свої тимчасово вільні грошові кошти у придбання цінних паперів акціонерних товариств, у свою чергу споживачі капіталу залучають тимчасово вільні кошти інвесторів шляхом випуску цінних паперів для власних виробничих та фінансових потреб. Відповідно при посередництві фондового ринку і відбувається акумуляція, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів, капіталів в економіці країни.

Суб'єкти фондового ринку, що регулярно і у великих обсягах залучають чужі грошові кошти, можливо умовно визначити, як чистих позичальників. Суб'єкти фондового ринку, що надають власні грошові кошти у різних формах на фондовий ринок, можливо умовно визначити, як чистих кредиторів.

У кожному з секторів національної економіки можуть утворюватися тимчасово вільні грошові кошти і відповідно кожен сектор може виступати кредитором. Держава та акціонерні товариства виступають чистими позичальниками, у свою чергу населення країни та підприємства виступають чистими кредиторами. Адже, саме акціонерні товариства найбільше потребують грошових коштів і залучають їх з допомогою фондового ринку. Хоча у акціонерних товариств і утворюються найбільші прибутки, але їх як

правило не вистачає на фінансування інвестицій та для забезпечення розширеного виробництва. У державному секторі, податкові надходження та інші доходи не завжди встигають у своєму зростанні за витратами, і відповідно доводиться шукати та залучати додаткові грошові кошти, капітал з інших секторів економіки для покриття дефіциту державного бюджету.

Відповідно, тільки населення та підприємства можуть регулярно та у великих обсягах надавати власні накопичення та заощадження грошових коштів іншим суб'єктам фондового ринку (секторам економіки) в обмін на емітовані цінні папери акціонерних товариств або/та держави, з метою отримання дивідендів та/або доходу від курсової різниці з подальшого продажу даних цінних паперів. Ще одним позичальником або кредитором грошових коштів, капіталу може виступати зовнішній світ у вигляді фондових ринків інших країн.

У ситуації коли «надлишку» вільних грошових коштів чистих кредиторів більше ніж внутрішньої «потреби» чистих позичальників запускається закономірний процес зростання масштабів фондового ринку країни. Так, у ситуації «надлишку» вільних грошових коштів відбувається купівля та наступний перепродаж цінних паперів чистих позичальників, що призводить до зростання їх ринкової вартості і як наслідок підвищується вартість всього ринку (капіталізація фондового ринку). При динамічному зростанні вартості фондового ринку країни з'являються нові кредитори (інвестори) як внутрішні так і зовнішні, що вкладають свої вільні грошові кошти з метою отримання більших прибутків. Дана ситуація у свою чергу збільшує обсяги торгів на фондовому ринку країни та підвищує обсяги інвестиційних потоків. Підвищення рівня інвестиційних потоків на фондовому ринку стимулює появу нових акціонерних компаній, що залучають інвестиції за допомогою первинного розміщення цінних паперів. Зростання масштабів фондового ринку (капіталізація, обсяги торгів, інвестиційні потоки) та поява нових компаній в умовах ринкової економіки здійснює автоматичне перетікання вільних грошових коштів у формі інвестицій у найбільш ефективні та перспективні галузі народного господарства країни, що у цілому стимулює економічний розвиток країни.

Отже, роль фондового ринку у забезпеченні економічного зростання країни полягає у фінансуванні економіки країни, тобто «потреб» у грошових коштах держави та акціонерних товариств. Фондовий ринок виступає посередником між чистими кредиторами та чистими позичальниками відповідної країни з приводу мобілізації,

розподілу та перерозподілу грошових коштів, капіталу, що повинен швидко та ефективно задовольнити «потреби» держави та акціонерних товариств за рахунок «надлишку» грошових коштів населення та підприємств.

ДОБРОВІЛЬНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Зайчук Світлана Валентинівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Добровільне медичне страхування, як і будь-який з інших видів страхування, здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком. Загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами страхування, що розробляються страховиком відповідно до вимог Закону України «Про страхування» та затверджується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Зважаючи на фінансову природу страхування, важливим є розглядати ринок страхових послуг як особливу сферу розподільних грошових відносин, що виникають на ринку фінансових послуг між страховиками та страхувальниками з приводу купівлі-продажу послуг зі страхового захисту, ринок послуг з добровільного медичного страхування як особливу сферу розподільних грошових відносин, що виникають на ринку фінансових послуг між страховиками та страхувальниками з приводу купівлі-продажу послуг зі страхового захисту від ризиків втрати здоров'я.

Основними суб'єктами ринку страхових послуг з добровільного медичного страхування є страховики, страхувальники, медичні заклади, страхові посередники, асистантські компанії. Окреме місце у системі відносин між суб'єктами зазначеного ринку відводиться державі. Об'єктами відносин у зазначеному середовищі виступають страхові послуги у формі оформлених страхових зобов'язань з надання страхового захисту. Доцільним є розглядати послугу з добровільного медичного страхування як страхову послугу, що надається страховиками на ринку добровільного медичного страхування на комерційній основі з метою захисту майнових інтересів громадян, пов'язаних зі здоров'ям застрахованих осіб. Обсяг зобов'язань страховика за договором добровільного медичного страхування визначається переліком страхових випадків, у разі

настання яких у страховика виникає обов'язок провести страхову виплату. Страховою сумою в добровільному медичному страхуванні є граничний рівень страхового забезпечення, який визначається згідно з переліком і вартістю медичних послуг, передбачених договором страхування. Страхові платежі, що їх сплачує страхувальник, залежать від обраної програми добровільного медичного страхування, рівня страхового забезпечення, строку страхування, тарифної ставки та інших умов, передбачених договором.

Процес надання послуг з добровільного медичного страхування можна розділити на етапи, до яких входить аквізиція, андеррайтинг, безпосередньо укладення договору страхування, його супроводження, облік і аналіз страхових виплат. За виконання кожного із зазначених етапів відповідає один або декілька суб'єктів ринку послуг добровільного медичного страхування, діяльність яких спрямована на задоволення споживача якісною страховою послугою. Особливістю сфери охорони здоров'я від інших сфер є множинність джерел формування фінансових ресурсів для оплати медичної допомоги та систем і моделей фінансування. Вітчизняна система охорони здоров'я повинна включати два взаємодоповнюючі компоненти: державне та приватне медичне страхування.

Страхові компанії пропонують широкий спектр послуг на ринку добровільного медичного страхування, проте, варто відзначити, що програми медичного страхування мають схожий набір послуг, прикріплення до одних і тих самих клінік із приблизно однаковим сервісом з організації медичної допомоги. За умови схожості програм цього страхування головним аргументом, здатним залучити страхувальників є якість їх обслуговування. Вагомою характеристикою сучасного стану ринку послуг добровільного медичного страхування є фінансова складова страховиків. Для ефективного розвитку добровільного медичного страхування в Україні необхідно, перш за все, здійснити низку заходів щодо підвищення рівня надання послуг добровільного медичного страхування, серед яких активне застосування менеджменту якості, який є сучасним інструментом підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг та одним із основних принципів управління страховою компанією, що забезпечує знаходження оптимальної відповідності інтересів сторін: страховика і страхувальника, керівників і персоналу, власників і найманих робітників.

Здійснити оцінку рівня надання послуг добровільного медичного страхування можуть виключно страхувальники завдяки

ряду характеристик, які суттєво впливають на їх сприйняття: характеристики, які споживач має можливість визначити до укладання договору, зокрема, обсяг відповідальності, ціна, відстань до медичного закладу, кількість основних та додаткових послуг, ступінь пристосування страхової програми до потреб кожного клієнта, рівень обслуговування; характеристики, що оцінюються протягом дії договору, зокрема, рівень взаємодії страхової компанії з клієнтами, можливість та оперативність внесення змін в договір страхування; характеристики, які можна оцінити після настання страхового випадку, зокрема, повнота та своєчасність виконання страховою компанією своїх зобов'язань, оперативність врегулювання страхових випадків; характеристиками, що оцінюються після закінчення дії договору, зокрема, надання знижок, пільгові умови. Увага страховиків повинна бути спрямована на те, що, на відміну від матеріальних товарів, якість послуги, пов'язаної з медичним обслуговуванням, можна оцінити тільки через деякий час після її придбання, споживачі схильні аналізувати зовнішні ознаки якості страхової послуги.

Запорукою розвитку добровільного медичного страхування в Україні є дієва інфраструктура ринку страхових послуг, яка покликана забезпечити підтримку впорядкованих взаємовідносин між усіма учасниками ринку. Для того, щоб організувати надання якісних послуг на ринку добровільного медичного страхування, учасниками якого є страхові компанії, лікувально-профілактичні установи, в деяких випадках служба асистансу, необхідно зосередитися на деяких елементах інфраструктури, бізнес-процесах, які найбільше потребують вдосконалення: внесення змін та доповнень до законодавчої бази в частині пруденційного нагляду за страховою діяльністю, наближення принципів діяльності ринку до європейських норм; формування нових підходів до управління у системі менеджменту; максимальне задоволення потреб клієнта в страховому захисті, забезпечення конкурентних переваг, клієнтоорієнтованості, технологічності бізнес-процесів як критерії успіху процесу реінжинірингу; технологія фінансового франчайзингу; підвищення рівня професійної етики. Сучасний ринок послуг з добровільного медичного страхування є явищем, яке віддзеркалює соціально-економічні проблеми країни. Складовою розвитку добровільного медичного страхування в Україні є підвищення фінансової грамотності населення, система захисту прав споживачів цих послуг.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Біла Дарина Валеріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Страховий ринок залишається важливим елементом фінансово-кредитної системи та одним із ключових компонентів національної безпеки України. До 2014 р. показники страхової діяльності характеризувалися динамічним розвитком.

Особливостями 2014 р. стали різно направлені вектори розвитку страхового ринку. За підсумками 9 місяців 2014 р. ринок страхових послуг залишився найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків [1] та характеризувався подальшим зростанням розмірів сплачених статутних капіталів при зменшенні на 5,35% кількості його гравців. Загальні активи страхових компаній збільшилися на 3,5%, при зменшенні на 16,1% кількості укладених договорів (крім обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті) та зменшенні операцій вихідного перестраховування на 30,7%. Позитивна тенденція спостерігається також щодо активів, які можуть бути використані для представлення коштів страхових резервів. Їх обсяг збільшився на 4,6% проти минулого періоду та сформувався за рахунок збільшення обсягу активів, дозволених для представлення цінними паперами та коштами на поточних рахунках. Приріст обсягу сформованих резервів склав 2,6%. Однак поглиблюється проблема край низького рівня інвестування коштів у вітчизняну економіку - 0,05% за 9 місяців 2014 року проти 0,25% за аналогічний період 2013 року.

Обсяги надходження валових страхових премій зменшилися на 20,0%. У структурі валових страхових премій станом на 30.09.2013 р. лєвова частка – 78,9% належала добровільному страхуванню, частка обов'язкового страхування становила 13,1%, частка страхування життя – 8%. Найбільш суттєво зменшилися валові страхові премії за 9 місяців 2014 р. в порівнянні з аналогічним періодом 2013 р. за такими видами страхування: кредитів на 328,2 млн. грн. (40,3%), страхування відповідальності перед третіми особами на 485,1 млн. грн. (34,8%), фінансових ризиків на 940,1 млн. грн. (33,6%), від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ на 696,3 млн. грн. (32,6%). Тенденцію до скорочення демонструють також чисті страхові премії, однак в трохи меншому вимірі – 15,9%. Єдиний вид страхування - медичне демонстрував приріст чистих страхових премій - 16,4%. Незважаючи

на зменшення кількості укладених договорів та отриманих страхових премій компанії продовжують виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. Період характеризувався збільшенням страхових виплат у порівнянні з 9 місяцями 2013 року. Валові страхові виплати збільшилися на 1,2% (до 3 665,1 млн грн), чисті страхові виплати збільшилися на 0,9% і склали 3 588,0 млн грн. Найбільша частка у страхових виплатах припадає на добровільне майнове страхування - 42,9%. Практично однакову частку виплат займає добровільне особисте страхування - 27,2% та недержавне обов'язкове страхування - 24,6%.

Слід зазначити, що розвиток вітчизняного страхового ринку в 2014 році відбувався на фоні економічної, політичної, фінансово-банківської кризи. До факторів, що негативно впливали на страховий ринок України можливо віднести: високий рівень інфляції (індекс інфляції за 2014 р. становив 124,9 %), зниження привабливості для іноземних інвесторів, збитковість, скорочення обсягів діяльності підприємств, розбалансування фінансової системи, підвищення ризиків розміщення страхових резервів, низька платоспроможність населення, зниження рівня довіри населення, зниження попиту.

У 2015 році страховим компаніям доводиться працювати в умовах суттєвого погіршення базових макроекономічних показників, в тому числі ВВП [2]. Негативно впливатиме на страхову діяльність зниження реальних доходів населення, збиткова діяльність підприємств, кризовий стан банківського ринку, невизначеність строків проведення антитерористичної операції та проблеми минулих років, що залишилися невирішеними: недосконале законодавство в сфері регулювання страхової діяльності, непрозорість діяльності страховиків, низький рівень захисту прав страхувальників, низький рівень покриття ризиків.

Список використаних джерел

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2014 р. Доступно з
2. Про внесення змін у додатки 1 і 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2014 р. № 404: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2015 р. № 76. Доступно з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК КОМПЛЕКСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Бусько Катерина Андріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Категорія прозорості як ознака адміністративної та політичної комунікації між публічною владою та населенням була розроблена в англо-американській соціальній науці, де прозорість перед об'єктом державного управління визначалась поняттям «transparency», а відкритість влади для забезпечення участі членів суспільства в державному управлінні – поняттям «openness». У сучасній вітчизняній літературі поняття «прозорість» змістовно поєднало у собі як «відкритість» так і «прозорість», часто ці терміни застосовуються як рівнозначні та вживаються поряд з поняттям «публічність» [1]. На нашу думку, поняття «відкритість», «прозорість» й «публічність» є атрибутивними характеристиками, які мають бути органічно поєднані між собою, як запорука створення й підтримання прозорих відносин в цілому й в контексті банківської діяльності зокрема.

«Відкритість» як складова прозорих відносин в сфері банківської діяльності передбачає:

Наявність у суб'єктів ринку рівного доступу до повної й точної інформації про результати діяльності банку та його ризики, що розкривається в офіційних джерелах та через інші канали поширення даних;

Забезпечення реального впливу суб'єктів ринку на банки шляхом стимулювання їх стримувати свій «апетит до ризику» через економічні і фінансові рішення, що приймаються ними на основі даних, які оприлюднюються банками в офіційних джерелах та за допомогою інших засобів поширення інформації;

Наявність і дієвість контролю з боку суб'єктів ринку за діяльністю банків та рівнем ризику, що вони приймають на себе.

У вимірі прозорих відносин в площині банківського сектору «прозорість» як невід'ємний їх компонент передбачає:

Ступінь обізнаності суб'єктів ринку стосовно фінансового стану та основних результатів діяльності банків, а також рівня ризиків, на які вони наражаються, та можливість проведення порівняльного аналізу цих даних на рівні національної банківської системи;

Не тільки доступність (відсутність дискримінації доступу), але й зрозумілість для суб'єктів ринку інформації, що розкривається

банками в офіційних джерелах та через інші канали поширення даних, тобто можливість її використання для прийняття адекватних економічних та фінансових рішень;

Своєчасність оприлюднення банками інформації в офіційних джерелах та за допомогою інших засобів розповсюдження даних, як запорука гарантування її корисності з точки зору проведення оцінки результатів діяльності банку в цілому та рівня ризиків, на які вони наражаються зокрема.

Публічність в контексті забезпечення транспарентності банківської діяльності передбачає:

Повне й своєчасне розкриття інформації про фінансовий стан та результати діяльності банків в цілому та їх ризики зокрема в офіційних джерелах (в публічній фінансовій звітності банків та на офіційних сайтах) в обсязі та порядку, передбаченому законодавчими вимогами та закріплених на рівні нормативно-правових актів НБУ;

Достатній рівень конкретизації й деталізації інформації, що оприлюднюється банками в офіційних джерелах за окремими складовими (публічність інформації передбачає представлення даних не тільки в агрегованому форматі, а й надання деталізованих даних за окремими статтями).

Поінформованість суб'єктів ринку стосовно вимог до транспарентності інформації, тобто переліку даних, обов'язковість оприлюднення яких банками в офіційних джерелах, закріплена на законодавчому рівні.

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що транспарентність на рівні банківського сектору є комплексним поняттям, що органічно поєднує в собі «відкритість», «прозорість» й «публічність» як запоруку всебічного й глибокого розкриття інформації про діяльність банків в цілому та їх ризиків зокрема в офіційних джерелах та за допомогою інших каналів поширення даних.

Список використаних джерел

1. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України : конспект лекції до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів / уклад : Е. А. Афонін, О. В. Суший. - К. : НАДУ, 2010. - 48 с.

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Дуцька Анна Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

На шляху розвитку цивілізованого суспільства, значення економічної конкуренції важко недооцінити. Запровадження дієвої системи захисту майнових прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави неможливе без функціонування потужного ринку страхових послуг [1]. Враховуючи, що за офіційними даними Національної комісії, яка здійснює регулювання ринку фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), починаючи з 2011 року кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, в той час як наявні кризові явища в національній економіці зумовлюють загострення конкурентної боротьби між існуючими учасниками ринкового простору, пропонуємо розглянути в загальних рисах конкурентні відносини між учасниками ринку фінансових послуг на прикладі ринку страхування.

Слід зазначити, що провідну роль у регулюванні відносин, які виникають між учасниками ринків фінансових послуг під час здійснення операцій з надання цих послуг, відіграє Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Відповідно до чинного законодавства, учасниками ринку фінансових послуг є: особи, які відповідно до закону мають право надавати фінансові послуги на території України; особи, які провадять діяльність з надання посередницьких послуг на ринках фінансових послуг; об'єднання фінансових установ, включені до реєстру саморегулюючих організацій, що ведеться органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг; споживачі фінансових послуг; інші учасники, визначені законами з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг [2].

Аналіз особливостей розвитку конкуренції на страховому ринку, проведений на основі даних Нацкомфінпослуг, дає змогу зробити висновок про те, що станом на 30.09.2014 року темп приросту кількості учасників ринку, в порівнянні з даними 2013 року,

зменшився на 5%, в той же час спостерігається збільшення активів учасників ринку, що може бути свідченням загострення конкуренції та посиленням лідерських позицій окремих учасників ринку. Характер конкуренції між діючими страховими компаніями має відмінності в межах окремих сегментів ринку. Зокрема на ринку страхування життя, де наявна помірна монополізація, здійснює свою діяльність тільки 58 компаній, в той час як на сегменті ринку «non-life», де конкуренція має більш інтенсивний характер – 331. Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 99,6% акумулюють 200 страхових компаній "non-Life" та 98,8% – 20 компаній "Life" [3].

До ТОП-10 страхових компаній, що займають провідні позиції на ринку страхування в Україні за розміром зібраних за 6 місяців 2014 року валових страхових премій є такі компанії: Уніка (354 330,0 тис. грн.), АХА Страхування (342 226,0 тис. грн.), Провідна (288 275,6 тис. грн.), Інго Україна (288 193,1 тис. грн.), Арсенал Страхування (283 646,6 тис. грн.), Альфа Страхування (267 877,9 тис. грн.), Українська страхова група (262 119,7 тис. грн.), АСКА (251 504 тис. грн.), ІНГОССТРАХ (221 736,2 тис. грн.), ТАС СГ (203 791,3 тис. грн.) [4].

Не можна оминути увагою той факт, що наявні політичні та економічні негаразди в національній економіці отримали своє відображення і на страховому ринку. На думку експертів, частка страхового ринку скоротилася на 20% через анексію Криму та бойові дії на Сході України. Оскільки страховий ринок та банківський сектор взаємопов'язані, зокрема через те, що страховики розміщують свої резерви у вигляді депозитів, проблеми банківської сфери також додали проблем ринку страхування. За прогнозами Ліги страхових організацій України, частка страхування у ВВП країни за підсумками 2014-2015 рр. знизиться до рекордних 0,7% (навіть в кризовому 2010 р. цей показник був не менше 1,1%) [5]. На думку фахівців, 2015 рік продемонструє подальше зниження обсягів страхового бізнесу, зростання цін на страхові послуги і, як результат, зменшення клієнтської бази. Відтак страхові компанії зосередяться на боротьбі за ринок корпоративних клієнтів та ринок обов'язкового страхування, що спровокує загострення конкурентної боротьби за споживачів та, скоріш за все, недобросовісну конкуренцію між учасниками [5].

Можливо, компаніям, що балансують на межі прірви в своїй діяльності слід спробувати звернутись до передбаченої Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» ч. 1 ст. 16: фінансові установи мають право на добровільних засадах об'єднувати свою діяльність, якщо це не суперечить антимонопольному законодавству України та вимогам законів з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг [2].

Проте компанії, що зуміють подолати поставлені перед ними економічними реаліями виклики, в майбутньому займуть міцні лідерські позиції. Відтак вважаємо за необхідне проведення в 2015 році Антимонопольним комітетом України моніторингу за діяльністю учасників ринку страхування з метою підтримання та розвитку добросовісної конкуренції на ньому.

Список використаних джерел

1. Сафонова О.Д. Сучасний стан страхового ринку України та основні проблеми його розвитку / О.Д. Сафонова // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 1(21) . – С. 98–102.
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 2664-III від 12.07.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
3. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2014 року [Електронний ресурс]. – Сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_9_mis_2014.pdf.
4. Рейтинг страховых компаний Украины за 6 месяцев 2014 г. – Сайт Фориншурер страхование. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/ratings>
5. Обуховская К. Страховой рынок Украины: балансируя на краю пропасти [Электронный ресурс]. – Сайт информационного агентства УНИАН. – Режим доступа: <http://economics.unian.net/finance>.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА КРЕДИТНУ ПОВЕДІНКУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Кривошеєва Вікторія Віталіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Участь домогосподарств у фінансово-економічній системі визначається, перш за все, їх потенціалом як сукупністю фінансових ресурсів й фінансового багатства, яку можна використати для задоволення власних потреб, а, по-друге, здатністю ефективно використати цей потенціал. Кредитна складова фінансового потенціалу домогосподарств відіграє важливу роль у забезпеченні його потреб. Її особливості під впливом сукупності факторів обумовлює дії населення на фінансовому ринку щодо перерозподілу та інвестування грошових ресурсів, що й визначає переважну модель фінансової поведінки населення.

Науковці виокремлюють вісім груп чинників, що визначають кредитну поведінку фізичних осіб [1]. До них належать:

Соціальне схвалення боргів: оскільки в сучасному світі спостерігається зміщення громадської думки від засудження боргів до підтримки кредитів, то в даний час до позик позитивне ставлення.

Економічна соціалізація: сім'ї відтворюватимуть у наступних поколіннях модель лояльності до будь-яких форм запозичень.

Соціальне порівняння: фізичним особам простіше отримати кредитну послугу, якщо вони орієнтуються на дохідніші стратифікаційні групи і їх принципом є жити не гірше за інших.

Управління особистими фінансами: фінансові проблеми у фізичної особи можуть виникнути внаслідок її нездатності управляти власними грошовими потоками.

Споживче поведінка: занадто високі споживчі запити призводять до виникнення боргів.

Часовий горизонт: чим менш реалістичним він представляється індивіду, тим простіше вдатися до будь-яких форм запозичень, у тому числі до отримання кредиту.

Ставлення до боргу: якщо індивід не відчуває почуття дискомфорту при споживанні кредитної послуги, то швидше його кредитна поведінка буде вираженою.

Фаталізм: чим більше у людини проявляється зовнішній локус контролю, тим вища ймовірність, що він стане впевненим позичальником.

Зазначені чинники мають відношення виключно до психологічних, що звужує розуміння трансформації кредитної поведінки індивідів.

Серед чинників впливу на кредитну поведінку домогосподарств варто виокремити такі: економічні, демографічні, психологічні, соціальні, інституційні.

Водночас важливим чинником впливу на кредитну поведінку фізичних осіб є споживча поведінка домогосподарств. Проблемою при включенні фізичної особи до певного типу кредитної поведінки є парадокс Лап'єра, що полягає у невідповідності між реальною кредитною поведінкою людини і висловленими нею установками щодо кредиту, які він вважає йому притаманними. Раціональна кредитна поведінка може бути усвідомленою та неусвідомленою. Проте більша частина використовуваних знань і здатність індивідів приймати рішення носять неусвідомлений характер [2]. Згідно з теорією нераціональна поведінка за умов невизначеності є девіантною та випадковою.

Значна частина домашніх господарств має потребу в отриманні недорогих кредитних послуг та у розширенні їх асортименту однак готовність участі населення у різноманітних кредитних програмах може виявитися невисокою внаслідок домінуючого впливу соціальних і психологічних чинників та диспропорціями між кредитними установками і реальною кредитною поведінкою фізичних осіб.

Список використаних джерел

1. Lea S.E.G., Webley P., Walker C.M. Psychological factors in consume debt: Money management, economic socialization, and credit use // Journal of economic psychology. – 1995. Vol. 16. – P. 681–701.
2. Зотова А.И. Компаративистский подход к исследованию финансового поведения домохозяйств // TERRA ECONOMICUS (Пространство экономики) / А.И. Зотова, И.Г. Давыденко. – 2012. Т. 10. – № 1–2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/komparativistskiy>

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Мельник Сергій Степанович

Університет банківської справи Національного банку України

В ході розв'язання завдань із побудови класифікації фінансового шахрайства в банку, ми виявили окремі проблемні аспекти наукової теорії. Наряду із традиційними проблемними аспектами класифікацій (невідповідність класифікаційним ознакам, використання не банківської термінології, виділення однієї класифікаційної ознаки та не раціональні класифікаційні ознаки та розподіл), авторами, при побудові класифікацій фінансового шахрайства в банку, не встановлюються взаємозв'язки між складовими об'єкту класифікації.

І, як наслідок, такий стан наукових розробок, не дозволяє комплексно вирішувати наукові задачі в межах теоретичної розробки та практичного впровадження заходів, направлених на забезпечення системи фінансової безпеки банку, що, в свою чергу, уповільнює розвиток ринку фінансово-кредитних послуг.

Розв'язання завдань, які стоять перед наукою у частині усунення проблемних аспектів побудови класифікації фінансового шахрайства в банку – мета представленого дослідження. Більш того, ми вважаємо, що побудова класифікації фінансового шахрайства в банку дозволить створити дієву систему забезпечення фінансової безпеки банку, що, в свою чергу, забезпечить нормальний розвиток ринку фінансово-кредитних послуг.

В процесі дослідження класифікацій, ми дійшли висновку про те, що поняття «класифікація» потребує адаптації[1] у використанні його при побудові класифікації фінансового шахрайства в банку. Тому, на нашу думку, після проведення такої адаптації, слід керуватись наступним розумінням поняття «класифікація»: «Класифікація – система підпорядкованих понять про об'єкт, яка будується шляхом розподілу сукупності складових об'єкту на групи за класифікаційними ознаками. Класифікаційні ознаки встановлюються у відповідності із суттєвими відмінними властивостями, ознаками складових об'єкту та зв'язками між цими складовими».

Тому, ґрунтуючись на адаптованому понятті класифікації до нашого дослідження та, позбавляючи наукову теорію інших проблемних аспектів, ми пропонуємо при розробці класифікації фінансового шахрайства в банку, ґрунтуватись на наступному

структурно-логічному ланцюжку, який включає шість послідовних складових: перша – виділення сукупності складових фінансового шахрайства в банку, друга – визначення суттєвих відмінних ознак і властивостей складових фінансового шахрайства в банку; третя – групування складових фінансового шахрайства в банку за суттєвими відмінними ознаками і властивостями; четверта – встановлення класифікаційних ознак властивостей і ознак складових фінансового шахрайства в банку; п'ята – встановлення зв'язків між класифікаційними ознаками фінансового шахрайства в банку; шоста – розподіл виділеної сукупності складових фінансового шахрайства в банку за класифікаційними ознаками.

Перед тим як перейти до побудови класифікації фінансового шахрайства за запропонованим структурно-логічним ланцюжком, слід позбавити наукову теорію ще ряду проблемних аспектів. Зокрема, всю сукупність складових об'єкту класифікації (фінансового шахрайства в банку) слід також позбавити і ряду неточностей. Такі неточності полягають у незрозумілості опису видів фінансового шахрайства в банку (проблема стилістики викладення наукової теорії). Також, зустрічаються випадки, коли науковці «вигадують» види фінансового шахрайства в банку, які не відповідають практиці діяльності банку. В окремих випадках зустрічається віднесення фактів шахрайства до фінансового шахрайства в банку, яке не відповідає його загальним критеріям.

Позбавлення наукової теорії проблемних аспектів побудови фінансового шахрайства в банку дозволить отримати актуальну класифікацію досліджуваного явища. Така класифікація, в свою чергу, створить наукове підґрунтя для розв'язання завдань із протидії такому негативному явищу як фінансове шахрайство в банку, дозволить розробляти системи забезпечення їх фінансової безпеки та створювати умови для формування довіри та позитивного іміджу банківської системи.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник). – К. : Видавничий будинок «Максимум»; Тернопіль : «Економічна думка», 2000. – 592 с.

СТРАХУВАННЯ МАЙНА У СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Наливайко Дмитро Валентинович

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасну ринкову економіку неможливо уявити без страхування як особливого виду фінансових послуг. Зокрема, зі зростанням недержавного сектору економіки, збільшується попит на різні види страхування, так як приватна власність не має за своєю спиною фінансових гарантій з боку держави і має убезпечити себе від можливих ризиків.

В цьому плані страхування майна посідає одне з провідних місць. Окремому власнику майна дуже важко, а іноді навіть неможливо, самотійно його відновити у випадку пошкодження або втрати через непередбачувані ризиковані обставини. Держава теж неспроможна надати у цих випадках швидко і адекватну допомогу через нестачу бюджетних коштів. Саме тому найбільш ефективним способом забезпечення захисту майна громадян є страхування.

Майнове страхування в Україні – галузь страхування, де об'єктами страхових правовідносин виступає майно в різних видах. Майнове страхування охоплює практично усі види майна юридичних і фізичних осіб: будинки, споруди, офісне обладнання, виробниче устаткування, сировина, паливо, матеріали, продуктивна худоба, сільськогосподарські посіви, предмети домашнього побуту і таке інше.

У стандартний договір страхування включаються всі ризики, що можуть тією чи іншою мірою завдати шкоди як нерухомості (виробничим будинкам, складам, офісам), так і майну, що знаходиться усередині цих приміщень. Зокрема, застрахуватися можна від пожежі, вибухів, удару блискавки, падіння пілотованих літальних апаратів і їхніх уламків, природних сил і стихійних лих, ушкодження водою, аварій водопровідних, опалювальних і каналізаційних систем, протиправних дій третіх осіб (розкрадання, грабїж, розбїй, навмисне ушкодження майна або його частин), поломок машин і механізмів і сторонніх впливів [1].

Незважаючи на величезний набір ризиків, страхові виплати, як правило, здійснюються за декількома напрямками. Зазвичай страховики здійснюють страхові відшкодування по збиткам від

пожеж і ушкодження майна водою. По перерахованих ризиках імовірність настання страхових випадків максимальна (за розрахунками міжнародних актуаріїв ці ризики в нетто-премії складають 70%) [2].

Протягом 2009-2012 років можна спостерігати нарощення страховими компаніями України чистих страхових премій по добровільному страхуванню майна від вогню і стихійних явищ. Водночас чисті страхові виплати по даних ризиках скорочуються, що пов'язано із проведенням ефективної андерайтингової політики страховими компаніями.

Проте, починаючи з 2013 року ситуація почала змінюватись і суми чистих страхових премій по добровільному страхуванню від вогню і стихійних явищ почали скорочуватись. Така тенденція пояснюється тим, що рівень збитковості з кожним роком зменшується, а тому більшість компаній переглядає свою тарифну політику в даному питанні, поступово наближаючись до світових показників.

На сьогоднішній день рівень розвитку страхового ринку в Україні складає не більше 10-12 % потенційних ризиків, тоді як в більшості розвинутих країн він складає не менше 90-95%. Наближення тарифів зі страхування майна до світових стандартів, проведення інформаційної політики (дуже високий рівень недовіри до страхових компаній), налагодження каналів збуту і впровадження висококваліфікованого сервісу дозволить збільшити обсяг страхового покриття на території України і залучити додаткові фінансові ресурси в економіку.

Список використаних джерел

1. Сплетухов Ю.А., Дюжиков Е.Ф. Страхование: Учеб. пособие. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 312 с.
2. Страхование имущества от огня и иных опасностей // Страхование : учебник / Под ред. Т. А. Фёдоровой. – 3-е изд. – М. : Магистр, 2009. – 1006 с.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Фуксман Олександр Юрійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Одним з найнагальніших викликів, що постають перед керівництвом України в сучасних умовах, є вихід країни із глибокої економічної та соціально-політичної кризи з подальшим забезпеченням стабільного економічного зростання. Останнє, у свою чергу, нерозривно пов'язане із наявністю у країні ліквідної та фінансово надійної банківської системи, розбудова якої є ключовим завданням як центрального регулятора в особі Національного банку України, так і кожного комерційного банку. Саме тому актуальним є питання вивчення характеристик наявних систем управління ліквідністю в банках, встановлення їх основних недоліків та проведення роботи щодо їх усунення.

На сьогодні для ведення конкурентної боротьби на фінансовому ринку банкам недостатньо просто здійснювати збалансоване регулювання ліквідності через формування оптимальної структури балансу [1]. Регулювання ліквідності шляхом впровадження антикризового управління [2] чи використання математичного апарату через механізм оптимізаційної моделі [3] також лише частково вирішують питання ефективності відповідного процесу. Банкам необхідно докорінно змінити підхід саме до процесу управління ліквідністю у напрямку побудови якісно нової - інтегрованої - системи, яка дозволить досягти ключових цілей та задовольняти інтереси акціонерів та клієнтів банку. Основними елементами такої інтегрованої системи управління ліквідністю повинні бути: організаційне, методичне, інформаційно-аналітичне забезпечення та внутрішній контроль

З метою визначення стану системи управління ліквідністю в банках України та її відповідності ознакам інтегрованої було розроблено анкету, запропоновану до заповнення співробітникам 8 українських банків (з яких 4 - з вітчизняним та 4 - з іноземним капіталом) з першої двадцятки банків України згідно класифікації НБУ станом на 01.10 2014 року [4].

У процесі аналізу відповідей респондентів були виявлені наступні недоліки у системах управління ліквідністю: організаційне забезпечення: пасивна участь менеджерів фронт-офісу у процесі управління ліквідністю, відсутність підрозділу ризик-контролінгу у

банках з вітчизняним капіталом; методичне забезпечення: відсутність методики аналізу сезонних тенденцій потоків коштів на майбутні періоди у банках з вітчизняним капіталом; інформаційно-аналітичне забезпечення: не розроблена матриця зон факторних показників, яка дозволяє побудувати шкалу впливу факторів на ліквідність банку з метою їх подальшого контролю, не впроваджений чіткий математичний алгоритм розрахунку премії ліквідності у трансфертній ставці, що повинна стимулювати/дестимулювати залучення/розміщення коштів на певний строк, відсутність спеціального програмного забезпечення для управління ліквідністю; внутрішній контроль: перекладання функцій внутрішнього контролю на внутрішній аудит у деяких банках.

Таким чином, проведений аналіз стану системи управління ліквідністю у вітчизняних банках дозволяє розробити план заходів щодо вдосконалення цієї системи відповідно до виявлених недоліків. Такий план заходів повинен включати щонайменше наступні кроки: залучення співробітників бізнес-підрозділів до процесу управління ліквідністю шляхом впровадження спеціального інформаційно-аналітичного забезпечення; вдосконалення трансфертної моделі в частині розробки алгоритму розрахунку премії ліквідності залежно від поточної ситуації; впровадження спеціального програмного забезпечення для управління коротко- та довгостроковою ліквідністю.

Список використаних джерел

1. Ж. Довгань. Основи комплексного управління активами і пасивами банку // Світ фінансів. – 2008. – №2(15). – С. 64–69.
2. О.А. Криклій, Ю.С. Ребрик. Система комплексного управління ліквідністю банку // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць / Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ. – Х., 2010. – Вип. 1 (8). – Ч. 2. – С. 9–17.
3. Ю.С. Серпенінова. Комплексна оптимізаційна модель управління ліквідністю банку // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 5 (119). – С. 300 – 306.
4. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control>

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

HISTORICAL BASIS OF HRYVNIA'S VALUE (ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВАРТОСТІ ГРИВНІ)

Iryna Avanesova

Kyiv National University of Trade and Economics

Аванесова Ірина Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

It is well known that the national currency system of Ukraine is the combination of monetary relations which created by national foreign exchange market and public legal norms. In addition, the national currency system of Ukraine setting standard rules, arrangements and institutions such as National Bank of Ukraine. However, the main aim of any national currency system is to regulate the official exchange rate (value) of the national currency, because value of the national currency coherent with inflation, international trade finance and depends on productivity of national economy. [1]

Age-old historical basis of the value of Ukrainian national currency – Hryvnia start before 1917 year. In this period, golden parity of the ruble firmly fixed: 1 ruble = 0.774234 grams of pure gold. In years from 1917 to 1921, the circulation of money destroyed in Ukraine. In 1922 year, the gold parity of ruble restored and banknotes began to emission in tchervonets (gold piece): 1.0 tchervonets = 7.74234 grams of pure gold.

In 1923 year, Moscow Commodity Exchange made quotation of tchervonets. From February 1923, quotation of tchervonets in Moscow Commodity Exchange became the official.

1926 year – is the year of starting elimination of the foreign exchange market. All foreign exchange intervention to support the value of ruble was stop. In addition, it was stop export of tchervonets and its purchase by non-residents. The ruble has become detached from its market fundamentals. 1930 year – it was year of liquidation of stock units and commodity exchanges. In this period, the official exchange rate of ruble was set at the USSR State Committee. 1935 year - the official exchange rate of ruble fixed for non-commercial operations per the French franc: 1 ruble = 3 French franc, golden parity of the ruble calculated through the

French franc: 1 ruble = 0.176850 grams of pure gold. In 1937 year the official exchange rate of ruble fixed per U.S. dollar: 1 U.S. dollar = 5.30 ruble, golden parity of the ruble calculated through the U.S. dollar: 1 ruble = 0.167674 grams of pure gold. In 1950 year formal golden parity of the ruble was establish: 1 ruble = 0.222108 grams of pure gold, but in fact, the official exchange rate of ruble fixed per U.S. dollar: 1 U.S. dollar = 4.0 ruble. Because of unreality course were introduced special premiums for state export-import operations: for 50% of sum the exchange rate was 10.0 rubles per 1 U.S. dollar. After monetary reform in 1960 year the new golden parity of the ruble calculated through the U.S. dollar: 1 ruble = 0.987412 grams of pure gold, and the official exchange rate of ruble fixed per U.S. dollar: 1 U.S. dollar = 0.90 ruble. In 1971 year, the official exchange rate of ruble began to be differ from the golden parity. From 1973 arithmetic mean method used to calculate the arithmetic deviation of the market and parity rates of ruble (1974 – used baskets method of 14 currencies, from 1986 the ruble quoted weekly). [2]

In 1992 year, January 10, the cash coupon par with ruble banknotes introduction to currency turnover: 10 Russian rubles per 1 coupon, 10 coupons per 1 U.S. dollar.

In 1992, July, currency turnover of Ukraine separated from the “ruble zone”. Before 23 of October in 1994 year, it was system of multiple currency rates, including the official exchange rate, which determined by the National Bank of Ukraine and the market, which was placed in the currency auctions. After 24 of October in 1994-year official exchange rate was set based on the results of trading on the Ukrainian Interbank Currency Exchange. From 01 of August in 1995 year it was prohibition of turnover of U.S. dollar as means of payment on the territory of Ukraine.

1996 year, September 2 was the date of putting into circulation the national currency of Ukraine – Hryvnia. Official exchange rate for this date was 100 000 coupons per 1 Ukrainian Hryvnia, 1.75 Ukrainian Hryvnia per 1 U.S. dollar, (Purchasing Power Parity - PPP) 2.25 Ukrainian Hryvnia per 1 U.S. dollar.

Began from the 19.03.1999 National Bank of Ukraine sets the official exchange rate against the U.S. dollar as the average between the rates on operations authorized commercial banks in the interbank market in Ukraine. As part of overall responsibility for ensuring the stability of the national currency in national currency system, National Bank of Ukraine can influence the official exchange rate by buying and selling foreign currency in the foreign exchange market.

References

1. Avanesova Iryna «International trade finance» // Програма, робоча програма, опорний конспект лекцій (англомовна програма КНТЕУ). – 2013. – К.: КНТЕУ. – 59 с.
2. Г.Павленко, И.Галь, А.Мороз, Госбанк и развитие народного хозяйства Украины, Киев, 1974, ст.16-17

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Савченко Наталія Григорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Висока суспільна значимість соціального страхування знаходить своє відображення в державній соціальній політиці. Зацікавленість держави в розвитку соціального страхування зумовлюється тим, що завдяки йому стає можливим підвищення рівня соціального захисту населення; зменшення фінансового навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків соціального характеру; вирішення окремих проблем соціального забезпечення завдяки перенесенню державних соціальних виплат з коштів бюджету на страхові виплати.

Для України притаманний поступальний розвиток системи соціального страхування. Проте зміни економічних умов породжують нові проблеми, від вирішення яких залежить стабільність та дієвість системи державного соціального страхування.

Сучасна система соціального страхування в Україні за своїм змістом не є страховою в класичному розумінні, оскільки зберігає і виконує функції соціального забезпечення– розмір страхових внесків не узгоджується з рівнем соціального і професійного ризику, обсягом прав і гарантій страхувальників і застрахованих, має місце їх відчуженість від участі в управлінні фондами тощо.

Перед страховиками сьогодні стоїть складне завдання по забезпеченню зростання розмірів страхових виплат, обсягу та якості соціальних послуг, а також підвищення рівня фінансової надійності фондів соціального страхування. Створення розвиненої і платоспроможної системи соціального страхування, здатної

компенсувати збиток від непередбачених подій, зміцнення довіри до системи соціального страхування з боку страхувальників, а також населення, можливе тільки при правильній побудові стратегії розвитку даної системи.

Наразі в Україні розпочато реорганізацію Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. Законодавством передбачено на їх основі створити єдиний Фонд соціального страхування.

Серед основних аргументів щодо необхідності злиття таких фондів законодавці виділяють: підвищення ефективності управління системою соціального страхування, скорочення та оптимізація витрат на управління Фондами, спрощення процедури обслуговування застрахованих осіб та роботодавців. Це, на переконання експертів, дозволить отримати додатковий фінансовий ресурс для здійснення страхових виплат безпосередньо громадянам, а також отримати ресурс приміщень, техніки, який планується спрямувати на інші важливі галузі соціальної політики. Більше того, урядовці в оптимізації Фондів вбачають додаткову можливість для поліпшення якості соціальних послуг, що надаються уразливим верствам населення.

На наш погляд, існує значна ймовірність, що внаслідок злиття Фондів обсяги зусиль, спрямованих на регулювання певного виду соціального страхування, суттєво скоротяться. Вважаємо, що таке об'єднання матиме сенс при наявності високого рівня підзвітності та підконтрольності в процесі діяльності такого Фонду. Інакше кажучи, успіх чи неуспіх реорганізації соціального страхування визначається людським фактором, бажанням досягнути задекларованої мети.

Таким чином, політика держави в напрямі побудови ефективної, прозорої, інституційно спроможної системи соціального страхування має включати: збереження автономного характеру функціонування фінансової системи соціального страхування і недопущення її об'єднання з державним бюджетом; поступова децентралізація системи і передача частини функцій управління на рівень трудових колективів та об'єднань роботодавців при збереженні державного регулювання і нагляду; забезпечення транспарентності системи державного соціального страхування; створення банку даних соціального страхування на основі результатів проведення комплексного моніторингу системи, інформаційного та статистичного забезпечення.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Крикун Тетяна Іванівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Еволюція суспільного розвитку та фінансових відносин призвели до виокремлення соціального захисту населення у вагомий фінансовий складовий елемент, що стало одним із дієвих інструментів стимулювання людського капіталу. Основною метою її реалізації є забезпечення довгострокової макроекономічної та соціальної стабільності в державі. Удосконалення системи соціального захисту мають супроводжуватись структурними змінами в бюджетно-податковій політиці країни, інституційним вдосконаленням механізмів державного управління, підвищенням якісного рівня прогнозування соціально-економічного розвитку суспільства на середньострокову перспективу.

Формування та реалізація фінансової політики у соціальній сфері здійснюється через механізм фінансового забезпечення системи соціального захисту населення. Важливим є створення належних методологічних та інституційних засад для його розвитку з урахуванням потреб та інтересів суспільства. На сучасному етапі посилюється необхідність підвищення якісного рівня життя населення, ефективності використання інструментів, важелів та механізмів державної соціально-економічної політики. Фінансове забезпечення соціального захисту відображає сукупність економічних відносин у сфері перерозподілу валового внутрішнього продукту через державні на недержавні фонди, які здійснюють фінансування соціальних гарантій з метою зростання рівня добробуту населення.

Соціальний захист населення функціонує у таких формах, як соціальне, особисте, корпоративне страхування, державна та недержавна соціальна допомога, соціальне обслуговування, соціальна підтримка домогосподарств. У залежності від джерел формування фінансових ресурсів розрізняють державний, місцевий та недержавні механізми соціального захисту населення, від особливостей окремих функціональних форм системи соціального захисту населення мають місце бюджетно-податковий, страховий, кредитний та механізм фінансування.

За останні десятиліття інститут соціального страхування постійно удосконалювався, у тому числі відбувалося розширення обсягу

соціальних послуг, перерозподіл фінансової відповідальності між державою та недержавними організаціями, що є суб'єктами системи соціального захисту, активно розвивалось недержавне соціальне страхування, з'являлись нові інструменти фінансового регулювання соціальної сфери. Проте, в умовах фінансово-економічної рецесії, яка суттєво вплинула на динаміку розвитку фінансових ринків, обсяг та рентабельність інвестицій, спостерігається певне уповільнення впровадження недержавних форм соціального страхування у країнах з трансформаційною економікою.

Дослідження досвіду управління системою фінансового забезпечення соціального захисту населення в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою дозволило визначити основні напрями вдосконалення бюджетної та соціальної політики держави на середньострокову перспективу, зокрема забезпечення адресної спрямованості соціального захисту населення, упорядкування кількості соціальних пілг та переліку їх отримувачів з метою оптимізації видаткової частини бюджету, посилення результативності фінансово-страхових механізмів соціального захисту населення, розвиток інституційних засад недержавного пенсійного забезпечення, підвищення дієвості системи моніторингу фінансових ризиків у соціальній сфері. Накопичений світовий досвід свідчить, що діючі моделі фінансового забезпечення соціального захисту, в тому числі американська, азіатська, континентальна, та скандинавська постійно трансформуються до змін економічного середовища. На сучасному етапі економічних перетворень, континентальна та скандинавська моделі спрямовані на забезпечення рівномірного розподілу доходів населення, підвищення якісного рівня надання соціальних послуг, посилення контролю за наданням соціальної допомоги. Американська модель соціального захисту наразі характеризується підвищенням ролі держави у регулюванні соціально-економічних процесів, удосконаленням фінансового механізму державного медичного страхування та підвищенням ефективності інвестицій, що здійснюються за рахунок коштів недержавних пенсійних фондів.

На даний час, необхідним є поглиблення теоретико-методологічних засад фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, розкриття її сутності як складової регуляторного механізму фінансової політики країни, що надасть змогу посилити взаємозв'язок фінансового регулювання із динамікою соціально-економічного розвитку.

ВИДОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНАЛІЗУ РИЗИКІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Барабаш Наталія Степанівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Визначальним етапом розроблення методики аналізу ризиків господарської діяльності є процес його структурування. Він полягає у визначенні завдань, алгоритму їх вирішення для реалізації системного підходу при виконанні функцій аналітичного забезпечення управління ризиками. Структурування дає змогу визначити оптимальну систему інформаційних потоків для вирішення всієї сукупності завдань, передбачених методикою аналізу, забезпечити максимальну оперативність та економічність аналітичного процесу, виявити взаємозв'язки у вирішенні завдань за видами аналізу.

Фінансово-господарська діяльність та її аналіз будуються на таких засадах:

Для аналітичної оцінки кожен суб'єкт господарювання розглядається як окремий самостійний майновий комплекс, який характеризується наявним економічним потенціалом.

Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності здійснюється в межах різних його видів, основними з яких є комплексний і тематичний аналіз.

Критеріями оцінки результатів фінансово-господарської діяльності можуть бути заданий темп зростання, частка ринку, обсяг виробництва, фінансові результати, показники фінансового стану.

Оцінка ресурсів, господарських процесів і результатів фінансово-господарської діяльності здійснюється в рамках зовнішнього і внутрішнього аналізу.

Види фінансового аналізу розподіляються за класифікаційними ознаками, основними із яких є: зміст процесу управління (функції управління), особливості суб'єктів і об'єктів аналізу, періодичність аналізу, цільове спрямування дослідження причинно-наслідкових зв'язків.

Зміст процесу управління визначається управлінськими функціями, реалізація яких вимагає залучення відповідних видів фінансового аналізу. Відповідно до функцій управління фінансовий аналіз розподіляється на перспективний, оперативний та ретроспективний.

Фінансовий аналіз ризиків господарської діяльності в цілому досліджує їх як цілісний об'єкт без виділення його окремих структурних та функціональних підрозділів. Фінансовий аналіз за центрами відповідальності спрямовано на дослідження діяльності окремих структурних або функціональних підрозділів (центрів відповідальності) а фінансовий аналіз ризику окремих операцій досліджує переважно ті операції, наслідком яких є одержання доходів або здійснення витрат, а також операції, пов'язані з розрахунками, фінансуванням та інвестиційною діяльністю. Для розв'язання окремих завдань аналізу ризиків господарської діяльності розробляються різноманітні методики, які ґрунтуються на застосуванні спеціальних методичних прийомів, залежно від яких розрізняють: вертикальний (структурний) фінансовий аналіз; горизонтальний (трендовий) фінансовий аналіз; компаративний фінансовий аналіз; коефіцієнтний фінансовий аналіз; факторний фінансовий аналіз; декомпозиційний фінансовий аналіз; інтегральний фінансовий аналіз.

Особливу роль в управлінні ризиками господарської діяльності відіграє факторний аналіз. Забезпечуючи кількісну оцінку впливу чинників на результативний показник, факторний аналіз надає можливість змінювати та формувати параметри об'єкта управління шляхом відповідного підбору та коригування чинників.

В основі декомпозиційного аналізу лежить побудова багатфакторної моделі, використання якої дозволяє послідовно досліджувати взаємозв'язки між чинниками та результатом, поступово переходячи з одного рівня деталізації факторних ознак на інший і розкриваючи все більш глибокі причини виникнення ризиків.

Інтегральний фінансовий аналіз передбачає побудову багаторівневої факторної моделі, яка характеризує утворення одного з основних результативних показників діяльності підприємства як наслідок дії різноманітних чинників, згрупованих за ознакою черговості впливу на результат.

Аналіз ефективності функціонування підприємства пов'язаний з необхідністю забезпечення господарської діяльності фінансовими ресурсами, вибором ефективних форм господарювання і систем менеджменту, орієнтованих на мінімізацію та уникнення ризикових ситуацій.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Білик Руслана Сергіївна

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання країни в цілому та її регіонів зокрема. Водночас суттєві структурно-технологічні зрушення в економіці, ринковій та інформаційно-комунікаційній інфраструктурі вимагають потужного фінансового забезпечення. Тому в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів проблема визначення пріоритетності їхнього використання є досить актуальною.

Істотним недоліком системи національного регулювання розвитку інноваційно-інвестиційної сфери є те, що вона, на відміну від законодавства більшості країн світу, не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку, але й протидіє залученню небюджетних коштів та унеможлиблює формування спеціальних, зокрема відомчих, фондів фінансування інновацій. Це значною мірою позначилося на ставленні корпоративного сектора до фінансування досліджень та розробок. Навіть там, де такі фонди створювалися ініціативно, їхні кошти вилучали до державного бюджету. Позиція корпоративного сектора щодо фінансування наукових досліджень і розробок, та ставлення держави до неї є сьогодні головними причинами того, що витрати недержавного сектора на наукові дослідження продовжують скорочуватися. До того ж за розрахунками науковців, майже 70% коштів на науково-технічні розробки припадає в Україні на IV і тільки 23% – на V технологічний уклад, 60% інноваційних витрат – на IV технологічний уклад, 30% – III, а на V – лише 8,6%. Отже, негативні процеси в загальній структурі виробництва поширюються на деградацію технологічної структури діючих підприємств.

Аналіз інноваційного клімату в Україні та факторів впливу на нього дозволяють зробити висновок, що інноваційний потенціал сьогодні не забезпечує соціального та економічного зростання країни, він характеризується недостатнім рівнем адаптивності та стратегічної гнучкості, а також низькою схильністю підприємницьких структур до інноваційної діяльності.

Стратегію інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів зазначено інноваційний розвиток економіки держави та окремих її регіонів пріоритетним напрямом. У сучасних ринкових умовах стає актуальною задача визначення внутрішніх резервів економічного розвитку, рішення якої пов'язується в першу чергу з розробкою нових підходів до визначення сутності та структури економічного потенціалу країни.

Перспективи розвитку економіки України залежатимуть від підвищення її конкурентоспроможності та здійснення якісних структурних зрушень шляхом переходу на інвестиційно-інноваційну модель розвитку. Якщо період 2010-2015 років буде етапом посткризового зростання після відновлення нормальної роботи фінансової системи, то період 2016–2020 років має стати важливим етапом реструктуризації економіки і закріплення позитивних тенденцій економічного та соціального розвитку України. Саме здійснення прогресивних інституційних та структурних перетворень, поглиблення європейської інтегрованості української економіки має вивести Україну до групи країн, що здатні до динамічного зростання.

Ситуація в західних країнах істотно відрізняється від української. Особливий інтерес представляє досвід США, Японії, Великобританії, Канади, Франції, Ізраїлю. Центральне місце в цій системі займає сфера НДР і впровадження новітніх технологій на основі пільгових кредитування і оподаткування, страхування і прямого фінансування венчурного підприємництва. Для надання відповідних пільг інноваційним підприємствам створюються спеціальні інститути: міністерства і відомства, науково-технічні і технологічні фонди, технопаркові структури, комерційні банки, страхові фонди і т. д. Діяльність їх заснована на законах про підтримку інноваційного бізнесу, захист промислової і інтелектуальної власності.

Таким чином, формування ефективного управління інноваційними процесами, його зміцнення, розгортання слід починати з кардинального поліпшення інноваційного клімату, тобто з суттєвого підвищення інноваційної аттрактивності (привабливості) економіки України в цілому. Слід наголосити, що «готовність» національної економіки та суспільства до інноваційного розвитку складається з комплексу чинників, які лежать в фінансовій, науково-технічній, виробничій, кадровій, природно-ресурсній, соціальній та інших сферах, однак перехід до інноваційної моделі розвитку без ефективної інноваційної політики держави неможливий.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Василенко Антоніна Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах поглиблення світових інтеграційних процесів питання залучення іноземного капіталу в країни з перехідною економікою залишається не вичерпаним, тож одним із питань, що потребують вирішення вже сьогодні, є пошук джерел фінансування відновлення реального сектору економіки, виробничої інфраструктури.

В Україні падіння промислового виробництва за 2014-2015 роки прогнозується на рівні не меншому, ніж 13-14%, тому навіть якщо за найсприятливіших обставин воєнні дії завершаться цього року, національна економіка зіштовхнеться із падінням ролі головного постачальника інвестиційного капіталу в ринковій економіці – населення, чий доходи та заощадження знижені внаслідок девальвації національної валюти, росту цін, втрачені через нестабільність банківської системи, перерозподілені через волонтерів на потреби військових та переселенців. Таким чином, вітчизняного інвестора на певний час має посилити інвестор іноземний.

За даними Держкомстату, в 2013 році у структурі ПІІ - прямих іноземних інвестицій (а ними вважаються вкладення у акціонерний капітал резидента, що становлять не менше 10% його вартості) - переважає Кіпр (32,7%), Німеччина та Нідерланди (відповідно 10,8% та 9,6%), Російська Федерація (7,4%). Прямі інвестиції з України надходили до 46 країн світу, переважна частка - до того ж Кіпру (88,5%). При цьому левову частку вкладень спрямовано у переробну промисловість (25,3%), фінансову та страхову діяльність (26,4%). Показовою є симетрія пріоритетів першої четвірки іноземних інвесторів: 25,7% ПІІ Кіпру та 67,5 Російської Федерації вкладено у фінансову та страхову діяльність, а Німеччина та Нідерланди надають перевагу переробній промисловості (83,5% та 31,2%).

Необхідно підкреслити, що у ретроспективі іноземні інвестиції відігравали важливу роль у промисловому розвитку Південно-Східної України ХІХ-початку ХХ століття. Іноземні інвестори з Бельгії, Франції, Великої Британії фінансували створення більшості українських металургійних заводів, наприклад, завод Джона Юза з робітничим селищем Юзівка (тепер Донецьк).

Традиційно вважається, що іноземний капітал є вразливим та селективним. Країни, що мають громіздку та обтяжливу податкову систему, невважену грошово-кредитну політику – зтикаються зі

складнощами при залученні іноземних інвестицій. Залучення ефективного іноземного інвестора у найближчому майбутньому може відбутись, якщо матимуть місце три множники: негайні реформи, мир та політична стабільність, подолання корупції. Решта чинників більшої мірою виступають у ролі складових інвестиційної привабливості України.

14 лютого 2015 р. Міжнародна рейтингова агенція Fitch знизила довгостроковий рейтинг України в іноземній валюті з рівня "ССС" до "СС", незважаючи на фінансову допомогу Києву з боку МВФ [1]. Серед чинників, які, на думку агенції, можуть ще більше погіршити рейтинг, - провал структурних реформ і подальше загострення конфлікту на Сході. Закономірно першим на українські негаразди зреагував іноземний капітал. За дев'ять місяців 2014 року відтік капіталу зарубіжних інвесторів склав 10,3 млрд. дол., надходження за цей період склали трохи більше 1,9 млрд. дол. Такого відтоку ПІІ не було навіть вісім років тому під час світової фінансової кризи. Знецінення національної валюти цього разу справило на ПІІ найбільш відчутний тиск: 9,4 млрд. дол. з 10,3 млрд. дол. скорочення акціонерного капіталу відбулося саме через курсову різницю [2]. Чистий відтік інвестицій без урахування девальваційних втрат склав 967 млн. дол.

Готовність до реформ, розуміння їх сутності та життєвої необхідності має продемонструвати не тільки законодавча та виконавча влада, але й платники податків, що повинні як вимагати від представників влади послідовних змін, так і генерувати докорінні зрушення у суспільстві власними силами, у першу чергу, через нульову толерантність до корупції на будь-якому рівні.

Перспективи України, враховуючи її географічний, біокліматичний, людський, промисловий потенціал, важко переоцінити. Держава повинна регулювати залучення іноземного капіталу, знаходити компромісні рішення, виокремлювати пріоритетні напрями в інтересах власної країни та забезпечувати її привабливість для ефективних іноземних інвесторів.

Список використаних джерел

1. Fitch знизила кредитний рейтинг України. – Режим доступу : <http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business>.
2. Украина потеряла инвестиции. – Режим доступу : <http://www.capital.ua/ru/publication>.

УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Гарбар Жанна Володимирівна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Економічна суть інтеграції вітчизняного фінансового ринку в світовий фінансовий ринок полягає в підвищенні ефективності наявних в країні фінансових ресурсів, зокрема державних, а також в залученні в Україну фінансових ресурсів нерезидентів для їх подальшого інвестування за посередництва вітчизняних фінансових інститутів.

До найважливіших умов інтеграції вітчизняного фінансового ринку в світовий фінансовий ринок належать: макроекономічна стабільність; транспарентність та передбачуваність фінансової політики, узгодженість її напрямів; відповідність вітчизняної моделі фінансового ринку основним тенденціям розвитку світового фінансового ринку; подальша лібералізація фінансового ринку; пріоритет національних інтересів при ухваленні рішень у сфері розвитку фінансового ринку; вдосконалення системи регулювання фінансового ринку з метою забезпечення нейтралізації негативних тенденцій функціонування світового фінансового ринку; збалансований розвиток всіх сегментів фінансового ринку.

Макроекономічна стабільність як умова інтеграції вітчизняного фінансового ринку в світовий ринок визначає, по-перше, активність діяльності нерезидентів в національній економіці; по-друге, безпосередньо впливає на конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу. Макроекономічна нестабільність вітчизняної економіки пов'язана з інфляційним ризиком. Даний ризик стосується, насамперед, інтересів резидентів і не позначається на діяльності нерезидентів.

Значний ступінь нестійкості наразі властивий бюджетній сфері України. Він здатний здійснювати негативний вплив на банківський сектор і фондовий ринок, оскільки високий рівень державних запозичень призводить до вилучення позикового капіталу на потреби фінансування бюджетного дефіциту і, відповідно, впливає на процентну ставку. Низький рівень золотовалютних резервів в значній мірі підвищує ризик сильних коливань курсу гривни.

Транспарентність і передбачуваність фінансової політики, узгодженість її напрямів здатні здійснювати позитивний вплив на коротко-, середньо- і довгостроковий стан фінансового ринку, формувати позитивні раціональні очікування його учасників.

Пріоритет національних інтересів при ухваленні рішень у сфері розвитку вітчизняного фінансового ринку передбачає проведення державної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національних корпорацій у фінансовій сфері, полегшення їх доступу до ресурсів світового ринку, здешевлення корпоративного фінансування за рахунок зниження ризику країни та інших ризиків, підвищення стабільності середовища здійснення бізнесу.

Наразі в цілому склалися необхідні і достатні умови інтеграції вітчизняного фінансового ринку в світовий фінансовий ринок. Проте слід враховувати, що темпи такої інтеграції залежатимуть, по-перше, від стану світової економіки та її фінансів; по-друге, від державної політики, спрямованої на реалізацію можливостей активного входження України в світову фінансову систему.

Повільна інтеграція України у світовий фінансовий простір зумовлена в першу чергу внутрішньодержавними проблемами - недостатнім рівнем реформування економіки, нерозвиненістю національного фінансового ринку, невідповідністю законодавчого та інших норм міжнародним стандартам [1].

Інтеграція України в міжнародний фінансовий простір передбачає вирішення внутрішніх завдань трансформації її фінансової системи та налагодження механізмів міжнародного фінансового співробітництва [2]. Ключовим напрямом розвитку інтеграційних процесів має стати поглиблення співробітництва із міжнародними фінансовими організаціями - МВФ, Світовим банком, ЄБРР.

Активна інтеграція в світовий ринок здатна забезпечити підвищення прибутковості фінансових операцій для вітчизняних учасників фінансового ринку, зниження витрат залучення капіталу при корпоративному фінансуванні, зокрема при реалізації інвестиційних проектів; високу капіталізацію національних корпорацій і, як наслідок, підвищення ефективності їх діяльності; диверсифікацію фінансових ризиків корпорацій.

Список використаних джерел

1. Галазюк Н.М. Вплив фінансової глобалізації на розвиток і формування фінансового ринку України / Н.М. Галазюк, О.М. Зелінська // Економічний форум. – 2013. – № 3. – С. 167–173.
2. Фінансова реструктуризація в Україні : проблеми і напрями : Монографія / За наук. ред. В. Федосова. - К. : КНЕУ, 2002. – 387с.

ОЦІНКА СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Романенко Ольга Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний стан економіки України свідчить про низьку інвестиційну активність суб'єктів господарювання, що призводить до відсутності можливості стабільного розвитку країни в цілому. Таке положення пов'язане перш за невпевненістю інвесторів в отриманні фінансового ефекту від вкладення коштів. Інвестування вимагає підтвердження достовірності та оцінки раціональності даних вкладень на основі об'єктивної фінансово-економічної інформації. Аудит проектів дозволяє підтвердити це на стадії їх підготовки, забезпечити контроль за зберіганням потенційної можливості самого проекту на стадії його реалізації, об'єктивно оцінити досягнуті результати на наступних етапах [1].

Обмежений обсяг інвестиційних ресурсів викликає необхідність наукового обґрунтування процесів їх планування та використання відповідно до цілей та інтересів його учасників і суспільства в цілому. При аудиті проектів оцінка раціональності використання фінансових ресурсів вимагає здійснення перевірки реалізації чітких завдань: якщо чітко визначений обсяг інвестицій для здійснення проекту, то слід оцінити і отримати максимально можливий економічний і соціальний ефект від їх використання; якщо чітко визначений результат, який необхідно отримати за рахунок вкладення капіталу, необхідно шукати шляхи мінімізації витрат інвестиційних ресурсів.

У бізнесовій практиці розрізняють різні види ефективності інвестиційного проекту в залежності від вкладень і витрат конкретних його учасників. Зокрема, в ході аудиту доцільно оцінювати такі види ефективності інвестиційного проекту.

Ефективність проекту в цілому. Концепція сталого розвитку «Україна-2020» передбачає необхідність оцінки ефективності будь-якого інвестиційного проекту у розрізі фінансової, соціальної та екологічної доцільності [2]. Ці види ефективності оцінюються аудитором з точки зору єдиного учасника, який реалізовуватиме проект за рахунок власних коштів. При аудиті перед оцінкою ефективності проекту в цілому ставляться наступні цілі: визначення потенційної привабливості проекту для можливих учасників та оцінка джерел фінансування; види ефективності інвестиційного проекту в цілому: комерційна ефективність проекту, екологічна ефективність проекту; соціальна ефективність проекту; ефективність участі в проекті.

Учасниками проекту можуть бути: підприємство, яке реалізує проект, і його акціонери; банки, які здійснюють кредитування проекту; лізингова компанія, що надає обладнання для проекту, інші суб'єкти.

Проект може зачіпати інтереси структур вищого порядку (галузь, регіон тощо), які здатні досить істотно вплинути на його реалізацію. Проект може бути суспільно значущим і вимагати підтримки державного або місцевого бюджетів. Наявність декількох учасників інвестиційного проекту зумовлює розбіжність їхніх інтересів, різне ставлення до пріоритетності різних проектів [3].

Для кожного учасника характерно формування специфічних потоків грошових коштів для розрахунку показників ефективності і, як наслідок, можлива розбіжність результатів оцінки та рішення про участь у проекті. Тому в ході аудиту слід визначити ефективність проекту для кожного учасника безпосередньо.

Метою визначення ефективності участі в проекті є:

- перевірка ймовірності реалізації інвестиційного проекту;
- перевірка зацікавленості в реалізації проекту всіх його учасників.

Ефективність участі в проекті включає: ефективність участі підприємств у проекті (ефективність інвестиційного проекту окремо для кожного підприємства - учасника); ефективність інвестування в акції підприємства (ефективність для акціонерів; учасників інвестиційного проекту); ефективність участі в проекті структур більш високого рівня, в тому числі: регіональна і народногосподарська ефективність – для регіону і народного господарства в цілому, галузева ефективність – для окремих галузей народного господарства, фінансово – промислових груп (ФПГ), об'єднань підприємств і холдингових структур; бюджетна ефективність інвестиційного проекту – ефективність участі в інвестиційному проекті бюджету певного рівня.

Всі види ефективності інвестиційного проекту базуються на зіставленні витрат і результатів (вигод) від проекту, але відрізняються підходом до їхньої оцінки і склад.

У багатьох пострадянських країнах існує думка, що соціально значущими вважаються тільки великомасштабні, народногосподарські і глобальні проекти. Для локальних проектів оцінюється їх комерційна ефективність і, якщо вона виявляється прийнятною, рекомендується переходити до наступного етапу оцінки.

Однак успішний досвід реалізації бізнес-процесів європейських розвинених країн свідчить про результативність та необхідність визначення соціального ефекту кожного інвестиційного проекту. При виявленні незадовільного соціального ефекту проекти не рекомендуються аудиторам для реалізації. Якщо громадська

ефективність виявляється достатньою, оцінюється комерційна ефективність. При недостатньому рівні комерційної ефективності суспільно значущого інвестиційного проекту рекомендується розглядати і шукати різні форми його фінансування, які підвищать його комерційну ефективність до прийняттого рівня.

Список використаних джерел

1. Романенко А.А. Фінанси холдингових компаній. Монографія. - К. Київ.нац.торг. - екон.ун-т, 2009. - 255с.
2. Амеліна А.В. Аудит проектів: навч. посібник. для студ. вищ. навч. закл. / В. Амеліна, А. А. Романенко - К.: КНТЕУ, 2010. - 347 с.
3. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент / І.А. Бланк. - К.: Ельга- Ніка -Центр, 2001. - 448 с.

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Руденко Ірина Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Подолання викликів і загроз, що постали перед нашою державою, не можливе без проведення глибоких і комплексних реформ, однією з яких є бюджетно-податкова реформа у напрямі фіскальної децентралізації. Однією з умов успішної реалізації реформ є закінчення антитерористичної операції, проведення якої вимагає чималих видатків і відповідної централізації бюджетних коштів.

Макрофінансова стабілізація в країні залежить від фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Сьогоднішній рівень фінансової автономії місцевих самоврядних органів не створює належного підґрунтя для самостійного вирішення питань місцевого значення. Низький рівень фінансової автономії значно обмежує вплив місцевих органів влади на формування фінансових ресурсів і розподіл суспільних благ, знижує ефективність їх функціонування. Така ситуація створює передумови для підвищення якості державного управління через його децентралізацію.

Процеси бюджетної децентралізації вимагають чималих коштів. Навіть благополучна Польща не змогла цього зробити без допомоги ЄС. У 1999-2003 рр. на підтримку децентралізації Польща отримала 6 млрд. євро. Після вступу до ЄС у рамках політики вирівнювання регіонів ця країна отримала у 2004 р. 12 млрд. євро, у 2007-2013 рр. –

67 млрд. євро. У 2013-2020 рр. відповідні видатки зростуть до 82 млрд. євро [1].

Проект основних напрямів бюджетної політики України на 2016 рік розроблено відповідно до Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, Стратегії сталого розвитку „Україна – 2020” та ґрунтується на положеннях програм співпраці з Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними фінансовими організаціями.

Ключові напрями визначено в частині основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2016 рік, основних завдань бюджетної політики, пріоритетних завдань податкової політики, реалізації пріоритетних державних (цільових програм), взаємовідносин державного бюджету України з місцевими бюджетами.

Серед головних завдань у питаннях взаємовідносин державного бюджету України з місцевими бюджетами проголошено запровадження Європейських стандартів місцевого самоврядування для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; оптимальний розподіл ресурсу між державним та місцевими бюджетами для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування; зміцнення податкового потенціалу територій (через застосування механізму горизонтального фіскального вирівнювання); упорядкування видаткових повноважень між бюджетами різних рівнів; удосконалення системи планування показників бюджету та їх прогнозування на середньострокову перспективу; підвищення прозорості та ефективності витрачання бюджетних коштів; створення нової системи державного управління регіональним розвитком з урахуванням досвіду та стандартів регіональної політики країн ЄС.

З метою визначення шляхів й інструментів реалізації реформи системи державного управління регіональним розвитком, потрібно сформулювати мету та визначити очікувані результати, які дають не лише відповідь на питання, для чого проводиться певна реформа, а й інструменти оцінки адекватності й ефективності обраних шляхів її проведення. З огляду на складність процесу фіскальної децентралізації, проведення реформи системи державного управління регіональним розвитком повинне мати покроковий, але цілеспрямований характер, супроводжуватися ретельним моніторингом результатів і виправлення можливих помилок.

Доцільним є створення єдиного реєстру інвестиційних та інноваційних проектів з метою застосування прямих і непрямих

заходів державної підтримки стимулювання регіонального розвитку. Ключовим питанням інтенсифікації інвестиційно-інноваційних процесів залишається створення ефективного механізму фінансування інноваційного розвитку України. Потрібно розробити концепцію довгострокового розвитку національної інноваційної системи як єдиний документ, що інтегрує всі ініціативи, пов'язані з інноваційною діяльністю з метою підвищення ефективності інноваційної політики. Необхідними заходами підтримки інновацій є внесення змін до чинного законодавства, що формує систему оподаткування, яка передбачає надання податкових пільг для капіталів, задіяних саме в інноваційних проектах.

В умовах загострення економічної конкуренції на перспективних напрямках зростання світового ринку в Україні важливо створити сприятливе нормативно-правове інвестиційне середовище для формування ефективної і стабільної державної політики управління регіональним розвитком.

Список використаних джерел

1. Луніна І.О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ // Економіка України. – 2014. - № 11. – С. 61-75.
2. Проект Основних напрямів бюджетної політики України на 2016 рік // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: [http: www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua).

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Тулай Оксана Іванівна

Тернопільський національний економічний університет

Парадигма сталого людського розвитку вимагає вирішення завдань щодо запобігання виникнення екологічних проблем та мінімізації негативних соціально-економічних наслідків, які виникають внаслідок недотримання стандартів, техногенних катастроф, військових дій та ін. Відданість зазначеним цілям держава демонструє через виконання екологічної функції.

Розглядаючи екологічну функцію держави, її зміст необхідно розуміти як напрямок державної діяльності у сфері охорони,

відтворення та відновлення навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, що знаходяться у власності держави, територіальних громад, юридичних і фізичних осіб, забезпечення екологічної безпеки, охорони й захисту екологічних прав фізичних та юридичних осіб [1]. В умовах формування засад сталого людського розвитку екологічна функція держави повинна бути не лише однією із пріоритетних, а й стрижневою, оскільки впливає на соціальну й економічну функції держави і, в кінцевому результаті, сприяє збереженню навколишнього природного середовища для теперішніх та майбутніх поколінь. Разом з тим, складною дилемою її реалізації є узгодження екологічних й економічних інтересів суспільства, які б одночасно забезпечували гарантії захисту прав людини на чисте, здорове, сприятливе для життя природне середовище, проголошене Конституцією України, та економічного добробуту цих самих громадян [2].

Важливою складовою виконання екологічної функції держави є система фінансування. Від ефективності останньої залежить стан навколишнього природного середовища в країні та екологічне майбутнє громадян. Фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища в Україні здійснюється у вигляді капітальних інвестицій та поточних витрат. Капітальні інвестиції спрямовуються на встановлення екологічного обладнання, технічну модернізацію й будівництво природоохоронних об'єктів. Поточні витрати орієнтовані на підтримання в робочому стані об'єктів (основних фондів) природоохоронного призначення. Згідно даних Державної служби статистики України фактичні капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища в Україні у 2012 р. склали 6589,3 млн грн, з яких всього лише 461 млн грн – бюджетні кошти. Поточні витрати в цьому році становили 13924,7 млн грн, у т. ч. 459,3 млн грн бюджетних коштів. У 2013 р. капітальні інвестиції зменшились на 550,5 млн грн і склали 6038,8 млн грн, з яких 428,9 млн грн – бюджетні кошти. Поточні витрати у 2013 р. становили 14339,0 млн грн, у т. ч. 513,3 млн грн бюджетних коштів. За попередніми даними у 2014 р. відбулося зменшення бюджетних видатків на зазначені цілі порівняно з 2013 роком. З одного боку, в сучасних умовах загострення суспільно-політичної ситуації, це можна пояснити обмеженістю державних фінансових ресурсів та пріоритетністю видатків на національну оборону, але з іншого – євроінтеграція передбачає також екологічну складову, яка є обов'язковою для всіх членів та кандидатів на вступ до Євросоюзу.

У розвинутих країнах державні видатки на охорону навколишнього природного середовища фінансуються, як правило, за рахунок платежів екологічного спрямування. Останні відповідно до Податкового кодексу України включають екологічний податок та рентну плату. Однак діюча сьогодні в Україні система цих платежів не зовсім відповідає фіскальним та стимулюючим цілям їх стягування. Так, екологічний податок не виконує своєї стимулюючої функції та не спрямований на досягнення конкретних екологічних результатів. На наш погляд, він буде дієвим економічним інструментом тоді, коли охоплюватиме всі ризики, пов'язані з екологічною безпекою, а його ставки будуть встановлюватися таким чином, щоб суб'єкту господарювання було вигідніше переорієнтувати свою діяльність в екологічно безпечному для сучасних та майбутніх поколінь напрямі, аніж сплачувати цей податок.

Список використаних джерел

1. Легеза Ю. О. Визначення змісту екологічної функції держави / Ю. О. Легеза // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 95–101.
2. Машенков К. Механізми формування екологічної правосвідомості громадян України [Електронний ресурс] / К. Машенков, В. Ольмезов // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2014. – Вип. 1. – Режим доступу: <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2014-01>.

ФІНАНСОВІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Уманців Галина Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Загострення технологічного суперництва як між національними економіками, так і великими корпораціями є однією з провідних тенденцій глобального економічного розвитку останніх десятиліть. Динамічна інноваційна модель організації національної економіки створює необхідне підґрунтя для підвищення рівня конкурентоспроможності як окремих країн, так і компаній. Економічне зростання значною мірою обумовлюється концентрацією та рівнем

розвитку інтелектуального капіталу. Показово також, що глобалізація господарських зв'язків набуває ролі визначального чинника інноваційного розвитку.

Активізація економічного розвитку країни передбачає трансформацію глобальних інноваційних стратегій. Одним із ключових факторів прискорення інноваційних процесів у провідних країнах протягом останніх років стало розширення активності національного бізнесу у сфері інновацій [1]. Це проявляється, зокрема, у зростанні частки корпоративного сектору цих країн у фінансуванні внутрішніх витрат на НДДКР. Найбільш масштабний характер вказана тенденція набула у Китаї, де завдяки створенню сприятливого підприємницького середовища для інновацій цей показник зріс у 2000-2012 рр. з 57,6 % до 71,7 %. Аналогічні процеси відбуваються також в Індії, Мексиці, Туреччині.

Зростання витрат корпорацій на НДДКР у країнах, що розвиваються, значною мірою обумовлене суттєвим збільшенням об'єму фінансування інновацій провідними національними підприємствами, що працюють як у традиційних, так і в нових наукомістких галузях економіки. Так, зокрема, у 2013 р. обсяг витрат на НДДКР підприємствами з Китаю, Індії та Туреччини склав 6,5 млрд. євро. Завдяки активній інноваційній політиці багато з цих компаній, наприклад, Huawei, ZTE, Lenovo, BYD (Китай), Infosys, Tata Motors (Індія), Embraer (Бразилія) змогли стати великими світовими виробниками та експортерами високотехнологічної продукції та послуг, успішно конкуруючи з провідними західними корпораціями на внутрішніх та зовнішніх ринках [2].

Збільшення потоку інвестицій у сектор НДДКР сприяло закріпленню національних інноваційних систем багатьох країн. Враховуючи обмежені фінансові ресурси для забезпечення повномасштабного інноваційного розвитку, очевидно, що для збереження наявного в Україні науково-технічного та інноваційного потенціалу необхідно вибрати базові технології, підприємства, науково-дослідні та навчальні заклади (які мають визначати інноваційний розвиток і забезпечувати при цьому конкурентоспроможність держави), й створити для них сприятливі фінансові умови, адекватні поставленим завданням. Виконання цих завдань може бути досягнуто за рахунок реорганізації органів державного регулювання інноваційних процесів з метою забезпечення структурної повноти механізму регулювання, системної взаємодії між його елементами та підвищення рівня професійної підготовки кадрів [3].

З метою фінансового забезпечення інноваційних процесів необхідно створити умови для належного функціонування системи ефективної державної підтримки, оскільки економічна ефективність залежить від масштабів впровадження, значних витрат, пов'язаних з переоснащенням виробництва, витратами на пошук науково-технічної інформації, патентуванням, сертифікацією нової продукції тощо. Прискорення технологічних інновацій є вирішальним чинником, який повинен відобразити певні соціально-культурні вектори розвитку, що домінують у країні. Зважаючи на те, що економіка спроможна вирішувати тільки частину завдань із підтримання сучасного рівня інноваційності виробництва за рахунок саморегулювання, які сприяють необхідній концентрації інноваційного потенціалу, тому виникає необхідність системної інституціоналізації інноваційної функції держави.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України / В. М. Геєць // Економіка України. – 2014. – №12. – С. 4-19.
2. Карп'юк О. П. Національні моделі стимулювання інноваційних процесів / О. П. Карп'юк // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №3. – С. 46-50.
3. Дука А. П. Інноваційна індустріалізація національної економіки: монографія / А. П. Дука. – К.: ВАДЕКС, 2014. – 423 с.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Зубко Олена Віталівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Інноваційна парадигма економічного розвитку потребує створення механізму фінансового забезпечення, який би дозволив в умовах обмеженості фінансових ресурсів перетворити їх на ефективний механізм трансформації економічної основи, ґрунтуючись на «ефекті масштабу», «мультиплікаційному ефекті», «ефекті синергії».

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку треба розглядати сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також

організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки.

Головними складовими системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку виступають фінансові інструменти, фінансові методи, форми фінансування та фінансові важелі впливу.

Серед фінансових інструментів виділяють традиційні (акції, облігації, валюта, деривативи) та гібридні (мезонінне фінансування, конвертовані облігації, своп опціони, реальний опціон на контрактацію тощо).

Під «фінансовими методами» розуміють форму вираження фінансових відносин, що визначає конкретні способи формування і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів для забезпечення ефективного функціонування всіх складових ланок фінансової системи, основними з яких є бюджетне фінансування, кредитування та самофінансування.

У структурі методів фінансового забезпечення надається особливе значення фінансовому регулюванню, яке відбувається через систему податкових важелів, спрямованих на вилучення частини доходів підприємств та організацій, а також населення і спрямування цих коштів у бюджет і державні цільові фонди для розвитку інноваційної діяльності.

Серед особливих форм фінансування інноваційного розвитку виокремлюють:

державний грант – фінансова форма підтримки НДДКР, що забезпечує нормальні умови наукової творчості та вимагає формування певних критеріїв;

державний контракт на виконання досліджень і розробок використовується, коли отримані результати є сферою інтересів не тільки фірми-розробника, але і держави;

кооперативні угоди типу CRADO (кооперативна угода про дослідження та розробки між приватними і державним секторами в США) і CRAFT (кооперативна угода в контексті рамкових програм ЄС);

фонд державного венчурного фінансування має за мету фінансову підтримку високотехнологічних фірм на початковому етапі досліджень;

організації спін-офф – стартові компанії для здійснення трансферу технологій, що, як правило, створюються в межах університетів і бувають двох категорій: пасивні – дочірні утворення з метою передачі ліцензій; активні – більш складна форма, що утворюється фактично в процесі “вирощування” нової технологічної фірми;

бізнес-янгели – інститут приватних інвестицій.

Найбільш розповсюдженими важелями фінансового впливу є:

- податкове стимулювання розвитку ІКТ;
- пільгове оподаткування інноваційних підприємств на початкових стадіях освоєння ними нових технологій і організації випуску нової продукції;
- вивільнення від оподаткування прибутку, отриманого підприємством-патентовласником від використання винаходу на термін окупності витрат на придбання ним патенту (ліцензії), але не більше, ніж на 5 років;
- виключення з оподаткованої бази всієї суми витрат організацій і підприємств статей витрат на НДДКР, які безпосередньо пов'язані зі створенням і виробництвом нової конкурентоздатної продукції, або спрямовані на освоєння високих технологій;
- зменшення оподаткованої бази всієї суми витрат через амортизаційні відрахування витрат на створення (придбання) основних засобів і модернізацію устаткування, які використовуються для виробництва і реалізації інноваційної продукції;
- повне звільнення від оподаткування частини прибутку, яка спрямовується на технологічний розвиток та модернізацію обладнання;
- звільнення від оподаткування доходів і прибутку інноваційних підприємств, які експортують не менше 50% товарів, виготовлених з використанням інтелектуальної власності і ноу-хау, на період повернення інвестицій;
- з метою стимулювання організації спільного виробництва звільнення на певний період від усіх видів податків (з наступним 50% оподаткуванням) за умови випуску інноваційним підприємством імпортозамінної продукції та реалізації її всередині України.

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ, НАУКИ І ВИРОБНИЦТВА

Бреславець Тетяна Іванівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Слабкість концептуального осмислення технологічного прогресу в промисловості методологічно обумовлювалася недостатньою розробкою теоретичної бази. Для пояснення цих процесів економічна наука пропонувала поняття "технологічний спосіб виробництва". Ця категорія охоплювала спосіб поєднання різних компонентів у системі продуктивних сил людини й технічних засобів праці. За цією ознакою економічна теорія виділяла три основні технологічні способи виробництва залежно від того,

на якому виді праці вони базуються: ручній, машинній, автоматизованій. Таке розмежування мало більше ідеологічне навантаження, оскільки технологічні зміни виробництва міцно прив'язувалися до відповідних суспільно-економічних формацій. Згідно з цією концепцією: технологічний спосіб виробництва, заснований на ручній праці, охоплює широкі історичні рамки, які включають первіснообщинний, рабовласницький та феодалський спосіб; технологічний спосіб виробництва, що базується на машинній техніці, розглядався як адекватний капіталізму, а технологія, заснована на автоматизації праці, вважалася базою соціалізму й комунізму. Звичайно, що ці категорії не дозволяли сформулювати задовільну концепцію технологічної еволюції промисловості й визначити етапи, цього розвитку. Вирішення цієї теоретичної проблеми потребує принципово нового концептуального підходу. Одним із варіантів пошуку такого підходу є категоріальне відображення тих рушійних сил, які лежать в основі сучасних технологічних застосувань. Якщо говорити про сучасний технологічний розвиток, то цілком очевидно, що головною з цих сил є наука. Тому, якщо розглядати еволюцію з точки зору сучасного етапу, то в ролі головного критерію виокремлення ступенів цієї еволюції виступає характер взаємодії науки з виробництвом.

В кожній галузі відповідно до її власних особливостей існує свій баланс витрат, що забезпечує стійке прибуткове господарювання, і порушення його веде до негативних наслідків. У складі вказаного балансу є стаття витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Обсяг цих витрат залежить від обсягів виробництва і, головне, від обсягів збуту продукції. Щоб наростити обсяг коштів, які слід виділити на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, необхідно розширити ринок збуту. Але місткість ринку будь-якого товару в кожний конкретний момент часу обмежена. Галузь може отримати додаткові кошти від держави, але і на цьому рівні працює механізм балансування витрат, на цей раз державних. У розвинених країнах протягом останніх десятиріч ХХ ст. частка витрат на науку становила від 1 до 3%. Це означає, що для того щоб збільшити фінансування на науку на 1 млрд потрібно, щоб національний ВВП зріс приблизно на 40 млрд.

Слід зазначити, що ні в галузях, ні в масштабі держави частка ВВП чи обсягу збуту на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи не є юридично закріпленим нормативом, вона встановлюється як кінцевий результат множини об'єктивних процесів, що проходять у суспільстві, і відображає рівень його соціально-економічного, технологічного і культурного розвитку.

Одним із головних завдань економічної політики є подолання дезінтеграції відтворювальних ланок, відтворення їх цілісності, включення в них дієвих наукових ланок, здатних перетворювати досягнення НДР та науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в інновації, технологічні інвестиції і освоєні передові технології.

Господарська практика все більше показує обриси технотронної складової економіки: початок поклала інтеграція виробничих сил з електронікою, далі розвернулася інтеграція стратегічного планування і корпоративного управління з електронікою, і нарешті, визначилась інтеграція організаційної побудови вертикально консолідованої економіки з електронікою.

Формування системи "наука-техніка-виробництво" є єдиним циклом суспільної діяльності з генерації наукових знань, створення, впровадження, освоєння та експлуатації техніки, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та виробництва й експлуатації техніки.

Науково-дослідна та дослідно-конструкторська робота виступає як цілеспрямована діяльність з виробництва наукового знання, нових технічних принципів, що є засобом задоволення суспільних потреб, вирішення загальних соціально-економічних, технічних та технологічних проблем, в тому числі, створення нових чи вдосконалення існуючих виробів, матеріалів та технологічних процесів.

Інноваційна діяльність, яка в науковій літературі отримала визначення як системоутворювальний, об'єднувальний елемент у системі "наука-техніка-виробництво" є важливою ланкою доведення наукових та технічних знань до стадії їх використання у виробництві з метою збереження і отримання прибутку.

Вся різноманітність форм організації інноваційної діяльності залежно від рівня організації зводиться до двох видів:

організаційні форми проведення інноваційної діяльності між суб'єктами ринкових відносин;

організаційно-економічні форми взаємодії між суб'єктами ринкових відносин.

При цьому в літературі розглядаються дві великі групи організаційних утворень:

співробітництво між промисловими підприємствами та науково-дослідними установами;

розвиток інноваційної інфраструктури (технопаркових структур, технополісів, дослідницьких центрів, спільних дослідницьких програм та ін.).

ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Кладченко Марія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Запорукою економічного зростання та добробуту будь-якої нації є людський капітал, а його інтелектуальний потенціал є основним джерелом потенційних можливостей даного суспільства. Формування та нарощування інтелектуального потенціалу значною мірою покладено на вищу освіту, яка все частіше сприймається як найбільш ефективна інвестиція в людський капітал.

Вперше статистично коректний розрахунок ефективності вищої освіти зробив американський економіст Гері Стенлі Беккер, пряму залежність економічного зростання від вищої освіти статистичними дослідженнями підтвердив Роберт Барро.

Відомо, що вимоги до підготовки фахівців вищими навчальними закладами формуються виходячи з соціально-економічних цілей держави. Але сучасні тенденції такі, що там де політика країни формується на пріоритетах вищої освіти, спостерігаються значні прогресивні як економічні, так і соціальні зміни. Нині вища освіта стала об'єктивною цінністю і, як наслідок, кількість студентів у світі з роками постійно зростає. Освіта стає більш масовою, і це, у свою чергу, загострює питання фінансування вищих навчальних закладів.

Світовий досвід вказує на те, що існує безліч методів та форм фінансування вищої освіти, але основним важелем управління цим процесом є державне фінансування, адже саме держава має інтерес в підготовці висококваліфікованих фахівців, які у майбутньому можуть вирішити долю країни.

Частка бюджетних коштів, що йде на фінансування вищих навчальних закладів в Україні становить близько 31% від загального обсягу видатків на освіту (2% ВВП)[1]. І хоча обсяг видатків на вищу освіту у відсотковому значенні достатньо високий, та через невеликий розмір ВВП Україна суттєво відстає від інших країн за абсолютними показником обсягів фінансування. Кризовий стан економіки країни, на сьогодні, ще більше актуалізує питання пошуку інших шляхів фінансування вищої освіти окрім державного бюджету.

Що стосовно недержавного фінансування освіти в Україні, то воно майже повністю відповідає витратам домогосподарств - за рахунок домогосподарств навчаються більше 50% студентів, а отже,

майже кожний другий студент є інвестором вищої освіти. Частка витрат юридичних осіб є незначною і знаходиться на рівні 1%, тоді як у зарубіжних країнах юридичні особи фінансують в середньому 4-5%, а в ряді країн (Канада, Корея, Великобританія) - навіть більше 10% [2].

Хоча кількість бажаючих отримати вищу освіту збільшується, в Україні спостерігається й інша тенденція: зростає кількість студентів, які прагнуть навчатися за кордоном. Це пояснюється кращою матеріально-технічною базою та більш якісними освітніми програмами закордонних вищих навчальних закладів.

Вітчизняним вищим навчальним закладам, щоб стати конкурентоспроможними на світовому ринку освітянських послуг, необхідно запропонувати нові якісні освітні програми та покращити свою матеріально-технічну базу. В результаті прийняття Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII вищі навчальні заклади отримали автономію, що надало їм можливість самостійно приймати рішення як стосовно організації освітнього процесу, так і фінансово-економічної діяльності. Такі зміни здатні позитивно вплинути на ситуацію, яка склалася у сфері фінансування закладів вищої освіти в Україні, але це можливо лише тоді коли фінансове забезпечення вищої освіти буде ґрунтуватися на новітніх оцінках шляхів фінансування та ефективному використанні залучених коштів.

Таким чином, прогресивний розвиток сучасного суспільства значною мірою залежить від рівня освіченості його громади. В той же час важливо не просто мати достатню кількість осіб з вищою освітою, а мати конкурентоспроможних професіоналів, підготовку яких мають забезпечити вищі навчальні заклади, зорієнтовані на високу якість освіти. Без достатнього рівня фінансування вищої освіти та ефективного використання залучених коштів неможливо досягти якісних позитивних зрушень у цій сфері суспільного життя країни. А отже, фінансування вищої освіти є запорукою успішного суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про деякі проблеми фінансування вищої освіти в міжнародному контексті. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/pro-deiaki-problemy-finansuvannia>

СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мороз Максим Олександрович

Університет банківської справи Національного Банку України

Поглиблення економічної кризи та інтенсифікація впливу загроз прямого та опосередкованого впливів – все це створює передумови для загострення проблеми державного забезпечення інвестиційної безпеки України. В першу чергу, необхідно переглянути теоретичні засади, які останніми десятиліттями використовувались у якості фундаментальних елементів в процесі розробки та удосконалення систем, механізмів та важелів інвестиційного забезпечення. Проаналізувавши наукові праці вітчизняних та міжнародних вчених-економістів ми можемо абсолютно впевнено зробити висновок, що сутність поняття «інвестиційна безпека» наразі перебуває на етапі свого формування, містить дещо відмінні один від одного тлумачення фахівців та може набувати особливого наповнення та «економічного забарвлення» з урахування основного фокусу дослідження. Беззаперечним є той факт, що все це доводить важливість та складність проблеми уніфікації наявної кількості поглядів та тлумачень даного визначення. Крім того, перегляд теоретичних засад інвестиційної безпеки держави дасть змогу в подальшому провести фундаментальні теоретико-методологічні та прикладні дослідження питання забезпечення інвестиційної безпеки України.

Під інвестиційною безпекою держави, слід розуміти досягнення рівня інвестицій, що дозволяє оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами внутрішніх і зовнішніх інвестицій, іноземних інвестицій у країну і вітчизняних за рубіж, підтримання позитивного національного платіжного балансу.

Інвестиційна безпека держави - здатність підтримувати виробничі нагромадження та вкладення капіталу на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння економіки. Інвестиційна безпека визначається можливістю нагромадження ресурсів або капітальних вкладень. За належного його рівня підвищується капіталовіддача функціонування секторів економіки, зростають темпи розширеного відтворення і технологічного переозброєння економіки.

Інвестиційну безпеку, як сукупність економічних відносин, що виникають з приводу якості, напрямків, масштабів і форм інвестиційної діяльності, які мають на меті забезпечення стабільності, стійкості і

незалежності інвестиційного циклу в масштабах країни. Інвестиційна безпека держави- здатність національної господарської системи генерувати інвестиційний процес, що підтримує стійке зростання і стратегічну конкурентоспроможність економіки.

Сутність інвестиційної безпеки полягає в забезпеченні такого стану інвестиційної сфери, за якого економіка здатна зберігати і підтримувати рівень інвестиційних ресурсів, необхідних для забезпечення стійкого розвитку і соціально-економічної стабільності суб'єкта господарювання, а також збереження потенційних можливостей і цілісності інвестиційної інфраструктури в умовах дії внутрішніх та зовнішніх загроз.

Проаналізувавши вищезазначені тлумачення, можемо запропонувати наступне визначення поняття “інвестиційна безпека держави” – це сукупність дій та взаємовідносин всіх зацікавлених сторін, які мають місце в процесі забезпечення максимальної ефективності інвестиційної сфери економіки держави, мають на меті гарантувати стабільність та сталість інвестиційного забезпечення основоположних промислових комплексів країни, а також спрямовані на досягнення оптимального рівня інвестиційних надходжень. Необхідно також зазначити, що особливого загострення наразі набуває питання забезпечення інвестиційної безпеки України, пошуку можливих шляхів для залучення додаткових інвестицій в економіку, перегляд та трансформація існуючого нормативно-правового регулювання даного питання, доопрацювання та переформатування загальнодержавної стратегії пошуку стратегічних інвесторів.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПРОЕКТІВ

Мостицька Наталія Андріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний етап суспільно-економічних перетворень в Україні формує особливі умови існування та розвитку будівельної галузі. Недостатня кількість бюджетних ресурсів та складність в залученні зовнішніх джерел фінансування уповільнює темпи створення значимих для держави об'єктів інфраструктури та впливає розвиток економіки країни в цілому.

Важливе місце займає питання фінансування довгострокових будівельних проектів, які мають тривалий строк окупності та потребують значних інвестицій. Для вирішення даних задач необхідні нові прогресивні підходи та залучення світового досвіду.

Міжнародна практика фінансування будівельних проектів пропонує традиційну модель, яка включає фінансування за рахунок державних коштів або за рахунок власних джерел. Новою формою фінансування будівництва в країнах світу є державно-приватне партнерство.

Аналіз світового досвіду в реалізації проектів із застосування механізмів державно-приватного партнерства дозволяє виділити наступні моделі взаємодії держави і приватного сектору економіки у будівельній галузі: контракти підряду на управління об'єктом і на оренду об'єкта; концесії – відновлення, експлуатація та передача об'єкта; відновлення, оренда та передача об'єкта; будівництво, відновлення, експлуатація, передача об'єкта; нові проекти - будівництво, оренда та передача об'єкта; будівництво, експлуатація та передача об'єкта; будівництво, володіння та експлуатація об'єкта; оренда об'єкта; приватне будівництво та експлуатація об'єкта; продаж активів, повна та часткова приватизація.

Одним з різновидів державно-приватного партнерства є контракт життєвого циклу. Контракти життєвого циклу це система довгострокових договірних відносин між державними і приватними контрагентами із залученням позикового фінансування на весь комплекс робіт, пов'язаних з проектуванням, будівництвом, фінансуванням і утриманням об'єкта.

У світовій практиці вже склалося загальноприйняте уявлення про контракт життєвого циклу, його параметри і характерні зобов'язання контрагентів. Класична схема контрактів життєвого циклу передбачає, що саме державна сторона визначає функціональні вимоги до об'єкту контракту і проводить конкурс на право укладання контракту зі здійсненням платежів приватної сторони залежно від відповідності експлуатаційних характеристик об'єкта з моменту його введення в експлуатацію умовами контракту. У свою чергу, приватна сторона здійснює фінансування стадій проекту, виконує зобов'язання за угодою за власний рахунок або за рахунок залученого позикового фінансування: проектування, будівництво, утримання об'єкта, і забезпечує його відповідність функціональним характеристикам, визначеним державною стороною і передає об'єкт контракту у власність державної сторони з моменту його введення в експлуатацію. В рамках зобов'язань контрактів життєвого циклу приватна сторона самостійно здійснює повернення залученого фінансування.

Міжнародний досвід показує, що модель контракту життєвого циклу, не передбачає відмови від бюджетного фінансування та дозволяє державі при вкладенні бюджетних засобів бути впевненою в ефективності їх витрачання й у відповідності створюваного об'єкта встановленим функціональним параметрам. Крім того, зазначений формат передбачає залучення приватною стороною позикового фінансування з кредитного ринку на етапах до введення об'єкта в експлуатацію.

З прийняттям Закону України «Про державно-приватне партнерство в Україні» було встановлено єдину державну політику у сфері відносин державно-приватного партнерства та основні принципи його реалізації в Україні.

За даними Департаменту інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства Міністерства економічного розвитку і торгівлі України станом на кінець 2014 року на засадах державно-приватного партнерства реалізується 243 проекти, зокрема 210 договорів концесії, 33 договори про спільну діяльність, у тому числі 17 проектів - у сфері будівництва та експлуатації автострад, доріг, залізниць, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури.

Механізм державно-приватного партнерства у перспективі може стати найважливішою формою реалізації значних інвестиційних проектів у сфері будівництва та одним із найбільш дієвих інструментів підвищення ефективності державних інвестицій за рахунок залучення частини капіталу та управлінського досвіду приватного сектора економіки.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про державно-приватне партнерство в Україні» N3447 від 08.12.2008 р.
2. Селезнев П.Л., Международный опыт и перспективы реализации государственно-частных партнерств / П.Л. Селезнев // Бизнес в законе. – 2009. – № 5 – С. 338–341.
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Електронний ресурс – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Нагорна Людмила Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Розвиток людського капіталу неможливий без відповідного фінансування доцільним є дослідження сучасний стан здійснення відповідних видатків державною. Оскільки основними передумовами розвитку людського капіталу є належний рівень здоров'я, освіти та культури вважаємо необхідним проаналізувати тенденцію державного фінансування сфери охорони здоров'я, освіти, а також духовного та фізичного розвитку в країні в останні роки.

Так, в сфері фінансування охорони здоров'я за рахунок коштів Державного бюджету в Україні в 2010-2014 рр. спостерігаються наступні тенденції:

План Державного бюджету за останні п'ять років не виконується у повній мірі. Так, виконання плану у 2014 році становило 91,23%. Темп приросту у 2010-2013 роках був позитивний і лише в 2014 році мав негативне значення і становив - 2403,54 млн. грн., тобто 81,34% показника 2013 року. Темп росту видатків в 2014 році становив 119,6% показника 2010 р. і - 18,66 показника 2013 р.

Питома вага галузі в загальних видатках бюджету у 2013 році становила 3,19%, тоді як у 2014 році скоротилася до 2,44%. Питома вага видатків на освіту у ВВП у 2011-2013 рр. мала тенденцію до збільшення і складала 0,79-0,89%, тоді як у 2014 році цей показник скоротився до 0,67%.

Для сфері духовного і фізичного розвитку в 2010-2014 рр. в Україні для здійсненні видатків з Державного бюджету характерно: невиконання плану бюджету. Так, в 2014 році план було виконано на 92,36%. Темп приросту в 2013-2014 році був від'ємний та становив у 2014 році 95,3% порівняно з показником 2013 року та 94,31% порівняно з 2012 роком. Темп росту в 2010, 2012 рр. був позитивним та становив 60,58% та 43,29% відповідно, тоді як у 2011, 2013 та 2014 мав від'ємне значення і склав -25,85%, -6,86% та -4,7% відповідно. Питома вага видатків на духовний і фізичний розвиток в загальному обсязі видатків Державного бюджету починаючи з 2011 року мала тенденцію до зменшення і в 2014 році склала 1,33%.

Питома вага видатків на духовний і фізичний розвиток у ВВП починаючи з 2012 року має тенденцію до зниження. Так, у 2012 році цей показник становив 0,39%, тоді як у 2014 році – 0,31%.

Основні тенденції здійснення видатків з Державного бюджету на освіту в 2010-2014 наступні: виконання плану не відбувається у повному обсязі, так, у 2014 році цей показник становив 87,17%. Темп

приросту в абсолютних величинах в 2014 році становив -2268,48%, тобто обсяг видатків склав 92,67% від показника 2013 року. Темп росту у 2014 році склав 0,46% видатків на освіту в 2010 році. Питома вага видатків на освіту в загальному обсязі видатків Державного бюджету починаючи з 2010 року має тенденцію до зниження. Так, у 2010 році цей показник становив 9,49%, а в 2014 році знизився до 6,67%.

Питома вага видатків Державного бюджету на освіту у ВВП починаючи з 2012 року має тенденцію до зниження і у 2014 році складає 1,83%.

Підсумовуючи наведені дані, можна зробити наступні висновки, що фінансування розвитку людського капіталу з державного бюджету здійснюється не в повному обсязі, оскільки спостерігається недовиконання плану за всіма галузями. Крім того, темп приросту людського капіталу починаючи з 2012 року має тенденцію до зниження і в 2014 році становив 89,96%. Питома вага видатків на розвиток людського капіталу в загальному обсязі видатків державного бюджету скоротилася у 2014 році на 4,67% порівняно з показником 2010 року. Питома вага видатків у ВВП також знизилася за останні п'ять років і становила в 2014 році 2,81%, що є дуже низьким показником як для належного рівня розвитку людського капіталу, так і для економіки держави в цілому.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Руда Галина Миколаївна
Львівська комерційна академія

В сучасних умовах ринкової економіки повнота фінансового забезпечення господарської діяльності та розвитку суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та виду господарської діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами фінансових відносин залежить від здійснення правильної та ефективної фінансової роботи з формуванням ефективної системи фінансового планування на підприємстві.

В організаційній та управлінській роботі акціонерних товариств фінансова діяльність займає особливе місце, оскільки впливає на своєчасність та повноту фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності та розвитку підприємства, виконання фінансових зобов'язань перед всіма учасниками фінансових відносин в державі.

Фінансові ресурси акціонерного товариства, як економічне явище, виявляють свою сутність у цілісності розрізнених елементів, об'єднаних з метою організації та активізації фінансового-господарської

діяльності і розподілі ризику, яке і стає передумовою формування складної системи організаційно-економічних відносин між учасниками господарських процесів [1].

Сформовані за рахунок власного капіталу активи є основним матеріальним забезпеченням акціонерного товариства, тобто, своєрідним гарантом ліквідності боргових зобов'язань товариства в ринковому середовищі. Чим більша частка активів, сформована за рахунок власного капіталу, тим вищий імідж підприємства як ділового партнера перед іншими учасниками ринкових відносин.

При виборі оптимальної структури джерел фінансування необхідно врахувати всю сукупність критеріїв і факторів, що впливають на витрати щодо залучення необхідних підприємству коштів. Розглянемо основні критерії системи ефективного управління фінансовими ресурсами акціонерного товариства в сучасних умовах економіки з врахуванням критеріїв ринкового середовища.

Основною метою системи менеджменту акціонерного товариства в сучасних умовах господарювання є спроба найбільш ефективно використати обмежені фінансові ресурси за умови повноцінної реалізації можливостей внутрішнього та зовнішнього середовища при допустимому рівні фінансового ризику [2].

Фінансове планування і прогнозування є однією з найважливіших ділянок фінансової роботи акціонерного товариства, оскільки дає змогу визначити загальну потребу у грошових коштах для забезпечення фінансово-господарської діяльності та можливість одержання таких коштів. Таким чином, визначення джерел фінансування розвитку підприємства є одним із найважливіших етапів формування корпоративних відносин, від якого значною мірою залежать результати їх спільної діяльності.

Отже, політика управління фінансовими ресурсами відіграє досить важливе значення в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності, і спрямована на забезпечення максимізації ринкової вартості акцій акціонерного товариства, а, відтак, і зростання вартості та покращення іміджу самого підприємства.

Список використаних джерел

1. Аналіз впливу якості корпоративного управління на вартість компанії [Баюра Д.О., Ситенко Д.Д.] / Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 22.4. – С. 314–319.
2. Школьник І. О. Капіталізація фондового ринку України в контексті світових тенденцій / І. О. Школьник // Фінанси України. – 2011. № 4. – С. 65–68.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Черевко Ольга Ігорівна

Тернопільський національний економічний університет

Трансфертне ціноутворення (далі – ТЦ) виникло разом з появою великих транснаціональних корпорацій та активізацією міжнародної торгівлі у другій половині ХХ століття. Перерозподіл оподаткованого прибутку корпораціями з метою оптимізації оподаткування спровокував активний пошук шляхів урегулювання цього явища за допомогою норм податкового законодавства.

Ціни, за якими укладаються контракти на купівлю-продаж товарів (послуг), є ключовим фактором, що впливає на розмір доходів і витрат підприємства. Тому процеси ціноутворення в межах транснаціональної корпорації дають широкі можливості для розподілу прибутку між залежними компаніями. У деяких випадках пов'язані особи можуть встановлювати ціни, які, ймовірно, не склалися б за таких самих обставин між непов'язаними особами. Враховуючи це багатьма державами на законодавчому рівні приймаються правила ціноутворення між пов'язаними особами.

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) розробила концепцію принципу «вितягнутої руки», яку адаптували до своїх нормативно-правових актів більшість розвинених країн світу.

Відповідно до принципу «вितягнутої руки» [1], якщо умови, встановлені між двома пов'язаними особами в контрольованій операції, відрізняються від тих, які є між непов'язаними особами в порівнянних неконтрольованих операціях, то прибуток, який виникне в результаті такої операції у однієї з пов'язаних осіб, але через наявність цих обставин не був їй нарахований, повинен бути включений до оподаткованого прибутку.

Таким чином, основною ідеєю принципу «вितягнутої руки» є зіставлення операцій з точки зору податкових вигод, переваг (або недоліків), які вони створюють. Принцип «вितягнутої руки» – є стандартом, згідно з яким ціни на угоди між залежними особами повинні відображати умови, які мали б місце між незалежними підприємствами. Відповідно, якщо ціни в операціях між пов'язаними особами значно відрізняються від цін в операціях між непов'язаними особами, передбачається коригування податкових зобов'язань пов'язаних осіб до рівня податкових зобов'язань непов'язаних осіб за умови відповідності комерційних та/або фінансових умов здійснених ними операцій.

Зараз дане поняття додано і до вітчизняного законодавства Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» у вигляді: обсяг оподаткованого прибутку, отриманого платником податку, який бере участь в одній чи більше контрольованих операціях, вважається таким, що відповідає принципу "витагнутої руки", якщо умови зазначених операцій не відрізняються від умов, що застосовуються між непов'язаними особами у співставних неконтрольованих операціях [2]. Слід зазначити, що в контексті визначення оподаткованого прибутку в контрольованих операціях визначення принципу «витагнутої руки» в Податковому кодексі відповідає міжнародним стандартам ТЦ.

Цей закон є імплементацією рекомендацій ОЕСР щодо контролю за визначенням цін в операціях між пов'язаними особами та впровадженням в Україні світових механізмів контролю за ТЦ. Крім того, даний закон є одним з кроків програми стратегічних та інституційних реформ Світового банку в Україні.

Часто знайти співставні неконтрольовані операції досить складно через, зокрема, різні умови поставки товарів (послуг), унікальність природи товарів (послуг), різні ринки функціонування компаній, різне фінансування та активи, задіяні у виробництві чи продажу товарів (процесі надання послуг). Тому запропоновано визначати не одну ціну, що сформована за принципом «витагнутої руки», а діапазон цін або ж діапазон рентабельності компаній, що виготовляють/реалізують чи купують товар (надають чи отримують послуги).

Принцип «витагнутої руки» є базовим стандартом для ТЦ, оскільки для рівномірного розвитку економіки держави умови комерційних і фінансових відносин мають визначатись ринковими чинниками, а компанії (як асоційовані, так і незалежні) є рівними з точки зору оподаткування та конкурентних позицій.

Список використаних джерел

1. OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations // OECD Publishing – Paris, 22 July 2010 – 375 p.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 № 71-VIII.

ЗМІСТ

Передмова	3
-----------------	---

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

<i>МЕЛЬНИЧЕНКО Сергій Іванович</i> Державна фінансова політика у системі економічного розвитку.....	4
<i>МАКОГОН Іван Іванович</i> Напрями підвищення ефективності управління державною власністю.....	6
<i>ГОЛОВАЧ Наталія Анатоліївна</i> Методологічні засади статистичного забезпечення управління розвитком фінансової системи України.....	9
<i>КУЧЕР Галина Вікторівна</i> Система державного кредиту як складова соціально-економічного розвитку	10
<i>МИКИТЮК Ігор Сергійович</i> Основні засади управління видатками місцевих бюджетів	13
<i>ПРИТУЛЯК Наталія Миколаївна</i> Управління інтелектуальним капіталом компанії	15
<i>ЧЕРНОМАЗ Галина Миколаївна</i> Проблеми боргового фінансування економіки України	17
<i>ЧЕРВАТЮК Марія Василівна</i> Фінансове господарство як основа розвитку фінансової системи	19
<i>АДАМЕНКО Ірина Петрівна</i> Основні завдання фінансової політики на сучасному етапі	21
<i>СІГАЄВА Уляна Михайлівна</i> Реорганізація механізму банківського кредитування населення.....	23
<i>БРЯЗКАЛО Анна Євгенівна</i> Особливості розвитку ринку місцевих запозичень в Україні	24

<i>МІЩЕНКО Анна Олександрівна</i> Комплексний компаративний аналіз як основа економічного зростання підприємства.....	26
<i>КРАВЕЦЬ Катерина Петрівна</i> Роль фінансової системи в забезпеченні економічного розвитку країни.....	28
<i>КОЛОДІЙ Людмила Володимирівна</i> Зарубіжний досвід розвитку місцевих фінансів.....	30
<i>ГАРБАР Євгеній Сергійович</i> Дефіцит ресурсної бази банків як основний фактор виникнення кризових явищ	32
<i>ГАЛУШКА Олена Михайлівна</i> Девальвація як інструмент забезпечення економічного зростання країни	34
<i>ЗАХАРОВ Всеволод Станіславович</i> Актуальні проблеми фінансового забезпечення розвитку енергетики України.....	36
<i>МАЛЯРЧУК Олексій Васильович</i> Сучасні аспекти побудови фінансового механізму	38
<i>НОВОСЬОЛОВА Олена Сергіївна</i> Внутрішні фінансові дисбаланси: сутність та форми прояву.....	40
<i>ПЕТРОВА Тетяна Сергіївна</i> Пріоритети фінансової політики України.....	42
СЕКЦІЯ 2. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	
<i>ПАВЕЛКО Андрій Васильович</i> Бюджетна політика у сучасних умовах.....	44
<i>ЧУГУНОВ Ігор Якович</i> Бюджетна стратегія соціально-економічного розвитку країни.....	47

<i>ВАШЕКА Галина Володимирівна</i> Теоретичні засади фінансування освіти.....	50
<i>КОЛОСОВА Вікторія Павлівна</i> Видатки бюджету на проекти економічного і соціального розвитку залучені від міжнародних фінансових організацій	53
<i>КАРАМУШКА Лариса Іллівна</i> Перспективне планування місцевих бюджетів в умовах трансформації економіки.....	56
<i>ПАСІЧНИК Володимир Андрійович</i> Реформування міжбюджетних відносин як інструмент соціально-економічного розвитку територій	58
<i>ТАРАСЮК Михайло Вікторович</i> Формування доходів бюджету	61
<i>ЧУГУНОВ Олексій Ігорович</i> Бюджети місцевого самоврядування у системі міжбюджетних відносин	63
<i>ТРОПІНА Валентина Борисівна</i> Податкова складова фінансової безпеки регіону	66
<i>КОРНІЄНКО Наталія Миколаївна</i> Інституційні основи гендерно-орієнтованого бюджету	68
<i>ГРИНЮК Наталія Андріївна</i> Особливості регулювання фінансово-економічної участі членів споживчого товариства	70
<i>ЄРМОШЕНКО Лариса Вадимівна</i> Реформування міжбюджетних відносин в Україні.....	72
<i>КОЛУПАЄВА Ірина Володимирівна</i> Державне податкове регулювання в умовах відкритої економіки.....	74
<i>КУЦЕНКО Тамара Федорівна</i> Фіскальний пакт Євросоюзу в контексті зміцнення бюджетної безпеки України	76
<i>МАКОГОН Валентина Дмитрівна</i> Світові тенденції формування та реалізації бюджетної політики	78

ПАСІЧНИЙ Микола Дмитрович Податкова політика економічного розвитку	80
РОЖКО Олександр Дмитрович Бюджетна політика у механізмі забезпечення бюджетної рівноваги в Україні	82
ЛЕГКОСТУП Ігор Іванович Бюджетна децентралізація як актуальний напрям розвитку фінансової системи України.	84
МАРКУЦ Юлія Ігорівна Міжбюджетні відносини як інструмент досягнення збалансованості бюджету	86
КАСПЕРОВИЧ Юлія Володимирівна Податкові аспекти меморандуму України з Міжнародним валютним фондом.....	88
ЧЕРНОВСЬКА Мар'яна Михайлівна Формування доходів місцевих бюджетів (на прикладі бюджету міста Чернівці)	91
САМОШКІНА Ольга Анатоліївна Оцінка ефективності бюджетних видатків	92
ГОЛОВАЧОВА Ольга Сергіївна Бюджетно-податкова підтримка у сфері агропромислового комплексу	94
АПОСТОЛЮК Олеся Юріївна Бюджетні програми підтримки малого підприємництва в Україні.....	96
БАСКАКОВ Андрій Юрійович Оптимізація структури бюджетних видатків як напрям зміцнення державних фінансів України.	98
ГАТАУЛЛІНА Ельміра Іреківна Видатки бюджету як інструмент економічного зростання	100

<i>ГУСАРЕВИЧ Наталія Володимирівна</i> Особливості планування бюджетних видатків в Україні.....	103
<i>ДАЛЄВСЬКА Тетяна Анатоліївна</i> Система формування доходів бюджетів місцевого самоврядування	105
<i>ДЕМКОВИЧ Оксана Володимирівна</i> Вплив соціально-економічних факторів на демографічну ситуацію в Україні.....	107
<i>ДОБРУЦЬКИЙ Андрій Сергійович</i> Пріоритетні напрями вдосконалення системи казначейського обслуговування	109
<i>МАСЛИК Роксоляна Орестівна</i> Особливості фінансування державних соціальних гарантій в Україні.....	112
<i>МЯРКОВСЬКИЙ Юрій Анатолійович</i> Теоретичні засади формування бюджетно-податкової політики	113
<i>ОСЕЦЬКА Діана Валеріївна</i> Теоретичні підходи до формування фіскальної системи.....	115
<i>ПАНЧЕНКО Вікторія В'ячеславівна</i> Вплив зовнішнього державного боргу на економічний стан країни.....	117
<i>САВЧУК Олена Олександрівна</i> Податкове регулювання економічного розвитку країни.....	119
<i>СОБЧУК Сергій Ігорович</i> Особливості бюджетної політики економічного розвитку.....	121
<i>СТЕПАНОВА Ганна Михайлівна</i> Розвиток бюджетного регулювання в умовах економічних перетворень	123
<i>ШАПОВАЛ Станіслав Леонідович</i> Програмно-цільовий метод у системі бюджетного планування	125

СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

<i>КАНЄВА Тетяна Володимирівна</i> Інвентаризація в бюджетних установах	128
<i>ЄРМОШЕНКО Анастасія Миколаївна</i> Особливості системи оплати праці і мотивації фінансових установ	131
<i>БАРАНОВСЬКА Вікторія Григорівна</i> Проблеми фінансового контролю в державному секторі економіки України	133
<i>КОМІРНА Ольга Володимирівна</i> Удосконалення фінансового контролю в Україні.....	135
<i>НИКОНОВИЧ Марина Олексіївна</i> Стандартизація державного фінансового контролю	137
<i>САПОГОВСЬКА Оксана Володимирівна</i> Актуальні проблеми державного фінансового контролю.....	139
<i>ШЕВЧЕНКО Світлана Олексіївна</i> Реформування бухгалтерського обліку в державному секторі.....	141
<i>МІНЯЙЛО Вікторія Петрівна</i> До питання контролю закупівель, товарів, робіт і послуг за державні кошти.....	143
<i>ПИЛИПЧУК Наталія Миколаївна</i> Роль внутрішнього аудиту в розвитку фінансової системи України	145
<i>ПАВЛУШЕНКО Тетяна Олександрівна</i> Державне фінансове регулювання вищої освіти в Україні.....	147

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

- ШУЛЬГА Наталія Петрівна**
Принципи регулювання діяльності банків у новій
фінансовій архітектурі 150
- ВОЛОСОВИЧ Світлана Василівна**
Державне регулювання іпотечного страхування 152
- ЦИГАНОВ Сергій Андрійович**
Проблеми розвитку ринку фінансово-кредитних послуг
в Україні у сучасних умовах 154
- ВОЛОШЕНЮК Володимир Васильович**
Фінансовий ринок як спосіб трансформації
заощаджень в інвестиції.....156
- ГОРДІЄНКО Тетяна Миколаївна**
Глобальні фактори впливу на ринок фінансових послуг 158
- ДОРОШЕНКО Маргарита Миколаївна**
Аналіз перспектив розвитку небанківських
фінансово-кредитних установ в Україні 160
- НЕДЕРЯ Людмила Володимирівна**
Організація внутрішнього контролю у банку.....162
- МАСЛОВА Наталя Олександрівна**
Особливості створення стійких відносин банків
з клієнтами на ринку фінансових послуг 164
- МІНЯЙЛО Олександр Іванович**
Фінансово-кредитні інститути як чинник розвитку
національної економіки 166
- РОМАНИШИН Володимир Орестович**
Банківське кредитування у кредитуванні
вітчизняних підприємств 168
- РОТОВА Тетяна Анатоліївна**
Асистианс як складова інфраструктури страхового ринку 170

<i>РЯЗАНЦЕВА Валентина Василівна</i> Оцінювання ринкової вартості банку на основі доходного підходу	173
<i>САЛАЙЧУК Олександр Миколайович</i> Моделі функціонування гарантійних фондів в автотранспортному страхуванні	175
<i>СИДОРЕНКО Віктор Анатолійович</i> Система управління банківським капіталоутворенням.....	177
<i>СУШКО Наталія Мар'янівна</i> Системні ризики банківської діяльності	180
<i>ЦИГАНОВА Надія Вікторівна</i> Проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні.....	182
<i>ГУМИНСЬКА Марина Володимирівна</i> Контролінг як складова системи управління фінансовою діяльністю страхової організації	184
<i>НЕТРЕБЧУК Лариса Олександрівна</i> Рейтингове оцінювання клієнтів як засіб управління якістю кредитного портфеля банку	186
<i>ГЕРБИЧ Людмила Анатоліївна</i> Особливості регулювання та нагляду за фінансовим сектором у європейських країнах	188
<i>ГУТАФЕЛЬ Віктор Валерійович</i> Роль фондового ринку у забезпеченні економічного зростання країни.....	190
<i>ЗАЙЧУК Світлана Валентинівна</i> Добровільне медичне страхування у системі фінансових послуг.....	192
<i>БІЛА Дарина Валеріївна</i> Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України	195
<i>БУСЬКО Катерина Андріївна</i> Транспарентність як комплексна характеристика діяльності банку.....	197

ДУЦЬКА Анна Сергіївна
Розвиток конкурентних відносин на ринку страхових послуг 199

КРИВОШЕЄВА Вікторія Віталіївна
Чинники впливу на кредитну поведінку фізичних осіб 202

МЕЛЬНИК Сергій Степанович
Підходи до класифікації фінансового шахрайства
в банківських установах.....204

НАЛИВАЙКО Дмитро Валентинович
Страхування майна у системі фінансових послуг 206

ФУКСМАН Олександр Юрійович
Стан та перспективи розвитку системи управління
ліквідністю в банках України.....208

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

АВАНЕСОВА Ірина Анатоліївна
Historical Basis of Hryvnia's Value
(Історичні аспекти вартості гривні).....210

САВЧЕНКО Наталія Григорівна
Напрями розвитку державної політики
у сфері соціального страхування 212

КРИКУН Тетяна Іванівна
Фінансове забезпечення системи соціального захисту
населення у сучасних економічних умовах 214

БАРАБАШ Наталія Степанівна
Видові характеристики аналізу ризиків
фінансово-господарської діяльності.....216

БЛИК Руслана Сергіївна
Проблеми фінансового забезпечення інноваційного
розвитку України в умовах трансформації економіки 218

ВАСИЛЕНКО Антоніна Василівна
Стан та перспективи іноземного інвестування в Україні 220

ГАРБАР Жанна Володимирівна Умови інтеграції фінансового ринку України в світовий фінансовий ринок.....	222
РОМАНЕНКО Ольга Анатоліївна Оцінка соціальної ефективності інвестиційного проекту	224
РУДЕНКО Ірина Володимирівна Механізм фінансування регіонального розвитку	226
ТУЛАЙ Оксана Іванівна Фінансові аспекти реалізації екологічної функції держави як складова сталого людського розвитку	228
УМАНЦІВ Галина Вікторівна Фінансові засади інноваційної діяльності	230
ЗУБКО Олена Віталіївна Теоретичне підґрунтя системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки	232
БРЕСЛАВЕЦЬ Тетяна Іванівна Фінансування освіти, науки і виробництва	234
КЛАДЧЕНКО Марія Володимирівна Фінансування вищої освіти як фактор забезпечення суспільного розвитку	237
МОРОЗ Максим Олександрович Сутність інвестиційної безпеки України в сучасних умовах	239
МОСТИЦЬКА Наталія Андріївна Державно-приватне партнерство як інструмент фінансування будівельних проектів	240
НАГОРНА Людмила Вікторівна Бюджетне фінансування розвитку людського капіталу в Україні	243
РУДА Галина Миколаївна Управління фінансовими ресурсами акціонерних товариств	244
ЧЕРЕВКО Ольга Ігорівна Особливості трансфертного ціноутворення	246

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Київ, 15–16 квітня 2015 року)

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 15,00. Тираж 77 пр. Зам. 310.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156